

KATALOG ZNANJ Z DIDAKTIČNIMI PRIPOROČILI

DRUŽBOSLOVJE

Poklicno in strokovno izobraževanje

Izobraževalni programi srednjega
poklicnega izobraževanja za dvojezično
izvajanje na narodno mešanem območju
Prekmurja

KATALOG ZNANJ Z DIDAKTIČNIMI PRIPOROČILI

IME PREDMETA: družboslovje

132 ur

PRIPRAVILA PREDMETNA KURIKULARNA KOMISIJA V SESTAVI:

Jožica Gramc, Zavod RS za šolstvo; dr. Mojca Ilc Klun, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta; dr. Suzana Košir, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta; dr. Gregor Antoličič, ZRC SAZU; Vesna Robnik, Šolski center Slovenj Gradec, Srednja šola Slovenj Gradec in Muta; Renato Flis, Srednja šola za oblikovanje Maribor; Mojca Ogorelc, Strokovno izobraževalni center Brežice; Bernadetta Horváth, Dvojezična srednja šola Lendava ; prilagoditev DV: Bernadetta Horváth, Dvojezična srednja šola Lendava

JEZIKOVNI PREGLED: Mira Turk Škraba

OBLIKOVANJE: neAGENCIJA, digitalne preobrazbe, Katja Pirc, s. p.

IZDALA: Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje in Zavod RS za šolstvo

ZA MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE: dr. Vinko Logaj

ZA ZAVOD RS ZA ŠOLSTVO: Jasna Rojc

Ljubljana, 2025

SPLETNA IZDAJA

DOSTOPNO NA POVEZAVI:

https://eportal.mss.edus.si/msswww/datoteke/katalogi_znanja/2026/kz-dp-druzboslovje-spi-dv.pdf

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI](https://cobiss.si)-ID [259390723](https://cobiss.si)

ISBN 978-961-03-1249-9 (Zavod RS za šolstvo, PDF)

Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje je na svoji 211. seji, dne 18. 4. 2025, določil Katalog znanj Družboslovje za izobraževalne programe srednjega poklicnega izobraževanja za izvajanje na narodno mešanem območju Prekmurja.

Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje se je na svoji 211. seji, dne 18. 4. 2025, seznanil z didaktičnimi priporočili h Katalogu znanj Družboslovje za izobraževalne programe srednjega poklicnega izobraževanja za izvajanje na narodno mešanem območju Prekmurja.

PRIZNANJE AVTORSTVA – NEKOMERCIALNO – DELJENJE POD ENAKIMI POGOJI

Prenova izobraževalnih programov s prenovo ključnih programskih dokumentov (kurikuluma za vrtce, učnih načrtov ter katalogov znanj)

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

KAKO SE ZNAJTI?

TIPIČNE STRANI

V dokumentu je za dijakinje in dijake, učiteljice in učitelje ipd. uporabljena moška slovnična oblika, ki velja enakovredno za oba spola.

Tema sporoča vsebinski okvir ali okvir predmetnospecifičnih zmožnosti, povezanih s cilji oz. skupinami ciljev: teme so predmetno specifične in lahko vključujejo vsebinske sklope in dejavnosti ter razvijajo veščine, zmožnosti in koncepte, ki naj bi jih dijaki izgrajevali in razvijali v procesu učenja.

Vrsta teme:

Obvezno

Izbirno

Maturitetno

Opis teme zajema ključne poudarke oz. koncepte kot okvir skupinam ciljev.

Dodatna pojasnila za temo lahko vsebujejo razlago o zasnovi teme, usmeritve in/ali navodila, ki se nanašajo na vsebino, vrsto teme, členitev teme, poimenovanje, trajanje, dejavnosti, izvedbo aktivnosti, učne pripomočke ... oz. karkoli, kar je pomembno za to temo.

IME TEME

OBVEZNO

OPIS TEME

Em fugiaspiduci sitet ut etur, in conest dipsum eosa nonsequam volorum, ommolor aut desequi duciist estrunda volest, sandeni maximin uscillab il magnam quiam quo con explacc ullaccum alisi quidell igendam, in repta dolupta volor sam, ut hilit laut faccumqui omnim ut doluptur, quam consequ atibus dolo dignate mporehent qui tem nonseque por aliquisimust que volestrum esed quibusdae milla conserf ernate dentiat.

Ma vellaut quatio rporrore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas molorporia doluptatis molum rae nos event, inullit incimaiozem fugiandantis et fugitisque maion ped quo odi beatur, sequi ilisqui ipidel escim reprat.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Ullatur sequo qui ut vellenderio. Re exceseq uiatur aturem eos millandio totaquis alibus iume voluptatia quis aut quamust iosant prestius, ut ommodigendis doluptaes dersped moluptae. Harum a volupta tiatur, ne veles quia voluptatia similic tatesequam, seque ventio. Hendis erum quissequo quist que con nulparum ut quuntemos et repro quod ma nimusa sae vellaut eum ulpari velent voluptu rempor a de omnimax impellu ptatiaecusa ducipsae aut evelles temolup tincil imporia simped et endes eum et molum que laborerat voluptiurem nempori bustio explabo rionsenet evenimin nis ex eum voluptam consed que volupid eliquibus, tetusda ntusam ellis ut archill uptiore rundiae nimusdam vel enit, optibea quiaspelitem lam alit re, omnis ab il mo dolupti comnihi tionsequiam eicia dolo intur accusci musdaecatet faccatur? Sinctet latiam facescipsa

Ceria pa iumquam, externam quaspis dit eaquasit, omnis quis aut apitassum coribusda invenih icatia qui aperorum qui ut re perumquaepep quame moditatum ipient veligna tessint iaessum, optamus, testi sediasped moluptatem aperiam aut quodips usciate veribus.

Mi, asit volupta tuscil int aspel illit atur, eum idenist iorrum alit, nim re illitas ma nimi, iusciisita dolorrum volorepedio core, consequam quae. De nossiti officillate

8 Nižje poklicno izobraževanje | Slovenščina

Številka strani,
program izobraževanja,
predmet

Z oznako **SC** so označeni ključni cilji posameznih področij skupnih ciljev. Številčni zapis pri oznaki skupnih ciljev se navezuje na preglednico s skupnimi cilji.

27. 2. 2025 /// 15:45

IME SKUPINE CILJEV

CILJI

Z oznako **O** so označeni obvezni cilji.

Z ležečim tiskom in oznako **I** so označeni izbirni cilji.

- O:** Et plabo. Nam eum fuga. Et explat. Xerro et aut que nihicia doloribus, velisci tatur
I: *Que ommodic aboribust, tesequae nimaionseni arum audit minusda dolum, si venimil itatat. Estinve litatem ut adit quid qui.* **SC** (2.2.2.1)
I: *Quia voluptatur aut od minverum, quas ilis et mint, eature rehenit magnatur aut exceaquam reiunt et omnis nobit vero excepel in nimagnam quat officiam que plaborpore ne culpa eum dolore aut aspicias sanihil moditam re pelias ne veri reperferes solos dolorum, quidit ad qui dolorerun.*
O: Ibus nis auda vendio venis saperum atem quiant aut pre comiscia num at is quoditi ne estinve litatem venis saperum atem quiant. **SC** (1.3.4.2 | 2.1.1.1 | 2.1.2.1 | 2.2.1.1 | 2.2.1.2 | 3.1.3.1 | 5.1.2.1)

STANDARDI ZNANJA

S krepko označenim besedilom so izpostavljeni **minimalni standardi znanja**.

Z ležečim besedilom so označeni izbirni standardi oz. standardi znanja, ki izhajajo iz izbirnih ciljev.

Dodatne pisave in oznake pri standardih so opredeljene v obvezujočih navodilih za učitelja (npr. podčrtani, M, PTI itd.)

- Dijak
- » Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.
 - » Icillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cupratu repeliam.
 - » **Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelliquam rem simos con es est volorrurum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.**
 - » **Ut fuga. Nemperum fuga.**
 - » Ma vellaut quiatio rporore voluptae cus et illent harum doluptatur, et quas
 - » Omnim ut doluptur, quam consequ.
 - » *Obisquamet faccab incium repenam id quist plita nume con nonectem sit volentis etur sanda de velictorrum quasimus mo mi.*
 - » *Icillabo. Bor as plibusc ipidesequat latia cupratu repeliam.*
 - » Et ommo commolo ratatur saepedit essunt que parit, expelliquam rem simos con es est volorrurum quae. Aximintios et faccae. Inciet, ommolo con commoluptas aut vidusci enient.
 - » *Ut fuga. Nemperum fuga.*

TERMINI:

☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint
☐ veligna tessint	☐ laborerat voluptiurem	☐ veligna tessint	

9 Nižje poklicno izobraževanje | Slovenščina

Pojmi, ki jih dijak mora poznati oz. razumeti (in/ali znati smiselno uporabljati), lahko pa so navedeni tudi priporočeni pojmi. Nabor (strokovnih) terminov zaokrožuje in dopolnjuje posamezno temo, predstavlja pa informacijo učitelju pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela. Namenjen je navedbi terminologije, ki jo na področju določene teme v določenem obdobju izobraževalne vertikalne usvojijo dijaki.

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

Viri in literatura,
ki so vključeni v
posamezno temo.

NASLOV TEME

- » Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Morbi eget ante eget ante hendrerit convallis vitae et purus. Donec euismod dolor sed neque condimentum, at sodales enim interdum. <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

NASLOV SKUPINE CILJEV

- » Etiam, M. (2019). Eget laoreet ipsum. Nulla facilisi.
- » Parum, V. (2025). Sequi blaborest quosam. Seque cus.
- » Morbi P. (2007). Sed ac arcu id velit facilisis aliquet. Nec tincidunt.
- » Eget O. (2010). Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla a ac turpis. Nulla et tempus nunc, vitae scelerisque tellus. Sed in tempus mi, a aliquet quam. Integer ut euismod eros, vel pretium mi. Maecenas sollicitudin.
- » Nunc N. (2023). Morbi suscipit ante quis viverra sollicitudin. Aenean ultricies.
- » Nunc N., Ante A., Sem S. (2015). Nullam congue eleifend magna in venenatis. Ut consectetur quis magna vitae sodales. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Sed A. (2024). Ut aliquet aliquam urna eget laoreet. Fusce hendrerit dolor id mauris convallis, at accumsan lectus fermentum. Nunc bibendum quam et nibh elementum consectetur.

NASLOV SKUPINE CILJEV

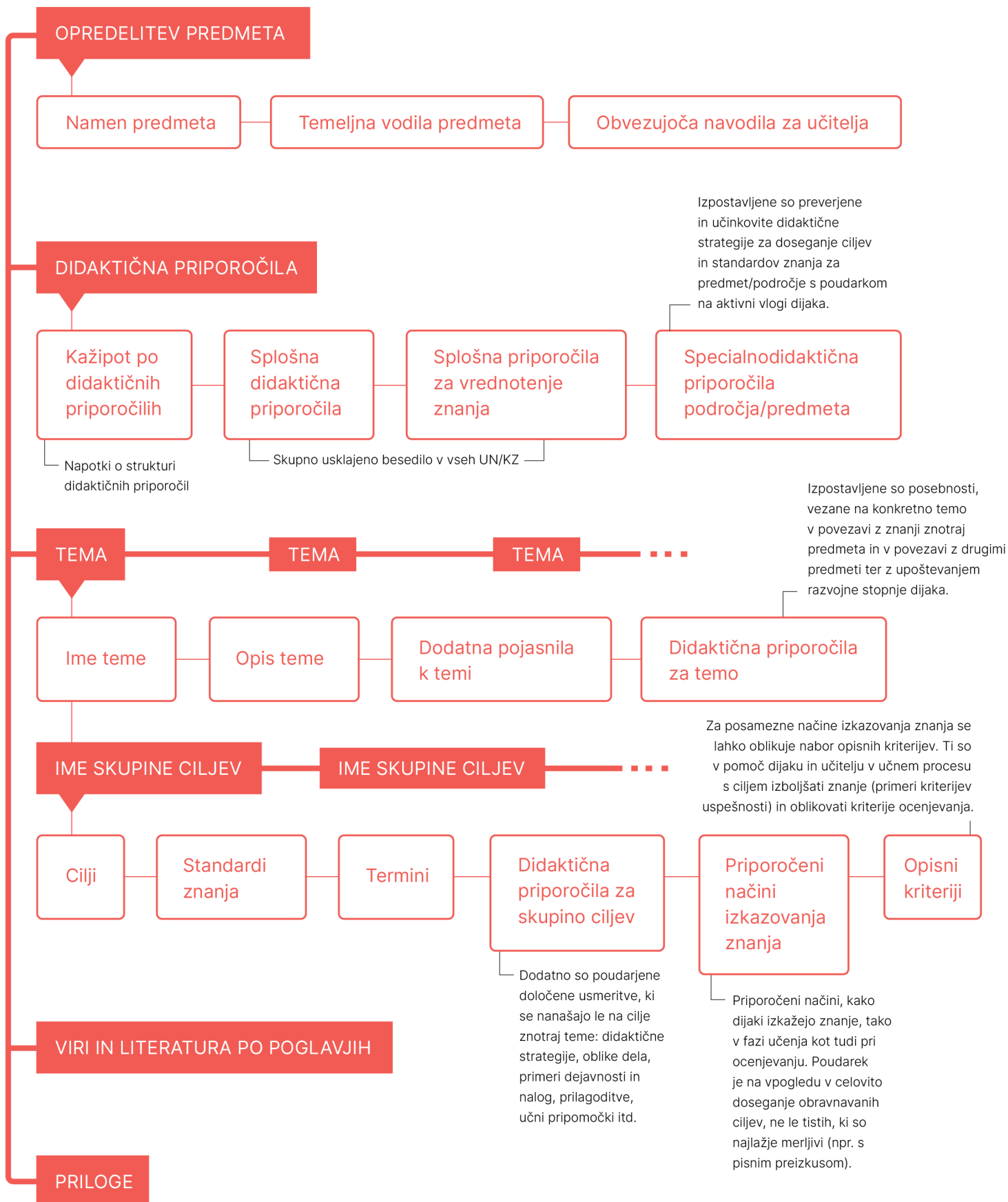
- » Vestibulum vitae massa eget orci condimentum fringilla, <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>
- » Nunc F.: Vivamus quis tortor et ipsum tempor laoreet id quis nunc. Phasellus quis sagittis ligula.
- » Redaktion, 2018. Morbi placerat: <https://lorem.ipsum.com/mubis/link/n0n2c3c>

Viri in literatura, ki so vključeni
v posamezno skupino ciljev.

Hiperpovezava
do zunanjega vira

KAKO SE ZNAJTI?

STRUKTURA KATALOGA ZNANJ Z DIDAKTIČNIMI PRIPOROČILI

KAZALO

OPREDELITEV PREDMETA..... 10

Namen predmeta..... 10

Temeljna vodila predmeta 11

Obvezujoča navodila za učitelje 11

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA 12

Kažipot po didaktičnih priporočilih 12

Splošna didaktična priporočila 13

Splošna priporočila za vrednotenje znanja ... 14

Specialnodidaktična priporočila
področja/predmeta 16

TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA.....35

DRUŽBOSLOVJE 1: POKRAJINSKA PESTROST SLOVENIJE, MADŽARSKE IN SVETA..... 36

Raznolikost domače pokrajine in Slovenije ter
Madžarske 37

Gospodarske značilnosti Slovenije in
Madžarske v EU 44

DRUŽBOSLOVJE 2: IZZIVI SODOBNEGA SVETA, TRAJNOSTNI RAZVOJ IN NARAVNE NESREČE 50

Naravne nesreče v Sloveniji in Madžarski..... 52

Sodobni geografski izzivi 55

Trajnostni razvoj 59

DRUŽBOSLOVJE 3: GEOGRAFSKO RAZISKOVANJE 63

Orientacija in geografsko raziskovanje
pokrajine 65

DRUŽBOSLOVJE 4: DINAMIČNI ČAS OD PRVE POLOVICE 19. STOLETJA DO ZAČETKA DRUGE SVETOVNE VOJNE..... 69

Poklici skozi čas..... 71

Vpliv znanstveno - tehničnega razvoja na
gospodarske in družbene spremembe..... 74

Slovenci in Madžari od marčne revolucije do
izbruha druge svetovne vojne 79

DRUŽBOSLOVJE 5: DINAMIČNI ČAS OD TOTALITARIZMOV DO SODOBNE DEMOKRACIJE 83

Od totalitarizmov do sodobne demokracije . 84

Slovenci v času od druge svetovne vojne do
samostojnosti, Madžari od druge svetovne
vojne do danes 88

DRUŽBOSLOVJE 6: SLOVENIJA - SAMOSTOJNA DRŽAVA 92

Slovenija - samostojna država, Madžarska v EU
..... 93

DRUŽBOSLOVJE 7: ŽIVLJENJE V SKUPNOSTI 97

Izzivi sobivanja v družinah..... 100

Socializacija od otroštva do starosti 103

Vloga družine, medijev in religije 109

DRUŽBOSLOVJE 8: POVEZANOST IN RAZLIČNOST PRI SOBIVANJU 114

Družbena stratifikacija in neenakosti v
sodobnih družbah 117

Kultura sobivanja 121

DRUŽBOSLOVJE 9: DRUŽBA IN DEMOKRATIČNO SODELOVANJE 125

Družba in demokratično sodelovanje 128

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH ... 134

Opredelitev predmeta..... 134

Didaktična priporočila..... 136

Družboslovje 1: Pokrajinska pestrost Slovenije,
Madžarske in sveta..... 139

RAZNOLIKOST DOMAČE POKRAJINE IN
SLOVENIJE TER MADŽARSKE 139

GOSPODARSKE ZNAČILNOSTI SLOVENIJE IN
MADŽARSKE V EU 140

Družboslovje 2: izzivi sodobnega sveta,
trajnostni razvoj in naravne nesreče..... 141

SODOBNI GEOGRAFSKI IZZIVI 141

TRAJNOSTNI RAZVOJ 142

Družboslovje 3: Geografsko raziskovanje ... 143

ORIENTACIJA IN GEOGRAFSKO
RAZISKOVANJE POKRAJINE 143

**Družboslovje 4: Dinamični čas od prve polovice
19. stoletja do začetka druge svetovne vojne
.....143**

VPLIV ZNANSTVENO - TEHNIČNEGA
RAZVOJA NA GOSPODARSKE IN DRUŽBENE
SPREMEMBE..... 143

SLOVENC I IN MADŽARI OD MARČNE
REVOLUCIJE DO IZBRUHA DRUGE SVETOVNE
VOJNE..... 143

**Družboslovje 5: Dinamični čas od
totalitarizmov do sodobne demokracije144**

OD TOTALITARIZMOV DO SODOBNE
DEMOKRACIJE 144

SLOVENC I V ČASU OD DRUGE SVETOVNE
VOJNE DO SAMOSTOJNOSTI, MADŽARI OD
DRUGE SVETOVNE VOJNE DO DANES..... 144

**Družboslovje 6: Slovenija - samostojna država
.....146**

SLOVENIJA - SAMOSTOJNA DRŽAVA,
MADŽARSKA V EU 146

Družboslovje 7: Življenje v skupnosti147

IZZIVI SOBIVANJA V DRUŽINAH 147

VLOGA DRUŽINE, MEDIJEV IN RELIGIJE ... 147

**Družboslovje 8: Povezanost in različnost pri
sobivanju148**

DRUŽBENA STRATIFIKACIJA IN NEENAKOSTI
V SODOBNIH DRUŽBAH 148

KULTURA SOBIVANJA..... 148

**Družboslovje 9: Družba in demokratično
sodelovanje149**

DRUŽBA IN DEMOKRATIČNO SODELOVANJE
..... 149

PRILOGE 151

OPREDELITEV PREDMETA

NAMEN PREDMETA

Predmet družboslovje omogoča dijakom, da pridobijo temeljna znanja s področja družboslovnih ved (geografija, zgodovina, sociologija), pri čemer temelji na znanstvenih spoznanjih in povezuje ta znanja z zahtevami različnih poklicnih področij.

Geografija omogoča razumevanje odnosov med človekom in okoljem. Zgodovina ponuja vpogled v procese, ki so oblikovali slovensko, madžarsko in svetovno zgodovino, sociologija pa poudarja razumevanje sodobnih družb in socializacijskih dejavnikov s posebnim poudarkom na analizi socializacijskih dejavnikov, kot so družina, mediji in institucije, ter njihovem vplivu na oblikovanje identitete in vrednot.

Predmet neposredno podpira razvoj kompetenc, ki so ključne za uspešno delovanje v različnih poklicih, ter prispeva k življenjski in splošni razgledanosti dijaka. Ta znanja so podlaga za razumevanje in nadgraditev znanja v strokovno-teoretičnih predmetih, hkrati pa spodbujajo dijakovo kritično razmišljanje in raziskovalno radovednost.

Poseben poudarek je na povezovanju ciljev splošnih predmetov s strokovnimi moduli, kar dijakom omogoča celostno razumevanje obravnavanih vsebin ter razvoj specifičnih znanj in spretnosti, ki so ključne za njihov poklicni in osebni razvoj. Predmet se usmerja k bodočemu poklicu, saj se znanja iz družboslovja povezujejo s potrebami sodobnega časa.

Za celovito razumevanje kompleksnih družbenih vprašanj, dogodkov in procesov moramo v učne situacije sistematično vključevati priložnosti za razvijanje večperspektivnosti. Ta omogoča, da dijaki prepoznajo in razumejo različne poglede, interese in izkušnje, spodbuja razvoj kritičnega mišljenja, krepi sodelovanje, prispeva h konstruktivnemu reševanju konfliktov, razvijanju empatije ter krepitvi vrednot demokratične družbe, kot so pluralizem, svoboda izražanja, enakost in strpnost.

Dijaki razvijajo etično mišljenje, medijsko, politično, ekonomsko in finančno pismenost, pridobivajo veščine za odgovorno državljanstvo, trajnostno ravnanje in razumevanje globalnih izzivov ter krepijo sposobnosti analize in kritične presoje družbenih pojavov. Spodbujamo dovezetnost za vrednote pluralne, strpne in demokratične družbe. Pri tem je ključno aktivno delo dijakov, ki naj pri izbirnih temah dokažejo svojo iniciativnost in kreativnost.

Cilj predmeta je razviti trajnejša znanja in veščine, ki dijakom pomagajo pri uspešnem vključevanju v družbo in poklicno življenje. Pridobljena znanja so podlaga za nadaljnje učenje, poklicni razvoj in aktivno sodelovanje v skupnosti. Predmet spodbuja pozitiven odnos do narave, zdravja in vseživljenjskega učenja.

TEMELJNA VODILA PREDMETA

Osnovno vodilo pri pouku družboslovnih vsebin naj bo učenje iz življenja za življenje.

Zaradi raznolikosti vzgojno-izobraževalnih potreb dijakov upoštevamo inkluzivne pedagoške pristope in strategije. Ti pristopi so usmerjeni v zagotavljanje prilagodljivega, varnega, spodbudnega in vključujočega učnega okolja ter temeljijo na učni diferenciaciji, individualizaciji in personalizaciji vzgojno-izobraževalnega procesa.

Dijaki naj pridobivajo znanja skozi aktivno učenje, raziskovanje in reševanje problemov, s poudarkom na interdisciplinarnosti, etičnih vidikih in trajnostnem razvoju.

Didaktični pristopi temeljijo na aktivni vlogi dijakov ter povezovanju deklarativnega, procesnega in odnosnega znanja. Učitelj vključuje smiselne medpredmetne povezave, ki obogatijo pouk z izkušnjami iz resničnega delovnega okolja in spodbujajo celostno razumevanje vsebin. Dijaki se učijo sobivanja skozi neposredne izkušnje iz vsakdanjega življenja, zato je ključno, da pouk družboslovja odseva prav to izkušnjo.

Tako razvijajo odgovoren odnos do okolja in živih bitij, kar spodbuja razumevanje trajnostnega razvoja, ohranjanja naravnih virov in kulturne dediščine.

Posebna skrb je namenjena spodbujanju slovenske identitete, varovanju naravne in kulturne dediščine ter razumevanju različnih kultur in vrednot.

Uporabljamo praktične pristope, kot so organizacija interdisciplinarnih ekskurzij, raziskovanje lokalnega okolja in vključevanje primerov iz vsakdanjega življenja. Pri pouku je pomembno upoštevati različne sposobnosti dijakov, vključno z dijaki s posebnimi potrebami, ter spodbujati sodelovanje v razredu in skupinskih projektih. Učitelji organizirajo strokovne ekskurzije, ki dijakom omogočajo realizacijo ciljev z neposredno izkušnjo, pri čemer je zaželeno čim širše medpredmetno povezovanje med splošnimi in strokovnimi predmeti.

OBVEZUJOČA NAVODILA ZA UČITELJE

Predmet družboslovje v programu srednjega poklicnega izobraževanja obsega 132 ur in vključuje devet tematskih sklopov, prilagojenih poklicni usmeritvi dijakov.

Izbirni cilji omogočajo prilagoditev vsebin posameznemu programu šole in bodočemu poklicu dijakov, pri čemer standardi znanja (natisnjeni poševno) zagotavljajo skupne temeljne vsebine. Učitelji naj uporabljajo inkluzivne pedagoške pristope, kot so individualizacija, diferenciacija in personalizacija, da zagotovijo vključujoče in spodbudno učno okolje za vse dijake, vključno z dijaki s posebnimi potrebami in nadarjenimi dijaki.

Pri načrtovanju učnih vsebin učitelji vključujejo medpredmetne povezave, ki združujejo splošna in strokovna znanja ter omogočajo dijakom razumevanje izzivov njihovega bodočega poklica.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

KAŽIPOT PO DIDAKTIČNIH PRIPOROČILIH

Razdelke *Kažipot po didaktičnih priporočilih*, *Splošna didaktična priporočila* in *Splošna priporočila za vrednotenje znanja* je pripravil Zavod RS za šolstvo.

Didaktična priporočila prinašajo učiteljem napotke za uresničevanje kataloga znanj predmeta v pedagoškem procesu. Zastavljena so večplastno, na več ravneh (od splošnega h konkretnemu), ki se medsebojno prepletajo in dopolnjujejo.

» Razdelka **Splošna didaktična priporočila** in **Splošna priporočila za vrednotenje znanja** vključujeta krovne usmeritve za načrtovanje, poučevanje in vrednotenje znanja, ki veljajo za vse predmete po celotni izobraževalni vertikali. Besedilo v teh dveh razdelkih je nastalo na podlagi *Usmeritev za pripravo didaktičnih priporočil k učnim načrtom za osnovne šole in srednje šole* (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3ladrdr>) ter *Izhodišč za prenovo katalogov znanj za splošnoizobraževalne predmete v poklicnem in strokovnem izobraževanju* (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/p64e0ud>) in je v vseh katalogih znanj enako.

» Razdelek **Specialnodidaktična priporočila področja/predmeta** vključuje tista didaktična priporočila, ki se navezujejo na področje/predmet kot celoto. Zajeti so didaktični pristopi in strategije, ki so posebej priporočeni in značilni za predmet glede na njegovo naravo in specifike.

Katalog znanj posameznega predmeta je členjen na *teme*, vsaka tema pa se lahko nadalje členi na *skupine ciljev*.

» Razdelka **Didaktična priporočila za temo** in **Didaktična priporočila za skupino ciljev** vsebujeta konkretne in specifične napotke, ki se nanašajo na poučevanje določene teme oz. skupine ciljev znotraj teme. Na tem mestu so izpostavljene preverjene in učinkovite didaktične strategije za poučevanje posamezne teme ob upoštevanju značilnosti in vidikov znanja, starosti dijakov, predznanja, povezanosti znanja z drugimi predmeti/področji ipd. Na tej ravni so usmeritve lahko konkretizirane tudi s primeri izpeljave oz. učnimi scenariji.

Didaktična priporočila na ravni skupine ciljev zaokrožujeta razdelka **Priporočeni načini izkazovanja znanja** in **Opisni kriteriji**, ki vključujeta napotke za vrednotenje znanja (spremljanje, preverjanje, ocenjevanje) znotraj posamezne teme oz. skupine ciljev.

SPLOŠNA DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Učitelj si za uresničitev ciljev kataloga znanj, kakovostno učenje ter optimalni psihofizični razvoj dijakov prizadeva zagotoviti varno in spodbudno učno okolje. V ta namen pri poučevanju uporablja raznolike didaktične strategije, ki vključujejo učne oblike, metode, tehnike, učna sredstva in gradiva, s katerimi dijakom omogoča aktivno sodelovanje pri pouku, pa tudi samostojno učenje. Izbira jih premišljeno, glede na namen in naravo učnih ciljev ter glede na učne in druge, za učenje pomembne značilnosti posameznega dijaka, učne skupine ali oddelka.

Varno in spodbudno učno okolje učitelj zagotavlja tako, da:

- » spodbuja medsebojno sprejemanje, sodelovanje, čustveno in socialno podporo;
- » neguje vedoželjnost, spodbuja interes in motivacijo za učenje, podpira razvoj različnih talentov in potencialov;
- » dijake aktivno vključuje v načrtovanje učenja;
- » kakovostno poučuje in organizira samostojno učenje (individualno, v parih, skupinsko) ob različni stopnji vodenja in spodbujanja;
- » dijakom omogoča medsebojno izmenjavo znanja in izkušenj, podporo in sodelovanje;
- » prepoznava in pri poučevanju upošteva predznanje, skupne in individualne učne, socialne, čustvene, (med)kulturne, telesne in druge potrebe dijakov;
- » dijakom postavlja ustrezno zahtevne učne izzive in si prizadeva za njihov napredek;
- » pri dijakih stalno preverja razumevanje, spodbuja ozaveščanje in usmerjanje procesa lastnega učenja;
- » proces poučevanja prilagaja ugotovitvam sprotne spremljanja in preverjanja dosežkov dijakov;
- » omogoča povezovanje ter nadgrajevanje znanja znotraj predmeta, med predmeti in predmetnimi področji;
- » poučuje in organizira samostojno učenje v različnih učnih okoljih (tudi virtualnih, zunaj učilnic), ob uporabi avtentičnih učnih virov in reševanju relevantnih življenjskih problemov in situacij;
- » ob doseganju predmetnih uresničuje tudi skupne cilje različnih področij (jezik, državljanstvo, kultura in umetnost; trajnostni razvoj; zdravje in dobrobit; digitalna kompetentnost; podjetnost).

Učitelj pri uresničevanju ciljev in standardov znanja dijakom omogoči prepoznavanje in razumevanje:

- » smisla oz. namena učenja (kaj se bodo učili in čemu);
- » uspešnosti lastnega učenja oz. napredka (kako in na temelju česa bodo vedeli, da so pri učenju uspešni in so dosegli cilj);
- » pomena različnih dokazov o učenju in znanju;
- » vloge povratne informacije za stalno izboljševanje ter krepitev občutka »zmorem«;

- » pomena medvrstniškega učenja in vrstniške povratne informacije.

Za doseganje celostnega in poglobljenega znanja učitelj načrtuje raznolike predmetne ali medpredmetne učne izzive, ki spodbujajo dijake k aktivnemu raziskovanju, preizkušanju, primerjanju, analiziranju, argumentiranju, reševanju avtentičnih problemov, izmenjavi izkušenj in povratnih informacij. Ob tem nadgrajujejo znanje ter razvijajo ustvarjalnost, inovativnost, kritično mišljenje in druge prečne veščine. Zato učitelj, kadar je mogoče, izvaja projektni, problemski, raziskovalni, eksperimentalni, izkustveni ali praktični pouk in uporablja temu primerne učne metode, pripomočke, gradiva in digitalno tehnologijo.

Učitelj upošteva raznolike zmožnosti in potrebe dijakov v okviru notranje diferenciacije in individualizacije pouka ter personalizacije učenja s prilagoditvami, ki obsegajo:

- » učno okolje z izbiro ustreznih didaktičnih strategij, učnih dejavnosti in oblik;
- » obsežnost, zahtevnost in kompleksnost učnih ciljev;
- » raznovrstnost in tempo učenja;
- » načine izkazovanja znanja, pričakovane rezultate ali dosežke.

Učitelj smiselno upošteva načelo diferenciacije in individualizacije tudi pri načrtovanju domačega dela dijakov, ki naj bo osmišljeno in raznoliko, namenjeno utrjevanju znanja in pripravi na nadaljnje učenje.

Individualizacija pouka in personalizirano učenje sta pomembna za razvijanje talentov in potencialov nadarjenih dijakov. Še posebej pa sta pomembna za razvoj, uspešno učenje ter enakovredno in aktivno vključenost dijakov s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami, z učnimi težavami, dvojno izjemnih, priseljencev ter dijakov iz manj spodbudnega družinskega okolja. Z individualiziranimi pristopi preko inkluzivne poučevalne prakse učitelj odkriva in zmanjšuje ovire, ki dijakom iz teh skupin onemogočajo optimalno učenje, razvoj in izkazovanje znanja, ter uresničuje v individualiziranih programih in v drugih individualiziranih načrtih načrtovane prilagoditve vzgojno-izobraževalnega procesa za dijake iz specifičnih skupin.

SPLOŠNA PRIPOROČILA ZA VREDNOTENJE ZNANJA

Vrednotenje znanja razumemo kot ugotavljanje znanja dijakov skozi celoten učni proces, tako pri spremljanju in preverjanju (ugotavljanje predznanja in znanja dijaka na vseh stopnjah učenja), kot tudi pri ocenjevanju znanja.

V prvi fazi učitelj kontinuirano spremlja in podpira učenje, preverja znanje vsakega dijaka, mu nudi kakovostne povratne informacije in ob tem ustrezno prilagaja lastno poučevanje. Pred začetkom učnega procesa učitelj najprej aktivira in ugotavlja dijakovo predznanje in ugotovitve uporabi pri načrtovanju pouka. Med učnim procesom sproti preverja doseganje ciljev pouka in standardov znanja ter spremlja in ugotavlja napredek dijaka. V tej fazi učitelj znanja ne ocenjuje, pač pa na osnovi ugotovitev sproti prilagaja in izvaja dejavnosti v podporo in spodbudo učenju (npr. dodatne dejavnosti za utrjevanje znanja, prilagoditve načrtovanih dejavnosti in nalog glede na zmožnosti in potrebe posameznih dijakov ali skupine).

Učitelj pripomore k večji kakovosti pouka in učenja, tako da:

- » sistematično, kontinuirano in načrtno pridobiva informacije o tem, kako dijak dosega učne cilje in usvaja standarde znanja;
- » ugotavlja in spodbuja razvoj raznolikega znanja – ne le vsebinskega, temveč tudi procesnega (tj. spretnosti in veščin), spremlja in spodbuja pa tudi razvijanje odnosnega znanja;
- » spodbuja dijaka, da dosega cilje na različnih taksonomskih ravneh oz. izkazuje znanje na različnih ravneh zahtevnosti;
- » spodbuja uporabo znanja za reševanje problemov, sklepanje, analiziranje, vrednotenje, argumentiranje itn.;
- » je naravn na ugotavljanje napredka in dosežkov, pri čemer razume, da so pomanjkljivosti in napake zlasti priložnosti za nadaljnje učenje;
- » ugotavlja in analizira dijakovo razumevanje ter odpravlja vzroke za nerazumevanje in napačne predstave;
- » dijaka spodbuja in ga vključuje v premisleke o namenih učenja in kriterijih uspešnosti, po katerih vrednoti lastno učno uspešnost (samovrednotenje) in uspešnost vrstnikov (vrstniško vrednotenje);
- » dijaku sproti podaja kakovostne povratne informacije, ki vključujejo usmeritve za nadaljnje učenje.

Ko so dejavnosti prve faze (spremljanje in preverjanje znanja) ustrezno izpeljane, sledi druga faza, ocenjevanje znanja. Pri tem učitelj dijaku omogoči, da lahko v čim večji meri izkaže usvojeno znanje. To doseže tako, da ocenjuje znanje na različne načine, ki jih je dijak spoznal v procesu učenja. Pri tem upošteva potrebe dijaka, ki za uspešno učenje in izkazovanje znanja potrebuje prilagoditve.

Učitelj lahko ocenjuje samo znanje, ki je v katalogu znanj določeno s standardi znanja. Predmet ocenjevanja znanja niso vsi učni cilji, saj vsak cilj nima z njim povezanega specifičnega standarda znanja. Učitelj ne ocenjuje stališč, vrednot, navad, socialnih in čustvenih veščin ipd., čeprav so te zajete v ciljeh v katalogu znanj in jih učitelj pri dijaku sistematično spodbuja, razvija in v okviru prve faze tudi spremlja.

Na podlagi standardov znanja in kriterijev uspešnosti učitelj, tudi v sodelovanju z drugimi učitelji, pripravi kriterije ocenjevanja in opisnike ter jih na ustrezen način predstavi dijaku. Če dijak v procesu učenja razume in uporablja kriterije uspešnosti, bo lažje razumel kriterije ocenjevanja. Ugotovitve o doseganju standardov znanja, ki temeljijo na kriterijih ocenjevanja in opisnikih, se izrazijo v obliki ocene.

Učitelj z raznolikimi načini ocenjevanja omogoči izkazovanje raznolikega znanja (védenje, spretnosti, veščine) na različnih ravneh. Zato poleg pisnih preizkusov znanja in ustnih odgovorov ocenjuje izdelke (pisne, likovne, tehnične, praktične in druge za predmet specifične) in izvedbo dejavnosti (govorne, gibalne, umetniške, eksperimentalne, praktične, multimedijske, demonstracije, nastope in druge za predmet specifične), s katerimi dijak izkaže svoje znanje.

SPECIALNODIDAKTIČNA PRIPOROČILA PODROČJA/PREDMETA

Predmet družboslovje nadgrajuje in povezuje ključna znanja družboslovnih ved (geografija, zgodovina, sociologija), ki so jih dijaki usvojili v osnovni šoli.

Dijaki pri predmetu izgrajujejo temeljna družboslovno-humanistična znanja s poudarkom na etičnem mišljenju in delovanju ter medijski, politični, ekonomski in finančni pismenosti, ki so potrebna za razumevanje in presojanje procesov, načinov odločanja in delovanje v sodobni družbi.

Predmet družboslovje vključuje tri predmetna področja.

Predmetni sklop geografija daje temeljna znanja o razumevanju odnosov med človekom in pokrajino, o geografski podobi lokalnega, regionalnega in globalnega prostora, izzivih sodobnega sveta, kot so odgovorna raba naravnih virov, migracije, podnebne spremembe. Dijaki bodo razvijali praktične veščine, kot so orientacija, uporaba zemljevidov in digitalnih orodij za geografsko raziskovanje. Pozornost je namenjena prilagajanju vsebin potrebam dijakov glede na lokalni, regionalni in globalni kontekst ter razvijanju kritičnega presojanja geografskih informacij. Predmetni sklop geografija se povezuje z drugimi družboslovnimi in naravoslovnimi predmeti, kar omogoča celostno razumevanje pojavov in procesov v pokrajini. Ob tem izpostavljamo pomen razumevanja lokalnega okolja in naravnih procesov v povezavi z vsakdanjim življenjem.

Predmetni sklop zgodovina predstavi gospodarske, socialne, politične in kulturno-zgodovinske procese in pojave, ki omogočajo poznavanje in razumevanje slovenske in madžarske zgodovine ter vpliv na sodobno družbo. Dijaki bodo uporabljali različne zgodovinske vire (dokumente, fotografije, ustno zgodovino, digitalne vire) za celovito raziskovanje preteklosti in razumevanje kako pretekli dogodki oblikujejo današnje družbene strukture, kar pomaga pri kritičnem razmišljanju o aktualnih vprašanjih. Pri tem se navezujemo na lokalno zgodovino s poudarkom na ohranjanju kulturne dediščine. Sklop ohranja humanistični pristop in omogoča razumevanje do različnih obdobij in kultur ter pomen varovanja in ohranjanja kulturnozgodovinske in arheološke dediščine. Ob tem izpostavljamo, da so slovenska in madžarska zgodovina, zgodovinske izkušnje in kulturna dediščina umeščene v širši srednjeevropski in evropski prostor, kar omogoča boljše razumevanje vplivov na dogajanje in procese ter njihovo medsebojno povezanost.

Predmetni sklop sociologija približa dijakom pojme in vsebine, ki so bistveni za razumevanje življenja v demokratični družbi, spodbujanje kulturnega dialoga, razumevanje in spoštovanje različnih kultur, skupnosti in ver. Vsebine prispevajo k osebnostnemu razvoju dijakov in krejitvi demokratične skupnosti. Predmetni sklop sociologija se povezuje z drugimi družboslovnimi predmeti, kar omogoča celostno razumevanje družbenih pojavov in procesov ter prispeva k razumevanju vpliva medijev in informacijske družbe na oblikovanje javnega mnenja, kulturnih vrednot, političnih stališč ter na vsakdanje življenje posameznikov. Praktične dejavnosti, kot so simulacije, debate in projekti, spodbujajo aktivno učenje in uporabo socioloških konceptov v realnih situacijah. Poudarek je tudi na povezovanju sociološkega znanja z vsebinami iz drugih predmetnih sklopov, kar dijakom omogoča celovito razumevanje kompleksnosti družbenih pojavov.

Katalog znanja za družboslovje sestavlja deset družboslovnih tem, kar učitelju daje smernice za smiselno načrtovanje pouka in dejavnosti – povezovanje, dopolnjevanje in nadgrajevanje ciljev in vsebin.

Teme predstavljajo zaokrožene enote in so razdeljene na skupine ciljev, ki jih združujejo vsebinsko povezani cilji. Vsebinski poudarki tem so predstavljeni v opisih tem (in dodatnih pojasnilih) ter podrobneje razloženi v didaktičnih priporočilih za temo oz. za skupine ciljev. Predlagano zaporedje tem oz. vsebin **ni obvezujoče**.

Učitelj se po lastni presoji glede na program poklicnega izobraževanja in predvideno število ur odloči, katero skupino ciljev bo obravnaval v okviru teme.

Cilji v katalogu znanj so zasnovani odprto in omogočajo učitelju strokovno avtonomijo pri načrtovanju pouka. Zajemajo tako vsebinska kot procesna znanja, ki jih učitelj pri dijakih sistematično spodbuja in razvija ter spremlja in vrednoti, ter odnosna znanja (odnosi, ravnanje, naravnost, stališča), ki se razvijajo in se ne ocenjujejo. Cilji v katalogu znanj se delijo med obvezne in izbirne (zapisani poševno). Učitelj se za realizacijo izbirnih ciljev odloči avtonomno (glede na poklicno usmerjenost dijakov, aktualnost vsebine).

V cilje so integrirani tudi t. i. **skupni cilji** s petih področij: 1. jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, 2. trajnostni razvoj, 3. zdravje in dobrobit, 4. digitalna kompetentnost, 5. podjetnost. S številkami so ob ciljih in standardih ter v didaktičnih priporočilih zapisani skupni cilji določenega področja, ki jih učitelj sistematično razvija in integrira v obravnavo vsebinskega cilja ali v načrtovane dejavnosti. Več o skupnih ciljih je zapisano v nadaljevanju in didaktičnih priporočilih za skupino ciljev.

Standardi znanja izhajajo iz ciljev in opredeljujejo obseg in kakovost znanj, spretnosti in veščin oz. znanj v najširšem pomenu te besede. Standard nam pove, kaj naj dijak ve, zna, razume (vsebinska znanja), kaj zna narediti, opraviti (spretnosti, veščine, procesna znanja) in kako kakovostno naj bo to znanje (taksonomija znanja). K posameznemu cilju je lahko opredeljenih več standardov znanja. **Minimalni standardi** opredeljujejo minimalno znanje za oceno zadostno oz. obseg in kakovost znanja, spretnosti in veščin, ki so nujni za nadaljevanje učenja oz. zaključek izobraževanja. V katalogu znanja so zapisani **z odebeljenim tiskom**.

Didaktični pristopi in učne strategije dela pri poučevanju družboslovja v srednjem poklicnem izobraževanju

V skladu s **formativnim spremljanjem** naj učitelj dejavnosti načrtuje tako, da preveri predznanje dijakov (tako na področju vsebinskih kot procesnih znanj) o poznavanja oz. razumevanja ključnih družboslovnih in naravoslovnih konceptov izbrane teme, saj to lahko vpliva na nadaljnje usvajanje ciljev in standardov znanja pri posamezniku. Dijake pred obravnavanjem nove snovi predhodno seznani z nameni učenja – kaj se bodo učili (učitelj cilje iz kataloga znanj razloži čim bolj enostavno in njihovi stopnji primerno).

Pri načrtovanju dejavnosti, ki zahtevajo aktivno vlogo dijakov, je pomembno, da se učitelj predhodno z dijaki dogovori in skupaj z njimi izpelje kriterije uspešnosti (kako bodo vedeli, kdaj so uspešni). S sprotno povratno informacijo (ustno/pisno, ki je vezana na kriterije uspešnosti ter jih usmeri k izboljšavi znanja) učitelj dijake podpre pri razvijanju njihovih idej oz. nastanku izdelkov oz. dokazov o učenju. Dejavnosti učitelj načrtuje tako, da imajo dijaki čim več priložnosti sodelovanja v skupinah (ali parih), kar pripomore tudi k razvijanju in spremljanju drugih veščin (npr. sodelovanje, komunikacija) in kompetenc (npr. podjetnosti). Učitelj med dejavnostmi in po njih redno spodbuja dijake k samoevalvaciji (kako uspešni so bili) in vrstniškemu vrednotenju znanja.

Poučevanje v srednjem poklicnem izobraževanju naj temelji na **izkustvenem učenju**, ki omogoča dijakom, da postanejo aktivni udeleženci učnega procesa. Učenje iz izkušenj pripomore k njihovi večji motivaciji in osredotočenosti na učni proces. Učitelj je pri tem pozoren, da v načrtovanje dejavnosti vključuje čim več situacij/nalog iz dijakovega delovnega okolja (navezava na poklic), ki bodo dijaku pomagale osmisliti naučeno in

bodo krepile njegove sposobnosti za obvladovanje izzivov na delovnem mestu. S tem pristopom učitelj dijake spodbuja tudi k razvoju drugih, za življenje ključnih veščin (inovativnost – iskanje rešitev; kritično mišljenje – analiza izkušenj, postavljanje vprašanj; sodelovanje, komunikacijske veščine – reševanje konfliktov). Učitelj pri dejavnostih izkustvenega učenja spodbuja (samo)refleksijo dijakov in jih spodbuja, da razmislijo o svojih napakah in uspehih, ter jim omogoča, da se učijo na lastnih izkušnjah, kar spodbuja njihov razvoj tako na osebni kot poklicni ravni.

Terensko delo kot ena izmed metod izkustvenega učenja omogoča dijakom, da v naravnem okolju izgrajujejo različna znanja, razumevanje pojmov in pojavov ter ob tem razvijajo veščine, spretnosti in odnos do žive in nežive narave. Terensko delo naj bo ena izmed pomembnih aktivnih metod dela pri pouku družboslovja. Prednosti terenskega dela so, da omogoča izgradnjo celostnega znanja (povezovanje znanja med različnimi koncepti) ter lažje razumevanje povezanosti živih in neživih dejavnikov v okolju. Dijakom omogoča, da spoznavajo okolje in se srečujejo z realnimi okoljskimi izzivi.

Učenje na prostem vključuje krajša terenska dela in/ali ekskurzije ter je obvezno za doseganje ciljev v temah, ki se navezujejo na t. i. geografsko, zgodovinsko in sociološko raziskovanje.

Pri izvedbi tega poudarjamo:

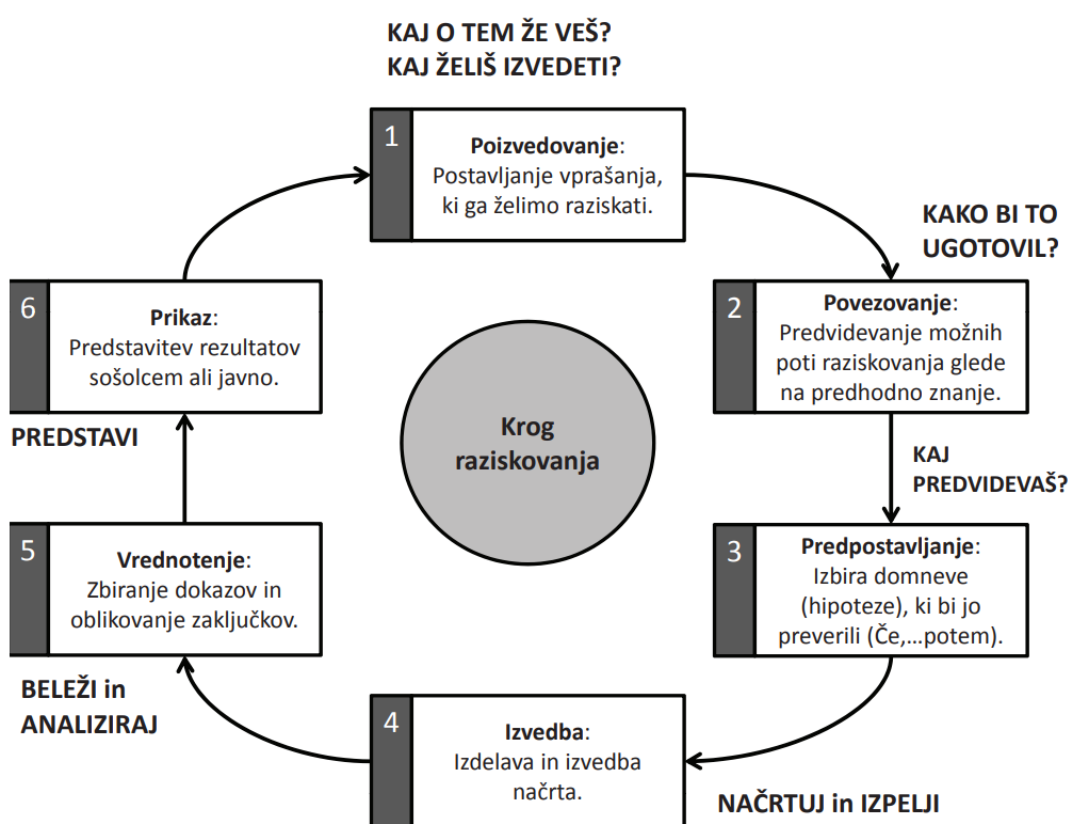
- » interdisciplinarno obravnavanje učnih ciljev, ki povezuje različna področja znanja in omogoča celostno razumevanje geografskih pojavov in pojavov v družbi,
- » razvijanje kompetenc vseživljenjskega učenja,
- » uporabo različnih raziskovalnih metod in (digitalnih) pripomočkov, ki pripomorejo k bolj poglobljenemu raziskovanju in analizi geografskih, zgodovinskih in socioloških tem,
- » osredotočenost na neposredno opazovanje in vrednotenje sestavin in procesov v pokrajini, kar vključuje aktivno udeležbo učečih,
- » vključevanje varne telesne aktivnosti, s čimer se krepí prostorska orientacija, motorika in zdravje učečih.

Pouk lahko poteka izven učilnic, npr. v lokalnem muzeju, okolju, praktični delavnici poklica, pri obisku različnih institucij.

Učenje v naravnem okolju dijake bolj motivira, neposreden stik z naravnim okoljem pa pripomore k boljšemu odnosu do narave ter doživljanju narave kot vrednote. Razumevanje sebe in narave ter odgovoren odnos do živih bitij sta osnova za ustreznejše načrtovanje in vrednotenje človekovih posegov v okolje oz. ekosistem, kar pripomore k razumevanju pomena trajnostne rabe in ohranjanja naravnih virov ter življenjske pestrosti. Kot metoda je ključen za medpredmetno povezovanje med naravoslovjem (opazovanje žive in nežive narave, odnosov med njima) in družboslovjem (geografsko raziskovanje okolice, zgodovinsko in sociološko raziskovanje). V posameznem šolskem letu je obvezna organizacija **celodnevne ekskurzije**, v katero naj bo vključeno terensko delo z uporabo različnih učnih metod neposrednega opazovanja in raziskovanja. Šolske ekskurzije so dober način medpredmetnega povezovanja in krepitve interdisciplinarnega učnega pristopa, izbire različnih učnih metod in oblik dela ter spodbujanja povezovanja različnih znanj, sposobnosti in veščin. Predvidene so ekskurzije in terensko delo v domači pokrajini, po Sloveniji, glede na možnosti pa tudi v zamejstvu.

Dijaki spoznavajo in se urijo v preprostih metodah geografskega raziskovanja (npr. opazovanje, orientacija, skiciranje, kartiranje, merjenje, intervju). Izbrano pokrajino raziskujejo tudi s pomočjo branja zemljevidov in neposrednega opazovanja. Dijaki v učilnici pridobljeno znanje nadgradijo s terensko izkušnjo v pokrajini.

S terenskim delom in ekskurzijami omogočamo uresničevanje številnih ciljev, ki jih v učilnici ni mogoče doseči na enak celostni oz. izkustveni način. Dijaki teoretično znanje primerjajo z neposredno prostorsko izkušnjo, iščejo nove informacije oziroma dopolnjujejo že naučeno. Poleg pridobivanja novega znanja terenske metode dela omogočajo tudi razvijanje socialnih in vzgojnih ciljev, vrednot in zmožnosti (mdr. odgovornost, samostojnost, delo in sodelovanje v skupini, spoštovanje naravne in kulturne dediščine). Učitelj naj se zaveda, da je mogoče pri terenskem delu ali na ekskurziji doseči vrsto ciljev, ki jih ob primerni didaktični organizaciji teh oblik dela ni treba (predhodno ali ponovno) umeščati v klasični pouk, s čimer terensko delo ali ekskurzija nista le dodatni obliki dela v letni učni pripravi usvajanja učnih ciljev, temveč lahko predstavljata neposredno možnost njihove realizacije.

Slika 1: Krog raziskovanja (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/u45adze>) (po I. Tomažič)

Tudi v srednjem poklicnem izobraževanju je pomembno, da so dejavnosti za dijake načrtovane tudi po pristopu **učenja z raziskovanjem** (slika 1). Učitelj naj pripravi preprostejše primere raziskav/problemov, saj je ključno, da dijaki razumejo in usvojijo korake znanstvenega raziskovanja in miselne procese, ki jih ob tem razvijajo in so za njih ključni tudi v vsakdanjem življenju in poklicu. V fazi usvajanja pristopa naj učitelj spodbuja razmislek dijakov s pomočjo vprašanj na učnih listih. Z vprašanji skozi korake raziskave (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ijr9pfu>) (Skvarč, 2018). Pri delu učitelj dijake spremlja in jih s stalno povratno informacijo spodbuja, da napredujejo. Pomembno je zavedanje, da se učijo iz napak. Za usvajanje

posameznih korakov je ključno, da učitelj predhodno sooblikuje kriterije uspešnosti za posamezen korak (kaj je dobro raziskovalno vprašanje, kaj je dobra hipoteza). Učitelj naj pripravi preproste, z življenjem ali poklicem povezane probleme/raziskave, in dijakom omogoči možnost izbire, glede na njihov interes in sposobnosti (individualizacija). Pri učenju z raziskovanjem dijaki ob reševanju problemov razvijajo spretnosti/veščine znanstvenoraziskovalnega dela. Oblikujejo ugotovitve in jih predstavijo v poročilih.

Projektno sodelovalno delo oz. reševanje avtentičnih problemov je pristop, ki spodbuja medpredmetno sodelovanje. Za dijake srednjega poklicnega izobraževanja priporočamo reševanje avtentičnih problemov iz lokalnega okolja oz. s področja trajnostnosti ali iz drugih, z njihovim poklicem povezanih problemov. Povežejo se lahko učitelji različnih predmetov in strokovnih modulov ter timsko načrtujejo posamezne korake, ki jih dijaki lahko izvajajo pri njihovih predmetih. Dijakom omogočimo izbirnost in jih s povratnimi informacijami (glede na njihove sposobnosti) spodbujamo za načrtovanje nadaljnjih dejavnosti. Dijake postavimo pred izzive/problem, ki jih aktivno rešujejo in ob tem sodelujejo, komunicirajo, so pozitivno soodvisni in razvijajo odgovornost. Projektno sodelovalno delo sestavljajo naslednje faze: pripravljalna faza (pridobivanje temeljnih informacij oz. znanj), načrtovanje projekta (viharjenje idej), izdelava načrta projekta (odločanje), izvedba projekta (z vmesnimi preverjanji), oblikovanje končnega izdelka, (javna) predstavitev rezultatov, ocenitev predstavitev rezultatov in vseh faz izvedbe projekta. Končni rezultat projektne dela so izdelki, raznolike osebne in neposredne predstavitve rezultatov/ugotovitev oz. nove naloge/dejavnosti. Med projektno delo lahko uvrščamo tudi pristop reševanja (avtentičnih)problemov, pri katerem dijaki sledijo korakom reševanja problemov: izbira realnega problema, ki je za dijake/okolico/šolo aktualen in zadosti zanimiv, kar spodbudi dijake, da problem proučijo, dobijo poglobljen vpogled vanj in ga razumejo (1). Za izbrani problem predlagajo in iščejo rešitve (2), sooblikujejo kriterije za izbor najustrežnejše rešitve in jo preizkušajo (3). Rešitev lahko izdelajo (inženirski pristop), jo preverijo, preizkusijo oz. raziščejo (z raziskavo, testiranjem, viri, anketiranjem) ter jo vrednotijo (4), glede na opredeljene kriterije v drugem koraku. Sledi korak razpravljanja o rešitvah (5), pri katerem dijaki svojo rešitev predstavijo ter sodelujejo v diskusiji o rešitvah drugih. Pristop reševanja problemov omogoča razvijanje velikega nabora skupnih ciljev **kompetenc podjetnosti**.

Poleg zgoraj omenjenih pristopov, metod in učnih strategij naj učitelj pri pouku družboslovja po presoji (glede na sposobnosti dijakov) in glede na didaktična priporočila za posamezno skupino ciljev vključuje tudi druge metode in oblike dela, s katerimi omogoča dijakom aktivno izgrajevanje znanja z upoštevanjem individualnih razlik med njimi. Prevladujejo naj **sodelovalne metode in skupinske oblike dela**, ki omogočajo interakcijo med njimi in aktivno udeležbo, s čimer sočasno razvijajo timsko naravnost in socialne veščine (sodelovanje, spoštljiva komunikacija, pripravljenost sodelovanja). Pri tem naj učitelj pripravi čim več avtentičnih učnih situacij, ki so povezane z lokalnim okoljem, interesi dijakov ter njihovimi strokovnimi in poklicnimi usmeritvami. Učitelj naj načrtuje dejavnosti z uporabo raznolikih virov in smiselno rabo digitalnih tehnologij, ki spodbujajo dijake h kritičnemu mišljenju, raziskovanju, analiziranju, sklepanju, ustvarjalnosti, vrednotenju.

Medpredmetne povezave

Medpredmetno povezovanje je ključno in naj poteka z ostalimi splošnoizobraževalnimi predmeti oz. strokovnimi moduli programa, saj bodo dijaki le tako dobili širši pogled in razumevanje usvojenih znanj ter jih povezali s svojim poklicnem področjem. Elementi medpredmetnega povezovanja so lahko različni (npr. vsebine/problem, izbrana dejavnost, didaktični pristop, učno orodje, miselni postopki, veščine, posamezne kompetence, koncepti). Medpredmetno povezovanje lahko poteka na več ravneh. Učitelji se za načrtovanje medpredmetnega povezovanja odločijo takrat, ko so cilji različnih predmetov skupni in jih dijaki na ta način

lažje dosežejo in razumejo oz. ko so cilji/koncepti tako kompleksni, da jih noben predmet ne more doseči sam in je njihova obravnava z vidika različnih strok ključna, da jih dijaki razumejo oz. usvojijo. Pristopi in didaktične strategije, ki spodbujajo medpredmetno povezovanje, so projektno učno delo, reševanje avtentičnih problemov, ekskurzije, terensko delo idr.

Primeri medpredmetnega povezovanja

Gostinstvo in turizem:

- » **geografija:** raziskava lokalnih turističnih destinacij in njihov trajnostni razvoj;
- » **zgodovina:** raziskovanje zgodovinskih dogodkov ali osebnosti, ki bi lahko bili podlaga za turistično ponudbo (npr. tematske ture);
- » **sociologija:** analiza vpliva turizma na lokalno skupnost (npr. kulturna izmenjava, gospodarski učinki, tveganja gentrifikacije).

Zdravstvo in sociala:

- » **geografija:** dostopnost zdravstvenih storitev v različnih regijah in analiza zdravstvenih izzivov glede na demografijo;
- » **zgodovina:** zgodovinski razvoj zdravstvenega sistema (npr. uvedba javnega zdravstva, napredek medicine);
- » **sociologija:** socialni vidiki zdravstvene oskrbe (vpliv družbenih razredov, stigma pri duševnem zdravju).

Strojništvo in mehatronika:

- » **geografija:** vpliv industrijskih con na lokalno okolje in trajnostne rešitve v proizvodnji;
- » **zgodovina:** industrijska revolucija in razvoj tehnologije skozi čas (poudarek na Sloveniji);
- » **sociologija:** analiza delovnih pogojev in pomen socialne odgovornosti podjetij.

Ekonomija in trgovina:

- » **geografija:** globalizacija in njen vpliv na lokalno gospodarstvo;
- » **zgodovina:** razvoj trgovine skozi čas (npr. svilne poti, industrijska revolucija, digitalna ekonomija);
- » **sociologija:** etika v poslovanju in vpliv oglaševanja na potrošnike.

Kmetijstvo:

- » **geografija:** raziskava vpliva podnebnih sprememb na kmetijstvo in trajnostne prakse; dijaki analizirajo kmetijske vire v kraju (zemlja, voda, vreme) in predlagajo trajnostne rešitve za izboljšanje pridelave;
- » **zgodovina:** razvoj kmetijstva v Sloveniji skozi čas in njegov pomen za narodno identiteto; dijaki raziskujejo stare kmetijske prakse in predlagajo način, kako jih vključiti v sodobno pridelavo (npr. permakultura);
- » **sociologija:** vpliv kmetijstva na lokalne skupnosti (povezovanje skupnosti, pomen lokalne pridelave); dijaki opravijo anketo med vrstniki in analizirajo njihove nakupovalne navade ter vpliv oglaševanja.

Logistika in transport:

- » **geografija:** vloga Slovenije kot logističnega križišča Evrope (Luka Koper, železnice);
- » **zgodovina:** razvoj transporta skozi zgodovino (od kočij do sodobne logistike);
- » **sociologija:** vpliv transporta na način življenja in povezanost regij.

Priporočeni načini izkazovanja znanja ter preverjanje in ocenjevanje znanja

Znanje preverjamo in ocenjujemo v skladu z veljavnim pravilnikom o preverjanju in ocenjevanju znanja. Pri pouku družboslovja v poklicnem izobraževanju znanje preverjamo ustno in pisno, preverjamo in ocenjujemo pa lahko tudi raznolike druge učne dosežke in izdelke dijakov. Pri pouku družboslovja v srednjem poklicnem izobraževanju enakovredno preverjamo in ocenjujemo deklarativno (vsebinsko) ter procesno znanje (znanje veščin, kompetenc).

Področja preverjanja in ocenjevanja znanja z okvirnimi kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja

Preverjanje in ocenjevanje znanja je najpomembnejša in hkrati najboljčutljivejša faza vzgojno-izobraževalnega procesa. Vsebina in način preverjanja in ocenjevanja znanja vplivata tudi na to, kaj, koliko in s kakšno vnemo se bodo dijaki učili. Od učiteljevega vrednotenja znanja dijakov je odvisno, ali bo znanje ostajalo le na ravni reprodukcije ali pa bodo dijaki učno snov tudi resnično razumeli in znanje uporabili za reševanje različnih izzivov/problemov v vsakdanjem življenju. Pri preverjanju in ocenjevanju znanja učitelj pridobiva tudi povratne informacije o vrednotah in stališčih dijakov (npr. odnos do okolja, organizmov, strpnost in spoštovanje različnosti), nanje ne poskuša vplivati in jih neposredno ne ocenjuje.

Učitelj naj posveti preverjanju in ocenjevanju znanja dovolj časa in pozornosti, pri čemer mora dobro poznati pravilnike in zakonodajo s tega področja.

Pomembno je, da ocenjevanje poteka na tak način, kot se izvaja pouk (»ocenjujem tako, kot poučujem«).

Dijaki lahko svoje znanje izkažejo na različne in ustvarjalne načine. Za vse načine izkazovanja znanja učitelj skupaj z dijaki ali sam oblikuje kriterije za vrednotenje znanja. Glede na vrsto vrednotenja so lahko kriteriji uspešnosti (pri formativnem spremljanju) kriteriji preverjanja pri običajnem preverjanju znanja in kriteriji ocenjevanja pri sumativnem ocenjevanju. Kriteriji ocenjevanja ne smejo presegati standardov znanja. Priporočamo, da pri obravnavi in vrednotenju teme učitelj daje večji pomen **drugim načinom izkazovanja in vrednotenja znanja**. Priporočamo, da sodobne oblike dela in izkazovanja znanja večinoma potekajo v šoli in ne predstavljajo dodatne obremenitve za dijake in učitelje.

Dijaki lahko znanje izkažejo na **različne načine** (pisno, ustno, likovno, tehnično, glasbeno) in pri tem rokujejo in uporabljajo različne pripomočke (npr. material oz. snovi, pripomočke za raziskovalno delo, obdelovanje snovi, zemljevid), material (slikovni, naravni), opremo (npr. digitalno tehnologijo) ter izkažejo različne veščine (npr. kritično mišljenje, veščine komuniciranja in sodelovanja, raziskovalne veščine, delo z viri). Dokazi o učenju nastajajo pri pouku. Učitelj v fazi načrtovanja pouka dobro razmisli, kateri dokazi o učenju bodo nastali pri pouku in katere dejavnosti mora načrtovati, da bodo dijaki v skladu s cilji in standardi izkazali pričakovano znanje v najširšem pomenu. Ideje za različne načine izkazovanja znanja učitelj poišče v didaktičnih priporočilih za posamezno skupino ciljev oz. temo.

Priporočeni načini izkazovanja znanja ter preverjanje in ocenjevanje znanja pri družboslovju

Znanje preverjamo in ocenjujemo v skladu z veljavnim pravilnikom o preverjanju in ocenjevanju znanja.

Pri pouku družboslovja v srednjem poklicnem izobraževanju znanje preverjamo ustno in pisno, preverjamo in ocenjujemo pa lahko tudi raznolike druge učne dosežke in izdelke dijakov.

Pri pouku družboslovja v srednjem poklicnem izobraževanju enakovredno preverjamo in ocenjujemo deklarativno (vsebinsko) znanje ter procesno znanje (znanje veščin, kompetenc).

Področja preverjanja in ocenjevanja znanja z okvirnimi kriteriji za preverjanje in ocenjevanje znanja

1. Znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov

Dijak:

- » izkaže znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov,
- » uporabi ustrezne in pomembne informacije, dejstva in dokaze,
- » obvlada uporabo geografske, zgodovinske in sociološke terminologije in strokovnega jezika, ki ju uporabi za prikaz razumevanja dogodkov, pojavov, procesov,
- » sklepa o vzrokih, povodih in posledicah, razlaga, utemelji, argumentira in interpretira njihov pomen,
- » izkaže razumevanje konceptov, jih zna uporabiti v različnih kontekstih, jih umesti v ustrezen zgodovinski čas in kritično presodi njihov pomen in omejitve z vidika zgodovinskega časa,
- » sklepa o spreminjanju prostora skozi čas ter presodi o medsebojnem vplivu naravnega in geografskega okolja na zgodovinski razvoj in zgodovinskega razvoja na okolje (trajnostno),
- » sklepe, razlage, argumente in interpretacije predstavi na različne načine (ustno, pisno, s plakati, referati, eseji, digitalno tehnologijo idr.).

2. Analiza, sinteza, vrednotenje in interpretacija zgodovinskih virov

Dijak:

- » loči med primarnimi in sekundarnimi viri,
- » s pomočjo virov zna časovno in prostorsko umestiti dogodke, pojave, procese,
- » zbere in izbere ključne informacije in pomembne podrobnosti, dejstva in dokaze iz primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov,
- » loči dejstva od mnenj, sklepov, razlag, interpretacij,
- » oblikuje odgovore, sklepe, razlage,
- » pripravi mnenja ter jih utemelji,
- » pripravi argumente, ki vključujejo utemeljitve in dokaze v podporo trditvi,
- » interpretira dogajanje, pojave, procese z več vidikov (perspektiv),
- » kritično presodi (vrednoti) verodostojnost in uporabnost primarnih in sekundarnih zgodovinskih virov za interpretacijo zgodovinskega dogajanja (npr. po kriterijih: kdo je avtor, razmerje med dejstvi, dokazi, mnenji, prisotnost predsodkov, stereotipov, mitov; preveri z drugimi viri),

» vire zna citirati.

PRIMER: Razmerje med primarnimi in sekundarnimi zgodovinskimi viri (procesnim znanjem, ki se nanaša na veščine kritičnega mišljenja pri delu z zgodovinskimi viri) in vsebinskim (deklarativnim) znanjem je 50 : 50. Profesor izbere vsebinske standarde, v katere bo vključil delo z viri na enostavni, srednje zahtevni in zahtevni ravni v obsegu 50 odstotkov.

Pri pisnem preizkusu znanja (testu) sestavimo 50 odstotkov nalog iz minimalnih standardov znanja za deklarativno in procesno znanje, ki se nanaša na delo z zgodovinskimi viri (od tega 25 odstotkov nalog z enostavnimi zgodovinskimi viri), 30 odstotkov nalog za temeljne standarde (od tega 15 odstotkov na srednje zahtevne zgodovinske vire) in 20 odstotkov nalog za višje standarde (od tega 10 odstotkov na zahtevnejše, denimo večperspektivne zgodovinske vire).

3. Izkazovanje znanja na druge raznolike načine

Poleg klasičnih pisnih preizkusov znanja (testov) in ustnega spraševanja lahko dijaki izkažejo svoje znanje tudi na druge raznolike načine, kot so:

1. izvajanje dejavnosti: raznoliki nastopi (govorni, glasbeni, plesni, gledališki), predstavitve, zagovori, izvedba okrogle mize, igra vlog idr.,
2. izdelki: pisni izdelki (poročila, članki, referati, eseji, seminarske naloge, raziskovalne naloge), likovni, tehnični, multimedijski, vizualni izdelki, portfolio (mapa dosežkov) idr.,
3. kombinacija izvajanja dejavnosti in izdelkov. (Marentič Požarnik, 2021)

V nadaljevanju v obliki dveh shem predstavljamo načine drugih raznolikih načinov izkazovanja znanja, veščine, ki jih pri tem dijaki izkažejo, ter primere izdelkov, kar se zdi še posebej primerno za dijake srednjega poklicnega izobraževanja.

Načini izkazovanja znanja pri zgodovini (raznoliki/drugi načini)	Veščine (procesno znanje)	Primeri izdelkov
PISNO	Kritično mišljenje pri delu z različnimi viri, raziskovanje, digitalne veščine, ustvarjalnost, inovativnost.	Poročilo, referat, javno pismo, apel, časopisni članek, razredni časopis, dnevnik (vojaški dnevniki), domače branje, pisanje pesmi z zgodovinsko tematiko (npr. sonet, haiku), projektno poročilo, seminarska naloga, raziskovalna naloga idr.
USTNO/GOVORNO	Komuniciranje, sodelovanje, kritično mišljenje pri delu z različnimi viri, digitalne veščine, ustvarjalnost, inovativnost	Govorne predstavitve, govorni nastopi, govorne vaje, okrogla miza / virtualna okrogla miza, argumentiranje pri debatnih tehnikah, radijska oddaja za šolski radio ali simulacija radijske oddaje, simulacija tiskovne konference, igre vlog in simulacije; pričevanja/življenjske zgodbe, zbrane z intervjuji idr.
GRAFIČNO, LIKOVNO	Digitalne veščine, ustvarjalnost, inovativnost, kritično mišljenje pri delu z različnimi viri, raziskovanje	Plakat (klasični ali izdelan v digitalni aplikaciji), družbeno angažiran plakat, zloženka/zgibanka (klasična ali izdelana v digitalni aplikaciji), časovni trak (klasičen ali izdelan v digitalni aplikaciji), strip (klasičen, e-oblika), grafične zgodbe (digitalne grafične zgodbe), razstava, oglas (klasičen ali izdelan v digitalni aplikaciji), infografika (npr. izdelana v digitalni aplikaciji), strip, poustvarjanje znanih likovnih del z zgodovinsko motiviko idr.
MATERIALNO, TEHNIČNO	Ustvarjalnost, inovativnost, komuniciranje, raziskovanje	Makete, replike, grb (čipka, lesorez) idr.
DIGITALNO	Ustvarjalnost, inovativnost, komuniciranje, sodelovanje	Video, blog, vest za spletno stran / spletni portal, sebek (selfie), fake book, e-pismo, fotoreportaža, fotografija, kratka zgodovinska digitalna zgodba, virtualna razstava idr.
GLASBENO	Ustvarjalnost, inovativnost, komuniciranje, sodelovanje	Skladanje besedil in skladb, različnih glasbenih zvrsti na temo zgodovinskega dogajanja (rap, pop, rock) idr.

TERENSKO	Raziskovanje, sodelovanje, komuniciranje, kritično mišljenje pri delu z zgodovinskimi viri	Priprava in izvedba zgodovinske učne poti, priprava in izvedba turistične poti, razstava na prostem, arheološki park idr.
-----------------	--	---

(Vir: povzeto po gradivu razvojne naloge o drugih načinih ocenjevanja znanja za zgodovino, priredila dr. Vilma Brodnik.)

Drugi načini izkazovanja znanja pri poučevanju, preverjanju in ocenjevanju omogočajo:

- » vpogled v proces učenja in bolj celostno informacijo o dijakovem znanju,
- » večjo povezanost poučevanja, učenja in ocenjevanja,
- » večjo veljavnost ocenjevanja v skladu s cilji in standardi iz učnih načrtov (upoštevano je vsebinsko, procesno, odnosno znanje),
- » večjo motiviranost in odgovornost dijakov za učenje,
- » poudarjanje napredka, ne le končne ocene,
- » bolj individualiziran pristop in upoštevanje dijakovih močnih področij: dijaki izberejo način ocenjevanja – različni zaznavni stili (vid, sluh, tip), učni stili (različne bralne učne strategije), spoznavni stili,
- » več povezovanja med različnimi področji znotraj predmeta in med različnimi predmeti – povezovanje učne snovi in medpredmetnost,
- » spodbujanje ustvarjalnosti.

Pri preverjanju in ocenjevanju drugih načinov je treba upoštevati deklarativne, procesne in odnosne učne cilje in standarde znanja, kot jih predvideva katalog znanja. Določiti je treba znanje, ki ga le spremljamo in preverjamo, ter tisto, ki ga tudi ocenjujemo (odnosnega in dela procesnega znanja, npr. sodelovalne veščine, ne ocenjujemo). Upoštevati je treba značilnosti konkretnega izdelka, denimo plakata, makete zgodovinskih spomenikov ali najdb, replike zgodovinskih spomenikov ali najdb, referata, poročila, govornega nastopa, seminarske naloge, projektne naloge, digitalne predstavitve, povzetka. Dijakom je treba dati natančna pisna navodila za pripravo ali pisanje izdelka oz. učnega dosežka in opisne kriterije za vrednotenje izdelka oz. učnega dosežka. Upoštevati je treba, da ne vrednotimo le strukture, ampak tudi vsebino. Navajamo primer okvirnih kriterijev za vrednotenje izdelkov oz. učnih dosežkov.

Izdelovanje, pisanje in predstavljane različnih izdelkov oz. učnih dosežkov

Dijaki:

- » logično strukturirajo izdelek oz. učni dosežek glede na njegove značilnosti izdelka (denimo pisni izdelek je členjen na uvod, glavni del in zaključek);
- » glede na izbrano temo izdelka oz. učnega dosežka izberejo ustrezne geografske, zgodovinske in sociološke vire in literaturo;
- » z izdelkom oz. učnim dosežkom izkazujejo znanje in razumevanje izbrane zgodovinske tematike;
- » uporabljene zgodovinske vire in literaturo ustrezno citirajo oz. navajajo v opombah ali seznamu bibliografije;

» izdelek oz. učni dosežek ustrezno predstavijo z uporabo digitalne tehnologije, plakatov idr.

Na temelju opredeljenih področij in okvirnih kriterijev preverjanja in ocenjevanja znanja si lahko učitelji samostojno pripravijo opisne kriterije za preverjanje in ocenjevanje znanja za posamezne obvezne in izbirne teme in posamezne izdelke ter učne dosežke dijakov. Primeri opisnih kriterijev za vrednotenje znanja in izdelkov ter drugih učnih dosežkov so v številnih priročnikih in revijah *Geografija v šoli* in *Zgodovina v šoli*.

Predlagamo, da učitelji pri izkazovanju znanja, preverjanju in ocenjevanju upoštevajo predznanje dijakov in dejstvo, da gre za specifično populacijo srednjih poklicnih šol, v katerih je družboslovje eden od splošnoizobraževalnih predmetov z omejenim številom ur.

Pri kvalitetnem učenju in znanju dijakom pomaga tudi formativno spremljanje.

Način izkazovanja znanja	Dokazi o učenju, ki lahko nastanejo pri pouku
Pisno	Poročilo (o terenskem delu, eksperimentalni vaji), javno pismo, časopisni članek, razredni časopis idr.
Ustno	Govorni nastop, okrogla miza, debatne tehnike in argumentiranje, radijska oddaja za šolski radio, igra vlog idr.
Grafično, likovno	Plakat, zloženka, (e-)strip, (e-)grafična zgodba, razstava, oglas, (e-)reklamni letak, časovni trak
Delo z materialom	Maketa, model, replika, grb idr.
...	...

Možnih načinov izkazovanja znanja je veliko. Z uporabo digitalne tehnologije lahko dijaki izdelajo vrsto drugih dokazov o učenju (videoposnetek, blog, foto zgodbe ipd.), napišejo pesem na določeno temo/problem, jo uglasbijo in posnamejo, izdelajo načrt učnih poti v okolici šole, oblikujejo e-zemljevid ipd. Pomembno je, da učitelj načrtuje takšne učne dejavnosti, s katerimi bo omogočil dijakom, da bodo lahko izkazali znanje na različne načine in pri tem izkoristili svoja močna področja in interese. Pomembno je, da so dijaki vnaprej seznanjeni s kriteriji vrednotenja in da imajo zadosti priložnosti, da znanje usvojijo in preverijo, preden ga bomo ocenjevali.

S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti pri formativnem spremljanju, s povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo ter samovrednotenjem in samorefleksijo dijake podpremo pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v samouravnavanje učenja.

Opisni kriteriji določajo tiste vidike znanja, za katere pričakujemo, da jih dijak pridobi/razvije, kasneje pa pri preverjanju in ocenjevanju znanja tudi izkaže.

Iz opisnih kriterijev je razvidno, po čem bo učitelj presojal kakovost dijakovega dosežka, kakšen dosežek (v določenem časovnem obdobju) je tisti, ki velja za optimalnega, in kateri je tisti, ki bo zadostil le minimalnim standardom znanja.

Opisne kriterije pripravljajo aktivni učitelji, v pripravo vključijo tudi dijake, saj so za dijake kažipot, učitelju pa pomagajo, da se pri preverjanju in ocenjevanju znanja osredotoča na različne vidike znanja (in ne zgolj na najbolj očitne in najlažje merljive). Sentočnik (2002, 2004) opredeljuje sestavne dele opisnih kriterijev:

- » področja spremljanja,
- » kriteriji (ključne dimenzije področja, ki omogočajo izvedbo cilja, izpeljemo jih iz operativnih ciljev) in
- » opisniki (večinoma na treh stopnjah).

Ti vključujejo opis kriterija (kaj pomeni ustrezati zahtevam naloge, osredotočajo se na izvedbo, izkazovanje znanja) in standard znanja (kako dobro naj bo kriterij realiziran v določenem obdobju – od optimalnega dosežka do minimalnega).

Razvijanje bralne pismenosti pri pouku družboslovja

Razvijanje bralne pismenosti pri predmetu mora prispevati k temu, da se pri dijakih okrepi zanimanje za družbeno in politično dogajanje, procese, ki se odvijajo okoli njih (ne zgolj v šoli in pri predmetu, temveč v širšem družbenem okolju). Spodbujanje branja je tako povezano s sledenjem aktualnim dogodkom doma in po svetu ter informiranostjo o možnih načinih participacije ter aktivnega delovanja v družbi. Učitelj naj z dijaki uporablja raznolika besedila (pisna, govorna, vizualna, avdio, video, grafična, slikovna, digitalna) (1.1.4.1) in oblikuje učne situacije, v katerih bodo lahko dijaki kritično dostopali do celovitega branja teh besedil.

V tej vlogi bralna pismenost, osredotočena na kritično branje (analiza in argumentirano vrednotenje vsebine, razlikovanje dejstev od mnenj, oblikovanje lastnega mnenja s kakovostnimi dokazi iz besedila, kritično presojanje različnih delov besedila ipd.), prispeva k državljski pismenosti. (1.2.3.2) (1.2.3.1)

Aktivno učenje temelji na širokem spektru didaktičnih strategij, metod in oblik dela, ki vsem dijakom omogočajo vključevanje in aktivno vlogo pri učenju. Pri pouku družboslovja učitelj načrtuje učne situacije z uporabo raznolikih didaktičnih strategij (npr. izkustveno, projektno, problemsko učenje, učenje z raziskovanjem, obrnjeno učenje, avtentični pouk, pouk na prostem oziroma v okolju). Didaktične strategije so kompleksne, časovno daljše in vključujejo raznolike učne metode in oblike, učitelj pa glede na cilje, vsebine in skupino dijakov, ki jo poučuje, izbere tiste, ki podpirajo aktivno učenje. Učitelj naj izbira takšne oblike dela, ki omogočajo čim kakovostnejšo izkušnjo sodelovanja in komuniciranja z drugimi (npr. samostojno delo v skupinah in paru) in jih prepleta z individualnimi.

Uporaba didaktičnih strategij učitelju družboslovja omogoča, da povezuje različne cilje tako znotraj posamezne teme kot med temami.

Avtentične učne situacije so tiste, ki v učnem procesu predstavljajo realen življenjski izziv in so podobne dejanskim vsakdanjim problemskim situacijam. Ker poustvarjajo realne življenjske situacije, je tudi reševanje avtentičnih nalog podobno reševanju realnih izzivov oziroma problemov. Dijakom omogočajo prenos in uporabo znanja v reševanje realnega problema, zahtevajo sistemski pristop (realni problemi so interdisciplinarni), podjetnost, samoiniciativnost, iznajdljivost in ustvarjalnost, kar prispeva k osmišljanju znanja in s tem učenja.

Učitelj načrtuje in omogoča avtentične učne situacije, ki izhajajo iz realnih in aktualnih življenjskih primerov oziroma situacij. Spodbujanje izkustvenega in avtentičnega učenja narekujejo tudi standardi znanja, pri katerih morajo dijaki na primerih (bodisi tistih, ki jih pripravi učitelj, bodisi tistih, ki jih navede dijak) izkazati določeno znanje in njegovo uporabo. Učitelj naj v pouk vključuje metode dela, kot so strukturirane diskusije, argumentirano razpravljanje, zastavljanje kakovostnih in problemskih vprašanj, simulacije in igre vlog, načrtovanje in izvajanje (družbeno odgovornih) projektov, iskanje in predlaganje inovativnih rešitev, intervjujev, raziskav, analizo in kritično presojo besedil, fotografij ipd.

Učinkovito učenje

Poleg vsebinskega posredovanja družboslovnih znanj je pomembno, da učitelj dijakom pomaga razumeti in usvojiti tudi načine učinkovitega učenja družboslovja.

To bo pomagalo razumeti, kako poučevanje družboslovja lahko preseže samo vsebino in postane orodje za krepitev učnih spretnosti in spodbujanje vseživljenjskega učenja. Učenje je proces, ki se razvija in izboljšuje vse življenje. Priporočamo, da pri razlagi vsebin, vključno z metodo učenja, učitelj poudari pomen teh veščin v širšem kontekstu.

To vključuje:

- » **spoznavanje učnih procesov in faz učenja:** dijaki naj ozavešijo ključne korake, kot so načrtovanje, organizacija, raziskovanje in vrednotenje znanja; to jim bo pomagalo, da bodo sami prepoznali učinkovite strategije za pristop k predmetu;
- » **usmerjanje k veščinam vseživljenjskega učenja:** učenje je proces, ki se razvija in izboljšuje vse življenje; priporočamo, da pri razlagi vsebin vključno z metodo učenja učitelj poudari pomen teh veščin v širšem kontekstu;
- » **praktične metode in vaje za izboljšanje učnih veščin,** npr. skupinska analiza virov, vaje v kritičnem mišljenju in samoocena lastnega napredka.

Več o kompetenci učenje učenja lahko učitelj poišče v dokumentu Evropski okvir za osebno in socialno ključno kompetenco ter kompetenco učenje učenja (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/0bpftyu>)

Kontroverzne teme pri pouku

Pri družboslovju je pomembno, da učitelj odpira aktualne teme za razumevanje sveta, ki spodbujajo kritično in analitično mišljenje in krepijo demokratično participacijo mladih.

Svet Evrope (2020) je kontroverzne teme opredelil kot tiste, ki zbujajo močna čustva in delijo mnenja v skupnostih in družbi. Običajno vključujejo sporne izjave, nasprotujoče si vrednote in prepričanja, med seboj nasprotujoča in tekmujoča dejstva, polarizirana stališča, nasprotja interesov, sumničavost in pomanjkanje zaupanja ter podcenjevanje drugega.

Za obravnavo kontroverznih vsebin ali tem je nujna dobra vsebinska in metodična priprava. Predpogoj za to je vzpostavitev odprtega in varnega ter spodbudnega učnega okolja, saj je osrednja metoda dela pogovor, v katerem ima učitelj kot vodja pogovora osrednjo vlogo. Pomembno je, da učitelj z dijaki sooblikuje jasna pravila pogovora (kriterije uspešnosti) in ne ignorira nestrpnih pripomb, ki bi ne bile obravnavane oz. neraziskane.

Učitelj dijake v pogovoru usmerja, uvaja nove argumente in jih opominja na skupaj sprejeta temeljna pravila.

Ker te teme vključujejo tudi močna čustva, je pomembno, da jih povezuje z znanjem in strategijami upravljanja z močnimi čustvi tako pri dijakih kot pri sebi. Pomembni elementi so refleksija in samorefleksija (razvijanje metakognicije), učiteljeva demokratična državljska drža (temelj razprav je spoštovanje človekovega dostojanstva) in proaktivna naravnost (da npr. po potrebi razpravo prekine, da zagotovi smernice in strukturo). (1.2.2.1), (1.2.1.5)

Primer temeljnih pravil (ključno je sooblikovanje z dijaki)

- » Istočasno lahko govori le eden (brez prekinjanja).
- » Izkazujemo spoštovanje do stališč drugih (odprtost za različne perspektive).
- » Diskutiramo in preizprašujemo ideje, ne ljudi (prepoved osebnih napadov).
- » Uporabljamo primeren jezik (vzdrževanje načela ničelne tolerance do nestrpnosti, npr. brez seksističnih idr. komentarjev).
- » Vsak lahko izrazi svoje stališče (zagotovimo, da bo vsak slišan in njegov prispevek cenjen).
- » Navajamo razloge/utemeljitve za svoje stališče (odprtost za lastno vsebino, ki jo je treba proučiti).

Diskusije: opomnik

Slabo načrtovane in vodene diskusije lahko vodijo do zakoreninjenja izvornih stališč in do tega, da so nekatera čustva/stališča utišana, ignorirana in/ali zasmehovana. Zato sta potrebna dobra priprava učitelja (in tudi razmislek o lastnih stališčih in predsodkih) ter njegov odziv – nevtrarno na izjave s poslušanjem, parafraziranjem, zahtevo po dokazih, analiziranjem skritih predpostavk in zahtevo po drugih vidikih (razvijanje večperspektivnosti).

Večperspektivnost

Za celovito razumevanje kompleksnih družbenih vprašanj, dogodkov in procesov je treba v učne situacije sistematično vključevati priložnosti za razvijanje večperspektivnosti (vključevanje raznolikih perspektiv).

Večperspektivnost omogoča, da dijaki prepoznajo in razumejo različne poglede, interese in izkušnje, spodbuja razvoj kritičnega mišljenja, krepi sodelovanje, prispeva h konstruktivnemu reševanju konfliktov, razvijanju empatije, krepi vrednot demokratične družbe (npr. pluralizma, svobode izražanja, enakosti) in strpnosti.

Učna diferenciacija, individualizacija in personalizacija

Pri delu z dijaki priseljenci, dijaki s posebnimi potrebami ter dijaki iz manj spodbudnega družinskega okolja v srednjem poklicnem izobraževanju je zaradi raznolikosti vzgojno-izobraževalnih potreb ključno upoštevati inkluzivne pedagoške pristope in strategije. Ti pristopi so usmerjeni v zagotavljanje prilagodljivega, varnega, spodbudnega in vključujočega učnega okolja ter vključujejo didaktična priporočila za učno diferenciacijo, individualizacijo in personalizacijo vzgojno-izobraževalnega procesa na treh ključnih področjih: 1) zagotavljanje raznolikih načinov poučevanja in predstavitve učnih vsebin, ki upoštevajo učenčeve zmožnosti in učne stile ter zmanjšujejo ovire razumevanju vsebin, 2) možnost različnih načinov izkazovanja učnih dosežkov in znanja ter večja zastopanost drugih oblik ocenjevanja znanja, 3) prilagoditve učnega okolja (fizičnega, socialnega in didaktičnega učnega okolja), v skladu z vzgojno-izobraževalnimi potrebami dijakov, ki so vključeni v srednje poklicno izobraževanje.

Osnovno izhodišče za učiteljevo delo v prilagodljivem in vključujočem učnem okolju so spoštovanje ter upoštevanje drugačnosti, različnosti, izvirnosti in individualnosti, pa tudi njegova lastna inkluzivna poučevalna praksa, ki služi kot vodilo pri zadovoljevanju vse večje raznolikosti med dijaki. Prilagodljivo in vključujoče učno okolje poudarja pomen koncepta vključevanja, ki temelji na dojemanju razreda kot skupnosti različnih in

edinstvenih posameznikov, ter zahteva prilagoditev vzgojno-izobraževalnega procesa, da ta ustreza potrebam vseh dijakov.

Individualizacija in personalizacija vzgojno-izobraževalnega procesa sta temeljni za delo učitelja z raznolikimi skupinami dijakov v programu srednjega poklicnega izobraževanja. To vključuje pripravo individualiziranih izobraževalnih načrtov oziroma za dijake s posebnimi potrebami pripravo individualiziranih programov, ki upoštevajo specifične vzgojno-izobraževalne potrebe, interese in zmožnosti vsakega dijaka. Na ta način sistematično načrtujemo in zagotavljamo prilagoditve učnih metod in vsebin ter učnega okolja, kar spodbuja aktivno sodelovanje dijakov v vzgojno-izobraževalnem procesu. Ob tem ohranjamo visoka pričakovanja glede učnih dosežkov, hkrati pa omogočamo, da dijak doseže svoj največji učni potencial.

Pri dijakih priseljencih je pomembno zagotoviti jezikovno podporo, ki vključuje dodatne ure slovenščine kot drugega jezika ter uporabo vizualnih pripomočkov in interaktivnih metod poučevanja.

Dijaki iz manj spodbudnega družinskega okolja pogosto potrebujejo dodatno strokovno podporo v vzgojno-izobraževalnem procesu ter tesno sodelovanje s starši in skupnostjo za krepitev podporne mreže.

Kot izhodišče za načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa in pouka ter delo učitelja z dijaki s posebnimi potrebami v srednjem poklicnem izobraževanju se smiselno uporabljajo strokovna izhodišča in programski dokumenti za izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo.

Zagotavljanje učne diferenciacije, individualizacije in personalizacije na omenjenih treh področjih omogoča in spodbuja aktivno vključevanje ter notranjo motivacijo raznolikih skupin dijakov za sodelovanje v učnem procesu, učni napredek ter vključevanje in aktivno prispevanje k razredni skupnosti. Ključni cilj prilagodljivega in vključujočega učnega okolja je vključiti vsakega dijaka v vzgojno-izobraževalni proces, ne glede na njegove zmožnosti, posebne vzgojno-izobraževalne potrebe in interese.

Nadarjeni dijaki pri pouku družboslovja (geografija, zgodovina, sociologija)

Cilji in standardi znanja so dovolj odprti, da omogočajo učno individualizacijo in diferenciacijo pri delu z nadarjenimi dijaki pri pouku družboslovja ter doseganje odličnosti na vseh področjih znanja. Pri delu z nadarjenimi dijaki še posebej spodbujamo veščine ustvarjalnosti in inovativnosti, raziskovalnega dela in kritičnega mišljenja.

Strategije dela z nadarjenimi dijaki so lahko seminarske naloge, tekmovanja in kvizi iz znanja geografije, zgodovine, sociologije, geografski, zgodovinski in sociološki krožki, tabori, projektno učno delo, terensko delo in ekskurzije, obiski muzejev, arhivov in galerij, vključevanje v različne nacionalne in mednarodne projekte, interdisciplinarni tematski sklopi, obvezne izbirne vsebine idr. Nadarjene dijake dodatno usmerjamo in vodimo s pomočjo mentoriranja in konzultacij.

Ideje za dejavnosti v didaktičnih in specialnodidaktičnih priporočilih, ki so priloga kataloga znanj, izhajajo iz osebnih izkušenj in znanj avtorjev. Učiteljem predlagamo, da redno uporabljajo v literaturi našete revije in drugo literaturo, ki je navedena pri posamezni temi kataloga znanj, kar jim bo v pomoč pri načrtovanju pouka.

» Geografija v šoli – Zavod RS za šolstvo (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/2qmd467>)

» Zgodovina v šoli – Zavod RS za šolstvo (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/rwf2999>)

SKUPNI CILJI V KATALOGU ZNANJ

4. Jezik, državljanstvo, kultura in umetnost (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/41mo9j8>)

Uporaba strokovne terminologije in skrb za strokovni jezik, poznavanje in privzemanje človekovih pravic in dolžnosti, etična refleksija, sodelovanje z drugimi v skupnosti, sprejemanje, doživljanje, spoznavanje kulture, izražanje (ustvarjalni proces pri pripravi izdelkov).

Pri dijakih razvijamo razumevanje, da je učenje vsebine predmeta družboslovje hkrati spoznavanje strokovnega jezika – poimenovanje pojmov, procesov, relacij med pojmi. **SC** (1.1.2.1) Terminologijo uvajamo postopno, jo večkrat ponovimo (v različnih kontekstih) ter povežemo s praktičnimi vsebinami (različne dejavnosti), kar dijakom omogoča lažje razumevanje in uporabo izrazov v različnih situacijah. Dijakom z različnimi dejavnostmi čim večkrat omogočimo, da se lahko izražajo v različnih besedilnih vrstah **SC** (1.1.1.1) (npr. tvorijo opis pojava, pripravijo referat, plakat, vsebino predstavijo z različnimi vizualizacijskimi pripomočki, ki jih ustrezno opisujejo, tvorijo poročila raziskav v skladu s svojimi sposobnostmi). Pri tem smo pozorni, da v vseh fazah pouka spodbujamo dijake in jih s konstruktivno povratno informacijo podpremo, da se izražajo z ustrezno strokovno terminologijo predmeta. **SC** (1.1.2.2) V učilnici poskrbimo za nabor literature, ki bo dijakom vir informacij, in načrtujemo dejavnosti, ki spodbujajo dijake k rednemu branju gradiv oz. iskanju informacij. **SC** (1.1.4.1) Pri branju gradiv jih opolnomočimo za razvijanje bralnih učnih strategij (npr. primerjalna matrika, Vennov diagram, Paukova strategija, PV3P), ki spodbujajo bralno razumevanje in razvijajo pomen branja.

Pri obravnavi različnih tem dijaki krepijo sodelovalne veščine, spretnosti vzpostavljanja in vzdrževanja kakovostnih odnosov v oddelku, družini, šoli, širši skupnosti **SC** (1.2.3.1), učijo se učinkovitega spoprijema s problemskimi situacijami, ki zahtevajo proaktivno miselno naravnost, krepijo zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega **SC** (1.2.4.1), krepijo družbeno odgovornost **SC** (1.2.5.1), učijo se uravnavanja lastnega vedenja v odnosih, upoštevajoč več perspektiv hkrati **SC** (1.2.4.1), ki zahtevajo proaktivno miselno naravnost.

Ne glede na vsebine pri družboslovju gre ves čas v procesu pouka tudi za odnosne cilje. Pomembno je pri dijakih krepiti zavedanje, da zmorejo prepoznati in spoštovati raznolikosti v ožjih (oddelek, vrstniki, družina) in širših okoljih (šola, lokalna skupnost, družba). **SC** (1.2.2.2)

Pri vseh temah imajo dijaki možnost za ustvarjalno izražanje. **SC** (1.3.3.1) V varnem, odprtem in spodbudnem učnem okolju se dijaki svobodno izražajo, se veselijo lastnih dosežkov in dosežkov drugih. Dijaki izdelajo plakate, stripe, pesmi, videoposnetke/prispevke ali druge izdelke, ki obravnavajo teme, povezane z družino, mediji in religijo, pri čemer komunicirajo o pomembnih družbenih temah na asertiven, spoštljiv in odgovoren način. **SC** (1.3.4.1) **SC** (1.3.4.2)

2. Digitalna kompetentnost (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/2az4krb>)

Pri načrtovanju dejavnosti za razvijanje digitalnih kompetenc si učitelj pomaga z dokumentom DigComp 2.2 – *Okvir digitalnih kompetenc za državljane z novimi primeri rabe znanja* (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/n0n2c3c>), v katerem poišče, katera znanja, spretnosti in stališča razvija posamezna kompetenca. **SC** (4.1.3.1) **SC** (4.2.4.1)

Pri družboslovju sistematično razvijamo digitalno kompetenco brskanje, iskanje in filtriranje podatkov, informacij in digitalnih vsebin. Učitelj naj se avtonomno odloči, kako bo to digitalno kompetenco predstavil in s

katerimi dejavnostmi bo pomagal dijakom, da jo razvijejo. Učitelj pri dijakih spodbuja iskanje informacij in vsebin v digitalnih okoljih ter jim pomaga pri izboljševanju osebnih strategij iskanja. **SC** (4.1.1.1) Pri uporabi različnih virov in digitalnih orodij spodbujamo pri dijakih kritično mišljenje, raziskovanje, analizo, sklepanje in ustvarjalnost ter razvijamo digitalno kompetenco vrednotenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin ter kompetenco umeščanje in poustvarjanje digitalnih vsebin. **SC** (4.1.2.1) **SC** (4.3.2.1)

Skrb za zdravje in dobrobit **SC** (4.4.3.1), pri kateri izpostavimo predvsem problem digitalne zasvojenosti. Pri vsebinah, vezanih na vpliv človeka na okolje, z avtentičnimi primeri spodbujamo dijake, da se zavedajo vpliva digitalnih tehnologij in njihove uporabe na okolje.

Pri pouku spodbujamo dijake, da digitalno tehnologijo uporabljajo tudi kot vir podatkov oz. vsebin, pri tem pa smo pozorni, da to ni edini način iskanja informacij (vključujemo tudi knjižne vire). Spodbujamo jih in navajamo tudi na ustrezno citiranje in navajanje virov ter jih seznanjamo z avtorskimi pravicami in licencami, če nam to dopušča čas.

Dijaki naj raziskujejo v skupinah (delo lahko diferenciramo); spodbujamo jih, da oblikujejo okolje, v katerem si lahko podatke med seboj delijo ter soustvarjajo skupno vsebino.

3. Trajnostni razvoj (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/5bq6885>) in razvijanje kompetenc za trajnost

Oprelitev trajnostnosti in trajnostnega razvoja se rahlo razlikujeta. Po Evropskem okviru kompetenc za trajnostnost (greencomp.pdf (<https://www.zrss.si/pdf/greencomp.pdf>)) je opredelitev **trajnostnosti** »dajati prednost potrebam vseh živih bitij in planeta, tako da poskrbimo, da delovanje človeka ne preseže omejenih planetarnih zmogljivosti«. medtem ko se besedna zveza **trajnostni razvoj** nanaša na številne procese in poti, ki jih uporabimo za spodbujanje razvoja ali doseganje napredka na trajnostne načine. Pri pouku družboslovja spodbujamo in pri dijakih razvijamo kompetenco za trajnostnost prek skupnih ciljev, ki »učee opolnomoči, da poosebljajo vrednote za trajnostnost in sprejemajo kompleksne sisteme z namenom ustreznega ukrepanja ali zahtevanja ukrepov, s katerimi bi obnovili in ohranili zdravje ekosistema, izboljšali pravičnost ter tako ustvarili vizije trajnostnih prihodnosti«.

Eden izmed ključnih ciljev učenja družboslovja v poklicnem izobraževanju naj bo trajnostni način mišljenja in razumevanje dejstva, da smo ljudje del narave in da smo odvisni od nje. Dijaki naj pridobijo znanje, spretnosti in odnose, ki jim pomagajo postati nosilci sprememb. Spodbujamo njihovo aktivno vključevanje **SC** (2.4.3.1), ter sodelovanje pri oblikovanju prihodnosti v okviru omenjenih planetarnih zmogljivosti. Pri predmetu družboslovje področja trajnosti vključujemo v teme, ki jih opredeljujejo skupni cilji. Po lastni presoji pa jih učitelj lahko vključuje tudi v druge teme, če so izhodišče za medpredmetno sodelovanje ipd. Z avtentičnimi primeri in njihovim reševanjem spodbujamo pri dijakih bolj poglobljeno razumevanje kompleksnosti naravnih sistemov, iskanje trajnostnih rešitev in ukrepanje. Pri tem je učitelj pozoren na celostno obravnavo problemov, pri čemer upošteva povezanost okoljskega, gospodarskega in družbenega vidika. **SC** (2.2.1.1)

4. Zdravje in dobrobit (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/5bq6885>) Področje skupnih ciljev zdravje in dobrobit smiselno vključujemo v obravnavo vsebinskih ciljev predmeta. Učitelj glede na potrebe dijakov smiselno vključuje tudi skupne cilje o duševni (veščine samouravnavanja, učenje učenja) in socialni dobrobiti (komunikacijske spretnosti in veščine, odnosi z drugimi, empatija). Več o tem lahko učitelj poišče v dokumentu Evropski okvir za osebno in socialno ključno kompetenco ter kompetenco učenje učenja (<https://www.zrss.si/pdf/lifecomp.pdf>).

Priporočamo, da učitelj pri predmetu družboslovje spodbuja razvijanje spretnosti aktivnega poslušanja, asertivne komunikacije, izražanja zanimanja in skrbi za druge ^{SC}(3.3.2.1); dijaki pri obravnavi različnih tem krepijo sodelovalne veščine, spretnosti vzpostavljanja in vzdrževanja kakovostnih odnosov v oddelku, družini, šoli, širši skupnosti ^{SC}(3.3.3.2), ^{SC}(3.1.4.2), učijo se učinkovitega spoprijema s problemskimi situacijami, ki zahtevajo proaktivno miselno naravnost, krepijo zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega ^{SC}(3.3.4.1), krepijo družbeno odgovornost ^{SC}(3.3.5.3), učijo se uravnavanja lastnega vedenja v odnosih, upoštevajoč več perspektiv hkrati ^{SC}(3.3.1.2), in spoprijemanja s problemskimi situacijami, ki zahtevajo proaktivno miselno naravnost ^{SC}(3.1.4.2). Ne glede na vsebine gre pri družboslovju ves čas v procesu pouka tudi za odnosne cilje. Pomembno je pri dijakih krepiti zavedanje, da zmorejo prepoznati in spoštovati raznolikosti v ožjih (oddelek, vrstniki, družina) in širših okoljih (šola, lokalna skupnost, družba). ^{SC}(3.3.1.2)

Več pozornosti namenimo pogovoru o različnih oblikah zasvojenosti pri mladih in preventivi. Pri dijakih krepimo zavedanje in potrebo po skrbi za lastno zdravje (dejavniki tveganja) ^{SC}(3.3.5.1) na delovnem mestu oz. v poklicu, ki ga bodo opravljali.

Za ozaveščanje škodljivosti dolgotrajnega sedenja in razvijanje zdravih navad ^{SC}(3.2.1.4) je pomembno, da učitelj sistematično uvaja gibalne prekinitev med poukom. Vključitev rednih gibanj in aktivnih odmorov izboljša duševno, telesno in socialno dobrobit dijakov in tako podpira zdrave življenjske navade, ki so ključne za življenje in poklic.

5. Podjetnost (<https://aplikacija.unzr.si/api/link/om4nvnd>)

Skupni cilji za razvijanje kompetenc podjetnosti so v katalogu znanj za družboslovje umeščeni predvsem pri ciljih, pri katerih so kot priporočeni pristopi predlagani reševanje avtentičnih problemov, izkustveno učenje ter uporaba sodelovalnih metod in oblik dela. Dejavnosti, ki podpirajo razvoj podjetnostne kompetence, temeljijo na ustvarjanju priložnosti za reševanje realnih problemov, spodbujanju sodelovanja in razvijanju ustvarjalnega razmišljanja. Pomembno je, da delo poteka v skupinah, v katerih si dijaki razdelijo vloge, saj se s tem učijo sodelovanja, komunikacije in mreženja. Dijaki naj bodo čim bolj vključeni v proces prepoznavanja problema, priprave nabora možnih rešitev, izbire najbolj optimalne rešitve na podlagi vnaprej določenih kriterijev ter razvijanja izbrane rešitve. V tem procesu je ključno, da dijaki tudi sami načrtujejo in upravljajo različne vire, kot so materialni in finančni viri ter zunanje osebe kot vir znanja. Učitelj ima pomembno vlogo pri spodbujanju dijakov, da se učijo na podlagi izkušenj, reflektirajo svoje odločitve in evalvirajo rezultate. Ključne značilnosti dejavnosti, ki spodbujajo kompetenco podjetnosti, so:

- » sodelovalno delo v skupinah: dijaki prevzamejo različne vloge znotraj skupine, kar spodbuja timsko delo in mreženje; ^{SC}(5.3.4.1) ^{SC}(5.3.4.2)
- » prepoznavanje problema: dijaki identificirajo konkretne izzive, s katerimi se srečujejo v resničnem svetu; ^{SC}(5.1.1.1)
- » razvoj rešitev: dijaki pripravljajo in ocenjujejo različne možnosti ter izberejo najboljšo rešitev na podlagi vnaprej določenih kriterijev; ^{SC}(5.1.2.2)
- » načrtovanje in upravljanje virov: dijaki se učijo, kako načrtovati in optimalno uporabiti razpoložljive vire; ^{SC}(5.2.3.1) ^{SC}(5.2.4.2)

» refleksija in evalvacija: dijaki analizirajo uspešnost svojih rešitev, reflektirajo svoje odločitve in pridobljene izkušnje. (5.1.4.1) (5.1.5.1)

S takšnim pristopom bodo dijaki lažje prepoznavali in izkoriščali priložnosti, razvijali inovativne rešitve ter gradili pomembne veščine za prihodnost.

TEME, CILJI, STANDARDI ZNANJA

DRUŽBOSLOVJE 1: POKRAJINSKA PESTROST SLOVENIJE, MADŽARSKE IN SVETA

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema Pokrajinska pestrost Slovenije, Madžarske in sveta obsega dve skupini ciljev: Raznolikost domače pokrajine, Slovenije ter Madžarske ter Gospodarske značilnosti Slovenije in Madžarske v EU. V okviru teme dijaki spoznajo naravno- in družbenogeografske sestavine pokrajine ter njihovo součinkovanje, izbrane družbenogeografske procese v Sloveniji in na Madžarskem, slovenske skupnosti v sosednjih državah in izseljenstvu, značilnosti gospodarstva Slovenije in Madžarske, vlogo Slovenije in Madžarske v gospodarskih, prometnih, političnih in kulturnih tokovih Evrope ter učinke svoje gospodarske dejavnosti na pokrajino in družbo.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Vključitev naravnih in kulturnih značilnosti: učitelj poudari, kako pokrajina vpliva na življenje ljudi in njihove običaje.

Dijakom daje temeljno zavedanje, da se vse sestavine v pokrajini medsebojno prepletajo in součinkujejo, kar jih vodi do zmožnosti preiščenega ravnanja v prostoru in vrednotenja posegov v prostor ter obenem do razumevanja posledic lastnih dejanj.

Geografija dijake utrjuje v zavedanju, da je zelo pomembno, kaj počnemo v pokrajini in kako oz. kako posegamo vanjo, da bodo njihova oz. naša dejanja povzročala čim manj škode in čim več dobrega tako v lokalnem in regionalnem kot v globalnem prostoru. Geografija dijakom omogoča razumevanje kompleksnosti sveta, razvijanje kritičnega mišljenja in pridobivanje praktičnih veščin.

Učitelj lahko pokaže svoje fotografije, na katerih so tipični primeri reliefnih oblik, in te predstavi dijakom.

V temo so umeščeni skupni cilji področij jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, zdravje in dobrobit, trajnostni razvoj ter podjetnost, ki so dodatno pojasnjeni v didaktičnih priporočilih in specialno- didaktičnih priporočilih.

RAZNOLIKOST DOMAČE POKRAJINE IN SLOVENIJE TER MADŽARSKE

CILJI

Dijak:

○ spozna značilnosti ter součinkovanje naravnogeografskih in družbenogeografskih sestavin v domači pokrajini, Sloveniji ter v Madžarski in izbranih pokrajinah po svetu;

SC (1.1.1.1 | 1.1.2.1)

○ spozna lego Slovenije in Madžarske na stičišču štirih naravnogeografskih enot Evrope;

SC (2.2.2.1 | 1.2.2.1 | 1.1.2.2)

○ izpostavi izbrane aktualne družbenogeografske procese v Sloveniji in v Madžarski;

SC (1.2.2.2 | 1.1.1.1 | 1.2.4.1 | 2.1.1.1 | 2.3.1.2 | 4.1.1.1)

○ raziskuje položaj slovenskih skupnosti v sosednjih državah in slovenskih izseljencev po svetu ter narodnih skupnosti v Sloveniji in raziskuje položaj madžarskih skupnosti v Karpatskem bazenu (sosednjih državah Madžarske) in madžarskih izseljencev po svetu.

SC (1.2.2.1 | 1.2.5.1 | 2.2.3.1 | 3.3.1.2 | 4.1.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opiše naravno in družbenogeografske značilnosti izbranih pokrajin in jih med seboj primerja;
- » s primerom pojasni součinkovanje naravno in družbenogeografskih sestavin v pokrajini;
- » ob opazovanju slikovnega gradiva, branju besedila ali obisku pokrajine opiše značilnosti le-te;
- » ovrednoti lego Slovenije in Madžarske na stičišču štirih naravnogeografskih enot Evrope;
- » vzročno-posledično opiše vsaj en aktualen družbenogeografski proces v Sloveniji in na Madžarskem;
- » na zemljevidu pokaže, imenuje in opiše narodnostno mešana območja v Sloveniji ter območja v sosednjih državah, kjer živi slovenska skupnost.

TERMINI

- naravne sestavine pokrajine ○ reliefne oblike ○ hribovje ○ gorovje ○ gričevje ○ ravnina ○ kotlina
- notranji dejavniki in procesi ○ zunanji dejavniki in procesi ○ preperevanje ○ akumulacija ○ družbene sestavine pokrajine ○ rodnost ○ umrljivost ○ naravni prirast ○ starostna piramida ○ erozija ○ selitve
- slovenski izseljenci ○ slovenska skupnost v sosednjih državah ○ Madžari v Sloveniji

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Geografija dijakom omogoča razumevanje medsebojnih odnosov med človekom in pokrajino na vseh ravneh – od lokalne do globalne. S poudarkom na aktualnih izzivih, kot so podnebne spremembe, migracije in trajnostna raba naravnih virov, predmet vključuje uporabo sodobnih tehnologij, kot so geografski informacijski sistemi (GIS), za analizo prostorskih in okoljskih vprašanj.

Geografija ima ključno vlogo pri vzgoji in izobraževanju mladih, saj jim omogoča pridobivanje znanj, veščin in vrednot, ki so nepogrešljivi za razumevanje sveta in odgovorno ravnanje v njem. Geografska znanja so uporabna in nujna v družbi, z njimi dijaki razumejo vzroke in posledice pojavov in procesov ter se usposobijo za aktivno in odgovorno (so)delovanje v družbi in prostoru.

Dijaki se usposobijo za kritično presojo okoljskih in prostorskih izzivov ter pridobijo praktične veščine, kot so prostorska orientacija, uporaba terenskih raziskovalnih metod in digitalnih orodij.

Pri cilju *spoznava značilnosti ter součinkovanje naravnogeografskih in družbenogeografskih sestavin v domači pokrajini, Sloveniji in izbranih pokrajinah po svetu* naj učitelj pri dijakih spodbuja iskanje informacij in vsebin v digitalnih okoljih ter jim pomaga pri izboljševanju osebnih strategij iskanja. (4.1.1.1)

Pri tem naj učitelj razišče razišče izbrano digitalno kompetenco, tako da si ogleda opis kompetence v dokumentu DigComp 2.2 – *Okvir digitalnih kompetenc za državljane z novimi primeri rabe znanja* (<https://aplifikacijaun.zrss.si/api/link/n0n2c3c>). Učitelj naj se avtonomno odloči, kako bo predstavil to digitalno kompetenco in s katerimi dejavnostmi bo pomagal dijakom, da jo razvijejo.

Obravnava vključuje naravne in družbenogeografske procese, slovenske skupnosti v tujini ter vlogo Slovenije v evropskih in globalnih okvirih.

Geografija je povezana z drugimi predmeti, zlasti z zgodovino, kar prispeva k boljšemu razumevanju kulturne dediščine in geografskih pojavov.

Geografija je veda, ki celostno raziskuje pokrajino. To pomeni, da proučuje vse sestavine v pokrajini, tako naravne kot družbene, prav tako pa njihovo prepletanje in součinkovanje. Zavedati se moramo, da naj bodo naši posegi v prostor oziroma pokrajino odgovorni in smotni.

Geografska znanja uporabljamo vsakodnevno, zato je geografija obvezno predmetno področje v izobraževanju mladih.

Geografija nam daje znanje o pokrajinah in ljudeh, ki tam živijo.

Osnovno vodilo pri poučevanju geografije naj bo zemljevid.

Učitelj naj pri poučevanju rokuje tako s tiskanimi kot z digitalnimi zemljevidi ter tiskanimi in digitalnimi atlasi. Za pouk geografije sta atlas in zemljevid nujna pripomočka, saj lahko le z njuno pomočjo razvijamo prostorske predstave pri dijakih, jih prostorsko opismenimo in poskrbimo, da naučene informacije pravilno umeščamo v prostor. Na ta način preprečimo kopičenje faktografskega znanja.

Priporočamo spremljanje dokumentarnih filmov, do katerih lahko učitelj dostopa prek svetovnega spleta. Na ta način lahko dijake navaja na odgovorno uporabo medijev in krepi njihovo medijsko senzibilnost. Priporočamo,

da učitelj redno spremlja prosto dostopne dokumentarne filme na slovenskem medijskem portalu MMC, njihovo vsebino pa vključuje v pouk družboslovja.

Pomembna metoda dela je pri pouku geografije **opazovanje pokrajine in njenih sprememb**. Zato priporočamo, da učitelj pri pouku uporablja različna vizualna gradiva – slike, fotografije, grafične prikaze, ilustracije ipd. – in na podlagi slikovnih gradiv dijakom približa pokrajine in procese v pokrajini. Uporaba slikovnih gradiv prispeva k boljši zapomnljivosti in trajnejšemu znanju.

Pri pouku geografije lahko krepimo in razvijamo tudi **bralno pismenost dijakov**. To bomo dosegli z različnimi besedili, ki jih prebirajo dijaki. V poštev pridejo tako strokovna besedila kot leposlovje. V primeru rabe leposlovja lahko uvedemo tudi t. i. geografsko bralno značko.

Priporočamo, da med poukom obravnavamo **aktualne vsebine** in s tem stremimo k aktualizaciji pouka. Učitelj naj z dijaki obravnava aktualne dogodke v domači pokrajini, regiji, državi ali širše v globalnem prostoru. Na ta način bo dijakom priučil zavest o rednem spremljanju aktualnih dogodkov in ustreznem odzivanju nanje.

Z uporabo grafov in preglednic lahko pri pouku geografije krepimo tudi **matematično pismenost**.

Dodajte refleksijo kot ključno fazo po vsaki dejavnosti, da dijaki lahko analizirajo pridobljena znanja in izkušnje.

Dejavnosti načrtujte tako, da preverite predznanje dijakov oz. ugotovite področja pomanjkljivega znanja in razumevanja ključnih konceptov, saj to lahko vpliva na nadaljnje usvajanje ciljev in standardov znanja.

Načrtujte dejavnosti tako, da vključujete povezovanje z različnimi poklicnimi področji in okoliščinami iz realnega delovnega okolja.

To omogoča dijakom, da razvijajo razumevanje specifičnih znanj, spretnosti in kompetenc, ki so ključni za njihov poklicni razvoj.

Dejavnosti, ki dijakom omogočajo razvoj **podjetnostne kompetence**, temeljijo na ustvarjanju priložnosti za reševanje realnih problemov, sodelovanju in ustvarjalnem razmišljanju. Delo naj poteka v skupinah, v katerih si dijaki razdelijo vloge in se učijo sodelovanja, komunikacije in mreženja. Dijak naj bo v čim večji meri vključen v procese prepoznavanja problema, priprave nabora možnih rešitev problema, izbire najbolj optimalne rešitve na podlagi predhodno zastavljenih kriterijev ter razvijanja možne rešitve. Pomembno je, da dijak načrtuje in upravlja različne vire (npr. materialne, finančne, zunanje osebe kot vir znanja).

Učitelj naj spodbuja dijake, da se učijo na podlagi izkušenj, reflektirajo svoje odločitve in evalvirajo rezultate. S takšnim pristopom bodo dijaki razvijali ustvarjalnost, odgovornost, prilagodljivost in sposobnost prenosa idej v prakso.

Dijaki naj usvajajo znanja na podlagi študij primerov, problemske diskusije, učnih simulacij in igre vlog. Pri tem naj učitelj izhaja iz dejstev, a obenem upošteva, da so znanosti v nenehnem razvoju oz. na poti do novih odkritij. Učno eksperimentiranje ima veliko didaktično vrednost, saj dijakom omogoča, da razvijajo tudi spretnosti uporabe (raziskovalnih) pripomočkov ter veščine načrtnega opazovanja, sklepanja in posploševanja.

Dijaki naj imajo pri pouku geografije ne samo možnost samostojnega dela, ampak tudi možnost predstavitve oz. interpretacije svojih rezultatov in ugotovitev. S tem dolgoročno vplivamo na razvijanje komunikacijskih

veščin ter možnosti prenašanja pomembnih informacij do javnosti, obenem pa krepimo zavedanje lastnih zmožnosti in pomena posameznika za delovanje skupnosti.

Del geografskega opismenjevanja je tudi **kartografsko opismenjevanje**, ki temelji na branju zemljevidov. Kartografsko opismenjevanje je proces pridobivanja znanj in spretnosti, ki omogočajo razumevanje, interpretacijo, uporabo in ustvarjanje zemljevidov ter drugih kartografskih prikazov. Gre za kombinacijo teoretičnega znanja o kartografiji in praktičnih veščin, ki so potrebne za učinkovito uporabo kartografskih orodij in virov.

Prepoznavanje pokrajinskih sestavin naj učitelj obravnava z dijaki ob fotografijah konkretnih pokrajin. Na enakih primerih navaja dijake na razmišljanje o medsebojni povezanosti pokrajinskih sestavin na fotografiji in o potencialnih spremembah, do katerih bi lahko prišlo, če bi spremenili eno ali več sestavin pokrajin.

Učitelj naj navaja čim več konkretnih primerov uporabnosti geografije v vsakodnevnem življenju (npr. načrtovanje izletov ali potovanj, branje novic v medijih, spremljanje besedil pesmi in popevk, spremljanje dnevnih poročil). Dijaki lahko prinesejo slike iz domače pokrajine, na katerih katerih opazujejo spremembe v pokrajini (npr. gradnja nove prometnice, posek lokalnega gozda, gradnja nove tovarne).

Dijaki lahko v šolo prinesejo fotografije, ki prikazujejo različne pokrajine in območja v Sloveniji. Fotografije so lahko z njihovih izletov, potovanj po Sloveniji, lahko so iz časopisov, turističnih letakov, reklam itd. Na tla učilnice ali na igrišče pri šoli lahko narišejo velik obris Slovenije (s trakom ali pisalom, ki se ga da izbrisati). Vsak učenec položi svojo fotografijo, kamor misli, da spada, in pojasni, zakaj je fotografijo položil v ta del Slovenije.

Ključno je, da dijaki postopoma razumejo prepletenost in celostnost pokrajine ter izzivov v njej. Ti izzivi ustvarjajo možnosti za raziskovanje in zaposlitev.

Pri prepoznavanju sestavin pokrajin si lahko učitelj pomaga z razglednicami – dijakom naroči, naj prinesejo k uri geografije različne razglednice. Na njih označijo s flumastri naravne in družbene sestavine pokrajine oz. jih napišejo na hrbtno stran razglednice. Razglednice lahko potem razstavijo v razredu in se ob njih urijo v prepoznavanju sestavin pokrajin. Kot pomembna geografska učila naj učitelj izpostavi učilo, ki ga uporabljajo pri pouku.

Osnovno učilo: zemljevidi (tiskani in digitalni) ter atlasi.

Uporaba zemljevidov s ciljem razvijanja prostorskih predstav dijakov.

Aktualizacija pouka: učitelj naj pri pouku obravnava aktualne družbeno- in naravnogeografske dogodke in procese v lokalnem, regionalnem, nacionalnem in globalnem prostoru.

Dokumentarni filmi: redno spremljanje dokumentarnih filmov, dostopnih na spletni strani MMC, da dijake navajamo na odgovorno uporabo medijev in krepimo medijsko senzibilnost.

Raznoliki viri: uporaba fotografij, skic, ilustracij, videogradiv in različnih besedil, vključno z leposlovjem in strokovno literaturo, za razvoj bralne pismenosti.

Uporaba digitalnih virov:

Google Earth: virtualno raziskovanje oddaljenih pokrajin za spoznavanje geografskih značilnosti.

Statistični urad RS (SURS): uporaba spletnih virov za razvijanje digitalnih spretnosti.

Raziskovanje družbenogeografskih procesov / analiza podatkov: uporaba preglednic, grafov, klimogramov in starostnih piramid za krepitev matematične pismenosti.

Strokovna literatura: spodbujanje branja strokovne literature, kot je revija *Geografski obzornik*.

Geografska bralna značka: uvajanje geografske bralne značke in uporaba napotkov, ki so navedeni v virih in literaturi.

Tematika slovenskih manjšin / dvojezična poročila: ogled dvojezičnih poročil za poglobljeno razumevanje slovenskih skupnosti v sosednjih državah ter madžarske narodne skupnosti v Sloveniji.

Intervjuji slovenskih izseljencev: poslušanje intervjujev na spletnih straneh Radia Val 202 (Globalna vas).

Spletni viri o Slovencih in Madžarih v tujini: različne spletne strani z informacijami o Slovenc in Madžarih;

Pri tem dijak zna poimenovati pokrajine, kjer živi madžarska narodna skupnost kot Vojvodina, Transilvanija...

Intervjuji z lokalnimi prebivalci: zbiranje zgodb in izkušenj ljudi, ki živijo v pokrajini, ter vključitev teh informacij v seminarske naloge.

Samoevalvacija in refleksija: refleksija po terenskem delu.

Po zaključenem terenskem delu dijaki napišejo refleksije o tem, kaj so se naučili, kako so uporabljali različne tehnike in kaj bi lahko izboljšali pri naslednjem raziskovanju.

Samoocenjevalni listi: učitelj naj pripravi samoocenjevalne liste, na katerih dijaki ocenijo svojo uporabo orodij in tehnik ter sodelovanje v skupini.

Vključevanje interdisciplinarnih pristopov

Povezovanje z drugimi predmeti: učitelj vključi elemente iz biologije (npr. rastlinstvo in živalstvo) in zgodovine (npr. vpliv pokrajine na zgodovinsko dogajanje) pri raziskovanju pokrajine, kar omogoča širše razumevanje tem.

Sodelovanje in soustvarjanje s povezovanjem šol / vključitev dijakov iz dvojezičnih območij ter pripadnikov drugih narodov, ki živijo v Sloveniji, za spodbujanje razumevanja kulturne raznolikosti.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Pomembno je, da ocenjevanje poteka na tak način, kot se izvaja pouk (»ocenjujem tako, kot poučujem«).

Znanje preverjamo in ocenjujemo v skladu z veljavnim pravilnikom o preverjanju in ocenjevanju znanja. Pri pouku družboslovja v srednjem poklicnem izobraževanju znanje preverjamo ustno in pisno, preverjamo in ocenjujemo pa tudi druge učne dosežke in izdelke dijakov. Pri pouku družboslovja v srednjem poklicnem izobraževanju enakovredno preverjamo in ocenjujemo deklarativno (vsebinsko) znanje ter procesno znanje (znanje veščin, kompetenc).

Preverjanje in ocenjevanje znanja je najpomembnejša in hkrati najobčutljivejša faza vzgojno-izobraževalnega procesa. Vsebina in način preverjanja in ocenjevanja znanja vplivata tudi na to, kaj, koliko in s kakšno vnemo se bodo učili dijaki.

Od učiteljevega vrednotenja znanja dijakov je odvisno, ali bo znanje ostajalo le na ravni reprodukcije ali pa bodo dijaki učno snov tudi resnično razumeli in znanje uporabili za reševanje različnih izzivov/problemov v vsakdanjem življenju.

Priporočamo formativno spremljanje in preverjanje znanja in učenja.

Učitelj izhaja iz učnih ciljev in standardov znanja, ki jih preverja ob obravnavi teme in pred pisnim ocenjevanjem znanja.

Učitelj naj glede na zastavljene standarde uporablja različne oblike preverjanja in ocenjevanja znanja, pri čemer lahko glede na svojo strokovno presojo izbira tako med pisnim in ustnim preverjanjem ter ocenjevanjem znanja kot tudi med ocenjevanjem izdelkov, načrtov, nastopov, predstavitev, člankov, terenskega dela in na druge načine; še posebej naj načrtuje ocenjevanje izdelkov in dejavnosti, ki **se vsebinsko povezujejo s poklicno usmeritvijo**.

Dijaki lahko svoje znanje izkažejo na različne in ustvarjalne načine.

Primeri: dopolnjeni zemljevidi ali legende k zemljevidom, preglednice, e-miselni in miselni vzorci, digitalne predstavitve, npr. predstavi naravno- in družbenogeografske značilnosti izbranih pokrajin in jih med seboj primerja, predstavi slikovno gradivo o lokalni pokrajini in opiše njene značilnosti, predstavi aktualni družbenogeografski proces v Sloveniji, na zemljevidu pokaže, imenuje in opiše narodnostno mešana območja v Sloveniji ter območja v sosednjih državah, kjer živi slovenska skupnost.

Več informacij o preverjanju in ocenjevanju se nahaja v specialnodidaktičnih navodilih.

OPISNI KRITERIJI

Kriteriji ocenjevanja lahko vključujejo kreativnost, analitične sposobnosti, komunikacijo in raziskovalne veščine. S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti, povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo in samorefleksijo dijake podpremo pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v samouravnavanje učenja.

Opisni kriteriji določajo tiste vidike znanja, za katere pričakujemo, da jih dijak pridobi/razvije, kasneje pa pri preverjanju in ocenjevanju znanja tudi izkaže. Iz opisnih kriterijev je razvidno, po čem bo učitelj presojal kakovost dijakovega dosežka, kakšen dosežek (v določenem časovnem obdobju) je tisti, ki velja za optimalnega, in kateri je tisti, ki bo zadostil le minimalnim standardom znanja.

Opisne kriterije pripravljajo aktivni učitelji, v pripravo vključijo tudi dijake, saj so za dijake kažipot, učitelju pa pomagajo, da se pri preverjanju in ocenjevanju znanja osredotoča na različne vidike znanja (in ne zgolj na najbolj očitne in najlažje merljive). Sentočnik (2002, 2004) opredeljuje sestavne dele opisnih kriterijev po področjih spremljanja.

Znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov

Dijak:

- » izkaže znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov,

- » obvlada uporabo terminologije in strokovnega jezika, ki ju uporabi za prikaz razumevanja dogodkov, pojavov, procesov,
- » sklepa o vzrokih, povodih in posledicah, razlaga, utemelji, argumentira njihov pomen ter jih razlikuje,
- » izkaže razumevanje konceptov in jih zna uporabiti v različnih kontekstih,
- » sklepe, razlage, argumente in interpretacije predstavi na različne načine (ustno, pisno, s plakati, referati, eseji, digitalno tehnologijo idr.).

Analiza, sinteza, vrednotenje in interpretacija virov

Dijak:

- » s pomočjo virov zna časovno in prostorsko umestiti dogodke, pojave, procese,
- » oblikuje odgovore, sklepe, razlage,
- » pripravi mnenja ter jih utemelji,
- » interpretira dogajanje, pojave, procese z več vidikov (perspektiv).

Več o načelih formativnega spremljanja si lahko preberemo v gradivih, navedenih v literaturi.

GOSPODARSKE ZNAČILNOSTI SLOVENIJE IN MADŽARSKE V EU

CILJI

Dijak:

O: izpostavi značilnosti gospodarstva Slovenije in Madžarske; pozna vlogo Slovenije in Madžarske v gospodarskih, prometnih, političnih in kulturnih tokovih Evrope ter pomen prehodnosti meja znotraj EU;

SC (1.1.2.1 | 1.1.2.2)

O: sklepa o učinkih svoje gospodarske dejavnosti na pokrajino in družbo ter izpostavi predloge za njen nadaljnji trajnostni razvoj.

SC (2.1.1.1 | 2.1.3.1 | 2.2.2.1 | 1.1.2.2 | 2.4.1.1 | 5.1.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **našteje in opiše glavne gospodarske sektorje in dejavnosti v Sloveniji in v Madžarski** ter presodi o možnostih za nadaljnji trajnostni razvoj posameznih gospodarskih dejavnosti;
- » **poimenuje gospodarske partnerje Slovenije in Madžarske** ter ovrednoti pomen in vlogo svoje gospodarske dejavnosti in poklica v Evropi in EU;
- » razloži, kakšne so možnosti za trajnostni razvoj poklicne dejavnosti, za katero se izobražuje.

TERMINI

◦ gospodarski sektor ◦ gospodarska dejavnost ◦ kazalniki gospodarskega razvoja ◦ BDP ◦ indeks človekovega razvoja

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj naj uporablja različne didaktične strategije, ki dijakom omogočajo aktivno vključevanje in upoštevajo njihove individualne razlike. Spodbuja naj individualno, skupinsko in sodelovalno delo, ki omogoča interakcijo, raziskovanje ter razvoj kritičnega mišljenja in ustvarjalnosti. Posebno priporočamo aktivne metode dela ter metode, ki temeljijo na izhodiščih izkustvenega učenja. Pri delu z različnimi učnimi viri in digitalnimi tehnologijami naj učitelj spodbuja analitično razmišljanje, raziskovanje, vrednotenje in razvoj kompetenc.

S tem uresničuje idejo, da je geografija približana potrebam časa v srednjem poklicnem izobraževanju za različne poklice.

Pri pouku geografije naj učitelj uporablja različne učne metode neposrednega opazovanja ter uporabe raznolikih kartografskega, slikovnega, drugega grafičnega in pisnega gradiva, pri čemer dijaki razvijajo pozornost, različne oblike pismenosti, kritično mišljenje in ustrezen odnos do informacij ter sistematično in postopno gradijo kompleksno znanje.

Učitelj naj v svojo razlago vključuje naravne in družbene dejavnike, ki vplivajo na razvoj gospodarskih dejavnosti.

Znanje gradimo tudi na osebnih izkušnjah dijakov in na podlagi primerov iz lokalnega, regionalnega in globalnega okolja. Učitelj naj pri poučevanju upošteva različne zaznavne sposobnosti dijakov in ustrezno diferencira vzgojno-izobraževalni proces.

Posebno pozornost je treba posvetiti dijakom s posebnimi potrebami (tako tistim z učnimi primanjkljaji kot nadarjenim).

Pri poučevanju naj učitelj izbira ustrezna učila in pripomočke, ki dijakom pomagajo pri doseganju učnih ciljev. Učitelj naj dijakom ponudi možnost, da sodelujejo v različnih projektih in raziskovalnih nalogah. S spodbujanjem samostojnega in skupinskega učnega ter raziskovalnega oz. projektnega dela omogočamo dijakom razvijanje individualnih sposobnosti in odkrivanje t. i. močnih področij ter krepimo sodelovalnost.

Pri cilju *sklepa o učinkih svoje gospodarske dejavnosti na pokrajino in družbo ter izpostavi predloge za njen nadaljnji trajnostni razvoj* naj se učitelj avtonomno odloči, kako bo predstavil digitalno kompetenco ^{SC} (4.1.2.1) in s katerimi dejavnostmi bo pomagal dijakom, da jo razvijejo. Pri tem naj raziše izbrano digitalno kompetenco tako, da si ogleda opis kompetence v dokumentu DigComp 2.2 – *Okvir digitalnih kompetenc za državljane z novimi primeri rabe znanja* (<https://aplikacija.un.zrss.si/api/link/n0n2c3c>).

Ta priporočila zagotavljajo jasno strukturo za pouk, kar omogoča dijakom aktivno učenje in razvoj pomembnih kompetenc za razumevanje gospodarskih značilnosti Slovenije v EU.

Raziskovanje podjetij v lokalnem okolju

Dijaki naj v individualnih nalogah (lahko tudi v parih, skupinah) izhajajo iz cilja *spoznava vlogo Slovenije v gospodarskih, prometnih, političnih in kulturnih tokovih Evrope ter pomen prehodnosti meja znotraj EU* in razišejo uspešna podjetja v domači občini ali pokrajini, spoznavajo gospodarske sektorje in dejavnosti. ^{SC} (5.1.1.1)

S tem bodo krepili tudi podjetnostne kompetence.

Dijaki lahko izvedejo terensko raziskavo, v sklopu katere obišejo lokalno območje, ki je pod vplivom določene gospodarske dejavnosti (npr. kmetijsko območje, industrijsko območje, turistično območje). Dijaki naj na terenu opazujejo in beležijo vplive gospodarske dejavnosti. Lahko fotografirajo, snemajo videoposnetke in izvajajo intervjuje z lokalnimi prebivalci ali strokovnjaki. Nato pripravijo poročila ali predstavitve, v katerih prikažejo svoje ugotovitve in predlagajo ukrepe za izboljšanje stanja. Lahko pripravijo razstavo svojih fotografij in videoposnetkov, ki prikazujejo vplive gospodarskih dejavnosti na pokrajino.

Primeri medpredmetnega povezovanja

Gostinstvo in turizem:

- » **geografija:** raziskava lokalnih turističnih destinacij in njihov trajnostni razvoj;
- » **zgodovina:** raziskovanje zgodovinskih dogodkov ali osebnosti, ki bi lahko predstavljali osnovo za turistično ponudbo (npr. tematske ture);
- » **sociologija:** analiza vpliva turizma na lokalno skupnost (npr. kulturna izmenjava, gospodarski učinki, tveganja gentrifikacije).

Zdravstvo in sociala:

- » **geografija:** dostopnost zdravstvenih storitev v različnih regijah in analiza zdravstvenih izzivov glede na demografijo;
- » **zgodovina:** zgodovinski razvoj zdravstvenega sistema (npr. uvedba javnega zdravstva, napredek medicine);
- » **sociologija:** socialni vidiki zdravstvene oskrbe (vpliv družbenih razredov, stigma pri duševnem zdravju).

Strojništvo in mehatronika:

- » **geografija:** vpliv industrijskih con na lokalno okolje in trajnostne rešitve v proizvodnji;
- » **zgodovina:** industrijska revolucija in razvoj tehnologije skozi čas (poudarek na Sloveniji);
- » **sociologija:** analiza delovnih pogojev in pomen socialne odgovornosti podjetij.

Ekonomija in trgovina:

- » **geografija:** globalizacija in njen vpliv na lokalno gospodarstvo;
- » **zgodovina:** razvoj trgovine skozi čas (npr. svilne poti, industrijska revolucija, digitalna ekonomija);
- » **sociologija:** etika v poslovanju in vpliv oglaševanja na potrošnike.

Kmetijstvo:

- » **geografija:** raziskava vpliva podnebnih sprememb na kmetijstvo in trajnostne prakse; dijaki analizirajo kmetijske vire v kraju (zemlja, voda, vreme) in predlagajo trajnostne rešitve za izboljšanje pridelave;
- » **zgodovina:** razvoj kmetijstva v Sloveniji skozi čas in njegov pomen za narodno identiteto; dijaki raziskujejo stare kmetijske prakse in predlagajo način, kako jih vključiti v sodobno pridelavo (npr. permakultura);
- » **sociologija:** vpliv kmetijstva na lokalne skupnosti (povezovanje skupnosti, pomen lokalne pridelave); dijaki opravijo anketo med vrstniki in analizirajo njihove nakupovalne navade ter vpliv oglaševanja.

Logistika in transport:

- » **geografija:** vloga Slovenije kot logističnega križišča Evrope (Luka Koper, železnice);
- » **zgodovina:** razvoj transporta skozi zgodovino (od kočij do sodobne logistike);

» **sociologija:** vpliv transporta na način življenja in povezanost regij.

Terminologija: skrbeti moramo za dosledno rabo terminov, kot sta gospodarski sektor in gospodarska dejavnost (npr. kmetijstvo, industrija).

Zaposljivost v gospodarskih sektorjih: učitelj lahko pri pouku z dijaki izvede anketno raziskavo o zaposljivosti staršev, znancev in sorodnikov v različnih gospodarskih sektorjih in dejavnostih s ciljem spoznati različne gospodarske dejavnosti in možnosti zaposlitve.

Učitelj lahko **organizira delavnico**, v kateri dijaki raziskujejo vzroke in posledice brezposelnosti. Dijaki lahko pripravijo intervjuje z lokalnimi podjetniki ali predstavniki zavodov za zaposlovanje ter predlagajo ukrepe za zmanjšanje brezposelnosti.

Dijaki lahko na podlagi študije primera pripravijo temo, kako se določena industrijska podjetja soočajo z aktualnimi izzivi. Lahko izberejo podjetje, ki je bilo prizadeto zaradi trgovinskih vojn, pandemije ali drugih globalnih dogodkov. Dijaki naj raziskujejo, kako se je podjetje prilagodilo tem izzivom, katere strategije je uporabilo za preobrazbo in kakšni so bili rezultati teh ukrepov. Lahko vključijo intervjuje z zaposlenimi, analizo finančnih poročil in pregled medijskih člankov. Nato naj pripravijo predstavitev svojih ugotovitev in predlagajo dodatne ukrepe, ki bi lahko pomagali podjetju pri nadaljnji preobrazbi in prilagoditvi na prihodnje izzive.

Prikaz rezultatov: rezultate je možno prikazati v obliki preglednic in grafov, kar krepi matematično pismenost.

Turizem in izdelki:

Dijaki lahko pripravijo turistične vodnike za glavna turistična območja v Sloveniji, na Madžarskem, pri čemer naj razlikujejo med množičnim turizmom, kulturnim turizmom, ekoturizmom in drugimi vrstami turizma. Lahko vključijo tudi pozitivne in negativne vplive turizma.

Dijaki oblikujejo turistični paket, ki vključuje trajnostne elemente (lokalna hrana, nizkoogljični prevoz, zgodovinske in kulturne znamenitosti).

Dijaki opravijo anketo med turisti in analizirajo njihove prehranske navade ter želje glede lokalne hrane.

Učitelj lahko z dijaki izvede anketno raziskavo na temo Slovenski/madžarski izdelki doma - dijaki doma raziščejo katere slovenske/madžarske izdelke imajo in jih uporabljajo. S tem spoznajo raznolikost gospodarstva Slovenije, Madžarske in vlogo slovenskih (lokalnih)/madžarskih izdelkov in pridelkov v vsakdanjem življenju..

Spremljanje gospodarskih izzivov

Medijski viri:

Učitelj spodbudi dijake, naj poiščejo različne časopisne vire in vire medijskih hiš, ki opisujejo trenutno gospodarsko stanje / revščino ter se pogovorijo o razmerah.

Gospodarske izzive Slovenije, Madžarske in EU lahko spremljajo s pomočjo medijev (tiskanih, video, spletnih) s ciljem razvijanja kritičnega mišljenja o aktualnih temah.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Znanje preverjamo in ocenjujemo v skladu z veljavnim pravilnikom o preverjanju in ocenjevanju znanja. Pri pouku družboslovja v srednjem poklicnem izobraževanju znanje preverjamo ustno in pisno, preverjamo in ocenjujemo pa lahko tudi raznolike druge učne dosežke in izdelke dijakov. Pri pouku družboslovja v srednjem poklicnem izobraževanju enakovredno preverjamo in ocenjujemo deklarativno (vsebinsko) znanje ter procesno znanje (znanje veščin, kompetenc).

Pomembno je, da ocenjevanje poteka na tak način, kot se izvaja pouk (»ocenjujem tako, kot poučujem«).

Dijaki tako lahko svoje znanje izkažejo na različne in ustvarjalne načine glede na specifične teme.

Predlogi so zapisani v didaktičnih priporočilih in specialno - didaktičnih priporočilih področja/predmeta.

Učitelj naj glede na zastavljene standarde uporablja različne oblike preverjanja in ocenjevanja znanja, pri čemer lahko glede na svojo strokovno presojo izbira tako med pisnim in ustnim preverjanjem ter ocenjevanjem znanja kot tudi med ocenjevanjem izdelkov, načrtov, nastopov, predstavitev, člankov, terenskega dela in na druge načine; še posebej naj načrtuje ocenjevanje izdelkov in dejavnosti, ki se vsebinsko povezujejo s poklicno usmeritvijo.

OPISNI KRITERIJI

Kriteriji ocenjevanja lahko vključujejo kreativnost, analitične sposobnosti, komunikacijo in raziskovalne veščine. S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti, povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo in samorefleksijo dijaške podpremo pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v samouravnavanje učenja.

Opisni kriteriji določajo tiste vidike znanja, za katere pričakujemo, da jih dijak pridobi/razvije, kasneje pa pri preverjanju in ocenjevanju znanja tudi izkaže. Iz opisnih kriterijev je razvidno, po čem bo učitelj presojal kakovost dijakovega dosežka, kakšen dosežek (v določenem časovnem obdobju) je tisti, ki velja za optimalnega, in kateri je tisti, ki bo zadostil le minimalnim standardom znanja.

Opisne kriterije pripravljajo aktivni učitelji, v pripravo vključijo tudi dijaške, saj so za dijaške kašipot, učitelju pa pomagajo, da se pri preverjanju in ocenjevanju znanja osredotoča na različne vidike znanja (in ne zgolj na najbolj očitne in najlažje merljive). Sentočnik (2002, 2004) opredeljuje sestavne dele opisnih kriterijev po področjih spremljanja.

Znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov

Dijak:

- » izkaže znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov,
- » obvlada uporabo terminologije in strokovnega jezika, ki ju uporabi za prikaz razumevanja dogodkov, pojavov, procesov,
- » sklepa o vzrokih, povodih in posledicah, razlaga, utemelji, argumentira njihov pomen ter jih razlikuje,
- » izkaže razumevanje konceptov in jih zna uporabiti v različnih kontekstih,

- » sklepe, razlage, argumente in interpretacije predstavi na različne načine (ustno, pisno, s plakati, referati, eseji, z digitalno tehnologijo idr.),

Analiza, sinteza, vrednotenje in interpretacija virov

Dijak:

- » s pomočjo virov zna dogodke, pojave, procese časovno in prostorsko umestiti,
- » oblikuje odgovore, sklepe, razlage,
- » pripravi mnenja ter jih utemelji,
- » interpretira dogajanje, pojave, procese z več vidikov (perspektiv).

Več o načelih formativnega spremljanja si lahko preberemo v gradivih, navedenih v literaturi.

DRUŽBOSLOVJE 2: IZZIVI SODOBNEGA SVETA, TRAJNOSTNI RAZVOJ IN NARAVNE NESREČE

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema izzivi sodobnega sveta in trajnostni razvoj obsega tri skupine ciljev: sodobni geografski izzivi, trajnostni razvoj in naravne nesreče v Sloveniji.

V okviru teme dijaki raziskujejo izbrane sodobne geografske izzive po svetu, spoznavajo vzroke za različne naravne nesreče in njihove posledice, spoznavajo značilnosti in pomen trajnostnega razvoja, razumejo nujnost odgovorne rabe naravnih virov ter raziskujejo netrajnostne posege v okolje in prostor ter predlagajo za trajnostne rešitve.

Namen izbirne teme je, da dijaki družbenogeografske značilnosti povezujejo med seboj, hkrati pa jih navezujejo tudi na naravnogeografske značilnosti, ki so izpostavljene v temi.

Dijaki s pomočjo grafov in preglednic spoznavajo naravne nesreče in razumejo problematiko, ki pomembno vpliva na pokrajino, ter predlagajo rešitve za izboljšanje stanja v domači pokrajini.

Na koncu pa na podlagi skupine ciljev *degradacija prostora na izbranih primerih* presoja vpliv človekovih posegov v okolje. Dijaki ob obravnavi teme razvijajo vrednote, ki prispevajo k zanimanju za družbene potrebe in reševanju skupnih trajnostnih prostorskih vprašanj.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Vsebinska pojasnila

Učitelj na podlagi aktualnih dogodkov in interesov dijakov v razredu obravnava različne sodobne geografske izzive, kot so na primer rast števila prebivalstva, humanitarne krize ter krizna žarišča, migracije, socialna neenakost, podnebne spremembe, trajnostna oskrba s hrano, trajnostna mobilnost, epidemije ter spreminjanje biotske in abiotske raznovrstnosti.

Pri obravnavi selitev pazimo na rabo in razlikovanje strokovnih terminov migrant, begunec.

Učitelj naj cilj o raznolikosti prebivalstva dosegla ob primerih, kot so verska, jezikovna, kulturna raznolikost in socialna neenakost ter izobraževanje.

Vpliv globalizacije lahko predstavimo skozi raziskovanje, kako globalna pop kultura vpliva na mlade v Evropi, pri čemer dijaki analizirajo vpliv glasbe, filmov, mode in družbenih omrežij na vsakdanje življenje.

Za uresničevanje cilja *raziskuje in primerja izbrane sodobne geografske izzive po svetu* učitelj (in/ali z dijaki) izbere trenutno pereč izziv, ki zadeva prebivalstvo. Lahko sta to primera, vezana na vsebine naravnih nesreč, migracij ali pa kaj drugega. Pri naravnih nesrečah lahko učitelj izbere temo, kot so potresi, poplave ali požari, in dijaki raziskujejo, kako te nesreče vplivajo na prebivalstvo, ter pripravijo poročila o preventivnih ukrepih in odzivih na nesreče.

Pri migracijah lahko dijaki raziskujejo vzroke in posledice migracij v Evropi. Dijaki pripravijo intervjuje z migranti ali predstavniki nevladnih organizacij, ki delajo z migranti, da pridobijo vpogled v njihove izkušnje. Pri starajočem se prebivalstvu lahko učitelj predstavi izzive, povezane s staranjem prebivalstva, kot so zdravstvena oskrba, pokojninski sistemi in socialna vključenost starejših, učenci pa raziskujejo možne rešitve in primere dobrih praks iz različnih držav.

Pri poučevanju trajnostnega razvoja je ključno, da dijaki razumejo, da ta koncept presega zgolj varovanje okolja – gre za celostno izboljšanje kakovosti življenja za vse ljudi na planetu. Pomembno je, da učitelj pomaga dijakom prepoznati, kako lahko sami prispevajo k uresničevanju teh ciljev s preprostimi vsakodnevnimi odločitvami in navadami.

Učitelj naj dijakom pokaže, kako lahko z majhnimi spremembami v svojih navadah, kot so zmanjšanje količine odpadkov, odgovorno ravnanje z energijo in podpora lokalnim trajnostnim podjetjem, prispevajo k trajnostnim ciljem. Ko dijaki razumejo, da lahko s svojimi vsakodnevnimi odločitvami pozitivno vplivajo na okolje, družbo in gospodarstvo, dobijo večje zavedanje o svoji vlogi v trajnostnem razvoju.

Dijaki razumejo, kaj pomeni poosebljanje vrednot trajnostnosti, pri čemer gradijo razumevanje in sprejemanje vrednot, ki podpirajo trajnostni razvoj, kot so spoštovanje narave, pravičnost in odgovornost, pri čemer se dijak zaveda lastnega potenciala in odgovornosti za trajnostno delovanje in ukrepanje na individualni, kolektivni in politični ravni.

Krožno gospodarstvo je model proizvodnje in potrošnje, ki spodbuja deljenje, najem, ponovno uporabo, popravilo, obnovo in recikliranje obstoječih materialov ter izdelkov, dokler je to mogoče. S tem se podaljša življenjski cikel izdelkov in zmanjša količina odpadkov. Ko izdelek doseže konec svoje življenjske dobe, se njegovi materiali reciklirajo in ohranijo v gospodarstvu, kjer jih je mogoče znova produktivno uporabiti. Pri obravnavi krožnega gospodarstva lahko učitelj izbere enega od ključnih načel (npr. podaljšanje življenjske dobe izdelkov) in ga obravnava z vidika učinkovite rabe virov in trajnosti ter njegove dodane vrednosti.

Pomembno je, da dijaki razumejo, da krožno gospodarstvo ni le recikliranje, temveč celostna sprememba načina proizvodnje in potrošnje, ki prispeva k trajnostnemu razvoju.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Učitelj se po lastni presoji glede na izobraževalni program in predvideno število ur odloči, katero skupino ciljev bo obravnaval.

Učitelj lahko na šolo povabi predstavnika različnih skupnosti in/ali nevladnih organizacij, da skupaj obravnavajo svoje izkušnje in znanje o raznolikosti prebivalstva in aktualnih izzivih. Učitelj lahko uporablja aplikacije World Population Density Interactive Map (luminocity3d.org), Demography of Europe – 2024 edition – Eurostat (europa.eu).

Dijaki individualno ali v skupinah raziskujejo 17 ciljev trajnostnega razvoja in vsakega predstavijo z osnovnimi podatki, izzivi in potencialnimi rešitvami, npr. lahko pripravijo plakat, ki predstavlja enega od ciljev, ali pa ustvarijo predstavitev s poudarkom na ciljih, ki jih najbolj zanimajo.

Dijaki si ogledajo kratke dokumentarne filme ali posnetke, ki prikazujejo zgodbe iz različnih delov sveta, kjer so trajnostne rešitve izboljšale življenje skupnosti. Dijaki nato izmenjajo vtise in premislijo, kako bi takšne prakse lahko uporabili v svojem okolju.

Učitelj lahko organizira projektne dan, v okviru katerega dijaki izvajajo trajnostne projekte, kot so sajenje dreves, čiščenje okolice, izdelava hotela za žuželke, obnova in poslikava šolskih klopi ter igral, ustvarjanje uporabnih izdelkov iz odpadkov, organizacija izmenjevalnice oblačil ali šolskih potrebščin ali postavitve šolskega vrta.

Vključite lokalno skupnost ali starše, da boste povečali vpliv in pomen projekta.

Dijaki lahko zapišejo svoje vsakdanje navade in prepoznajo, pri čem lahko zmanjšajo porabo virov, kot so voda, elektrika ali plastika. Nato razpravljajo o tem, kako lahko te spremembe dolgoročno prispevajo k bolj trajnostnemu življenju.

Na šolo lahko povabimo strokovnjaka s področja trajnostnega razvoja, ki učencem razloži aktualne izzive in priložnosti ter predstavi primere iz vsakdanjega življenja, ki pomagajo doseči cilje trajnostnega razvoja.

V temo so umeščeni skupni cilji področij jezik, državljanstvo, kultura in umetnost in trajnostni razvoj, ki so dodatno pojasnjeni v didaktičnih priporočilih in specialno- didaktičnih priporočilih.

NARAVNE NESREČE V SLOVENIJI IN MADŽARSKI

CILJI

Dijak:

I: spoznava naravne nesreče in vzroke zanje ter se zaveda njihovih posledic za pokrajino, prebivalstvo in gospodarstvo;

SC (2.1.3.1 | 2.2.2.1 | 2.4.2.1 | 2.4.3.1)

I: raziskuje vsaj eno izmed pomembnejših naravnih nesreč, ki je prizadela Slovenijo ali Madžarsko;

SC (2.2.1.1 | 4.1.1.1 | 1.2.2.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razloži vrste naravnih nesreč v Sloveniji, Madžarski in po svetu;
- » pojasni posledice naravnih nesreč na izbranem konkretnem primeru iz domače pokrajine, Slovenije, Madžarske in sveta.

TERMINI

◦ ujma ◦ poplave ◦ snegolom ◦ žled ◦ plaz ◦ potres ◦ zemelski in snežni skalni podor

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj naj se navezuje na predznanje o podnebnih spremembah.

Ključno je, da učitelj učinke naravnih nesreč povezuje z neustreznimi posegi oz. ravnanjem človeka v pokrajini.

Priporočene dejavnosti

Dijaki ob Atlasu naravnih nesreč (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/j6tr5f>) iščejo naravne nesreče na določenem območju.

Dijaki lahko s pomočjo časopisnih in drugih virov raziskujejo naravne nesreče v Sloveniji. Odkrivajo, kje in zakaj.

Pri tem uporabljajo zemljevid.

Dijaki lahko raziskujejo naravne nesreče tudi samo v svoji domači pokrajini. Raziskujejo vzroke in posledice posamezne naravne nesreče.

Učitelj dijake lahko seznani, kako ravnati v primeru posamezne naravne nesreče. Dijaki lahko izdelajo preprosta navodila (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/I06o0g8>).

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Pomembno je, da ocenjevanje poteka na tak način, kot se izvaja pouk (»ocenjujem tako, kot poučujem«).

Priporočamo, da pri obravnavi in vrednotenju teme učitelj daje večji pomen drugim načinom izkazovanja in vrednotenja znanja.

Predlogi so zapisani v didaktičnih priporočilih in specialno- didaktičnih priporočilih področja/predmeta.

OPISNI KRITERIJI

Kriteriji ocenjevanja lahko vključujejo kreativnost, analitične sposobnosti, komunikacijo in raziskovalne veščine. S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti, povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo in samorefleksijo dijaše podpremo pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v samouravnavanje učenja.

Opisni kriteriji določajo tiste vidike znanja, za katere pričakujemo, da jih dijaša pridobi/razvije, kasneje pa pri preverjanju in ocenjevanju znanja tudi izkaže. Iz opisnih kriterijev je razvidno, po čem bo učitelj presojal kakovost dijaškega dosežka, kakšen dosežek (v določenem časovnem obdobju) je tisti, ki velja za optimalnega, in kateri je tisti, ki bo zadostil le minimalnim standardom znanja.

Opisne kriterije pripravljajo aktivni učitelji, v pripravo vključijo tudi dijaše, saj so za dijaše kašipot, učitelju pa pomagajo, da se pri preverjanju in ocenjevanju znanja osredotoča na različne vidike znanja (in ne zgolj na najbolj očitne in najlažje merljive). Sentočnik (2002, 2004) opredeljuje sestavne dele opisnih kriterijev po področjih spremljanja.

Znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov

Dijaša:

- » izkaže znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov,
- » obvlada uporabo terminologije in strokovnega jezika, ki ju uporabi za prikaz razumevanja dogodkov, pojavov, procesov,
- » sklepa o vzrokih, povodih in posledicah, razlaga, utemelji, argumentira njihov pomen ter jih razlikuje,
- » izkaže razumevanje konceptov in jih zna uporabiti v različnih kontekstih,
- » sklepe, razlage, argumente in interpretacije predstavi na različne načine (ustno, pisno, s plakati, referati, eseji, z digitalno tehnologijo idr.).

Analiza, sinteza, vrednotenje in interpretacija virov

Dijaša:

- » s pomočjo virov zna časovno in prostorsko umestiti dogodke, pojave, procese,
- » oblikuje odgovore, sklepe, razlage,
- » pripravi mnenja ter jih utemelji,
- » interpretira dogajanje, pojave, procese z več vidikov (perspektiv).

Več o načelih formativnega spremljanja si lahko preberemo v gradivih, navedenih v literaturi.

SODOBNI GEOGRAFSKI IZZIVI

CILJI

Dijak:

O: raziskuje izbrane sodobne geografske izzive po svetu;

SC (1.1.1.1 | 1.2.2.1)

I: raziskuje in primerja izbrane sodobne geografske izzive po svetu;

SC (1.1.1.1 | 1.1.2.1 | 2.4.3.1 | 4.1.1.1)

O: ugotavlja vzroke in posledice podnebnih sprememb;

SC (2.2.1.2 | 1.1.2.2 | 2.2.2.1)

O: pridobiva informacije s pomočjo različnih virov o eni naravni nesreči iz domače pokrajine.

SC (1.1.2.2 | 1.2.5.1 | 2.2.2.1 | 4.1.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» **vzročno-posledično opiše in analizira izbrane sodobne geografske izzive,**

» **razloži vrste naravnih nesreč v Sloveniji, v Madžarski in po svetu,**

» **pojasni posledice naravnih nesreč na izbranem konkretnem primeru iz domače pokrajine, Slovenije, Madžarske in sveta.**

TERMINI

◦ rast števila svetovnega prebivalstva ◦ selitve ◦ krizna žarišča ◦ humanitarna kriza ◦ socialna in družbena neenakost ◦ podnebne spremembe ◦ naravna nesreča ◦ poplava ◦ suša ◦ zemeljski plaz ◦ toča ◦ požar
◦ tropski vihar ◦ potres ◦ cunami ◦ izbruh ognjenika

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj pri pouku kombinira različne didaktične/učne strategije, s katerim omogoča dijaku aktivno izgrajevati znanje z upoštevanjem individualnih razlik med dijaki. Dijakom omogoča individualno, kot tudi skupinsko in sodelovalno delo, ki omogoča interakcijo med njimi in aktivno udeležbo.

Pri cilju *raziskuje in primerja izbrane sodobne geografske izzive po svetu* naj učitelj pri dijakih spodbuja uporabo portalov za udejstvovanje v družbi. Pri tem naj razišče izbrano digitalno kompetenco, tako da si ogleda opis kompetence v dokumentu DigComp 2.2 – *Okvir digitalnih kompetenc za državljane z novimi primeri rabe*

znanja (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/n0n2c3c>). Učitelj naj se avtonomno odloči, kako bo predstavil to digitalno kompetenco in s katerimi dejavnostmi bo pomagal dijakom, da jo razvijejo.

Učitelj načrtuje dejavnosti tako, da vključuje tudi povezovanje z različnimi poklicnimi področji in situacijami iz realnega delovnega okolja. To omogoča dijakom, da razvijajo razumevanje specifičnih znanj in spretnosti, ki so ključni za njihov poklicni razvoj.

Pri tem cilju se učitelj osredotoči na prvi del cilja (*raziskuje*), pri **primerja** izbrane sodobne geografske izzive po svetu učitelj predvidi takšne učne situacije, ob katerih bodo dijaki lahko razvijali možnost razmišljanja o perspektivi drugega in sočutje, etično senzibilnost in spoštljivo komunikacijo ter kritično vrednotili aktualne globalne izzive in posledice, ki vplivajo na mladostnike.

Načrtovane dejavnosti dijakom omogočajo razvoj podjetnostne kompetence, ki naj temeljijo na ustvarjanju priložnosti za reševanje realnih problemov, sodelovanju in ustvarjalnem razmišljanju. **SC** (5.1.5.1), **SC** (5.3.4.1), **SC** (5.3.5.3), **SC** (5.3.5.4)

Delo naj poteka v skupinah, v katerih si dijaki razdelijo vloge in se učijo sodelovanja, komunikacije in mreženja. Dijak je v čim večji meri vključen v proces prepoznavanja problema, priprave nabora možnih rešitev problema, izbire najbolj optimalne rešitve na podlagi predhodno zastavljenih kriterijev in razvijanja možne rešitve. Pomembno je, da dijak načrtuje in upravlja različne vire (npr. materialne, finančne, zunanje osebe kot vir znanja).

Primeri dejavnosti

Učitelj načrtuje in omogoča avtentične učne situacije, ki izhajajo iz realnih in aktualnih življenjskih primerov oziroma situacij. V učenje lahko vključi terensko delo, npr. obisk lokalnih podjetij, vpetih v globalne trge, v katerih dijaki spoznajo globalizacijo v praksi, obisk oz. raziskovanje lokalnih skupnosti in ugotavljanje, kako globalizacija vpliva na njihov domači kraj (npr. trgovina, kultura, migracije).

Dijaki lahko raziskujejo življenjske zgodbe priseljencev. V svojem lokalnem okolju, med znanci, prijatelji, sorodniki poiščejo osebo, ki se je izselila ali priselila. Z njo opravijo intervju (razlogi selitev, kako je selitev potekala, s kakšnimi izzivi se je oseba soočala, katere tradicije kljub selitvi še ohranja) in napišejo njeno zgodbo.

Na spletni strani <https://www.stat.si/StatWeb/> učitelj poišče podatek o BDP na prebivalca v Sloveniji. S pomočjo različnih virov (fotografija, zemljevid ipd.) dijaki sklepajo, zakaj so na določenem območju razvite posamezne gospodarske dejavnosti, npr.: Kako na razvoj gospodarskih dejavnosti vpliva cestna povezava? Katere gospodarske dejavnosti so razvite v domačem kraju? Kaj je vplivalo na njihov razvoj?

Z organizacijo sodelovalnega učenja in diskusije (ki je lahko strukturirana ali ne) učitelj vzpostavi učno situacijo, v kateri dijaki vrednotijo in soočajo različna stališča s kriteriji demokratičnega komuniciranja in etičnih načel. Učitelj naj za poučevanje sodobnih geografskih izzivov s ciljem povezati teorijo z aktualnimi vprašanji in razširiti razumevanje dijakov o sodobnih temah uporablja različne avdiovizualne vire, kot so dokumentarni filmi in članki iz dnevnih časopisov.

Učitelj lahko k sodelovanju povabi različne nevladne organizacije (npr. Humanitas, Focus, Umanotera, Amnesty International, Karitas).

Dijaki raziščejo delovanje teh organizacij s pomočjo spletnih virov.

Struktura predlaganih dejavnosti zagotavlja jasno usmeritev za pouk in spodbuja aktivno učenje ter kritično mišljenje, kar je ključno za razumevanje sodobnih geografskih izzivov. Pri delu z raznolikimi viri in ob uporabi digitalnih tehnologij spodbuja dijake h kritičnem mišljenju, raziskovanju, sklepanju in ustvarjalnosti.

Raziskovanje življenjskih zgodb – **biografsko-interpretativna narativna metoda** s ciljem povezati geografske izzive z osebnimi izkušnjami in okrepiti komunikacijske veščine.

Učitelj usmeri dijake v raziskovanje vsebine s pomočjo resničnih življenjskih zgodb dijakov, znancev in sorodnikov (**intervju**); predstavitev zgodb s ciljem povezati geografske izzive z osebnimi izkušnjami in okrepiti komunikacijske veščine.

Priprava potopisnih predavanj s ciljem razviti splošno znanje o svetu in razumeti različne geografske kontekste. Učitelj, dijaki ali gostje lahko pripravijo potopisna predavanja o zanimivih pokrajinah, njihovih značilnostih in izzivih.

Raziskovanje naravnih nesreč s ciljem razviti sposobnost analize in kritičnega razmišljanja o vzrokih in posledicah naravnih nesreč. Pomaga si lahko z različnimi digitalnimi viri.

Dijaki naj raziskujejo naravne nesreče s pomočjo spletne strani ARSO in vladnih virov (npr. napotki prebivalcem ob naravnih nesrečah).

Dijaki lahko pripravijo seminarsko nalogo o vzrokih in posledicah naravnih nesreč v svoji pokrajini ter rezultate predstavijo v razredu.

Raziskovanje sodobnih izzivov s ciljem spodbujati aktivno učenje in samostojno raziskovanje.

Analiza vpliva podnebja in naravnih dejavnikov na gradnjo objektov (npr. poplavna območja, potresna ogroženost, trajnostni materiali v gradbeništvu).

Dijaki naj uporabljajo spletne vire in dokumentarne filme (npr. MMC – tuji dokumentarci) za raziskovanje različnih sodobnih geografskih izzivov.

Učitelj daje sprotne povratne informacije o njihovem napredku po načelih formativnega spremljanja.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Pomembno je, da ocenjevanje poteka na tak način, kot se izvaja pouk (»ocenjujem tako, kot poučujem«).

Predlogi so zapisani v didaktičnih priporočilih in specialnodidaktičnih priporočilih področja/predmeta. Priporočamo, da sodobne oblike dela in izkazovanja znanja večinoma potekajo v šoli in ne predstavljajo dodatne obremenitve za dijake in učitelje.

Primeri: raziskovanje življenjskih zgodb, biografsko-interpretativna narativna metoda, dijaki raziskujejo vsebino s pomočjo resničnih življenjskih zgodb dijakov, znancev in sorodnikov, intervjuji (dijaki predstavijo zgodbe v razredu), predstavitev potopisnega dnevnika (različni geografski konteksti – zanimive pokrajine, njihove značilnosti, izzivi), zgodbe o naravnih nesrečah (vzroki, posledice).

OPISNI KRITERIJI

Kriteriji ocenjevanja lahko vključujejo kreativnost, analitične sposobnosti, komunikacijo in raziskovalne veščine. S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti, povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo in samorefleksijo dijaše podpremo pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v samouravnavanje učenja.

Opisni kriteriji določajo tiste vidike znanja, za katere pričakujemo, da jih dijaša pridobi/razvije, kasneje pa pri preverjanju in ocenjevanju znanja tudi izkaže. Iz opisnih kriterijev je razvidno, po čem bo učitelj presojal kakovost dijaškega dosežka, kakšen dosežek (v določenem časovnem obdobju) je tisti, ki velja za optimalnega, in kateri je tisti, ki bo zadostil le minimalnim standardom znanja.

Opisne kriterije pripravljajo aktivni učitelji, v pripravo vključijo tudi dijaše, saj so za dijaše kašipot, učitelju pa pomagajo, da se pri preverjanju in ocenjevanju znanja osredotoča na različne vidike znanja (in ne zgolj na najbolj očitne in najlažje merljive). Sentočnik (2002, 2004) opredeljuje sestavne dele opisnih kriterijev po področjih spremljanja.

Znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov

Dijaša:

- » izkaže znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov,
- » obvlada uporabo terminologije in strokovnega jezika, ki ju uporabi za prikaz razumevanja dogodkov, pojavov, procesov,
- » sklepa o vzrokih, povodih in posledicah, razlaga, utemelji, argumentira njihov pomen ter jih razlikuje,
- » izkaže razumevanje konceptov in jih zna uporabiti v različnih kontekstih,
- » sklepe, razlage, argumente in interpretacije predstavi na različne načine (ustno, pisno, s plakati, referati, eseji, z digitalno tehnologijo idr.).

Analiza, sinteza, vrednotenje in interpretacija virov

Dijaša:

- » s pomočjo virov zna časovno in prostorsko umestiti dogodke, pojave, procese,
- » oblikuje odgovore, sklepe, razlage,
- » pripravi mnenja ter jih utemelji,
- » interpretira dogajanje, pojave, procese z več vidikov (perspektiv).

Več o načelih formativnega spremljanja si lahko preberemo v gradivih, navedenih v literaturi.

TRAJNOSTNI RAZVOJ

CILJI

Dijak:

O: spozna značilnosti in pomen trajnostnega razvoja ter se zaveda nujnosti odgovornega ravnanja z okoljem in prostorom v zasebnem, javnem in poklicnem življenju;

SC (2.1.1.1 | 1.2.2.2)

O: razume nujnost odgovorne rabe naravnih virov;

SC (2.2.3.1 | 2.2.2.1 | 1.1.2.2)

O: raziskuje netrajnostne posege v prostor in okolje v Sloveniji, v Madžarski in po svetu ter podaja predloge za trajnostne rešitve.

SC (2.2.3.1 | 1.2.5.1 | 4.1.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » opredeli značilnosti trajnostnega razvoja;
- » s primeri pojasni pomen odgovornega ravnanja z okoljem in prostorom;
- » opiše in ovrednoti rabo naravnih virov;
- » opiše izbrane primere netrajnostnih posegov v prostor in okolje (lokalnega, globalnega in primer, povezan z njegovo gospodarsko dejavnostjo) ter poda predloge za trajnostne rešitve.

TERMINI

◦ trajnostni razvoj ◦ degradirano okolje ◦ degradiran prostor ◦ zavarovana območja ◦ naravni vir

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj načrtuje dejavnosti tako, da vključujejo tudi povezovanje z različnimi poklicnimi področji in situacijami iz realnega delovnega okolja. To omogoča dijakom, da razvijajo razumevanje specifičnih znanj in spretnosti, ki so ključni za njihov poklicni razvoj.

Reševanje avtentičnih problemov pri pouku je učinkovit pristop, ki omogoča dijakom, da se neposredno soočijo z realnimi družbenimi izzivi in iščejo trajnostne rešitve. Tako pridobivajo praktične izkušnje v reševanju problemov in hkrati razvijajo ključne veščine za aktivno državljanstvo.

Pri cilju *raziskuje in primerja netrajnostne posege v prostor in okolje v Sloveniji in po svetu ter predlaga trajnostne rešitve* učitelj predvidi takšne učne situacije, v katerih bodo dijaki lahko razvijali možnost

razmišljanja o perspektivi drugega, kritično vrednotili aktualne globalne izzive in posledice, ki vplivajo na okolje. **SC** (2.1.1.1)

Predlagane dejavnosti in aktualizacija strokovnega področja spodbujajo aktivno učenje ter omogočajo dijakom, da razvijejo svoje raziskovalne, analitične in praktične veščine na področju trajnostnega razvoja.

Struktura predlaganih dejavnosti zagotavlja jasno usmeritev za pouk in spodbuja aktivno učenje ter kritično mišljenje, kar je ključno za razumevanje izzivov trajnostnega razvoja. **SC** (2.3.1.2)

Pri obravnavi te teme predlagamo/priporočamo, da dijaki:

lahko izračunajo svoj ogljični odtis in razmislijo o načinih, kako ga zmanjšati, na primer z manjšo porabo energije, trajnostno mobilnostjo ali zmanjšanjem odpadkov. Ali katera koli druga delavnica o podnebnih spremembah (Humanitas, Umanotera, Amnesty international, WWF Adria, Slovenski Karitas, Greenpeace, Ekologi brez meja, Mladi za podnebno pravičnost, Focus, Inštitut za trajnostni razvoj idr.).

Dijaki lahko snujejo akcijski načrt za zmanjšanje ogljičnega odtisa v šoli ali lokalni skupnosti, kot so kampanje za recikliranje ali akcije saditve dreves (Ekošola: Šola meri odtis CO₂). Učitelj lahko izvede eksperiment o učinku tople grede v kozarcu: Dijaki položijo en termometer v zaprt prozoren kozarec, drugega pa v odprt kozarec in nato oba postavijo na sonce. Merijo temperaturo in primerjajo. Pripomočki: dva kozarca, termometri, prostor na soncu. Cilj je praktična predstavitev toplogrednega učinka kot ene od glavnih sestavin podnebnih sprememb.

Seminarske naloge o degradiranem prostoru: dijaki naj raziskujejo degradirani prostor v domači pokrajini, naselju ali občini. **SC** (2.1.3.1)

Način izvedbe: učitelj naj predstavi metodologijo za seminarsko nalogo, ki vključuje tudi terensko evidentiranje.

Viri in literatura: učitelj zagotovi dostop do popisnega lista in drugih virov, ki lahko dijakom pomagajo pri raziskovanju.

Cilj: razviti sposobnosti raziskovanja in kritičnega razmišljanja ter ozaveščanje o lokalnih okoljskih in prostorskih izzivih.

Tedenska raziskava o trajnostnem načinu življenja

Tema raziskave: dijaki izvedejo tedensko raziskavo na temo z naslovom Kako (ne)trajnostno živim?. **SC** (2.4.3.1)

Če je tema odpadki (lahko je globalno obarvana), lahko iščemo primere v bližnji okolici, zagotovo pa lahko svoj vpliv na družbene procese preizkusijo z ravnanjem z odpadki, ki se dogajajo pri njihovi praksi (npr. cvetličar, mesar, kuhar) (<https://w.w.zrss.si/pdf/greencomp.pdf>).

Postopek

V enem tednu naj spremljajo svoje vsakdanje navade in jih vrednotijo glede na trajnostne ali netrajnostne prakse.

Na koncu raziskave naj pripravijo poročilo, v katerem dajo predloge za izboljšanje svojih trajnostnih praks.

Učitelj naj spodbuja dijake k oblikovanju načrta za vključitev bolj trajnostnih praks v vsakdanje življenje.

Cilj: spodbujati samorefleksijo in zavedanje o osebni odgovornosti pri trajnostnem razvoju.

Raziskovanje lokalno pridelane hrane

Tema raziskave: dijaki naj raziščejo pomen lokalno pridelane hrane v kontekstu trajnostnega razvoja.

Vsebina: učitelj lahko predstavi koristi lokalne pridelave, vključno z zmanjšanjem ogljičnega odtisa, podporo lokalnemu gospodarstvu in izboljšanjem prehranske varnosti.

Dejavnosti: dijaki lahko intervjuvajo lokalne pridelovalce hrane, obišejo tržnice ali organizirajo degustacije lokalnih izdelkov.

Cilj: povezati trajnostni razvoj s praktičnimi dejavnostmi in lokalnim okoljem ter spodbujati zdrave prehranske navade.

Skupne dejavnosti in projekti

Skupinski projekti: učitelj lahko organizira skupinske projekte, pri katerih dijaki sodelujejo v raziskavah in predlogih za trajnostne rešitve v lokalnem okolju.

Prezentacije: na koncu projekta naj dijaki predstavijo svoje raziskave in predloge, kar spodbuja sodelovanje in razvijanje komunikacijskih veščin.

S pomočjo Atlasa naravnih nesreč (Geografski atlas naravnih nesreč v Sloveniji | ZRC SAZU

(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qmrugn>)) obišejo najbližjo lokacijo naravne nesreče in ugotovijo nevarnosti, razloge za pojav, posledice za naravo in človeka, kaj bi lahko storili, da bi morebiti lahko preprečili nesrečo, možnosti ponovitve, ali je nesreča povezana s podnebnimi spremembami itd.

Cilj: okrepiti timsko delo in odgovornost do skupnosti ter razvijati inovativne rešitve za trajnostni razvoj.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Pomembno je, da ocenjevanje poteka na tak način, kot se izvaja pouk (»ocenjujem tako, kot poučujem«).

Priporočamo, da pri obravnavi in vrednotenju teme učitelj daje večji pomen drugim načinom izkazovanja in vrednotenja znanja.

Predlogi so zapisani v didaktičnih priporočilih in specialnodidaktičnih priporočilih področja/predmeta.

Dijaki lahko svoje znanje izkažejo na različne in ustvarjalne načine.

Primeri: izdelava zemljevida degradiranih okolij v domačem okolju, dejavnosti človeka, ki vplivajo na okolje, izdelava seminarskih nalog/plakatov/e-predstavitev o podnebnih spremembah, kmetijah (lokalno pridelana hrana, raziskava, koliko hrane zavržejo šole, načrt za svoje bolj trajnostne prakse v vsakodnevem življenju), izbira in reševanje okoljskega problema (iz domače okolice), priprava poročila/plakata/posnetka/e-zgodbe/seminarske naloge o izbrani temi v bližnji okolici.

OPISNI KRITERIJI

Kriteriji ocenjevanja lahko vključujejo kreativnost, analitične sposobnosti, komunikacijo in raziskovalne veščine. S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti, povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo in samorefleksijo dijače podpremo pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v samouravnavanje učenja.

Opisni kriteriji določajo tiste vidike znanja, za katere pričakujemo, da jih dijak pridobi/razvije, kasneje pa pri preverjanju in ocenjevanju znanja tudi izkaže. Iz opisnih kriterijev je razvidno, po čem bo učitelj presojal kakovost dijakovega dosežka, kakšen dosežek (v določenem časovnem obdobju) je tisti, ki velja za optimalnega, in kateri je tisti, ki bo zadostil le minimalnim standardom znanja.

Opisne kriterije pripravljajo aktivni učitelji, v pripravo vključijo tudi dijače, saj so za dijače kažipot, učitelju pa pomagajo, da se pri preverjanju in ocenjevanju znanja osredotoča na različne vidike znanja (in ne zgolj na najbolj očitne in najlažje merljive). Sentočnik (2002, 2004) opredeljuje sestavne dele opisnih kriterijev po področjih spremljanja.

Znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov

Dijak:

- » izkaže znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov,
- » obvlada uporabo terminologije in strokovnega jezika, ki ju uporabi za prikaz razumevanja dogodkov, pojavov, procesov,
- » sklepa o vzrokih, povodih in posledicah, razlaga, utemelji, argumentira njihov pomen ter jih razlikuje,
- » izkaže razumevanje konceptov in jih zna uporabiti v različnih kontekstih,
- » sklepe, razlage, argumente in interpretacije predstavi na različne načine (ustno, pisno, s plakati, referati, eseji, z digitalno tehnologijo idr.).

Analiza, sinteza, vrednotenje in interpretacija virov

Dijak:

- » s pomočjo virov zna časovno in prostorsko umestiti dogodke, pojave, procese,
- » oblikuje odgovore, sklepe, razlage,
- » pripravi mnenja ter jih utemelji,
- » interpretira dogajanje, pojave, procese z več vidikov (perspektiv).

Več o načelih formativnega spremljanja si lahko preberemo v gradivih, navedenih v literaturi.

DRUŽBOSLOVJE 3: GEOGRAFSKO RAZISKOVANJE

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema geografsko raziskovanje obsega skupino ciljev orientacija in geografsko raziskovanje pokrajine. V okviru teme se dijak uri v orientaciji, rabi zemljevida in kompasa ter preprostih metod terenskega dela in raziskovanja.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

V temo so umeščeni skupni cilji področij jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, trajnostni razvoj ter zdravje in dobrobit, ki so dodatno pojasnjeni v didaktičnih priporočilih in specialnodidaktičnih priporočilih.

Skupna cilja na področju strokovnega jezika (dijak se zaveda, da je učenje vsebine posameznega predmeta hkrati tudi spoznavanje njegove strokovne terminologije, torej učenje jezika na ravni poimenovanj za posamezne pojme in na ravni logičnih povezav ter se izraža z ustrezno terminologijo predmeta in skrbi za ustrezno govorno in pisno raven svojega strokovnega jezika), četudi nista izpostavljena, umeščamo tudi v to temo.

V tej temi so v cilje umeščeni skupni cilji s področij trajnostnega razvoja, zdravja in dobrobiti in jezik, kultura in državljanstvo s poudarkom na »telesni dobrobiti, pri čemer dijak spoznava in udejanja pravilno gibanje in sprostitve, socialni dobrobiti, pri čemer se učenec zaveda lastnega vedenja v skupinah, raznolikosti družbenih skupin, razvija komunikacijske spretnosti, se uri v sodelovanju in reševanju konfliktov, empatiji in prosocialnem vedenju«.

Poseben pomen za pouk geografije ima uporaba sodobne digitalne tehnologije. Priporočamo uporabo različnih digitalnih pripomočkov (računalnik, LCD projektor, pametna tabla, različni drugi mediji za uporabo računalniških programov ali aplikacij) za prikaz in delo s kartografskim, slikovnim, besedilnim, statističnim, in drugim gradivom oz. podatki. Digitalna tehnologija omogoča izbiro različnih načinov iskanja virov, ki jih je treba smiselno vključevati v proces učenja. Veliko je tudi možnosti za pridobivanje in obdelavo podatkov na medmrežju, uporabo mobilnih aplikacij, digitalnih fotoaparátov, brezpilotnih letalnikov (dronov) in drugih tehničnih pripomočkov. Pri tem je treba razumeti digitalno tehnologijo kot učno in raziskovalno orodje oz. mora biti njena raba didaktično in vsebinsko utemeljena. Digitalna tehnologija naj ne bo vir motenj pozornosti v odnosu do vsebinskih sporočil ali medsebojnem sodelovanju v učnem procesu.

V posameznem šolskem letu je obvezno t. i. geografsko raziskovanje, ki ga izvedemo v obliki celodnevne ekskurzije, v katero naj bo vključeno terensko delo z uporabo različnih učnih metod neposrednega opazovanja.

Šolske ekskurzije so dober način medpredmetnega povezovanja in krepitev interdisciplinarnega učnega pristopa, izbire različnih učnih metod in oblik dela ter spodbujanja povezovanja različnih znanj, sposobnosti in

veščin. Predvidene so ekskurzije in terensko delo v domači pokrajini, po Sloveniji, po Madžarskem, glede na možnosti pa tudi v zamejstvu. Učitelj geografije naj se na podlagi strokovne presoje, lokacije šole in dejanskih možnosti odloči za ustrezen izbor lokacij. S terenskim delom in ekskurzijami omogočamo uresničevanje številnih ciljev, ki jih v učilnici ni mogoče doseči na enako celosten oz. izkustven način.

Dijaki teoretično znanje primerjajo z neposredno prostorsko izkušnjo, iščejo nove informacije oziroma dopolnjujejo že naučeno. Poleg pridobivanja novega znanja terenske metode dela omogočajo tudi razvijanje socialnih in vzgojnih ciljev, vrednot in zmožnosti (mdr. odgovornost, samostojnost, delo in sodelovanje v skupini, spoštovanje naravne in kulturne dediščine).

Učitelj naj se zaveda, da je mogoče pri terenskem delu ali na ekskurziji doseči vrsto ciljev, ki jih ob primerni didaktični organizaciji teh oblik dela ni treba (predhodno ali ponovno) umeščati v klasični pouk, s čimer terensko delo ali ekskurzija nista le dodatni obliki dela v letni učni pripravi usvajanja učnih ciljev, temveč lahko predstavljata neposredno možnost njihove realizacije.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Geografsko raziskovanje je proces, v katerem dijaki spoznavaajo in poglobljajo celovito razumevanje svojega sveta. Vključuje individualno ali skupinsko raziskovanje, ki se začne z geografskimi vprašanji in nadaljuje prek zbiranja, vrednotenja, analize in interpretacije informacij do razvoja zaključkov in predlogov za ukrepe. Raziskovanje se razlikuje po obsegu in geografskem kontekstu. Ure, pri katerih bodo dijaki razvijali veščine, predvsem pa odnos do opazovane pokrajine, učitelji načrtujejo v obliki terenskega dela v pokrajini in/ali na interdisciplinarni strokovni ekskurziji.

Geografske veščine so tehnike, ki jih geografi uporabljajo tako pri terenskem delu kot pri pouku. Dijaki se naučijo kritično razmišljati o metodah, ki se uporabljajo za pridobivanje, predstavljanje, analizo in interpretacijo informacij ter posredovanje ugotovitev.

Temi so namenjene štiri pedagoške ure. Učitelj jih lahko realizira v enem dnevu na interdisciplinarni strokovni ekskurziji ali pa cilje poljubno umesti v ostale teme kataloga znanj. Ključno je, da izvede vse ure v obliki terenskega dela v pokrajini. Kako bodo te ure razporejene tekom šolskega leta, učitelj opredeli v svoji letni delovni pripravi.

ORIENTACIJA IN GEOGRAFSKO RAZISKOVANJE POKRAJINE

CILJI

Dijak:

O: uporablja zemljevid, kompas in sodobne komunikacijske naprave za določanje položaja ter pridobljene informacije koristi za orientacijo in predstavitev svoje lokacije;

SC (1.1.1.1 | 1.2.1.1)

O: se uri v preprostih metodah terenskega dela kot način pridobivanja geografskih informacij.

SC (3.3.1.2 | 4.1.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » na podlagi podatkov o geografski širini in dolžini ter drugih podatkov o lokaciji kraja se orientira s pomočjo različnih zemljevidov in/ali sodobnih orientacijskih naprav ter opiše pot do določene točke,
- » načrtuje in izvede osnovno naravno ali družbenogeografsko terensko merjenje, zapiše svoje ugotovitve, jih interpretira ter predstavi.

TERMINI

◦ zemljevid ◦ GPS ◦ geografska širina ◦ geografska dolžina ◦ poldnevnik ◦ vzporednik ◦ ekvator ◦ začetni poldnevnik ◦ kompas ◦ Greenwiški poldnevnik ◦ geografske metode terenskega dela ◦ opazovanje ◦ merjenje ◦ jemanje vzorcev ◦ skiciranje ◦ kartiranje ◦ anketiranje ◦ intervjuvanje

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Del geografskega opismenjevanja je tudi kartografsko opismenjevanje, ki temelji na branju zemljevidov. Kartografsko opismenjevanje je proces pridobivanja znanj in spretnosti, ki omogočajo razumevanje, interpretacijo, uporabo in ustvarjanje zemljevidov ter drugih kartografskih prikazov. Gre za kombinacijo teoretičnega znanja o kartografiji in praktičnih veščin, ki so potrebne za učinkovito uporabo kartografskih orodij in virov.

Pomemben del pouka geografije je geografsko raziskovanje, s katerim dijaki spoznavajo in poglobljajo svoje celovito razumevanje lokalnega, regionalnega in globalnega prostora.

Dijaki spoznavajo preproste metode geografskega raziskovanja (opazovanje, orientacija, merjenje, preprosta analiza, intervju, kartiranje, uporaba statističnih in drugih virov ter literature na terenu). Izbrano pokrajino raziskujejo s pomočjo opazovanja, risanja, branja zemljevidov. Dijaki pridobljeno znanje o merilih na prostem

nadgradijo z dejanskim z merjenjem razdalj. Predlagane dejavnosti bodo pripomogle k bolj celovitemu pristopu k učenju o orientaciji in geografskem raziskovanju ter omogočile dijakom aktivno učenje in praktične izkušnje na terenu, kar je lahko povezano tudi z njihovo poklicno usmeritvijo.

Priporočene dejavnosti

Učitelj lahko:

- » ponudi različne naloge, s katerimi se dijaki urijo v branju različnih vrst zemljevidov, tako splošnih kot tematskih, tiskanih kot digitalnih;
- » ponudi naj jim različne naloge, pri katerih dijaki s pomočjo legende interpretirajo podatke na zemljevidu;
- » izvede terensko delo v okolici šole, pri katerem dijaki opazujejo in analizirajo pokrajino ter primerjajo svoje ugotovitve z upodobitvami na zemljevidih;
- » izvede orientacijo na prostem, pri čemer dijaki uporabljajo zemljevide in kompase za navigacijo; na zemljevidu lahko določi različne točke, dijaki pa te točke poiščejo v pokrajini s pomočjo kompasa in zemljevida;
- » spodbuja uporabo digitalnih orodij za raziskovanje in razumevanje zemljevidov.

dijaki lahko tudi ustvarijo digitalne predstavitve zemljevidov, kjer uporabljajo različne plasti za prikazovanje podatkov, kot so relief, vegetacija, promet itd.

- » Spodbuja uporabo digitalnih orodij za raziskovanje in razumevanje zemljevidov;
- » Izvede uro, pri kateri bodo dijaki preizkusili različne digitalne (tudi mobilne) aplikacije in se naučili uporabljati funkcije, kot so iskanje lokacij, določanje poti in uporaba navigacije v realnem času;
- » z dijaki s pomočjo digitalnega zemljevida načrtuje varno pot v šolo;
- » z dijaki izdela (reliefni) zemljevid domače pokrajine;
- » na različnih primerih tematskih zemljevidov v atlasu bere tovrstne zemljevide (s pomočjo legende).

Učitelj mora pri dijakih vzbuditi zavedanje, da je uporaba zemljevida pri pridobivanju geografskega znanja nujna.

Uporaba kompasov / spodbujanje uporabe

Učitelj dijake usposobi za uporabo tako analognih kot digitalnih kompasov, kar vključuje:

praktične vaje: dijaki se učijo, kako pravilno uporabljati analogni kompas na prostem, v različnih naravnih okoljih;

digitalne aplikacije: na pametnih telefonih raziskujejo delovanje in natančnost različnih aplikacij za kompas ter primerjajo rezultate z uporabo analognega kompasa.

Terensko delo in kartiranje / zaznavanje prostora: dijaki pri terenskem delu beležijo svoje zaznave v prostoru ter jih umeščajo na zemljevid.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Pomembno je, da ocenjevanje poteka na tak način, kot se izvaja pouk (»ocenjujem tako, kot poučujem«).

S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti, povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo in samorefleksijo dijake podpremo pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v samouravnavanje učenja.

Predlogi so zapisani v didaktičnih priporočilih in specialno- didaktičnih priporočilih področja/predmeta.

Primeri: V naloge dijaki vključijo vsa znanja in spretnosti ter veščine, ki so jih razvijali pri pouku (s pomočjo zemljevida in sodobnih komunikacijskih naprav se orientira in določi svojo lokacijo), izdelava seminarskih nalog/plakatov/e-predstavitev o splošnem in tematskem zemljevidu, priprava poročila/plakata/posnetka/e-zgodbe/seminarske naloge o geografskem raziskovanju (npr. opazovanje, orientacija, skiciranje, kartiranje, merjenje, intervju), refleksija po terenskem delu, intervjuji z lokalnimi prebivalci – zajemanje zgodb in izkušenj ljudi, ki živijo v pokrajini, ter vključitev teh informacij v predstavitev.

OPISNI KRITERIJI

Kriteriji ocenjevanja lahko vključujejo kreativnost, analitične sposobnosti, komunikacijo in raziskovalne veščine. S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti, povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo in samorefleksijo dijake podpremo pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v samouravnavanje učenja.

Opisni kriteriji določajo tiste vidike znanja, za katere pričakujemo, da jih dijak pridobi/razvije, kasneje pa pri preverjanju in ocenjevanju znanja tudi izkaže. Iz opisnih kriterijev je razvidno, po čem bo učitelj presojal kakovost dijakovega dosežka, kakšen dosežek (v določenem časovnem obdobju) je tisti, ki velja za optimalnega, in kateri je tisti, ki bo zadostil le minimalnim standardom znanja.

Opisne kriterije pripravljajo aktivni učitelji, v pripravo vključijo tudi dijake, saj so za dijake kažipot, učitelju pa pomagajo, da se pri preverjanju in ocenjevanju znanja osredotoča na različne vidike znanja (in ne zgolj na najbolj očitne in najlažje merljive). Sentočnik (2002, 2004) opredeljuje sestavne dele opisnih kriterijev po področjih spremljanja.

Znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov

Dijak:

- » izkaže znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov,
- » obvlada uporabo terminologije in strokovnega jezika, ki ju uporabi za prikaz razumevanja dogodkov, pojavov, procesov,
- » sklepa o vzrokih, povodih in posledicah, razlaga, utemelji, argumentira njihov pomen ter jih razlikuje,
- » izkaže razumevanje konceptov in jih zna uporabiti v različnih kontekstih,
- » sklepe, razlage, argumente in interpretacije predstavi na različne načine (ustno, pisno, s plakati, referati, eseji, digitalno tehnologijo idr.).

Analiza, sinteza, vrednotenje in interpretacija virov

Dijak:

- » s pomočjo virov zna časovno in prostorsko umestiti dogodke, pojave, procese,
- » oblikuje odgovore, sklepe, razlage,
- » pripravi mnenja ter jih utemelji,
- » interpretira dogajanje, pojave, procese z več vidikov (perspektiv).

Več o načelih formativnega spremljanja si lahko preberemo v gradivih, navedenih v literaturi.

DRUŽBOSLOVJE 4: DINAMIČNI ČAS OD PRVE POLOVICE 19. STOLETJA DO ZAČETKA DRUGE SVETOVNE VOJNE

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema dinamični čas od prve polovice 19. stoletja do konca prve svetovne vojne obsega tri skupine ciljev: *vpliv znanstveno-tehničnega razvoja na gospodarske in družbene spremembe, Slovenci in Madžari od marčne revolucije do izbruha druge svetovne vojne in poklici skozi čas.*

Poudarek je na razumevanju, kako so dogodki tega obdobja vplivali na oblikovanje sodobnega sveta, ter na razvoju sposobnosti kritične analize zgodovinskih virov in različnih perspektiv. Dijaki bodo razumeli, kako so dogodki tega obdobja oblikovali sodobni svet, ter razvijali veščine kritične analize zgodovinskih virov in različnih perspektiv. Spoznavali bodo družbene spremembe, razvoj slovenske identitete in narodne samostojnosti ter gospodarski in kulturni napredek. Poudarek je na prepoznavanju vloge posameznikov in dogodkov v oblikovanju slovenske zgodovine ter na zavedanju, kako zgodovina vpliva na razumevanje sedanjosti.

Odločitev za poklic je ena najpomembnejših odločitev v življenju, saj posamezniku zaznamuje prihodnost in ob pravilni usmeritvi poskrbi za trajno materialno varnost, zdravje in dobrobit. Tema nam približa poklice v preteklosti od prve delitve dela pa vse do današnje ponudbe, ki se ob tehnološkem napredku ves čas spreminja. Tema tako osvetljuje spremembe na trgu dela kot posledico tehnološkega razvoja. Namen teme je seznanitev z zgodovino in razvojem poklicev ter povezanostjo z delom, ki ga opravlja posameznik, in njegovo vlogo v družbi. S pregledom različnih delitev dela in poklicev v različnih časovnih obdobjih nam nakazuje tudi trende razvoja v sedanji postindustrijski dobi in ponuja razmisleke na poklicne izzive, ki nas čakajo v bodoče.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Predmet zgodovina spodbuja razumevanje različnih zgodovinskih obdobj ter prispeva k boljšemu razumevanju družbenih procesov in vrednot. Pri obravnavi zgodovine je pomembno, da dijakom na slikovit in praktičen način približamo vsebine.

Ob tem izpostavimo tudi, da so slovenska zgodovina, zgodovinske izkušnje in kulturna dediščina umeščene v širši srednjeevropski in evropski prostor, kar omogoča boljše razumevanje vplivov na dogajanje in procese ter njihovo medsebojno povezanost.

Dijakom predstavimo zgodovinski atlas in jih motiviramo za njegovo uporabo.

S pomočjo različnih virov, kot so dokumenti, fotografije in digitalni viri, dijaki pridobivajo celovito razumevanje zgodovinskih pojavov.

Spodbudimo tudi terensko delo, npr. obisk pokopališča, sakralnih objektov, gradov, spomenikov na prostem, za proučevanje zgodovinskega spomina na prednike, in uporabo šolskih ali župnijskih kronik.

Dijaki razvijajo analitične veščine in kritično presojo zgodovinske vire za razumevanje preteklosti in njenih posledic.

Pri raziskovalnem delu jih seznanimo z osnovnimi raziskovalnimi postopki in kriteriji za presojo verodostojnosti virov (npr. avtorstvo, namen dela, razmerje med dejstvi, informacijami, mnenji, ustanova, način citiranja).

Pomembno je, da dijaki razvijejo sposobnost ocenjevanja verodostojnosti virov, saj bo to ključno za vse življenje.

V posameznem šolskem letu je obvezno t. i. zgodovinsko raziskovanje, ki ga izvedemo v obliki celodnevne ekskurzije, v katero naj bo vključeno terensko delo z uporabo različnih učnih metod neposrednega opazovanja.

Šolske ekskurzije so dober način medpredmetnega povezovanja in krepite interdisciplinarnega učnega pristopa, izbire različnih učnih metod in oblik dela ter spodbujanja povezovanja različnih znanj, sposobnosti in veščin.

Poudarek je na raziskovanju lokalne zgodovine in kulturne dediščine ter povezovanju preteklih dogodkov z aktualnimi družbenimi izzivi.

S terenskim delom in ekskurzijami omogočamo uresničevanje številnih ciljev, ki jih v učilnici ni mogoče doseči na enako celosten oz. izkustven način. Dijaki teoretično znanje primerjajo z neposredno prostorsko izkušnjo, iščejo nove informacije oziroma dopolnjujejo že naučeno. Poleg pridobivanja novega znanja terenske metode dela omogočajo tudi razvijanje socialnih in vzgojnih ciljev, vrednot in zmožnosti (mdr. odgovornost, samostojnost, delo in sodelovanje v skupini, spoštovanje naravne in kulturne dediščine). Učitelj naj se zaveda, da je mogoče ob terenskem delu ali na ekskurziji doseči vrsto ciljev, ki jih ob primerni didaktični organizaciji teh oblik dela ni treba (predhodno ali ponovno) umeščati v klasični pouk, s čimer terensko delo ali ekskurzija nista le dodatni obliki dela v letni učni pripravi usvajanja učnih ciljev, temveč lahko predstavljata neposredno možnost njihove realizacije.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Učitelj se po lastni presoji glede na izobraževalni program in predvideno število ur odloči, katero skupino ciljev bo obravnaval.

V temo so umeščeni skupni cilji področij jezik, državljanstvo, kultura in umetnost, zdravje in dobrobit ter trajnostni razvoj, ki so dodatno pojasnjeni v didaktičnih priporočilih in specialnodidaktičnih priporočilih.

Učitelj uporablja različne didaktične strategije, ki dijakom omogočajo aktivno vključevanje in upoštevajo njihove individualne razlike. Spodbuja naj individualno, skupinsko in sodelovalno delo, ki omogoča interakcijo, raziskovanje ter razvoj kritičnega mišljenja in ustvarjalnosti. Pri delu z različnimi učnimi viri in digitalnimi tehnologijami naj učitelj spodbuja analitično razmišljanje, raziskovanje, vrednotenje in razvoj kompetenc.

Dejavnosti načrtujte tako, da preverite predznanje dijakov oz. ugotovite področja pomanjkljivega znanja in razumevanja ključnih konceptov, saj to lahko vpliva na nadaljnje usvajanje ciljev in standardov znanja.

Učitelj načrtuje dejavnosti tako, da vključujejo tudi povezovanje z različnimi poklicnimi področji in situacijami iz realnega delovnega okolja. To omogoča dijakom, da razvijajo razumevanje specifičnih znanj in spretnosti, ki so ključni za njihov poklicni razvoj (izkustveno učenje, problemski pouk, razvijanje kritičnega mišljenja, individualno delo, medpredmetno povezovanje, raznovrstnost metod in oblik dela, projektno delo).

Izbrani zgodovinski primeri naj krepijo zavedanje slovenske identitete in narodne pripadnosti ter pomen ohranjanja kulturne dediščine. Pri obravnavi kompleksnih tem je priporočljivo vključiti slikovno gradivo, internetne vire in naloge, ki omogočajo dijakom pripravo predstavitev, s čimer se krepijo raziskovalne in predstavitvene spretnosti.

Kombinacija različnih oblik in metod dela omogoča dijakom globlje razumevanje vsebin in krepi njihovo sposobnost kritičnega mišljenja ter povezovanja zgodovinskih dejstev s sedanostjo.

Z uporabo grafov in preglednic lahko pri pouku zgodovine krepimo tudi matematično pismenost.

Dodajte refleksijo kot ključno dejavnost po vsaki dejavnosti, da dijaki lahko analizirajo pridobljena znanja in izkušnje.

POKLICI SKOZI ČAS

CILJI

Dijak:

I: spozna vzroke za delitve dela v različnih zgodovinskih obdobjih;

SC (1.1.1.1 | 1.2.3.1)

I: razišče razvoj in spreminjanje značilnosti svojega bodočega poklica;

SC (1.2.2.2 | 1.2.3.1)

I: razišče spreminjanje poklicev nekoč in danes.

SC (4.1.1.1 | 3.3.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » predstavi nekaj tipično moških in tipično ženskih poklicev v preteklosti in opiše vzroke za tako delitev;
- » **na konkretnem primeru poveže in pojasni napredek v znanosti in tehniki z razvojem različnih poklicev;**
- » razloži položaj in ugled izbranih poklicev v posameznih zgodovinskih obdobjih;
- » navede, kateri pogoji so morali biti izpolnjeni za nastanek njegovega bodočega poklica;
- » **predstavi mejnike v razvoju svojega bodočega poklica;**
- » pojasni pomen svojega bodočega poklica v različnih zgodovinskih obdobjih;
- » **razloži vpliv opravljanja bodočega poklica na zdravje posameznika in naravno okolje v različnih zgodovinskih obdobjih;**
- » navede nekaj poklicev, ki danes ne obstajajo več in pojasni, zakaj oziroma kako so se preoblikovali;
- » sklepa o spremembah v izvajanju svojega poklica kot posledici hitrega tehnološkega razvoja v 21. stoletju.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj pri pouku kombinira različne didaktične/učne strategije, s katerimi dijakom omogoča aktivno izgrajevanje znanja in pri tem upošteva individualne razlike med njimi.

Učne dejavnosti organizira tako, da omogočajo tako individualno kot tudi skupinsko delo in sodelovalno učenje, ki omogočata interakcijo med njimi in aktivno udeležbo. Pri delu z raznolikimi zgodovinskimi viri in ob uporabi digitalnih tehnologij spodbuja dijake h kritičnemu mišljenju, raziskovanju, analiziranju, sklepanju, ustvarjalnosti, vrednotenju in razvijanju kompetenc različnih področij.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Učitelj daje dijakom sprotne povratne informacije o njihovem napredku po načelih formativnega spremljanja. Priporočamo, da dijaki znanje izkažejo s pomočjo raznolikih načinov, pri čemer naj bo poudarek na avtentičnih nalogah (ki so povezane z okoljem in motivacijo posameznih dijakov) in njihovo predstavitvijo oziroma ustnim zagovorom. Priporočamo, da sodobne oblike dela in izkazovanja znanja večinoma potekajo v šoli in ne predstavljajo dodatne obremenitve za dijake in učitelje.

Pri tej izbirni temi ima dijak veliko možnosti samostojnega in raziskovalnega dela.

Lahko se v intervjuju ali pogovoru s starši in starimi starši informira in razmišlja, za katere poklice so se odločili in zakaj.

Prav tako lahko prek spletne strani (npr. Zavoda za zaposlovanje) ugotovi potrebe po poklicih danes in s pomočjo velikih jezikovnih modelov razišče, kateri bodo poklici bodočnosti do leta 2050. Priporočamo tudi intervjuje s predstavniki poklicev (morda učiteljem strokovnega predmeta), ki dijaka zanimajo.

OPISNI KRITERIJI

Kriteriji ocenjevanja lahko vključujejo kreativnost, analitične sposobnosti, komunikacijo in raziskovalne veščine. S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti, povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo in samorefleksijo dijake podpremo pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v samouravnavanje učenja.

Opisni kriteriji določajo tiste vidike znanja, za katere pričakujemo, da jih dijak pridobi/razvije, kasneje pa pri preverjanju in ocenjevanju znanja tudi izkaže. Iz opisnih kriterijev je razvidno, po čem bo učitelj presojal kakovost dijakovega dosežka, kakšen dosežek (v določenem časovnem obdobju) je tisti, ki velja za optimalnega, in kateri je tisti, ki bo zadostil le minimalnim standardom znanja.

Opisne kriterije pripravljajo aktivni učitelji, v pripravo vključijo tudi dijake, saj so za dijake kažipot, učitelju pa pomagajo, da se pri preverjanju in ocenjevanju znanja osredotoča na različne vidike znanja (in ne zgolj na najbolj očitne in najlažje merljive). Sentočnik (2002, 2004) opredeljuje sestavne dele opisnih kriterijev po področjih spremljanja.

VPLIV ZNANSTVENO - TEHNIČNEGA RAZVOJA NA GOSPODARSKE IN DRUŽBENE SPREMEMBE

CILJI

Dijak:

I: razvija spretnosti orientacije v zgodovinskem času, spozna zgodovino kot vedo;

SC (1.1.1.1 | 1.3.4.1 | 2.1.1.1)

O: razume osnovne značilnosti zgodovinskega razvoja in vlogo znanosti v vsakdanjem življenju;

SC (1.1.2.1 | 1.2.2.1)

I: spozna napredek stroke, za katero se usposablja, v zgodovinskem kontekstu;

SC (4.1.2.1 | 1.1.1.1)

O: razume vpliv znanstveno-tehničnega napredka na gospodarstvo in družbo.

SC (1.1.2.1 | 1.2.5.1 | 2.3.1.1 | 2.4.3.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » umesti ključne dogodke na časovni trak in jih poveže s širšimi zgodovinskimi spremembami;
- » na izbranem primeru pojasni pozitivne in negativne učinke znanstveno-tehničnega napredka na vsakdanje življenje ljudi doma in po svetu;
- » našteje pomembne obrti ali dejavnosti, značilne za njegov kraj.

TERMINI

◦ industrijska revolucija ◦ industrializacija ◦ kapitalizem ◦ delavsko gibanje ◦ gospodarska kriza
 ◦ globalizacija ◦ izumitelji ◦ kapital ◦ sindikat ◦ stavka ◦ borza ◦ gospodarska kriza ◦ mezda ◦ izzivi digitalizacije

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj se po lastni presoji glede na program poklicnega izobraževanja in predvideno število ur odloči, katero skupino ciljev bo obravnaval.

Zgodovina ponuja celovit vpogled v gospodarske, socialne, politične in kulturne procese, ki so oblikovali slovensko in svetovno zgodovino. Predmet spodbuja kritično analizo zgodovinskih virov, raziskovanje lokalne kulturnozgodovinske dediščine in povezovanje preteklih dogodkov z aktualnimi izzivi, kot je vpliv migracij na današnjo družbo.

Pri obravnavi zgodovine je pomembno, da dijakom na slikovit in praktičen način približamo vsebine. Pri obravnavi kompleksnih tem je priporočljivo vključiti slikovno gradivo, internetne vire in naloge, ki omogočajo dijakom pripravo predstavitev, s čimer se krepijo raziskovalne in predstavitvene spretnosti.

Različne didaktične strategije dijakom omogočajo aktivno vključevanje in upoštevajo njihove individualne razlike. Spodbuja naj individualno, skupinsko in sodelovalno delo, ki omogoča interakcijo, raziskovanje ter razvoj kritičnega mišljenja in ustvarjalnosti.

Učitelj pri pouku kombinira različne didaktične/učne strategije, npr. izkustveno, projektno, eksperimentalno, problemsko učenje, učenje z raziskovanjem, obrnjeno učenje, avtentični pouk, pouk na prostem oz. terenu, s katerimi omogoča dijakom aktivno izgrajevanje znanja z upoštevanjem individualnih razlik med dijaki in razvoj podjetnostne kompetence, ki temelji na ustvarjanju priložnosti za reševanje realnih problemov, sodelovanju in ustvarjalnem razmišljanju. (5.3.5.3)

Dejavnosti načrtujte tako, da preverite predznanje dijakov oz. ugotovite področja pomanjkljivega znanja in razumevanja ključnih konceptov, saj to lahko vpliva na nadaljnje usvajanje ciljev in standardov znanja.

Cilji in standardi znanja so dovolj odprti, da omogočajo učno individualizacijo in diferenciacijo pri delu.

Pri tem naj učitelj pripravi čim več avtentičnih učnih situacij, ki so povezane z lokalnim okoljem, interesi ter strokovnimi in poklicnimi usmeritvami dijakov.

Dijaki razvijajo analitične veščine in kritično presojo zgodovinske vire za razumevanje preteklosti in njenih posledic. Poudarek je na raziskovanju lokalne zgodovine, kulturne dediščine in povezovanju preteklih dogodkov z aktualnimi družbenimi izzivi.

Predmet spodbuja razumevanje različnih zgodovinskih obdobij ter prispeva k boljšemu razumevanju družbenih procesov in vrednot, ki vplivajo na sedanost.

Učitelj načrtuje dejavnosti tako, da vključujejo tudi povezovanje z različnimi poklicnimi področji in situacijami iz realnega delovnega okolja.

To omogoča dijakom, da razvijajo razumevanje specifičnih znanj in spretnosti, ki so ključni za njihov poklicni razvoj.

S pomočjo različnih virov, kot so dokumenti, fotografije in digitalni viri, dijaki pridobivajo celovito razumevanje zgodovinskih pojavov.

Izbrani zgodovinski primeri naj krepijo zavedanje slovenske identitete, narodne in državne pripadnosti ter pomen ohranjanja kulturne dediščine.

Takšna kombinacija metod omogoča dijakom globlje razumevanje vsebin in krepi njihovo sposobnost kritičnega mišljenja ter povezovanja zgodovinskih dejstev s sedanostjo.

Z uporabo grafov in preglednic lahko pri pouku zgodovine krepimo tudi **matematično pismenost**.

Učitelj daje dijakom sprotne povratne informacije o njihovem napredku po načelih formativnega spremljanja. Refleksija kot ključna faza po vsaki dejavnosti je pomembna, da dijaki lahko analizirajo pridobljena znanja in izkušnje.

Predlagamo delo na časovni orientaciji.

Uporaba časovnega traku za orientacijo v zgodovinskem času: dijaki umeščajo posamezne pomembne zgodovinske dogodke in s tem krepijo veščine orientacije v času.

Priporočamo obisk lokalnega muzeja in muzejskih zbirk, galerije, knjižnice ali zgodovinski sprehod po domačem kraju za boljšo povezavo z lokalno zgodovino in razumevanje pomena ohranjanja kulturnih in zgodovinskih spomenikov in za poglobljanje znanja. Izvajamo dejavnosti, ki dijakom omogočajo spoznavanje ustanov, ki hranijo zgodovinske vire (arhivi, muzeji, zasebne zbirke zbirateljcev), krepijo proučevanje različnih zgodovinskih informacij in ugotavljajo razliko med verodostojnimi in uporabnimi informacijami.

Raziskava lokalne gradbene dediščine (gradovi, mostovi, tradicionalne hiše) in pomen ohranjanja kulturnih spomenikov.

Učitelj dijake spodbuja k pogovoru s starejšimi družinskimi člani in zbiranju družinskih fotografij ter predmetov za ustvarjanje družinskega drevesa. Skupaj s sošolci lahko pripravijo šolsko razstavo in predmete umestijo v zgodovinski kontekst.

Spodbuja tudi **terensko delo**, npr. obisk pokopališča, sakralnih objektov, gradov, spomenikov na prostem, za proučevanje zgodovinskega spomina na prednike, in uporabo šolskih ali župnijskih kronik.

Pri delu z različnimi učnimi viri in digitalnimi tehnologijami učitelj spodbuja analitično razmišljanje, raziskovanje, vrednotenje in razvoj kompetenc.

Ogled izobraževalnih in dokumentarnih filmov/posnetkov: ogled izobraževalnega dokumentarnega filma o prvi industrijski revoluciji in južni železnici.

Uporaba spletnih aplikacij / raziskovanje poklicev: povezava zgodovine z izbranim poklicem dijakov z uporabo spletnih aplikacij.

Pisni viri: analiza programa Zedinjene Slovenije in prepoznavanje nacionalnih zahtev Slovencev.

Uporaba multimodalnih virov: ogled filmov o industrijski revoluciji, primerjave fotografij družbenih slojev (medpredmetne povezave).

Ogled spomenikov: raziskovanje pomena Ilirskih provinc in vpliva na slovensko zgodovino.

Delo z literarnimi viri: uporaba izbranih literarnih virov za poglobitev razumevanja obdobja.

Izvajanje preprostih raziskovalnih metod (intervjuji, ankete, opazovanje okolice) za odkrivanje zgodovinske dediščine kraja.

Obisk lokalnega muzeja in muzejskih zbirk za poglobljanje znanja; izvajamo dejavnosti, ki dijakom omogočajo spoznavanje ustanov, ki hranijo zgodovinske vire (arhivi, muzeji, zasebne zbirke zbirateljcev).

Dijakom predstavimo zgodovinski atlas in jih motiviramo za njegovo uporabo.

Pri raziskovalnem delu jih seznanimo z osnovnimi raziskovalnimi postopki in kriteriji za presojo verodostojnosti virov (npr. avtorstvo, namen dela, razmerje med dejstvi, informacijami, mnenji, ustanova, način citiranja). Pomembno je, da dijaki razvijejo sposobnost ocenjevanja verodostojnosti virov, saj bo to ključno za vse življenje.

Takšna kombinacija metod omogoča dijakom globlje razumevanje vsebin in krepi njihovo sposobnost kritičnega mišljenja ter povezovanja zgodovinskih dejstev s sedanostjo.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Pomembno je, da ocenjevanje poteka na tak način, kot se izvaja pouk.

Priporočamo, da pri obravnavi in vrednotenju teme učitelj daje večjo težo drugim načinom izkazovanja in vrednotenja znanja. Za vse načine izkazovanja znanja, učitelj skupaj z dijaki ali sam oblikuje kriterije za ocenjevanje znanja.

Predlogi so zapisani v didaktičnih priporočilih in specialno didaktičnih priporočilih področja/predmeta.

Kriteriji ocenjevanja lahko vključujejo kreativnost, analitične sposobnosti, komunikacijo in raziskovalne veščine. S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti, s povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo in s samorefleksijo, dijake podpremo pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v samouravnavanje učenja.

Proces učenja in znanja dijakov se ugotavlja s formativnim spremljanjem, preverjanje in ocenjevanje pa se izvaja klasično (ustno ocenjevanje znanja, pisni preizkusi znanja) in z drugimi raznolikimi načini, s katerimi poznavanje in razumevanje obravnavanih vsebin izkažejo na številne ustvarjalne načine, ki jih imajo možnost tudi sami izbrati/ primeri: rešen učni list ob obisku muzeja, izdelava seminarskih nalog/plakatov/e-predstavitev, izdelava časovnega traku, iskanje sprememb imena skozi obdobja, odkrivanje pomnikov in dediščine v svojem kraju, intervju s starejšimi družinskimi člani in zbiranje družinskih fotografij ter predmetov za ustvarjanje družinskega drevesa, obdobja... šolska razstava predmetov in umestitev v zgodovinski kontekst, analiza programa Zedinjene Slovenije in prepoznavanje nacionalnih zahtev Slovencev, intervjuji, ankete, opazovanje okolice za odkrivanje zgodovinske dediščine kraja (predstavitev).

OPISNI KRITERIJI

Kriteriji ocenjevanja lahko vključujejo kreativnost, analitične sposobnosti, komunikacijo in raziskovalne veščine. S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti, povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo in samorefleksijo dijake podpremo pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v samouravnavanje učenja.

Opisni kriteriji določajo tiste vidike znanja, za katere pričakujemo, da jih dijak pridobi/razvije, kasneje pa pri preverjanju in ocenjevanju znanja tudi izkaže. Iz opisnih kriterijev je razvidno, po čem bo učitelj presojal kakovost dijakovega dosežka, kakšen dosežek (v določenem časovnem obdobju) je tisti, ki velja za optimalnega, in kateri je tisti, ki bo zadostil le minimalnim standardom znanja.

Opisne kriterije pripravljajo aktivni učitelji, v pripravo vključijo tudi dijake, saj so za dijake kažipot, učitelju pa pomagajo, da se pri preverjanju in ocenjevanju znanja osredotoča na različne vidike znanja (in ne zgolj na najbolj očitne in najlažje merljive). Sentočnik (2002, 2004) opredeljuje sestavne dele opisnih kriterijev po področjih spremljanja.

Znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov

Dijak:

- » izkaže znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov,
- » obvlada uporabo terminologije in strokovnega jezika, ki ju uporabi za prikaz razumevanja dogodkov, pojavov, procesov,
- » sklepa o vzrokih, povodih in posledicah, razlaga, utemelji, argumentira njihov pomen ter jih razlikuje,
- » izkaže razumevanje konceptov in jih zna uporabiti v različnih kontekstih,
- » sklepe, razlage, argumente in interpretacije predstavi na različne načine (ustno, pisno, s plakati, referati, eseji, digitalno tehnologijo idr.).

Analiza, sinteza, vrednotenje in interpretacija virov

Dijak:

- » s pomočjo virov zna časovno in prostorsko umestiti dogodke, pojave, procese,
- » oblikuje odgovore, sklepe, razlage,
- » pripravi mnenja ter jih utemelji,
- » interpretira dogajanje, pojave, procese z več vidikov (perspektiv).

Več o načelih formativnega spremljanja si lahko preberemo v gradivih, navedenih v literaturi.

SLOVENCİ IN MADŽARI OD MARČNE REVOLUCIJE DO IZBRUHA DRUGE SVETOVNE VOJNE

CILJI

Dijak:

I: spoznava najpomembnejše dosežke Slovencev in Madžarov do začetka druge svetovne vojne. (prva pomembnejša dela v slovenskem jeziku, prvi časopisi in pomembni narodni buditelji, itd.);

SC (1.1.1.1 | 1.2.4.1)

O: razume razloge za težnje Slovencev in Madžarov po narodni samostojnosti in posledice teh prizadevanj;

SC (1.1.1.1 | 1.2.1.1 | 1.2.2.1)

O: spoznava vpliv prve svetovne vojne na vsakdanje življenje Slovencev in Madžarov ter značilnosti prve svetovne vojne;

SC (1.2.5.1 | 3.3.2.1 | 4.1.1.1 | 4.3.1.1)

O: vrednoti odločitve Slovencev za izstop iz habsburške monarhije ter vzpostavitev jugoslovanske državne tvorbe do začetka druge svetovne vojne.

SC (1.1.2.1 | 4.1.1.1 | 5.3.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **našteje pomembne osebnosti in njihove dosežke ter prispevek k slovenski in madžarski kulturi in znanosti do začetka druge svetovne vojne;**
- » **pojasni pomen programa Zedinjena Slovenija za razvoj slovenskega naroda, ter pomen revolucije in osvobodilnega boja na Madžarskem 1848/49;**
- » **pojasni vzroke in opiše povod za izbruh prve svetovne vojne;**
- » **s pomočjo zemljevida opiše bojevanje na frontah in umesti slovenski in madžarski prostor v vojno dogajanje;**
- » **opiše, kako je prva svetovna vojna vplivala na življenje Slovencev in Madžarov (begunstvo, soška fronta, pomanjkanje, vloga žensk);**
- » **poimenuje državne tvorbe v okviru katerih so Slovenci živeli med letoma 1914 do 1945;**
- » **primerja politični zemljevid Evrope pred in po prvi svetovni vojni ter opiše položaj Slovencev in Madžarov v tem obdobju.**

TERMINI

◦ Revolucija 1848 ◦ program Zedinjena Slovenija ◦ odprava fevdalizma ◦ čitalniško gibanje ◦ dualizem
 ◦ taborsko gibanje ◦ združništvo ◦ hranilnice ◦ izseljevanje ◦ nacionalna trenja ◦ jugoslovansko vprašanje
 ◦ Antanta ◦ centralne sile ◦ atentat v Sarajevu ◦ ultimatum ◦ prva svetovna vojna ◦ mobilizacija ◦ pozicijska
 vojna ◦ soška fronta ◦ majniška in krfska deklaracija ◦ begunstvo ◦ domača fronta ◦ razpad Avstro Ogrske
 ◦ Država Slovencev, Hrvatov in Srbov ◦ boji za meje ◦ mirovna konferenca ◦ Koroški plebiscit ◦ Kraljevina
 Srbov, Hrvatov in Slovencev ◦ banovina ◦ kraljeva diktatura ◦ Trianon

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj kombinira različne učne strategije, da omogoči aktivno izgradnjo znanja ter upošteva individualne razlike med dijaki. Takšna struktura omogoča jasno razumevanje didaktičnih priporočil ter zagotavlja smiselno vključitev različnih pristopov, ki krepijo dijakovo zmožnost kritičnega in celovitega razumevanja zgodovinskih dogodkov.

Učne dejavnosti vključujejo individualno, skupinsko in sodelovalno delo, ki omogočajo interakcijo, izmenjavo mnenj in aktivno sodelovanje.

Pri cilju *spoznava najpomembnejše dosežke Slovencev do začetka druge svetovne vojne* ima dijak možnost razvijati kompetence, ki temeljijo na ustvarjanju priložnosti in ustvarjalnem razmišljanju **SC** (5.3.1.1). Pomembno je, da dijak načrtuje in upravlja različne vire (npr. materialne).

Spodbujamo uporabo raznolikih virov (pisnih, slikovnih, digitalnih) in digitalnih orodij za razvoj kritičnega mišljenja, raziskovanja, analiziranja in ustvarjalnosti.

Ogled izobraževalnih dokumentarnih filmov: priporočamo kratke odlomke iz filmov na temi *leto 1848 in Slovenci* ter *Slovenci v vojni 1914–1918*, ki služijo kot izhodišče za diskusijo o vojnih razmerah in življenju vojakov.

Reševanje delovnih listov: dejavnosti za poglobitev razumevanja obravnavane tematike.

Delo z zgodovinskimi viri: analiza časopisnih člankov, **vojnih dnevnikov**, pisem s fronte in propagandnih letakov iz prve svetovne vojne.

Izdelava stripa: uporaba aplikacije za ustvarjanje stripov o vojnih dogodkih na podlagi pridobljenih virov.

Uporaba literarnih del: odlomki kot izhodišče za razpravo.

Dijaki lahko pišejo pismo vojaka s fronte, ki ga pripravijo na podlagi prebranih ali videnih virov, s čimer razvijamo življenje v obdobje in dogajanje ter boljše razumevanje vojnega časa.

Spodbujanje aktualizacije tem, npr. primerjava migracij kot posledice prve svetovne vojne z današnjimi razmerami (vojne in begunstvo), s čimer dijaki razvijajo občutljivost za sodobne družbene probleme.

Ekskurzije, obiski muzejev, galerij in knjižnic: priporočamo obisk muzeja 1. svetovne vojne, Poti miru v Posočju, veliko je spletnih strani z raznolikimi viri v Kobaridu, na katerih dijaki pridobijo neposreden vpogled v obdobje in zgodovinske vire in ga samostojno raziskujejo.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Pomembno je, da ocenjevanje poteka na tak način, kot se izvaja pouk (»ocenjujem tako, kot poučujem«).

Predlogi so zapisani v didaktičnih priporočilih in specialno- didaktičnih priporočilih področja/predmeta.

Proces učenja in znanja dijakov ugotavljamo s formativnim spremljanjem, preverjanje in ocenjevanje pa izvajamo klasično (ustno ocenjevanje znanja, pisni preizkusi znanja) in z drugimi raznolikimi načini, s katerimi dijaki izkažejo poznavanje in razumevanje obravnavanih vsebin na številne ustvarjalne načine (izkažejo znanje na področjih, na katerih so močni).

Primeri: reševanje delovnega lista (obisk lokalnega muzeja), uporaba spletnih kvizov, krajši govorni nastopi, predstavitev krajših referatov (pomembne zgodovinske osebnosti, dogodki in njihov vpliv na slovenski narod; kontekst obravnavana snov), izdelava plakata, umeščanje ključnih zgodovinskih dogodkov na časovni trak, igra vlog – dijaki prevzamejo različne vloge (npr. položaj posameznika v prvi svetovni vojni), ustvarjanje stripov o vojnih dogodkih na podlagi pridobljenih virov.

OPISNI KRITERIJI

Kriteriji ocenjevanja lahko vključujejo kreativnost, analitične sposobnosti, komunikacijo in raziskovalne veščine. S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti, povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo in samorefleksijo podpremo dijake pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v samouravnavanje učenja. Navodila in opisne kriterije za izdelke poznajo vnaprej, lahko sodelujejo pri njihovem nastajanju. Izdelke lahko glede na pridobljeno povratno informacijo pred ocenjevanjem izboljšajo.

Opisni kriteriji določajo tiste vidike znanja, za katere pričakujemo, da jih dijak pridobi/razvije, kasneje pa pri preverjanju in ocenjevanju znanja tudi izkaže. Iz opisnih kriterijev je razvidno, po čem bo učitelj presojal kakovost dijakovega dosežka, kakšen dosežek (v določenem časovnem obdobju) je tisti, ki velja za optimalnega, in kateri je tisti, ki bo zadostil le minimalnim standardom znanja.

Opisne kriterije pripravljajo aktivni učitelji, v pripravo vključijo tudi dijake, saj so za dijake kažipot, učitelju pa pomagajo, da se pri preverjanju in ocenjevanju znanja osredotoča na različne vidike znanja (in ne zgolj na najbolj očitne in najlažje merljive). Sentočnik (2002, 2004) opredeljuje sestavne dele opisnih kriterijev po področjih spremljanja.

Znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov

Dijak:

- » izkaže znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov,
- » obvlada uporabo terminologije in strokovnega jezika, ki ju uporabi za prikaz razumevanja dogodkov, pojavov, procesov,
- » sklepa o vzrokih, povodih in posledicah, razlaga, utemelji, argumentira njihov pomen ter jih razlikuje,
- » izkaže razumevanje konceptov in jih zna uporabiti v različnih kontekstih,

- » sklepe, razlage, argumente in interpretacije predstavi na različne načine (ustno, pisno, s plakati, referati, eseji, digitalno tehnologijo idr.).

Analiza, sinteza, vrednotenje in interpretacija virov

Dijak:

- » s pomočjo virov zna časovno in prostorsko umestiti dogodke, pojave, procese,
- » oblikuje odgovore, sklepe, razlage,
- » pripravi mnenja in jih utemelji,
- » interpretira dogajanje, pojave, procese z več vidikov (perspektiv).

Več o načelih formativnega spremljanja si lahko preberemo v gradivih, navedenih v literaturi.

DRUŽBOSLOVJE 5: DINAMIČNI ČAS OD TOTALITARIZMOV DO SODOBNE DEMOKRACIJE

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema "Dinamični čas od totalitarizmov do sodobne demokracije" obravnava dva sklop ciljev: prehod od totalitarnih režimov do demokracije in obdobje slovenske in madžarske zgodovine od druge svetovne vojne do samostojnosti.

Cilj teme je raziskati vpliv totalitarnih režimov na oblikovanje sodobne družbe in prehod k demokratičnim sistemom. Tematika razvija sposobnost kritične analize zgodovinskih virov in razumevanja različnih političnih sistemov ter poudarja, kako so politične, socialne in kulturne spremembe prispevale k vzpostavitvi pluralne, strpne in demokratične družbe.

Prvi sklop, "Od totalitarizmov do sodobne demokracije," omogoča raziskovanje različnih perspektiv zgodovinskih dogodkov, ki so oblikovali sodobni svet. Poudarja, kako so totalitarni režimi vplivali na družbene strukture in kako so se družbe razvijale proti demokraciji, zlasti po razpadu komunističnih režimov v vzhodni Evropi, kar je vplivalo na dogajanje v Jugoslaviji.

Drugi sklop, "Slovenci v času druge svetovne vojne do samostojnosti ter Madžari od druge svetovne vojne do danes," se osredotoča na preučevanje zgodovine Slovencev od druge svetovne vojne do osamosvojitve **ter Madžarov od druge svetovne vojne do danes**, pri čemer je poudarek na političnih, socialnih in kulturnih dogodkih, ki so oblikovali slovensko identiteto in vodili do odločitve za lastno državo. Pot v samostojnost se je začela v poznih osemdesetih letih ob političnih in gospodarskih težavah v socialistični Jugoslaviji.

Pomemben trenutek na poti k samostojnosti je bil proces proti četverici JBTZ, ki je sprožil množične demonstracije in zahteve po demokratičnih reformah. Leta 1990 so potekale prve demokratične volitve, kjer je zmagala koalicija DEMOS, ki je zagovarjala avtonomijo in demokracijo znotraj Jugoslavije. Na plebiscitu se je večina izrekla za samostojnost in 25.6.1991 je Slovenija razglasila neodvisnost. Sledila je desetdnevna vojna z JLA, ki se je končala z Brnjsko deklaracijo.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Učitelj naj pri pouku uporablja različne didaktične strategije, ki dijakom omogočajo aktivno vključevanje in upošteva njihove individualne razlike. Spodbuja naj individualno, skupinsko in sodelovalno delo, ki omogoča interakcijo, raziskovanje ter razvoj kritičnega mišljenja in ustvarjalnosti. Pri delu z različnimi učnimi viri in digitalnimi tehnologijami naj učitelj spodbuja analitično razmišljanje, raziskovanje, vrednotenje in razvoj kompetenc.

OD TOTALITARIZMOV DO SODOBNE DEMOKRACIJE

CILJI

Dijak:

O: ugotavlja temeljne značilnosti totalitarnih režimov ter njihov vpliv na življenje ljudi;

SC (1.1.1.1 | 3.3.2.1)

O: razume potek in razsežnosti druge svetovne vojne ter njene posledice v primerjavi s prvo svetovno vojno;

SC (1.1.2.2 | 3.3.2.1)

I: razume posledice blokvske delitve sveta v času hladne vojne;

SC (4.3.2.1 | 3.3.2.1)

O: analizira politične in gospodarske razmere, ki so spodbujale demokratizacijo vzhodnega bloka in Jugoslavije.

SC (1.1.2.2 | 1.2.2.2 | 3.3.2.1 | 4.3.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razloži, kakšen je bil vpliv druge svetovne vojne na Slovence, Madžare in opiše njihove odzive na dogajanje,;
- » **pojasni vpliv druge svetovne vojne na civilno prebivalstvo;**
- » **na zemljevidu označi države s parlamentarno demokracijo in totalitarne države;**
- » opiše življenje ljudi v različnih totalitarnih režimih in jih med seboj primerja;
- » našteje najpomembnejša krizna žarišča v času hladne vojne;
- » **ob zemljevidu pojasni blokvske delitve Evrope po drugi svetovni vojni ter opiše življenje ljudi na eni in drugi strani železne zaves;**
- » navede glavne posledice propada komunističnih režimov v Evropi.

TERMINI

◦ totalitarizem ◦ fašizem ◦ nacizem ◦ stalinizem ◦ čistke ◦ zlom borze ◦ črni petek ◦ New Deal ◦ diktatura
 ◦ rasizem ◦ trojni pakt ◦ komunizem ◦ sile osi ◦ druga svetovna vojna ◦ bliskovita vojna ◦ totalna vojna
 ◦ koncentracijska taborišča ◦ antisemitizem ◦ holokavst ◦ genocid ◦ geto ◦ okupacija ◦ upor ◦
 kolaboracija ◦ odporiška gibanja ◦ danD ◦ atomska bomba ◦ blokvske delitve sveta ◦ hladna vojna
 ◦ železna zavesa ◦ berlinski zid ◦ NATO ◦ NATO ◦ Varšavski pakt ◦ gibanje neuvrščenih ◦ padec železne
 zaves ◦ padec berlinskega zidu ◦ razpad Sovjetske zveze ◦ apartheid ◦ EU ◦ kultura spominjanja

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj kombinira različne didaktične/učne strategije, ki omogočajo aktivno izgrajevanje znanja, hkrati pa naj upošteva individualne razlike med dijaki.

Organizacija učnih dejavnosti naj vključuje individualno, skupinsko in sodelovalno delo, s poudarkom na interakciji med dijaki ter spodbujanju njihove aktivne udeležbe.

Ta priporočila omogočajo smiselno in celovito obravnavo teme ter spodbujajo aktivno učenje in razvoj kritičnega mišljenja pri dijakih:

Uporaba virov in digitalnih tehnologij

Pri cilju *razume posledice blokovske delitve sveta v času hladne vojne*, naj se učitelj avtonomno odloči, kako bi predstavil digitalni kompetenci **SC** (4.1.2.1) in **SC** (4.3.2.1) in s katerimi dejavnostmi bo pomagal dijakom, da ju razvijejo. Pri tem naj učitelj raziše izbrano digitalno kompetenco tako, da si ogleda opis kompetence v dokumentu DigComp 2.2 – *Okvir digitalnih kompetenc za državljane z novimi primeri rabe znanja* (<https://aplikacija.un.zrss.si/api/link/n0n2c3c>).

Učitelj načrtuje dejavnosti tako, da vključujejo tudi povezovanje z različnimi poklicnimi področji in situacijami iz realnega delovnega okolja. To omogoča dijakom, da razvijajo razumevanje specifičnih znanj in spretnosti, ki so ključni za njihov poklicni razvoj.

Učitelj spodbuja delo z raznolikimi zgodovinskimi in digitalnimi viri, ki omogočajo razvoj kritičnega mišljenja, raziskovanja, analiziranja, sklepanja, ustvarjalnosti in vrednotenja.

Priporočamo uporabo slikovnega gradiva, internetnih virov ter različnih aplikacij, ki dijakom omogočajo samostojno raziskovanje in predstavitev.

Analiza položaja posameznika v totalitarnih sistemih (fašizem, nacizem, komunizem, parlamentarna demokracija): dijaki lahko pripravijo kratke predstavitve ali diskusije o vplivu teh sistemov na vsakdanje življenje.

Ogled izobraževalnih dokumentarnih filmov/posnetkov: predvajanje kratkih izsekov o drugi svetovni vojni in hladni vojni, ki služijo kot izhodišče za razpravo in analizo.

Reševanje delovnih listov: učitelj pripravi delovne liste, ki vključujejo vprašanja o političnih sistemih in zgodovinskih dogodkih.

Izdelava referatov: dijaki pripravijo krajše referate o izbranih temah in jih predstavijo sošolcem.

Spletni kvizi in interaktivne vaje: uporaba spletnih kvizov o drugi svetovni vojni za preverjanje znanja na interaktiven način.

Intervju s pričevalci: dijaki pripravijo intervju z osebami, ki so živele v različnih političnih sistemih, in predstavijo ugotovitve.

Delo z zgodovinskimi viri: analiza propagandnih materialov, časopisnih člankov ali osebnih pričevanj.

Obiski muzejev, galerij, knjižnic, spomenikov na prostem (medpredmetne povezave): organizacija ekskurzij, npr. muzej druge svetovne vojne, muzej novejšje zgodovine, sinagoga v Mariboru, Lendava bolnišnica Franja, vojaška obeležja, posvečena padlim, spomenik žrtvam vseh vojn v Ljubljani.

Izdelava stripov: dijaki ustvarijo stripe na temo obravnavanih zgodovinskih dogodkov s pomočjo aplikacij.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Pomembno je, da ocenjevanje poteka na tak način, kot se izvaja pouk (»ocenjujem tako, kot poučujem«).

Preverjanje in ocenjevanje izhaja iz učnih ciljev in standardov znanja, ki jih učitelj preverja ob obravnavi teme in pred pisnim ocenjevanjem znanja.

Priporočamo formativno spremljanje in preverjanje znanja in učenja.

Dijaki lahko znanje izkažejo ustno, pisno ali s pomočjo raznolikih drugih načinov, pri čemer naj bo poudarek na avtentičnih nalogah (ki so povezane z okoljem in motivacijo posameznih dijakov) in njihovo predstavitvijo.

Predlogi so zapisani v didaktičnih priporočilih in specialnodidaktičnih priporočilih področja/predmeta.

Primeri: reševanje delovnega lista (obisk lokalnega muzeja), krajši govorni nastopi, predstavitev krajših referatov (pomembne zgodovinske osebnosti), dogodki in njihov vpliv na slovenski narod, kultura spominjanja, domače naloge (kontekst obravnavana snov), izdelava plakata, umeščanje ključnih zgodovinskih dogodkov na časovni trak, časovni trak (dijaki ustvarijo časovni trak z najpomembnejšimi dogodki po drugi svetovni vojni, intervjuji s pričevalci, ki so živeli v socialistični Jugoslaviji, izdelava ankete o doživljanju preteklih dogodkov iz perspektive staršev ali starih staršev).

Še posebej naj učitelj načrtuje ocenjevanje izdelkov in dejavnosti, ki se vsebinsko povezujejo s poklicno usmeritvijo, in izhaja iz izvedenih dejavnosti pri pouku.

OPISNI KRITERIJI

Kriteriji ocenjevanja lahko vključujejo kreativnost, analitične sposobnosti, komunikacijo in raziskovalne veščine. S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti, povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo in samorefleksijo dijaške podpremo pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v samouravnavanje učenja. Navodila in opisne kriterije za izdelke poznajo vnaprej, lahko sodelujejo pri njihovem nastajanju. Izdelke lahko glede na pridobljeno povratno informacijo pred ocenjevanjem izboljšajo.

Opisni kriteriji določajo tiste vidike znanja, za katere pričakujemo, da jih dijak pridobi/razvije, kasneje pa pri preverjanju in ocenjevanju znanja tudi izkaže. Iz opisnih kriterijev je razvidno, po čem bo učitelj presojal kakovost dijakovega dosežka, kakšen dosežek (v določenem časovnem obdobju) je tisti, ki velja za optimalnega, in kateri je tisti, ki bo zadostil le minimalnim standardom znanja.

Opisne kriterije pripravljajo aktivni učitelji, v pripravo vključijo tudi dijaške, saj so za dijaške kažipot, učitelju pa pomagajo, da se pri preverjanju in ocenjevanju znanja osredotoča na različne vidike znanja (in ne zgolj na

najbolj očitne in najlažje merljive). Sentočnik (2002, 2004) opredeljuje sestavne dele opisnih kriterijev po področjih spremljanja.

Znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov

Dijak:

- » izkaže znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov,
- » obvlada uporabo terminologije in strokovnega jezika, ki ju uporabi za prikaz razumevanja dogodkov, pojavov, procesov,
- » sklepa o vzrokih, povodih in posledicah, razlaga, utemelji, argumentira njihov pomen ter jih razlikuje,
- » izkaže razumevanje konceptov in jih zna uporabiti v različnih kontekstih,
- » sklepe, razlage, argumente in interpretacije predstavi na različne načine (ustno, pisno, s plakati, referati, eseji, digitalno tehnologijo idr.).

Analiza, sinteza, vrednotenje in interpretacija virov

Dijak:

- » s pomočjo virov zna časovno in prostorsko umestiti dogodke, pojave, procese,
- » oblikuje odgovore, sklepe, razlage,
- » pripravi mnenja in jih utemelji,
- » interpretira dogajanje, pojave, procese z več vidikov (perspektiv).

Več o načelih formativnega spremljanja si lahko preberemo v gradivih, navedenih v literaturi.

SLOVENCİ V ČASU OD DRUGE SVETOVNE VOJNE DO SAMOSTOJNOSTI, MADŽARI OD DRUGE SVETOVNE VOJNE DO DANES

CILJI

Dijak:

O: razume potek in razsežnosti druge svetovne vojne v Sloveniji in Madžarski ter vrednoti njene posledice;

SC (1.1.1.1 | 1.2.5.1)

I: razišče različne dimenzije življenja Slovencev v socialistični Jugoslaviji, in Madžarov v socialistični Madžarski;

SC (1.1.2.1 | 1.2.4.1 | 3.3.1.2)

O: spozna težnje Slovencev po osamosvojitvi ter razume vzroke za razpad SFR Jugoslavije;

SC (1.2.1.1 | 1.2.2.1 | 1.2.2.2)

O: spozna demokratizacijske procese v Sloveniji in na Madžarskem konec 80. let in do danes.

SC (3.3.4.3 | 3.3.2.1 | 5.2.4.1 | 1.2.4.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » iz različnih perspektiv opiše, kako se je končala druga svetovna vojna na Slovenskem, na Madžarskem in kakšne posledice je to imelo za posameznike in družbo;
- » opiše vsakdanje življenje različnih generacij v Sloveniji in socialistični Jugoslaviji ter na Madžarskem;
- » navede glavne vzroke za razpad Jugoslavije in jih poveže s težnjo Slovencev po samostojni državi;
- » opiše "slovensko pomlad" in navede pomembnejše posameznike, ki so vplivali na odločitev Slovencev za lastno državo.

TERMINI

- okupator ◦ talci ◦ OF ◦ partizani ◦ NOB ◦ vaške straže ◦ domobranci ◦ državljanska vojna
- komunistični prevzem oblasti ◦ enostrankarski sistem ◦ komunistična stranka ◦ partija ◦ poveljni poboji
- kultura spominjanja ◦ federativna republika ◦ Svobodno tržaško ozemlje ◦ agrarna reforma
- nacionalizacija ◦ delovne brigade ◦ študentske demonstracije ◦ Nova revija ◦ Mladina ◦ inflacija ◦ štafeta mladosti
- plebiscit za samostojnost ◦ civilno družbena gibanja ◦ afera JBTZ ◦ Majniška deklaracija 1989
- demokratizacija ◦ DEMOS ◦ prve večstrankarske volitve ◦ JLA ◦ teritorialna obramba ◦ vojna za Slovenijo
- Revolucija 1956 na Madžarskem

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj pri pouku uporablja različne didaktične strategije, ki dijakom omogočajo aktivno vključevanje, in upošteva njihove individualne razlike.

Spodbuja naj individualno, skupinsko in sodelovalno delo, ki omogoča interakcijo, raziskovanje ter razvoj kritičnega mišljenja in ustvarjalnosti.

Učitelj spodbudi dijake k delu z **različnimi zgodovinskimi in digitalnimi viri**, kar bo pripomoglo k razvoju kritičnega mišljenja, raziskovalnih veščin, analize, sklepanja ter ustvarjalnosti.

Predlagamo delo na časovni orientaciji, lahko tudi s pomočjo e-časovnega traku, na katerega dijaki umeščajo posamezne pomembne zgodovinske dogodke iz obravnavanega časovnega obdobja in s tem krepijo večino orientacije v prostoru.

Uporaba slikovnega gradiva, internetnih virov in digitalnih orodij omogoča dijakom, da samostojno raziskujejo ter ustvarjajo predstavitev.

Predstavitev vsebine na zanimiv in dostopen način

Pri obravnavi druge svetovne vojne naj bo poudarek na življenju, trpljenju in usodah ljudi, predvsem otrok in mladine, ter različnih skupin žrtev vojnega nasilja, ne pa zgolj na vojaških operacijah. To bo dijakom približalo občutek življenja v negotovih časih ter omogočilo razmislek o usodah zmagovalcev in poražencev.

Uporabite smernice za poučevanje o holokavstu, ki ponujajo številne inovativne didaktične rešitve, uporabne pri obravnavi teme druge svetovne vojne.

Filmi in dokumentarci: priporočamo ogled priporočenih filmov o drugi svetovni vojni. Pri obravnavi zgodovinskih dogodkov v Sloveniji si oglejte izobraževalne dokumentarne oddaje na temo Slovencev v obdobju od socialistične Jugoslavije do osamosvojitve.

Branje knjig: spodbujajte branje knjig s tematiko druge svetovne vojne, kar dijakom pomaga pri razumevanju stisk posameznika v negotovih časih.

Analiza virov in raziskovalne dejavnosti: organizirajte delo z zgodovinskimi viri ter analizo besedil, časopisov ali pričevanj.

Ustvarjanje referatov in delovnih listov: dijaki lahko izdelajo krajše referate na izbrano temo ali rešujejo delovne liste, ki jim pomagajo poglobiti razumevanje.

Analiza pričevanj na temo razkosanja Slovenije in osamosvojitve.

Raziskovanje družinske zgodovine: dijaki lahko pripravijo anketo na temo svet svojih staršev / starih staršev, s katero raziskujejo osebne zgodbe in spomine.

Ogled spletnih strani in interaktivnih vsebin: priporočamo ogled spletne strani *Zbrali smo pogum*, ki ponuja vpogled v obdobje osamosvojitve Slovenije.

Ekskurzije in obiski muzejev, galerij, knjižnic, spomenikov na prostem: organizirajte ekskurzije v muzeje ali muzejske zbirke / spominska obeležja padlim, kjer se dijaki lahko srečajo s konkretnimi primeri zgodovinskih predmetov in gradiv (npr. Park vojaške zgodovine Pivka, vojaški muzej Slovenske vojske).

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Pomembno je, da ocenjevanje poteka na tak način, kot se izvaja pouk (»ocenjujem tako, kot poučujem«).

Primeri: reševanje delovnega lista (obisk lokalnega muzeja) uporaba spletnih kvizov, krajši govorni nastopi, predstavitev krajših referatov (pomembne zgodovinske osebnosti, dogodki in njihov vpliv na slovenski narod), domače naloge, (kontekst obravnavana snov), izdelava plakata, umeščanje ključnih zgodovinskih dogodkov na časovni trak, intervju s pričevalci, ki so živeli v različnih političnih sistemih, izdelava ankete o doživljanju preteklih dogodkov s perspektive staršev ali starih staršev.

Predlogi so zapisani v didaktičnih priporočilih in specialno- didaktičnih priporočilih področja/predmeta.

OPISNI KRITERIJI

Kriteriji ocenjevanja lahko vključujejo kreativnost, analitične sposobnosti, komunikacijo in raziskovalne veščine. S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti, povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo in samorefleksijo dijake podpremo pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v samouravnavanje učenja. Navodila in opisne kriterije za izdelke poznajo vnaprej, lahko sodelujejo pri njihovem nastajanju. Izdelke lahko glede na pridobljeno povratno informacijo pred ocenjevanjem izboljšajo.

Opisni kriteriji določajo tiste vidike znanja, za katere pričakujemo, da jih dijak pridobi/razvije, kasneje pa pri preverjanju in ocenjevanju znanja tudi izkaže. Iz opisnih kriterijev je razvidno, po čem bo učitelj presojal kakovost dijakovega dosežka, kakšen dosežek (v določenem časovnem obdobju) je tisti, ki velja za optimalnega, in kateri je tisti, ki bo zadostil le minimalnim standardom znanja.

Opisne kriterije pripravljajo aktivni učitelji, v pripravo vključijo tudi dijake, saj so za dijake kažipot, učitelju pa pomagajo, da se pri preverjanju in ocenjevanju znanja osredotoča na različne vidike znanja (in ne zgolj na najbolj očitne in najlažje merljive). Sentočnik (2002, 2004) opredeljuje sestavne dele opisnih kriterijev po področjih spremljanja.

Znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov

- » Dijak:
- » izkaže znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov,
- » obvlada uporabo terminologije in strokovnega jezika, ki ju uporabi za prikaz razumevanja dogodkov, pojavov, procesov,
- » sklepa o vzrokih, povodih in posledicah, razlaga, utemelji, argumentira njihov pomen ter jih razlikuje,
- » izkaže razumevanje konceptov, jih zna uporabiti v različnih kontekstih,
- » sklepe, razlage, argumente in interpretacije predstavi na različne načine (ustno, pisno, s plakati, referati, eseji, digitalno tehnologijo idr.),

Analiza, sinteza, vrednotenje in interpretacija virov

Dijak:

- » s pomočjo virov zna časovno in prostorsko umestiti dogodke, pojave, procese,
- » oblikuje odgovore, sklepe, razlage,
- » pripravi mnenja in jih utemelji,
- » interpretira dogajanje, pojave, procese z več vidikov (perspektiv).

Več o načelih formativnega spremljanja si lahko preberemo v gradivih, navedenih v literaturi.

DRUŽBOSLOVJE 6: SLOVENIJA - SAMOSTOJNA DRŽAVA

OBVEZNO

OPIS TEME

Opis teme: Tema "Slovenija – Samostojna država" se posveča ključnim dogodkom osamosvajanja in prehoda Slovenije iz jugoslovanske federacije v samostojno, demokratično državo; tema »Madžarska v EU« predstavi pot Madžarske v demokratizacijo političnega sistema ter njeno vključevanje v mednarodne integracije kot so NATO in EU.

Prvi demokratični volitve leta 1990 so prinesle zmago koaliciji DEMOS, ki si je prizadevala za večjo avtonomijo in demokracijo znotraj Jugoslavije. Na plebiscitu se je večina Slovencev izrekla za neodvisnost, ki je bila uradno razglašena 25. junija 1991. Slovenci smo dobili samostojno in demokratično državo, z mednarodnim priznanjem. Temu je sledila desetdnevna vojna z Jugoslovansko ljudsko armado, ki se je končala z Brionsko deklaracijo. Slovenija je pridobila mednarodno priznanje kot samostojna, demokratična država in v naslednjih letih dosegla tudi članstvo v EU in Nato, kar je bil strateški cilj že od njenega nastanka.

V ospredju bo spoznavanje pomena parlamentarne demokracije, svobode, enakopravnosti in človekovih pravic ter vrednot pluralne, strpne in demokratične družbe. Raziskovanje prelomnih dogodkov, kot so plebiscit, Majniška deklaracija in vojna za Slovenijo, bo osvetlilo njihov vpliv na vsakdanje življenje prebivalcev.

Poudarek bo na političnih, ekonomskih in socialnih spremembah, ki so oblikovale samostojno Slovenijo, ter na vzpostavitvi demokratičnih institucij in vključevanju Slovenije in Madžarske v mednarodne povezave, kot sta Evropska unija in Nato.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Dijaki bodo raziskovali prelomne dogodke, kot so sprejetje Majniške deklaracije o neodvisnosti, plebiscit in vojna za Slovenijo, ter njihov vpliv na življenje prebivalcev. Poseben poudarek bo na spremembah v vsakdanjem življenju, razvoju demokratičnih institucij ter vključenosti Slovenije v mednarodne povezave, kot sta Evropska unija in NATO.

Raziskovanje prelomnih dogodkov, kot so plebiscit, Majniška deklaracija in vojna za Slovenijo, bo osvetlilo njihov vpliv na vsakdanje življenje prebivalcev.

S primerjanjem življenja v socialistični Jugoslaviji in samostojni Sloveniji bodo dijaki analizirali politične, gospodarske in družbene spremembe, ki so sledile osamosvojitvi.

Različne dejavnosti, kot so razprave, analiza medijev tistega časa in priprava predstavitev, bodo dijakom pomagale razvijati kritično mišljenje in razumevanje procesov, ki so oblikovali sodobno slovensko državo.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Pri poučevanju učitelj uporablja različne učne strategije, ki omogočajo dijakom aktivno sodelovanje in poglobljeno razumevanje tematike.

Dijaki bodo ob razpravah, analizah medijev tistega časa in pripravi predstavitev razvijali kritično mišljenje ter razumevanje procesov, ki so oblikovali sodobno slovensko državo in njeno vlogo v mednarodnem okolju

Pri uporabi različnih virov in digitalnih orodij učitelj spodbuja kritično mišljenje, raziskovanje, analizo, vrednotenje in razvoj kompetenc z različnih področij. Priporočamo tudi uporabo vizualnega gradiva in spletnih virov, pri čemer lahko dijaki sami pripravijo predstavitev na določeno temo.

S temi metodami bodo dijaki pridobili celostno razumevanje slovenske osamosvojitve, hkrati pa bodo razvijali kritično mišljenje in veščine, ki so ključne za razumevanje sodobne družbe. S primerjanjem življenja v socialistični Jugoslaviji in samostojni Sloveniji bodo dijaki analizirali družbene, politične in gospodarske spremembe po osamosvojitvi.

SLOVENIJA - SAMOSTOJNA DRŽAVA, MADŽARSKA V EU

CILJI

Dijak:

O: spoznava glavne mejnike procesa osamosvajanja Slovenije;

SC (1.2.5.1 | 1.2.4.1 | 1.2.2.1)

O: razume, kako je ustanovitev samostojne države vplivala na življenje Slovencev;

SC (1.2.1.1 | 1.2.2.2 | 1.2.4.1 | 5.2.4.1 | 3.3.1.2 | 3.3.4.1)

O: spoznava Republiko Slovenijo kot samostojno, neodvisno in suvereno državo;

SC (1.2.1.5 | 1.2.4.1 | 1.2.5.1 | 3.3.4.1 | 3.3.5.3)

I: razume vzroke za vključitev v evroatlantske povezave ter opiše mednarodni položaj Slovenije in Madžarske danes.

SC (1.2.1.1 | 1.2.2.2 | 1.2.4.1 | 2.2.2.1 | 3.3.4.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» navede glavne vzroke in mejnike od plebiscita do samostojne slovenske države;

» opiše nastanek Demosa in njegovo vlogo pri prvih demokratičnih in večstrankarskih volitvah v Sloveniji;

- » navede ključne dogodke po vzpostavitvi nove demokratične oblasti v Sloveniji;
- » opiše in predstavi pomen slovenskih in madžarskih državnih simbolov in državnih praznikov;
- » s pomočjo virov pojasni proces mednarodnega priznanja Republike Slovenije;
- » primerja in utemelji politične, gospodarske in kulturne spremembe, ki jih je prinesla slovenska osamosvojitve **in vključitev v evroatlantske povezave ter vključitev Madžarske v evroatlantske povezave.**

TERMINI

- plebiscit za samostojnost
- vojna za Slovenijo
- brionska deklaracija
- vpeljava lastne valute- tolar
- sprejetje ustave RS
- mednarodno priznanje
- sprejem v OZN
- sprejem v Nato
- večstrankarski sistem
- politični pluralizem
- sprava
- politična nestabilnost
- vstop v Evropsko unijo
- monetarna unija
- evro
- schengen
- državni prazniki in simboli
- družbene in gospodarske spremembe/krise
- begunska kriza
- predsedovanje Slovenije Svetu EU
- športni uspehi
- svetovni slovenski kongres

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Pri poučevanju učitelj uporablja različne učne strategije, ki omogočajo dijakom aktivno sodelovanje in poglobljeno razumevanje tematike.

Posebna pozornost je naravnana na didaktične strategije, metode in oblike dela, ki omogočajo aktivno in avtentično učenje, aktualizacijo, spremljanje družbenega in političnega dogajanja, ter na proces učenja (npr. na spremljanje veščin sodelovanja in komunikacije, lastno odgovornost za dosego zastavljenega cilja in nadzor nad procesom učenja, refleksijo ter sposobnost za uravnoteženo ter kritično evalvacijo in samoevalvacijo).

Dijaki bodo pridobili celostno razumevanje slovenske osamosvojitve, hkrati pa bodo razvijali kritično mišljenje in veščine, ki so ključne za razumevanje sodobne družbe. S primerjanjem življenja v socialistični Jugoslaviji in samostojni Sloveniji bodo analizirali družbene, politične in gospodarske spremembe po osamosvojitvi.

Dijaki bodo ob različnih virih, ob razpravah, analizi medijev tistega časa in pripravi predstavitev razvijali kritično mišljenje ter razumevanje procesov, ki so oblikovali sodobno slovensko državo in njeno vlogo v mednarodnem okolju.

Primeri dejavnosti

S pomočjo spletne strani <https://www.gov.si teme/drzavni-simboli/> se dijaki seznanijo s pravilno uporabo državnih simbolov.

Preverijo pravilno uporabo državnih simbolov v šoli in domačem kraju.

V šoli med dijaki lahko opravijo anketo o poznavanju državnih simbolov. Analizo ankete predstavijo dijakom in strokovnim delavcem v šoli. Učitelj si pri razlagi lahko pomaga s spletnim virom EU IN JAZ, kjer so poleg vsebin tudi kvizi za učence. Učitelj si lahko z učenci ogleda Hišo EU ali/in Državni zbor RS.

Časovni trak: dijaki ustvarijo časovni trak z najpomembnejšimi dogodki slovenske osamosvojitve od prvih demokratičnih gibanj do mednarodnega priznanja in vstopa v EU in NATO.

Ogledi izobraževalnih dokumentarnih filmov/posnetkov na temo Slovenci v samostojni državi.

Strokovne ekskurzije (medpredmetno povezovanje), obiski muzejev, muzejskih zbirk, galerij, knjižnic, spomenikov na prostem: dijaki se srečajo s konkretnimi primeri zgodovinskih predmetov in gradiv (npr. Vojaški muzej Pivka, Muzej novejšje zgodovine).

Analiza virov: uporaba zgodovinskih virov, videoposnetkov in dokumentarnih filmov, ki prikazujejo obdobje osamosvajanja.

Obisk muzeja: organizirajte obisk lokalnega muzeja, ki hrani razstavo o osamosvojitvi.

Intervjuji: dijaki opravijo intervjuje s starši ali starimi starši **oz. drugimi pričevalci** o njihovih izkušnjah med osamosvojitvijo in jih predstavijo razredu.

Razprava o EU in NATO: razdelite dijake v dve skupini – ena zagovarja prednosti članstva v EU in NATO, druga predstavi možne izzive. Razprava spodbuja kritično razmišljanje o mednarodni vlogi Slovenije.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Pomembno je, da ocenjevanje poteka na tak način, kot se izvaja pouk (»ocenjujem tako, kot poučujem«).

Učitelj daje dijakom sprotne povratne informacije o njihovem napredku po načelih formativnega spremljanja. Še posebej naj učitelj načrtuje ocenjevanje izdelkov in dejavnosti, ki se vsebinsko povezujejo s poklicno usmeritvijo, in izhaja iz izvedenih dejavnosti pri pouku.

Dijaki lahko svoje znanje izkažejo na različne in ustvarjalne načine.

Primeri: reševanje delovnega lista (obisk lokalnega muzeja), krajši govorni nastopi, predstavitev krajših referatov (pomembne zgodovinske osebnosti pri procesu osamosvajanja, dogodki in njihov vpliv na slovenski narod) domače naloge (kontekst obravnavana snov), izdelava plakata, umeščanje ključnih zgodovinskih dogodkov na časovni trak, časovni trak (dijaki ustvarijo časovni trak z najpomembnejšimi dogodki slovenske osamosvojitve), izdelava krajših referatov, plakatov ali PPT predstavitev, izdelava krajših filmov ali zvočnih posnetkov, izdelava časovnega traku, izdelava stripa, priprava programa šolske proslave (npr. Prešernov dan, dan samostojnosti in enotnosti, dan državnosti), intervju s pričevalci, ki so sodelovali pri osamosvojitvi, izdelava ankete o doživljanju preteklih dogodkov s perspektive staršev ali starih staršev, predstavitev o današnji Sloveniji, s poudarkom na političnih, družbenih in gospodarskih vidikih ter vlogi Slovenije v mednarodnem okolju.

Predlogi so zapisani tudi v didaktičnih priporočilih in specialno - didaktičnih priporočilih področja/predmeta.

OPISNI KRITERIJI

Kriteriji ocenjevanja lahko vključujejo kreativnost, analitične sposobnosti, komunikacijo in raziskovalne veščine. S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti, povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo in samorefleksijo dijake podpremo pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v

samouravnavanje učenja. Navodila in opisne kriterije za izdelke poznajo vnaprej, lahko sodelujejo pri njihovem nastajanju. Izdelke lahko glede na pridobljeno povratno informacijo pred ocenjevanjem izboljšajo.

Opisni kriteriji določajo tiste vidike znanja, za katere pričakujemo, da jih dijak pridobi/razvije, kasneje pa pri preverjanju in ocenjevanju znanja tudi izkaže. Iz opisnih kriterijev je razvidno, po čem bo učitelj presojal kakovost dijakovega dosežka, kakšen dosežek (v določenem časovnem obdobju) je tisti, ki velja za optimalnega, in kateri je tisti, ki bo zadostil le minimalnim standardom znanja.

Opisne kriterije pripravljajo aktivni učitelji, v pripravo vključijo tudi dijake, saj so za dijake kažipot, učitelju pa pomagajo, da se pri preverjanju in ocenjevanju znanja osredotoča na različne vidike znanja (in ne zgolj na najbolj očitne in najlažje merljive). Sentočnik (2002, 2004) opredeljuje sestavne dele opisnih kriterijev po področjih spremljanja.

Znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov

Dijak:

- » izkaže znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov,
- » obvlada uporabo terminologije in strokovnega jezika, ki ju uporabi za prikaz razumevanja dogodkov, pojavov, procesov,
- » sklepa o vzrokih, povodih in posledicah, razlaga, utemelji, argumentira njihov pomen ter jih razlikuje,
- » izkaže razumevanje konceptov in jih zna uporabiti v različnih kontekstih,
- » sklepe, razlage, argumente in interpretacije predstavi na različne načine (ustno, pisno, s plakati, referati, eseji, digitalno tehnologijo idr.).

Analiza, sinteza, vrednotenje in interpretacija virov

Dijak:

- » s pomočjo virov zna časovno in prostorsko umestiti dogodke, pojave, procese,
- » oblikuje odgovore, sklepe, razlage,
- » pripravi mnenja in jih utemelji,
- » interpretira dogajanje, pojave, procese z več vidikov (perspektiv).

Več o načelih formativnega spremljanja si lahko preberemo v gradivih, navedenih v literaturi.

DRUŽBOSLOVJE 7: ŽIVLJENJE V SKUPNOSTI

OBVEZNO

OPIS TEME

Tri skupine ciljev – *socializacija od otroštva do starosti, vloga družine, medijev in religije* ter izzivi sobivanja v družini – gradijo temo življenje v skupnosti.

Tema življenje v skupnosti ponuja poglobljen vpogled v ključne pojme in procese sodobne družbe.

Poudarek je na kritični presoji socializacijskih dejavnikov, kot so družina, mediji in institucije, ter njihovem vplivu na osebno identiteto in družbene vrednote. Dijaki se učijo kritično analizirati družbene spremembe in procese ter njihov vpliv na osebno in družbeno življenje.

Družina je osnovna družbena enota, ki zagotavlja skrb za otroke, vzgojo in socializacijo. Za sodobno družino je značilna množičnost raznolikih družinskih oblik, ki vključuje tudi enostarševske in istospolne družine.

Tema spodbuja empatijo, socialno odgovornost in aktivno sodelovanje v skupnosti, hkrati pa dijake usposablja za kritično vrednotenje družbenih norm in človekovih pravic. V povezavi z drugimi družboslovnimi vsebinami ta sklop omogoča dijakom celovito razumevanje vpliva medijev, informacijske družbe, religije ter družbenih pojavov na njihovo vsakdanje življenje.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Sociologija dijakom omogoča vpogled v ključne koncepte in procese sodobne družbe s posebnim poudarkom na analizi socializacijskih dejavnikov, kot so družina, mediji in institucije, ter njihovem vplivu na oblikovanje identitete in vrednot. Dijaki razvijajo sposobnost razumevanja in kritičnega ovrednotenja družbenih sprememb ter njihovega vpliva na posameznika in skupnost.

Predmet spodbuja empatijo, družbeno odgovornost in aktivno vključevanje v skupnost, pri čemer se dijaki učijo prepoznati vpliv medijev in digitalne informacijske družbe na vsakdanje življenje (lifecomp.pdf (<https://www.zrss.si/pdf/lifecomp.pdf>)).

Sociologija je tesno povezana z drugimi družboslovnimi predmeti, kar omogoča celovito obravnavo družbenih pojavov.

Z uporabo grafov in preglednic lahko pri pouku sociologije krepimo tudi matematično pismenost.

Sociologija približa dijakom pojme in vsebine, ki so bistveni za razumevanje življenja v demokratični družbi, spodbujanje kulturnega dialoga, razumevanje in spoštovanje različnih kultur, skupnosti in ver.

Vsebine prispevajo k osebnostnemu razvoju dijakov in krepitvi demokratične skupnosti. Predmetni sklop sociologija se povezuje z drugimi družboslovnimi predmeti, kar omogoča celostno razumevanje družbenih pojavov in procesov ter prispeva k razumevanju vpliva medijev in informacijske družbe na oblikovanje javnega mnenja, kulturnih vrednot, političnih stališč ter na vsakdanje življenje posameznikov.

Praktične dejavnosti, kot so simulacije, debate in projekti, spodbujajo aktivno učenje in uporabo socioloških konceptov v realnih situacijah. Poudarek je tudi na povezovanju sociološkega znanja z vsebinami iz drugih predmetnih sklopov, kar dijakom omogoča celovito razumevanje kompleksnosti družbenih pojavov. Sociologija ponuja celovit vpogled v gospodarske, socialne, politične in kulturne procese. Predmet spodbuja kritično analizo različnih virov, povezovanje dogodkov z aktualnimi izzivi, kot je vpliv migracij na današnjo družbo.

Pri obravnavi sociologije je pomembno, da dijakom na slikovit in praktičen način približamo vsebine.

Učitelj načrtuje dejavnosti tako, da vključujejo tudi povezovanje z različnimi poklicnimi področji in situacijami iz realnega delovnega okolja. To omogoča dijakom, da razvijajo razumevanje specifičnih znanj in spretnosti, ki so ključni za njihov poklicni razvoj.

Z uporabo grafov in preglednic lahko pri pouku sociologije krepimo tudi **matematično pismenost**.

Učitelj daje dijakom sprotne povratne informacije o njihovem napredku po načelih formativnega spremljanja. Refleksija kot ključna faza po vsaki dejavnosti je pomembna, da dijaki lahko analizirajo pridobljena znanja in izkušnje.

Priporočamo spremljanje dokumentarnih filmov, do katerih lahko učitelj dostopa prek svetovnega spleta. Na ta način dijake navaja na odgovorno uporabo medijev in krepi medijsko senzibilnost. Priporočamo, da učitelj redno spremlja prosto dostopne dokumentarne filme na slovenskem medijskem portalu MMC, njihovo vsebino pa vključuje v pouk družboslovja.

Pri pouku sociologije lahko krepimo in razvijamo tudi **bralno pismenost** dijakov. To bomo dosegli z različnimi besedili, ki jih dijaki prebirajo. V poštev pridejo tako strokovna besedila kot leposlovje.

Dijaki naj imajo pri pouku sociologije ne samo možnost samostojnega dela, ampak tudi predstavitve oz. interpretacije svojih rezultatov in ugotovitev. S tem dolgoročno vplivamo na razvijanje komunikacijskih veščin ter možnosti prenašanja pomembnih informacij do javnosti, obenem pa krepimo zavedanje lastnih zmožnosti in pomena posameznika za delovanje skupnosti.

S tem dolgoročno vplivamo na razvijanje komunikacijskih veščin ter možnosti prenašanja pomembnih informacij do javnosti, obenem pa krepimo zavedanje lastnih zmožnosti in pomena posameznika za delovanje skupnosti.

Prav tako je pomembna kombinacija individualnega in skupinskega dela, ki omogočata interakcijo in aktivno udeležbo dijakov ter razvijanje kompetenc različnih področij.

Dejavnosti, ki dijakom omogočajo razvoj podjetnostne kompetence, temeljijo na ustvarjanju priložnosti za reševanje realnih problemov, sodelovanju in ustvarjalnem razmišljanju. Delo naj poteka v skupinah, v katerih si dijaki razdelijo vloge in se učijo sodelovanja, komunikacije in mreženja.

Dijak je v čim večji meri vključen v proces prepoznavanja problema, priprave nabora možnih rešitev problema, izbire najbolj optimalne rešitve na podlagi predhodno zastavljenih kriterijev, razvijanja možne rešitve. Učitelj

naj spodbuja dijake, da se učijo na podlagi izkušenj, reflektirajo svoje odločitve in evalvirajo rezultate. S takšnim pristopom bodo dijaki razvijali ustvarjalnost, odgovornost, prilagodljivost in sposobnost prenosa idej v prakso. Dejavnosti učitelj načrtuje tako, da preveri predznanje dijakov oz. ugotovi področja pomanjkljivega znanja in razumevanja ključnih konceptov, saj to lahko vpliva na nadaljnje usvajanje ciljev in standardov znanja.

Pri načrtovanju dejavnosti, ki zahtevajo aktivno vlogo dijakov, je pomembno, da se učitelj predhodno dogovori z dijaki in skupaj z njimi izpelje kriterije uspešnosti (kako bodo vedeli, kdaj so uspešni). Učitelj s sprotno povratno informacijo (ustno/pisno, ki je vezana na kriterije uspešnosti) podpira dijake pri razvijanju njihovih idej oz. nastanku izdelka oz. dokaza znanja. Učitelj spodbuja delo v parih ali manjših skupinah za razvoj timske naravnosti in socialnih veščin (sodelovanje, spoštljiva komunikacija, asertivnost).

Povezovanje vsebin in metod

Pri poučevanju je pomembno povezovati medpredmetne vsebine ter uporabljati različne didaktične metode, ki spodbujajo kritično in kreativno mišljenje ter osebnostni razvoj dijakov. Vsebine aktualiziramo z vključevanjem realnih situacij iz okolja, v katerem dijaki živijo. Učitelj omogoča dijakom pridobivanje praktičnih veščin za življenje.

Učitelj lahko vsebine poučuje s pomočjo avdiovizualnih virov (npr. dokumentarni filmi), lahko uporabi novice iz medijev (časopisi, revije, objave na spletiščih medijev) in drugih virov.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Učitelj se po lastni presoji glede na izobraževalni program in predvideno število ur odloči, katero skupino ciljev bo obravnaval.

Učitelj naj pri pouku uporablja različne didaktične strategije, ki dijakom omogočajo aktivno vključevanje, in upošteva njihove individualne razlike. Spodbuja naj individualno, skupinsko in sodelovalno delo, ki omogoča interakcijo, raziskovanje ter razvoj kritičnega mišljenja in ustvarjalnosti. Pri delu z različnimi učnimi viri in digitalnimi tehnologijami naj učitelj spodbuja analitično razmišljanje, raziskovanje, vrednotenje in razvoj kompetenc.

Učitelj načrtuje dejavnosti tako, da vključujejo tudi povezovanje z različnimi poklicnimi področji in situacijami iz realnega delovnega okolja. To omogoča dijakom, da razvijajo razumevanje specifičnih znanj in spretnosti, ki so ključni za njihov poklicni razvoj: izkustveno učenje, problemski pouk, razvijanje kritičnega mišljenja, individualno delo, medpredmetno povezovanje, raznovrstnost metod in oblik dela, aktivno učenje.

Redne ure lahko potekajo tudi v naravi, okolju (ekskurzije, obiski), praktični delavnici poklica.

Učitelj pri pouku kombinira različne didaktične/učne strategije, npr. izkustveno, projektno, eksperimentalno, problemsko učenje, učenje z raziskovanjem, obrnjeno učenje, avtentični pouk, pouk na prostem oz. terenu, s katerimi omogoča dijakom aktivno izgrajevanje znanja z upoštevanjem individualnih razlik med dijaki.

Dijakom omogoča individualno delo, kot tudi skupinsko in sodelovalno delo, ki omogočata interakcijo med njimi in aktivno udeležbo, s čimer sočasno razvija timsko naravnost in socialne veščine, kot so sodelovanje, spoštljiva komunikacija, pripravljenost sodelovanja.

Pri delu z raznolikimi viri (primarnimi in sekundarnimi viri ter viri iz prve in viri iz druge roke – neposredni in posredni) in ob uporabi digitalnih tehnologij spodbuja dijake h kritičnemu mišljenju, raziskovanju, analiziranju, sklepanju, ustvarjalnosti, vrednotenju (transverzalne veščine).

Cilji in standardi znanja so dovolj odprti, da omogočajo učno individualizacijo in diferenciacijo pri delu.

Pri obravnavi kompleksnih tem je priporočljivo vključiti slikovno gradivo, internetne vire in naloge, ki omogočajo dijakom pripravo predstavitev, s čimer krepimo raziskovalne in predstavitvene spretnosti.

Pri tem naj učitelj pripravi čim več avtentičnih učnih situacij, ki so povezane z lokalnim okoljem, interesi ter strokovnimi in poklicnimi usmeritvami dijakov.

Dejavnosti načrtujte tako, da preverite predznanje dijakov oz. ugotovite področja pomanjkljivega znanja in razumevanja ključnih konceptov, saj to lahko vpliva na nadaljnje usvajanje ciljev in standardov znanja.

IZZIVI SOBIVANJA V DRUŽINAH

CILJI

Dijak:

I:

spozna vlogo družine in pomen ter raznovrstnost družin skozi čas;

SC (1.2.2.1 | 3.3.1.2)

I: *analizira različne vzgojne stile in vloge v družinah;*

SC (1.2.2.2 | 1.2.2.1 | 3.3.4.3)

I: *spozna razvoj vloge žensk in moških v družini in družbi.*

SC (1.1.1.1 | 1.2.1.3 | 1.2.2.2)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **s pomočjo virov na primerih pojasni raznovrstnost družinskih oblik nekoč in danes;**
- » **našteje nekaj vzrokov za sklenitev zakonske zveze v preteklosti;**
- » **pojasni družbene dejavnike, ki so pomembno vplivali na spremembe v družinskem življenju;**
- » **ob virih pojasni različnost družinskih vlog v različnih družinah;**
- » **razloži položaj otroka v tradicionalni družini;**
- » **opiše spremembe v vzgoji v sodobni družini in pojasni vzroke za demokratizacijo vzgojnih stilov;**

» primerja in pojasni spremembe odnosov med spoloma v družbi in družini;

» opiše vloge žensk v družini in družbi;

» s pomočjo virov opiše začetke in razvoj ženskih prizadevanj za enakopravnost.

TERMINI

- družina ◦ zakonska skupnost ◦ družinska dinamika ◦ odnosi ◦ patriarhat ◦ matriarhat ◦ enakopravnost
- vzgoja

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj pri pouku kombinira različne didaktične/učne strategije, s katerimi dijakom omogoča aktivno izgrajevanje znanja in pri tem upošteva individualne razlike med njimi. Učne dejavnosti organizira tako, da omogočajo tako individualno kot tudi skupinsko delo in sodelovalno učenje, ki omogočata interakcijo med njimi in aktivno udeležbo. Pri delu z raznolikimi iviri in ob uporabi digitalnih tehnologij spodbuja dijake h kritičnemu mišljenju, raziskovanju, analiziranju, sklepanju, ustvarjalnosti, vrednotenju in razvijanju kompetenc različnih področij. Učitelj daje dijakom sprotne povratne informacije o njihovem napredku po načelih formativnega spremljanja.

Tema je sama po sebi zelo aktualna in zanimiva, tako omogoča veliko raziskovalnega dela, iskanja podatkov po literaturi in internetu. Prav tako lahko vključimo ustne informacije o spolnih in družinskih vlogah pred petdesetimi ali šestdesetimi leti glede na danes (intervju s starimi starši, kakšne so bile njihove družinske naloge, kakšni so bili družinski odnosi in razmerja med spoloma ipd.). Dijaki ob virih lahko svojo družino in družinsko življenje primerjajo s primeri družin iz izbranih zgodovinskih obdobj. Zanimivo je lahko tudi raziskovanje spreminjanja položaja žensk, moških in mladih v družbi.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Pomembno je, da ocenjevanje poteka na tak način, kot se izvaja pouk (»ocenjujem tako, kot poučujem«).

Dijaki lahko znanje izkažejo ustno, pisno ali s pomočjo raznolikih drugih načinov, pri čemer naj bo poudarek na avtentičnih nalogah (ki so povezane z okoljem in motivacijo posameznih dijakov) in njihovo predstavitvijo.

Primeri: krajši referati, raziskava različnih skupnosti, v katerih živijo (družina, šola, mesto, država, izdelava seminarskih nalog/plakatov o dejavnikih socializacije (v nalogo dijaki vključijo vsa znanja in spretnosti ter veščine, ki so jih razvijali pri pouku), vloga družine, njen prikaz v različnih medijih (film, televizija, literatura) ter kako ti prikazi vplivajo na razumevanje družinskih vlog in njihovo sodelovanje, izdelava časovnega traku družine skozi različna obdobja (življenje različnih generacij s pomočjo spletnih virov, zapisanih zgodb ali intervjujev), izdelava plakata, stripa, pesmi, videoposnetka/prispevka ali drugih izdelkov, ki obravnavajo teme, povezane z družino, mediji in religijo, izdelava načrta za lastne medijske vsebine (blog, video, podcast), izdelava vprašanj za debate o pomembnih družbenih vprašanjih, npr. vloga družine in religije, vpliv medijev na javno mnenje, pasti družbenih medijev, sovražni govor.

OPISNI KRITERIJI

S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti, povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo in samorefleksijo dijake podpremo pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v samouravnavanje učenja.

Učitelj daje dijakom sprotne povratne informacije o njihovem napredku po načelih formativnega spremljanja.

SOCIALIZACIJA OD OTROŠTVA DO STAROSTI

CILJI

Dijak:

O: spozna proces socializacije in resocializacije in način delovanja njenih dejavnikov;

SC (3.3.4.1 | 3.3.1.2)

O: razume vlogo socializacijskih dejavnikov na razvoj identitete posameznika in skupnosti, družbenih vlog in statusov ter delovanje v različnih družbenih skupinah;

SC (1.1.1.1 | 1.2.2.1 | 3.3.1.1 | 3.3.4.1)

I: razume socializacijo skozi različna življenjska obdobja;

SC (1.2.2.2 | 1.2.2.1 | 3.3.1.1 | 3.3.4.1)

O: razume razliko med biološkim in družbenim spolom ter analizira različne poglede na vlogo ženskosti, moškosti in drugih spolnih identitet v družbi.

SC (1.2.2.1 | 3.3.4.1 | 3.3.4.3)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » **pojasni proces socializacije in resocializacije ter vpliv njenih dejavnikov na razvoj identitete, družbenih vlog in statusov posameznika,**
- » predstavi socializacijo skozi različna življenjska obdobja,
- » poišče in razloži razliko med biološkim in družbenim spolom in drugih spolnih identitet v družbi.

TERMINI

◦ socializacija ◦ resocializacija ◦ dejavniki socializacije ◦ družbena identiteta ◦ družbeni status ◦ družbena vloga ◦ življenjska obdobja ◦ družbene skupine ◦ totalne organizacije ◦ biološki spol ◦ družbeni spol ◦ enakopravnost ◦ identiteta ◦ samopodoba ◦ psihološka trdnost ◦ empatija ◦ duševno zdravje

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj se po lastni presoji glede na program poklicnega izobraževanja in predvideno število ur odloči, katero skupino ciljev bo obravnaval.

Učitelj pri pouku uporablja različne didaktične strategije, ki dijakom omogočajo aktivno vključevanje in upoštevajo njihove individualne razlike.

Predlagano število ur učitelju omogoča avtonomijo pri načrtovanju vsebin znotraj skupne ciljev, ki jih smiselno naveže na poklic, za katerega se dijaki izobražujejo, in pri tem upošteva, da je socialna vključenost dijakov eden od pomembnih varovalnih dejavnikov za celostni razvoj dijakov, kar pomeni, da je treba poleg zagotavljanja opore pri doseganju učnih ciljev dijake sistematično učiti skrbeti za lastno duševno, telesno in socialno dobrobit.

Celostna podpora zdravju in dobrobiti pri pouku in v šolskem okolju dolgoročno vodi v večjo kakovost življenja, večjo družbeno vključenost in vzpostavitev ter vzdrževanje kakovostnih medosebnih odnosov na način, da dijake podpiramo v uravnavanju njihovega duševnega, telesnega in socialnega delovanja ter jih tako učimo konstruktivnega spoprijemanja z učnimi, čustvenimi, socialnimi in drugimi izzivi.

Temelj varnega in spodbudnega učnega okolja so torej sistematična prizadevanja za podporo duševni, telesni in socialni dobrobiti dijakov.

To lahko dosegamo skozi učne vsebine z ustreznimi pristopi k poučevanju, z oblikovanjem varnega in spodbudnega učnega okolja v odnosnem in organizacijskem vidiku ter z upoštevanjem zakonitosti razvoja dijakov in njihove raznolikosti.

Duševno dobrobit učencev lahko v šoli krepimo skozi vsebine in dejavnosti, ki podpirajo procese samozavedanja, samouravnavanja, postavljanja in spremljanja ciljev (osebnih in učnih), razvijanja prožnih načinov razmišljanja ter krepitve odgovornosti in avtonomije.

Telesno dobrobit lahko krepimo s spodbujanjem gibanja, zmanjšanjem časa sedenja, prekinjanjem sedenja, še posebej časa sedenja za zaslone, z razvijanjem zdravih spalnih in prehranskih navad ter ozaveščanjem pomena skrbi za lastno zdravje in varnost. **Socialno dobrobit** lahko krepimo z razvijanjem socialnega zavedanja in zavedanja raznolikosti, komunikacijskih spretnosti in spretnosti reševanja konfliktov, empatije in spodbujanjem prosocialnega vedenja (prostovoljstvo), kar vse je podlaga za razvoj spretnosti vzpostavljanja in ohranjanja kakovostnih medosebnih odnosov. Vključujejo šolsko okolje pri tem prepozna in podpre tudi posebnosti ranljivih skupin dijakov.

Učitelj načrtuje dejavnosti tako, da vključujejo tudi povezovanje z različnimi poklicnimi področji in situacijami iz realnega delovnega okolja. To omogoča dijakom, da razvijajo razumevanje specifičnih znanj in spretnosti, ki so ključni za njihov poklicni razvoj.

Dejavnosti naj temeljijo na ustvarjanju priložnosti za reševanje realnih problemov, sodelovanju in ustvarjalnem razmišljanju. Delo naj poteka v skupinah, v katerih si dijaki razdelijo vloge in se učijo sodelovanja, komunikacije in mreženja.

Dijak je v čim večji meri vključen v proces prepoznavanja problema, priprave nabora možnih rešitev problema, izbire najbolj optimalne rešitve na podlagi predhodno zastavljenih kriterijev, razvijanja možne rešitve. Učitelj naj spodbuja dijake, da se učijo na podlagi izkušenj, reflektirajo svoje odločitve in evalvirajo rezultate. S takšnim pristopom bodo dijaki razvijali ustvarjalnost, odgovornost, prilagodljivost in sposobnost prenosa idej v prakso (podjetnostna kompetenca). (5.2.2.1)

Dejavnosti, ki spodbujajo podjetnost, morajo biti zasnovane tako, da dijakom omogočajo praktično reševanje realnih problemov. Ključni elementi teh dejavnosti so:

sodelovalno delo v skupinah: dijaki prevzamejo različne vloge znotraj skupine, kar spodbuja timsko delo in mreženje;

prepoznavanje problema: dijaki identificirajo konkretne izzive, s katerimi se srečujejo v resničnem svetu;

razvoj rešitev: dijaki pripravljajo in ocenjujejo različne možnosti ter izberejo najboljšo rešitev na podlagi vnaprej določenih kriterijev;

načrtovanje in upravljanje virov: dijaki se učijo, kako načrtovati in optimalno uporabiti razpoložljive vire;

refleksija in evalvacija: dijaki analizirajo uspešnost svojih rešitev, reflektirajo svoje odločitve in pridobljene izkušnje.

S takšnim pristopom bodo dijaki lažje prepoznavali in izkoriščali priložnosti, razvijali inovativne rešitve ter gradili pomembne veščine za prihodnost.

Individualno, skupinsko in sodelovalno delo omogoča interakcijo, raziskovanje ter razvoj kritičnega mišljenja in ustvarjalnosti. Pri delu z različnimi učnimi viri in digitalnimi tehnologijami učitelj spodbuja analitično razmišljanje, raziskovanje, vrednotenje in razvoj kompetenc. Učitelj spodbuja delo v parih ali manjših skupinah za razvoj timske naravnosti in socialnih veščin (sodelovanje, spoštljiva komunikacija, asertivnost).

Učitelj s sprotno povratno informacijo podpira dijake pri razvijanju njihovih idej oz. nastanku izdelka oz. dokaza znanja.

S temi pristopi bodo dijaki razvijali zmožnosti kritičnega mišljenja, refleksije in osebne rasti ter pridobivali praktične izkušnje za boljše razumevanje socializacije skozi celotno življenjsko obdobje.

Primeri dejavnosti

Analiza slikovnega gradiva in filmov

Učitelj naj s pomočjo slikovnega gradiva in kratkih filmov obravnava pojme iz tematskega sklopa *življenje v skupnosti*.

Dijaki naj prinesejo družinske fotografije in predmete, izdelajo družinsko drevo ali kolaž, ki odraža njihovo identiteto (hobiji, družina, prijatelji, vrednote). To omogoča vpogled v proces socializacije z osebnega vidika.

Dijak ustvari in razloži mrežo lastne identitete ter jo primerja z drugimi.

Dijak ustvari mrežo identitete skupnosti, ki ji pripada (npr. gasilsko društvo, oddelčna skupnost, športni klub, pevski zbor), navaja razloge za pripadnost in jo primerja z drugimi.

Dijaki naredijo kolaž svojih fotografij v različnih starostnih obdobjih in ob njem razmišljajo o vprašanju Kdo sem jaz? (različne identitete (tudi interesi, vrednote, vrline, lastno doživljanje in vedenje), družbene vloge).

Dijak na ustvarjalni način izrazi (slikovno, besedilno, digitalno, gibalno) vizijo svoje prihodnosti, ki vključuje odgovore na vprašanja, kaj namerava početi, kakšen in kdo želi postati in kakšno skupnost želi sooblikovati.

Raziskovanje življenjskih zgodb

Dijaki naj raziskujejo življenje različnih generacij s pomočjo spletnih virov, zapisanih zgodb ali intervjujev.

Predstavljajo življenjske zgodbe posameznikov, ki so doživeli resocializacijo (npr. vrnitev iz zapora, sprememba

kariere), ustvarijo osebno spominsko knjigo, pišejo osebne zgodbe na blogu ali v obliki stripa, vodijo razredno kroniko.

Analiza socializacijskih dejavnikov

Dijaki analizirajo spremembe socializacijskih dejavnikov skozi generacije. Oblikujejo časovno linijo ključnih dogodkov v svojem življenju ter življenju svojih staršev ali starih staršev. Ob igri vlog (otrok, mladostnik, odrasel, starejša oseba) raziskujejo izzive in priložnosti različnih starostnih obdobj ter razpravljajo o vplivu socializacije na ta obdobja.

Medijska analiza

Dijaki analizirajo medijske vsebine (reklame, TV oddaje, filmi) ter razpravljajo o predstavitvi spolnih vlog v njih. Ugotovitve predstavijo v obliki plakatov ali prezentacij, kar pripomore k razvoju kritičnega odnosa do medijskih sporočil.

Diskusije in refleksija

Dijaki naj pripravijo seznam pripisanih (npr. spol, etničnost) in pridobljenih statusov (npr. izobrazba, poklic) ter v manjših skupinah razpravljajo o vplivu teh statusov na njihove življenjske priložnosti in izkušnje.

Povezovanje vsebin in metod

Pri poučevanju je pomembno povezovati medpredmetne vsebine ter uporabljati različne učne strategije, ki spodbujajo kritično mišljenje in osebni razvoj dijakov. Učitelj naj aktualizira vsebine, da bo pouk učinkovit in povezan z realnostjo, v kateri dijaki živijo. Predmet družboslovje tako dijakom omogoča pridobivanje praktičnih veščin, ki jih bodo potrebovali v življenju.

Dodatne dejavnosti

Organiziramo intervjuje, ankete, terensko delo, obiske muzejev, pogovore, okroglo mizo, razpravo pro et contra in socialne igre, kar dijakom omogoča pridobivanje praktičnih izkušenj ter veščin, potrebnih za uspešno delovanje v sodobni družbi.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Pomembno je, da ocenjevanje poteka na tak način, kot se izvaja pouk (»ocenjujem tako, kot poučujem«).

Upošteva predlagane kriterije ocenjevanja: razumevanje pojmov, sodelovanje in kritično mišljenje, uporaba virov, jasnost in natančnost, kreativnost.

Učitelj daje sprotne povratne informacije dijakom o njihovem napredku po načelih formativnega spremljanja.

Dijaki lahko svoje znanje izkažejo na različne in ustvarjalne načine.

Primeri: izdelava družinskega drevesa ali kolaža, ki odraža identiteto dijakov (hobiji, družina, prijatelji, vrednote), kar omogoča vpogled v proces socializacije z osebnega vidika, izdelava seminarskih nalog/plakatov o dejavnikih socializacije (v nalogu dijaki vključijo vsa znanja in spretnosti ter veščine, ki so jih razvijali pri pouku), izdelava časovnega traku družine skozi različna obdobja življenja različnih generacij s pomočjo spletnih virov,

zapisanih zgodb ali intervjujev), predstavitev življenjskih zgodb posameznikov, ki so doživeli resocializacijo (npr. vrnitev iz zapora, sprememba kariere, po dolgotrajni bolezni), osebna spominska knjiga, pisanje osebne zgodbe na blogu ali v obliki stripa, razredna kronika, izbor družinskih fotografij ter predmetov za ustvarjanje družinskega drevesa, šolska razstava predmetov in umestitev v zgodovinski kontekst, izdelava ankete o doživljanju preteklih dogodkov s perspektive staršev ali starih staršev.

Predlogi so zapisani tudi v didaktičnih priporočilih in specialnodidaktičnih priporočilih področja/predmeta.

OPISNI KRITERIJI

Kriteriji ocenjevanja lahko vključujejo kreativnost, analitične sposobnosti, komunikacijo in raziskovalne veščine. S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti, povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo in samorefleksijo dijake podpremo pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v samouravnavanje učenja. Navodila in opisne kriterije za izdelke poznajo vnaprej, lahko sodelujejo pri njihovem nastajanju. Izdelke lahko glede na pridobljeno povratno informacijo pred ocenjevanjem izboljšajo.

Opisni kriteriji določajo tiste vidike znanja, za katere pričakujemo, da jih dijak pridobi/razvije, kasneje pa pri preverjanju in ocenjevanju znanja tudi izkaže. Iz opisnih kriterijev je razvidno, po čem bo učitelj presojal kakovost dijakovega dosežka, kakšen dosežek (v določenem časovnem obdobju) je tisti, ki velja za optimalnega, in kateri je tisti, ki bo zadostil le minimalnim standardom znanja.

Opisne kriterije pripravljajo aktivni učitelji, v pripravo vključijo tudi dijake, saj so za dijake kažipot, učitelju pa pomagajo, da se pri preverjanju in ocenjevanju znanja osredotoča na različne vidike znanja (in ne zgolj na najbolj očitne in najlažje merljive). Sentočnik (2002, 2004) opredeljuje sestavne dele opisnih kriterijev po področjih spremljanja.

Znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov

- » Dijak:
- » izkaže znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov,
- » obvlada uporabo terminologije in strokovnega jezika, ki ju uporabi za prikaz razumevanja dogodkov, pojavov, procesov,
- » sklepa o vzrokih, povodih in posledicah, razlaga, utemelji, argumentira njihov pomen ter jih razlikuje,
- » izkaže razumevanje konceptov in jih zna uporabiti v različnih kontekstih,
- » sklepe, razlage, argumente in interpretacije predstavi na različne načine (ustno, pisno, s plakati, referati, eseji, digitalno tehnologijo idr.).

Analiza, sinteza, vrednotenje in interpretacija virov

Dijak:

- » s pomočjo virov zna časovno in prostorsko umestiti dogodke, pojave, procese,
- » oblikuje odgovore, sklepe, razlage,

- » pripravi mnenja in jih utemelji,
- » interpretira dogajanje, pojave, procese z več vidikov (perspektiv).

Več o načelih formativnega spremljanja si lahko preberemo v gradivih, navedenih v literaturi.

VLOGA DRUŽINE, MEDIJEV IN RELIGIJE

CILJI

Dijak:

O: spoznava raznolikost družin in družinskega življenja skozi različna življenjska obdobja in kulture;

SC (1.2.2.1 | 1.2.2.2)

O: raziskuje vlogo in vpliv množičnih medijev ter digitalnega okolja na družbo, razmišlja o njihovi svobodi, odgovornosti in etičnih načelih delovanja ter kritično ocenjuje pozitivne in negativne vplive informacij, vključno z lažnimi novicami in sovražnim govorom;

SC (1.1.1.1 | 1.1.5.1 | 1.2.2.2 | 3.3.1.1 | 3.3.4.1 | 4.1.1.1)

O: preučuje vpliv religij na posameznika in družbo;

SC (1.2.1.1 | 1.2.2.2)

I: kritično presoja pomen verskega pluralizma in (ne)tolerance.

SC (1.2.2.2 | 1.2.5.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » primerja družine in družinsko življenje v različnih kulturah in različnih življenjskih obdobjih in razloži značilnosti,
- » navede in opiše različne vrste družin,
- » pojasni vzroke in posledice razvez, ločitev, ponovnih porok in nasilja v družinah,
- » opiše vpliv množičnih medijev in socialnih omrežij na oblikovanje vrednot, identitet in odnosa do sveta,
- » razloži kako lažne novice in sovražni govor vplivajo na odnose v skupnosti,
- » pojasni vlogo in vpliv religij na posameznika in družbo ter razloži pomen verskega pluralizma in strpnosti v svojem okolju.

TERMINI

- družina ◦ razveza ◦ ločitev ◦ nasilje v družini ◦ izvenzakonska skupnost ◦ zakonska zveza ◦ množični mediji
- neodvisnost medijev ◦ medijska pluralnost ◦ svoboda izražanja ◦ medijska pismenost ◦ javno mnenje
- digitalno okolje ◦ digitalna identiteta ◦ digifrenija ◦ spletni bonton ◦ kultura komuniciranja ◦ asertivno komuniciranje
- lažne zavajajoče informacije ◦ sovražni govor ◦ spletno nasilje ◦ cenzura ◦ religije
- verski pluralizem ◦ toleranca

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj se po lastni presoji glede na program poklicnega izobraževanja in predvideno število ur odloči, katero skupino ciljev bo obravnaval.

Učitelj predznanje oz. ugotovi področja pomanjkljivega znanja in se naveže na ključne koncepte/pojme teme ter jih povezuje z vplivi na družbo, skupnosti in posameznike, saj to lahko vpliva na nadaljnje usvajanje ciljev in standardov znanja.

K obravnavi teme pristopa celostno, kar pomeni, da ne obravnava ciljev nujno v zapisanem sosledju, temveč izbere ustrezne cilje teme, jih med seboj poveže, zaželeno pa je, da jih povezuje tudi z izbranimi cilji drugih tem.

Učitelj gradi vsebine, razvija veščine, stališča in odnose, ki so opredeljeni v ciljih teme, na izkušnjah dijakov, njihovem doživljanju sebe, odnosov in sveta ter na kritični refleksiji in etični komunikaciji.

Ključni poudarek je na refleksiji, pri kateri dijaki utrjujejo pridobljeno znanje, razvijajo sposobnosti kritičnega razmišljanja in povezujejo vsebine z življenjem ter bodočim poklicem.

Učitelj naj spodbuja dijake, da se učijo na podlagi izkušenj, reflektirajo svoje odločitve in evalvirajo rezultate. S takšnim pristopom bodo dijaki razvijali ustvarjalnost, odgovornost, prilagodljivost in sposobnost prenosa idej v prakso.

Učitelj uporablja pedagoške strategije, kot so izkustveno učenje, problemski pouk, medpredmetno povezovanje, avdiovizualni viri (npr. dokumentarni filmi), analiza medijskih vsebin, projektno delo. Pomembna je kombinacija individualnega in skupinskega dela, ki omogoča interakcijo in aktivno udeležbo dijakov ter razvijanje kompetenc na različnih področjih.

Pri cilju *raziskuje vlogo in vpliv množičnih medijev ter digitalnega okolja na družbo, razmišlja o njihovi svobodi, odgovornosti in etičnih načelih delovanja ter kritično ocenjuje pozitivne in negativne vplive informacij, vključno z lažnimi novicami in sovražnim govorom* naj se učitelj avtonomno odloči, kako bo predstavil digitalno kompetenco (4.1.2.1) in s katerimi dejavnostmi bo pomagal dijakom, da jo razvijejo. Pri tem naj učitelj razišče izbrano digitalno kompetenco tako, da si ogleda opis kompetence v dokumentu DigComp 2.2 – Okvir digitalnih kompetenc za državljane z novimi primeri rabe znanja (<https://aplikacija.un.zrss.si/api/link/n0n2c3c>).

Učitelj družboslovja gradi tudi na predznanju o **medijski pismenosti** (npr. dijaki se predhodno že učijo o odgovornih in varnih načinih rabe digitalnih naprav in varnosti v svetu, komuniciranju in sodelovanju na daljavo ob podpori digitalne tehnologije, prepoznavajo vire informiranja (televizija, radio, časopisi, spletne objave, plakati) in ozaveščajo pomen zanesljivih informacij.

Množični mediji posredujejo informacije, a tudi oblikujejo naše vrednote in pogled na svet. Informacije niso vedno verodostojne, lahko so zavajajoče in lažne, spodbujajo nestrpnost ali širijo sovražni govor. Znanje o priložnostih in pasteh (so)delovanja v digitalnih okoljih je tesno povezano s kritičnim vrednotenjem in odgovornim (so)ustvarjanjem vsebin, ustrezno komunikacijo in varnostjo uporabnika.

Svoboda izražanja in verska svoboda sta tudi ustavno zagotovljeni pravici.

Pravica do svobode izražanja je široka, ima svoje meje in jo je mogoče omejiti, ko ena oseba krši pravice druge osebe ali tepta vrednote družbe.

Verska svoboda obsega pravico do svobodne izbire, spremembe ali neizbire vere, svobodo izražanja in neizražanja verskega prepričanja ter svobodo, da vsakdo sam ali skupaj z drugimi zasebno ali javno izraža svojo vero.

Primeri dejavnosti

Učitelj načrtuje dejavnosti tako, da vključujejo tudi povezovanje z različnimi poklicnimi področji in situacijami iz realnega delovnega okolja. To omogoča dijakom, da razvijajo razumevanje specifičnih znanj in spretnosti, ki so ključni za njihov poklicni razvoj.

Dejavnosti naj temeljijo na ustvarjanju priložnosti za reševanje realnih problemov, sodelovanju in ustvarjalnem razmišljanju. Delo naj poteka v skupinah, v katerih si dijaki razdelijo vloge in se učijo sodelovanja, komunikacije in mreženja. Dijak je v čim večji meri vključen v proces prepoznavanja problema, priprave nabora možnih rešitev problema, izbire najbolj optimalne rešitve na podlagi predhodno zastavljenih kriterijev ter razvijanja možne rešitve. Pri načrtovanju dejavnosti, ki zahtevajo aktivno vlogo dijakov, je pomembno, da se učitelj predhodno dogovori z dijaki in skupaj z njimi izpelje kriterije uspešnosti (kako bodo vedeli, kdaj so uspešni).

Raziskovanje skupnosti: dijaki raziskujejo različne skupnosti, v katerih živijo (družina, šola, mesto, država). Organizirajo skupnostne dogodke, ekskurzije na pomembna mesta (mestna hiša, muzeji, knjižnice, bolnišnice) ter proučujejo zgodovino, kulturo, običaje, pravila in vrednote teh skupnosti. Ta pristop omogoča povezovanje teorije s prakso.

Medijska analiza / medijska pismenost: kritično sprejemanje oglasov, novic in drugih vsebin je eden najpomembnejših vidikov medijske pismenosti. Učitelj skupaj z dijaki analizira, kako so družine in mladi predstavljeni v različnih medijih (film, televizija, literatura) ter kako ti prikazi vplivajo na razumevanje družinskih vlog. Vključite razprave o vplivu medijev na razumevanje religije, pri čemer spodbujajte analizo zanesljivosti virov, prepoznavanje lažnih novic in vpliv medijev na oblikovanje javnega mnenja.

Dokumentarni filmi: temo smiselno povežemo s posebnostmi populacije in jih upoštevamo (nizka samopodoba, slaba bralna pismenost, pomanjkanje besedišča v slovenskem jeziku); primeri dokumentarnih filmov: ujetje v medmrežju, instagram brez filtra, zdrave navade uporabe tehnologije.

Diskusije in refleksija: učitelj organizira strukturirano razpravo, v kateri dijaki izmenjujejo poglede o vplivu medijev in religije na posameznike ter družbo. Spodbuja refleksijo in samoevalvacijo, saj sta ključni za poglobljeno razumevanje obravnavanih tem. Organizira razprave o pomembnih družbenih vprašanjih, saj te spodbujajo razvoj kritičnega mišljenja in omogočajo globlje razumevanje obravnavanih tem.

Ustvarjalne dejavnosti: pri vseh temah imajo dijaki možnost za ustvarjalno izražanje. **SC** (1.3.3.1) V varnem, odprtem in spodbudnem učnem okolju se dijaki izražajo svobodno, veselijo se lastnih dosežkov in dosežkov drugih. Dijaki izdelajo plakate, stripe, pesmi, videoposnetke, prispevke ali druge izdelke, ki obravnavajo teme, povezane z družino, mediji in religijo, pri čemer o pomembnih družbenih temah komunicirajo na asertiven, spoštljiv in odgovoren način. **SC** (1.3.4.1), **SC** (1.3.4.2) Dijaki izdelajo plakate, stripe, pesmi, videe ali druge izdelke, ki obravnavajo teme, povezane z družino, mediji in religijo. Prav tako lahko pripravijo in objavijo lastne medijske vsebine (blog, video, podkast), s katerimi komunicirajo o pomembnih družbenih temah na asertiven, spoštljiv in odgovoren način.

Gostujoči govorniki, intervjuji, debate: dijaki pripravijo za povabljenе goste vprašanja o vlogi religije v življenju posameznikov in skupnosti, o verskem pluralizmu ter (ne)toleranci. Pogovori o pomembnih družbenih vprašanjih, kot so vloga družine in religije ter vpliv medijev na javno mnenje, omogočajo dijakom pridobivanje različnih perspektiv iz prve roke.

Refleksija: spodbuja razvoj kritičnega mišljenja in omogoča globlje razumevanje obravnavanih tem.

S temi priporočili bo pouk osredotočen na samostojno učenje, sodelovanje in povezovanje vsebin z življenjem dijakov, kar bo pripomoglo k njihovem boljšemu razumevanju in uporabi pridobljenih znanj v vsakdanjem življenju.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Pomembno je, da ocenjevanje poteka na tak način, kot se izvaja pouk (»ocenjujem tako, kot poučujem«).

S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti, povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo in samorefleksijo dijakе podpremo pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v samouravnavanje učenja.

Učitelj daje dijakom sprotne povratne informacije o njihovem napredku po načelih formativnega spremljanja.

Še posebej naj učitelj načrtuje ocenjevanje izdelkov in dejavnosti, ki se vsebinsko povezujejo s poklicno usmeritvijo, in izhaja iz izvedenih dejavnosti pri pouku.

Dijaki lahko znanje izkažejo ustno, pisno ali s pomočjo raznolikih drugih načinov, pri čemer naj bo poudarek na avtentičnih nalogah (ki so povezane z okoljem in motivacijo posameznih dijakov) in njihovo predstavitvijo.

Primeri: krajši referati, raziskava različnih skupnosti, v katerih živijo (družina, šola, mesto, država, izdelava seminarskih nalog/plakatov o dejavnostih socializacije (v nalogu dijaki vključijo vsa znanja in spretnosti ter veščine, ki so jih razvijali pri pouku), vloga družine, njen prikaz v različnih medijih (film, televizija, literatura) ter kako ti prikazi vplivajo na razumevanje družinskih vlog in njihovo sodelovanje, izdelava časovnega traku družine skozi različna obdobja (življenje različnih generacij s pomočjo spletnih virov, zapisanih zgodb ali intervjujev), izdelava plakata, stripa, pesmi, videoposnetka/prispevka ali drugih izdelkov, ki obravnavajo teme, povezane z družino, mediji in religijo, izdelava načrta za lastne medijske vsebine (blog, video, podcast), izdelava vprašanj za debate o pomembnih družbenih vprašanjih, npr. vloga družine in religije, vpliv medijev na javno mnenje, pasti družbenih medijev, sovražni govor.

OPISNI KRITERIJI

Kriteriji ocenjevanja lahko vključujejo kreativnost, analitične sposobnosti, komunikacijo in raziskovalne veščine. S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti, povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo in samorefleksijo, dijakе podpremo pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v samouravnavanje učenja. Navodila in opisne kriterije za izdelke poznajo vnaprej, lahko sodelujejo pri njihovem nastajanju. Izdelke lahko glede na pridobljeno povratno informacijo pred ocenjevanjem izboljšajo.

Opisni kriteriji določajo tiste vidike znanja, za katere pričakujemo, da jih dijak pridobi/razvije, kasneje pa pri preverjanju in ocenjevanju znanja tudi izkaže. Iz opisnih kriterijev je razvidno, po čem bo učitelj presojal kakovost dijakovega dosežka, kakšen dosežek (v določenem časovnem obdobju) je tisti, ki velja za optimalnega, in kateri je tisti, ki bo zadostil le minimalnim standardom znanja.

Opisne kriterije pripravljajo aktivni učitelji, v pripravo vključijo tudi dijake, saj so za dijake kažipot, učitelju pa pomagajo, da se pri preverjanju in ocenjevanju znanja osredotoča na različne vidike znanja (in ne zgolj na najbolj očitne in najlažje merljive). Sentočnik (2002, 2004) opredeljuje sestavne dele opisnih kriterijev po področjih spremljanja.

Znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov

Dijak:

- » izkaže znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov,
- » obvlada uporabo terminologije in strokovnega jezika, ki ju uporabi za prikaz razumevanja dogodkov, pojavov, procesov,
- » sklepa o vzrokih, povodih in posledicah, razlaga, utemelji, argumentira njihov pomen ter jih razlikuje,
- » izkaže razumevanje konceptov in jih zna uporabiti v različnih kontekstih,
- » sklepe, razlage, argumente in interpretacije predstavi na različne načine (ustno, pisno, s plakati, referati, eseji, digitalno tehnologijo idr.).

Analiza, sinteza, vrednotenje in interpretacija virov

Dijak:

- » s pomočjo virov zna časovno in prostorsko umestiti dogodke, pojave, procese,
- » oblikuje odgovore, sklepe, razlage,
- » pripravi mnenja in jih utemelji,
- » interpretira dogajanje, pojave, procese z več vidikov (perspektiv).

Več o načelih formativnega spremljanja si lahko preberemo v gradivih, navedenih v literaturi.

DRUŽBOSLOVJE 8: POVEZANOST IN RAZLIČNOST PRI SOBIVANJU

OBVEZNO

OPIS TEME

Tema povezanost in različnost pri sobivanju obsega dve skupini ciljev: *družbena stratifikacija in neenakosti v sodobni družbi* ter *kultura sobivanja*.

V sklopu *družbena stratifikacija in neenakosti* dijaki prepoznajo družbene mehanizme, ki vplivajo na sobivanje, ter razvijajo kritično razmišljanje o družbenih vprašanjih. Učijo se o učinkih neenakosti ter razvijajo empatijo in občutek za pravičnost.

Kultura sobivanja poudarja pomen kulturne raznolikosti, medkulturnega dialoga in tolerance. Dijaki raziskujejo stereotipe in predsodke ter razvijajo veščine za sobivanje v raznoliki družbi.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Učitelj naj kombinira različne didaktične/učne strategije, ki omogočajo aktivno izgrajevanje znanja, hkrati pa naj upošteva individualne razlike med dijaki.

Organizacija učnih dejavnosti naj vključuje individualno, skupinsko in sodelovalno delo, s poudarkom na interakciji med dijaki ter spodbujanju njihove aktivne udeležbe.

Ta priporočila omogočajo smiselno in celovito obravnavo teme ter spodbujajo aktivno učenje in razvoj kritičnega mišljenja pri dijakih.

Učitelji prilagodijo dejavnosti zmožnostim in predznanju dijakov ter uporabljajo metode, kot so:

- » izkustveno učenje,
- » problemski pouk,
- » medpredmetno povezovanje,
- » avdiovizualni viri (npr. dokumentarni filmi),
- » analiza medijskih vsebin,
- » projektno delo.

Ključni poudarek je na refleksiji, pri kateri dijaki utrjujejo pridobljeno znanje, razvijajo sposobnosti kritičnega razmišljanja in povezujejo vsebine z življenjem.

Priporočila za učitelje

- » Učitelj pri poučevanju upošteva zmožnosti dijakov in prilagaja vsebine in pristope njihovim potrebam ter predznanju.
- » Poudarek je na prilagoditvi dejavnosti zmožnostim in interesom dijakov.
- » Refleksija je ključni del vsake dejavnosti za utrjevanje znanja.
- » Učitelj spodbuja aktivno učenje, sodelovanje in povezovanje vsebin z življenjem.
- » Pomembno je, da spodbuja razvoj raziskovalnih, komunikacijskih in socialnih veščin ter vzpostavi okolje, v katerem lahko dijaki razvijajo spoznavne in funkcionalne spretnosti ter krepijo svojo pozitivno samopodobo.
- » Učitelj spodbuja dijake k samostojnemu delu, reševanju problemov, skupinskemu učenju, učenju skozi delovanje ter kritičnemu razmišljanju.

S temi priporočili bo pouk bogat, interaktiven in usmerjen v aktivno sodelovanje ter povezovanje znanj z resničnim življenjem.

Dijaki bodo ob različnih dejavnostih razvijali kritično mišljenje, kreativnost ter razumevanje povezav in razlik v družbi, kar jim bo pomagalo pri uspešnem sobivanju v sodobni družbi.

PRIMERI

Interaktivne metode

Spodbujajte uporabo razprav, projektne dela, terenskih raziskav, intervjujev, anket, simulacij in predstavitev. Vključite umetniške projekte (npr. slike, fotografije, kolaže, gledališke igre, pesmi) za razvijanje ustvarjalnosti in razumevanja.

Socialne igre in ekskurzije

Vključite socialne igre za spodbujanje sodelovanja in empatije med dijaki.

Organizirajte ekskurzije, ki omogočajo neposreden stik z različnimi kulturami in skupnostmi.

Medkulturni dan

Organizirajte medkulturni dan, ko dijaki predstavijo kulturne posebnosti različnih družbenih skupin. To spodbuja razumevanje in spoštovanje različnosti.

Samostojno delo in delo v skupinah

Priporočamo uravnoteženo kombinacijo samostojnega dela in dela v skupinah, da razvijate tako individualne kot tudi timske sposobnosti dijakov.

Ustvarjanje plakatov in brošur

Dijaki naj ustvarijo plakate, brošure ali druga vizualna gradiva, ki obravnavajo tematiko povezovanja in različnosti pri sobivanju.

Povezovanje učne snovi s konkretnimi primeri iz vsakdanjega življenja

Pri obravnavi vsebin vključite primere iz vsakdanjega življenja, da dijaki prepoznajo praktično uporabo znanja.

Sodelovanje z lokalno skupnostjo in strokovnjaki

Povabite predstavnike lokalne skupnosti ali strokovnjake s področja medijev, družboslovja ali kulturnih dejavnosti. Sodelovanje z njimi obogati učni proces in dijakom omogoči vpogled v realne družbene izzive.

Uporaba sodobnih tehnologij

Uporabite e-učbenike, spletne vire in družbena omrežja kot pripomočke za raziskovanje, analiziranje podatkov in predstavitev ugotovitev. S tem dijaki razvijajo digitalno pismenost in pridobijo dostop do aktualnih informacij.

Delo z različnimi viri in tehnologijami

Spodbujajte pridobivanje, izmenjavo, kritično presojo ter varno in etično uporabo informacij. Dijaki naj ustvarjajo medijske vsebine, pri čemer razvijajo veščine informacijske pismenosti.

Ustvarjanje medijskih vsebin

Dijaki raziskujejo osnove filmske umetnosti in ustvarjajo lastne kratke filme, animacije ali dokumentarne posnetke. S tem pridobivajo praktične izkušnje v produkciji in montaži ter razvijajo komunikacijske spretnosti.

Analiza medijskih vsebin in medijska pismenost

Omogočite dijakom, da analizirajo, vrednotijo in ustvarjajo medijske vsebine (npr. pišejo blog o aktualnih dogodkih na šoli, ustvarijo video ali podcast na izbrano temo). Pri tem naj varno, kritično in smiselno uporabljajo digitalno tehnologijo.

Predstavitve

Omogočite dijakom predstavitve njihovih projektov in ugotovitev pred razredom, šolo, na izmenjavah med šolami ali v širši javnosti. S tem krepijo samozavest in veščine javnega nastopanja.

DRUŽBENA STRATIFIKACIJA IN NEENAKOSTI V SODOBNIH DRUŽBAH

CILJI

Dijak:

O: razume družbeno stratifikacijo, družbeno mobilnost ter učinke pripisanih in pridobljenih statusov;

SC (3.3.1.2 | 1.2.2.1)

O: razvija sposobnost prepoznavanja družbene neenakosti v različnih okoljih ter raziskuje njen vpliv na različne vidike življenja;

SC (1.2.2.1 | 2.2.2.1 | 3.3.1.2 | 5.3.1.1)

O: spoznava različne oblike revščine in socialne izključenosti;

SC (2.2.2.1 | 1.2.4.1 | 2.2.1.1 | 3.3.2.1)

I: razume pomen socialne države, družbene solidarnosti in vloge družbenih institucij.

SC (1.2.2.1 | 1.2.2.2 | 1.2.4.1 | 2.1.2.1 | 2.2.2.1 | 3.3.2.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» **pojasni družbeno stratifikacijo in različne primere družbene mobilnosti ter razlikuje med pripisanimi in pridobljenimi statusi;**

» **opiše različne oblike družbene neenakosti ter njihov vpliv na izobraževanje, zdravje, delo, porabo in prosti čas;**

» **na primerih predstavi primere revščine in socialne izključenosti;**

» **pojasni pomen socialne države, družbene solidarnosti ter vloge družbenih institucij.**

TERMINI

◦ družbena stratifikacija ◦ družbena mobilnost ◦ pripisan in pridobljen status ◦ družbena neenakost
◦ življenjski standard ◦ revščina ◦ socialna država ◦ socialna pravičnost ◦ socialna izključenost ◦ družbena solidarnost ◦ družbene institucije

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Učitelj naj pri pouku uporablja različne didaktične strategije, ki dijakom omogočajo aktivno vključevanje in upoštevajo njihove individualne razlike.

Cilj teh strategij je dijakom omogočiti razumevanje, sprejemanje kulturne raznolikosti ter poglobljeno obravnavo družbenih neenakosti.

Spodbuja naj individualno, skupinsko in sodelovalno delo, ki omogoča interakcijo, raziskovanje ter razvoj kritičnega mišljenja in ustvarjalnosti.

Pri cilju *spoznava različne oblike revščine in socialne izključenosti* učitelj pripravi dejavnosti, ki dijakom omogočajo razvoj podjetnostne kompetence, temeljijo na ustvarjanju priložnosti za reševanje realnih problemov, sodelovanju in ustvarjalnem razmišljanju. Delo naj poteka v skupinah, v katerih si dijaki razdelijo vloge in se učijo sodelovanja, komunikacije in mreženja. Dijak je v čim večji meri vključen v proces prepoznavanja problema, priprave nabora možnih rešitev problema, izbiri najbolj optimalne rešitve na podlagi predhodno zastavljenih kriterijev, razvijanja možne rešitve. Pomembno je, da dijak načrtuje in upravlja različne vire (npr. materialne, finančne, zunanje osebe kot vir znanja) ^{SC} (5.3.1.1) Učitelj naj spodbuja dijake, da se učijo na podlagi izkušenj, reflektirajo svoje odločitve in evalvirajo rezultate. S takšnim pristopom bodo dijaki razvijali ustvarjalnost, odgovornost, prilagodljivost in sposobnost prenosa idej v prakso.

S predlaganimi dejavnostmi dijaki razvijajo empatijo, spoštovanje in občutek za pravičnost ter aktivno sodelujejo v demokratičnih procesih, kar prispeva k njihovemu razumevanju družbenih mehanizmov, ki vplivajo na sobivanje v skupnosti.

Pri cilju *»razvija sposobnost prepoznavanja družbene neenakosti v različnih okoljih«* učitelj predvidi dejavnosti, ki so povezane s to tematiko. Drugi del cilja *»ter raziskuje njen vpliv na različne vidike življenja«* **je izbiren. V nadaljevanju so predlagane dejavnosti, s katerimi dijaki lahko dosežejo ta cilj.**

Pri delu z različnimi učnimi viri in digitalnimi tehnologijami naj učitelj spodbuja analitično razmišljanje, raziskovanje, vrednotenje in razvoj kompetenc.

Analiza primerov

Dijaki analizirajo primere iz resničnega življenja, v katerih so prisotne družbene neenakosti. Uporabite dokumentarne filme, članke ali osebne zgodbe posameznikov, da spodbudite razpravo in refleksijo.

Razprave in debate

Organizirajte razprave o vplivu družbene neenakosti na posameznike in skupnosti ter spodbujajte dijake, da iščejo možne rešitve za zmanjšanje teh neenakosti. Ta dejavnost krepi kritično razmišljanje in zmožnost argumentiranja.

Projektne naloge / seminarske naloge

Dijaki izvedejo raziskave o družbeni stratifikaciji v svoji lokalni skupnosti in predstavijo ugotovitve. S tem pridobijo praktične raziskovalne izkušnje ter vpogled v resnične družbene izzive.

Medkulturne delavnice

Organizirajte delavnice, v katerih dijaki spoznavajo različne kulture, običaje in tradicije skozi predstavitve, glasbo, kulinariko in druge dejavnosti. To spodbuja medkulturno razumevanje in spoštovanje.

Analiza stereotipov in predsodkov

Dijaki analizirajo primere kulturnih stereotipov in predsodkov v medijih ter razpravljajo o njihovem vplivu na družbo. S tem razvijajo sposobnost kritične presoje medijskih vsebin in ozaveščajo o negativnih vplivih predsodkov.

Intervjuji in predstavitve

Dijaki opravijo intervjuje z osebami iz različnih kulturnih okolij ter predstavijo njihove zgodbe in izkušnje. Ta dejavnost jim omogoča boljše razumevanje kulturne raznolikosti in izzivov, s katerimi se soočajo posamezniki.

Ustvarjalni projekti

Dijaki ustvarijo plakate, videe ali druge kreativne projekte, ki promovirajo spoštovanje kulturne raznolikosti in medkulturni dialog. S tem spodbujajo ozaveščenost o pomenu sprejemanja različnih kultur.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Pomembno je, da ocenjevanje poteka na tak način, kot se izvaja pouk (»ocenjujem tako, kot poučujem«).

Priporočamo, da pri obravnavi in vrednotenju teme učitelj daje večji pomen drugim načinom izkazovanja in vrednotenja znanja in upošteva predlagane kriterije ocenjevanja: razumevanje pojmov, sodelovanje, refleksija in kritično mišljenje, uporaba virov, jasnost in natančnost, kreativnost.

Predlogi so zapisani v didaktičnih priporočilih in specialnodidaktičnih priporočilih področja/predmeta.

Primeri: analiza primerov iz resničnega življenja, v katerih so prisotne družbene neenakosti, krajši govorni nastopi, predstavitev krajših referatov o obravnavanih vsebinah, predstavitev intervjujev z osebami iz različnih kulturnih okolij (predstavitev zgodb in izkušenj posameznikov), plakati, videi ali drugi kreativni projekti, ki promovirajo spoštovanje kulturne raznolikosti in medkulturni dialog.

OPISNI KRITERIJI

Kriteriji ocenjevanja lahko vključujejo kreativnost, analitične sposobnosti, komunikacijo in raziskovalne veščine. S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti, povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo in samorefleksijo dijake podpremo pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v samouravnavanje učenja. Navodila in opisne kriterije za izdelke poznajo vnaprej, lahko sodelujejo pri njihovem nastajanju. Izdelke lahko glede na pridobljeno povratno informacijo pred ocenjevanjem izboljšajo.

Učitelj upošteva predlagane kriterije ocenjevanja: razumevanje pojmov, sodelovanje in kritično mišljenje, uporaba virov, jasnost in natančnost, kreativnost.

Opisni kriteriji določajo tiste vidike znanja, za katere pričakujemo, da jih dijak pridobi/razvije, kasneje pa pri preverjanju in ocenjevanju znanja tudi izkaže. Iz opisnih kriterijev je razvidno, po čem bo učitelj presojal kakovost dijakovega dosežka, kakšen dosežek (v določenem časovnem obdobju) je tisti, ki velja za optimalnega, in kateri je tisti, ki bo zadostil le minimalnim standardom znanja.

Opisne kriterije pripravljajo aktivni učitelji, v pripravo vključijo tudi dijake, saj so za dijake kašipot, učitelju pa pomagajo, da se pri preverjanju in ocenjevanju znanja osredotoča na različne vidike znanja (in ne zgolj na najbolj očitne in najlažje merljive). Sentočnik (2002, 2004) opredeljuje sestavne dele opisnih kriterijev po področjih spremljanja.

Znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov

» Dijak:

- » izkaže znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov,
- » obvlada uporabo terminologije in strokovnega jezika, ki ju uporabi za prikaz razumevanja dogodkov, pojavov, procesov,
- » sklepa o vzrokih, povodih in posledicah, razlaga, utemelji, argumentira njihov pomen ter jih razlikuje,
- » izkaže razumevanje konceptov in jih zna uporabiti v različnih kontekstih,
- » sklepe, razlage, argumente in interpretacije predstavi na različne načine (ustno, pisno, s plakati, referati, eseji, z digitalno tehnologijo idr.).

Analiza, sinteza, vrednotenje in interpretacija virov

Dijak:

- » s pomočjo virov zna časovno in prostorsko umestiti dogodke, pojave, procese,
- » oblikuje odgovore, sklepe, razlage,
- » pripravi mnenja in jih utemelji,
- » interpretira dogajanje, pojave, procese z več vidikov (perspektiv).

Več o načelih formativnega spremljanja si lahko preberemo v gradivih, navedenih v literaturi.

KULTURA SOBIVANJA

CILJI

Dijak:

O: razume pomen kulture, kulturne raznolikosti ter medkulturnih odnosov in razvija svojo kulturno identiteto;

SC (1.1.2.1 | 1.2.4.1 | 2.2.2.1 | 3.3.3.1 | 1.2.1.2)

O: spozna pomen vrednot, norm, jezika, simbolov, morale, običajev in drugih kulturnih elementov ter razvija interes za ohranjanje kulturne dediščine;

SC (1.2.1.1 | 1.1.5.1 | 3.3.1.2)

O: razume delovanje družbenega nadzora in sankcij v družbi;

SC (1.2.1.2 | 3.3.2.1)

I: razvija zanimanje za spremljanje aktualnih družbenih dogajanj.

SC (1.2.2.1 | 1.2.4.1 | 3.3.1.2 | 1.2.5.1 | 3.3.4.3)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

- » razloži pomen kulture in opiše njene elemente;
- » pojasni pomen in vlogo medkulturnih odnosov ter spremembe v kulturi, v kateri živi;
- » opiše pomen kulture sobivanja, strpnosti in družbenega nadzora ob primerih aktualnih družbenih dogodkov;
- » ob predstavitvi aktualnega družbenega dogodka razloži družben nadzor in pomen sankcij;
- » analizira in utemelji pomen kulturne strpnosti in opredeli svojo vlogo pri aktivnem državljanstvu;
- » na primeru prikaže možnost svoje vloge pri aktivnem državljanstvu.

TERMINI

◦ kultura ◦ kulturna identiteta ◦ elementi kulture ◦ pluralnost kultur ◦ etnocentrizem ◦ kulturni relativizem
 ◦ multikulturalizem ◦ subkultura ◦ kontrakultura ◦ integracija ◦ akulturacija ◦ kultura sobivanja ◦ družbeni nadzor ◦ sankcije ◦ kulturni dialog

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Za kulturo sobivanja je ključno razumevanje raznolikih pogledov na osmišljanje življenja in sveta, razvijanje kulture dialoga in krepitev spoštovanja ljudi različnih svetovnih nazorov.

Učitelj pri pouku uporablja različne didaktične strategije, ki dijakom omogočajo aktivno vključevanje in upoštevajo njihove individualne razlike. Učitelji uporabljajo metode, kot so izkustveno učenje, problemski pouk, medpredmetno povezovanje, avdiovizualni viri (npr. dokumentarni filmi), analiza medijskih vsebin, projektno delo.

Raznovrstne metode in oblike dela omogočajo poglobljeno razumevanje kulture sobivanja ter razvijanje medkulturnega spoštovanja in dialoga ter omogočajo celostno in poglobljeno razumevanje pomena kulture sobivanja ter spodbujajo medkulturno spoštovanje in sodelovanje.

Cilj teh strategij je dijakom omogočiti razumevanje in sprejemanje kulturne raznolikosti.

Dejavnosti učitelj načrtuje tako, da preveri predznanje dijakov oz. ugotovi področja pomanjkljivega znanja in razumevanja ključnih konceptov, saj to lahko vpliva na nadaljnje usvajanje ciljev in standardov znanja.

Prav tako je pomembna kombinacija individualnega in skupinskega dela, ki omogoča interakcijo in aktivno udeležbo dijakov in razvijanje kompetenc različnih področij.

Pri načrtovanju dejavnosti, ki zahtevajo aktivno vlogo dijakov, je pomembno, da se učitelj predhodno dogovori z dijaki in skupaj z njimi izpelje kriterije uspešnosti (kako bodo vedeli, kdaj so uspešni).

Učitelj s sprotno povratno informacijo (ustno/pisno, ki je vezana na kriterije uspešnosti) podpira dijake pri razvijanju njihovih idej oz. pri nastanku izdelka oz. dokaza znanja. Učitelj spodbuja delo v parih ali manjših skupinah za razvoj timske naravnosti in socialnih veščin (sodelovanje, spoštljiva komunikacija, asertivnost).

Ključni poudarek je na refleksiji, pri kateri dijaki utrjujejo pridobljeno znanje, razvijajo sposobnosti kritičnega razmišljanja in povezujejo vsebine z življenjem in bodočim poklicem.

Primeri dejavnosti

Razprave o kulturi

Učitelj uporabi slikovno gradivo in kratke filme za predstavitev osnovnih pojmov kulture.

Sledi razprava / vodeni pogovor o pomenu kulturne raznolikosti in njenem vplivu na sobivanje v skupnosti, kar spodbuja razumevanje in sprejemanje različnih kultur.

Skupinski projekti

Dijaki v manjših skupinah raziskujejo različne kulture in skupnosti ter pripravijo predstavitve o njihovih posebnostih in podobnostih.

Projekti vključujejo ustvarjanje plakatov, brošur, videov in drugih oblik predstavitev, ki prikazujejo vidike kulture sobivanja, kot so običaji, tradicije, pravila in vrednote.

Ekskurzije

Pri obiskih kulturnih centrov, muzejev ali zgodovinskih krajev, ki so povezani s kulturo sobivanja, dijaki spoznavajo različne kulturne dediščine in izkušnje.

Multikulturni dan

Dijaki organizirajo multikulturni dan in predstavijo različne kulture skozi hrano, glasbo, običaje, oblačila in drugo.

Po predstavitev sledi razprava o pomenu medkulturnih odnosov in sprejemanja različnosti, kar spodbuja medsebojno razumevanje.

Intervjuji z ljudmi različnih kulturnih ozadij

Dijaki opravijo intervjuje z osebami iz različnih kulturnih okolij ter predstavijo njihove zgodbe, izkušnje in poglede na medkulturno sobivanje.

Priporočamo metodo živa knjižnica, pri kateri ljudje različnih kultur delijo svoje življenjske zgodbe, kar prispeva k poglobljenemu razumevanju kulture sobivanja.

Raziskovalni projekti

Dijaki raziskujejo zgodovino, kulturo in politične sisteme različnih narodov ter pripravijo predstavitev, ki jih delijo z razredom.

Organizirajo dogodek globalna vas, pri katerem predstavijo raziskave z razstavami, plakati in kulturnimi dogodki (glasba, hrana, običaji).

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Pomembno je, da ocenjevanje poteka na tak način, kot se izvaja pouk (»ocenjujem tako, kot poučujem«).

Učitelj daje dijakom sprotne povratne informacije o njihovem napredku po načelih formativnega spremljanja.

Priporočamo, da pri obravnavi in vrednotenju teme učitelj daje večji pomen drugim načinom izkazovanja in vrednotenja znanja in upošteva predlagane kriterije ocenjevanja: razumevanje pojmov, sodelovanje, refleksija in kritično mišljenje, uporaba virov, jasnost in natančnost, kreativnost.

Še posebej naj učitelj načrtuje ocenjevanje izdelkov in dejavnosti, ki se vsebinsko povezujejo s poklicno usmeritvijo, in izhaja iz izvedenih dejavnosti pri pouku.

Primeri: dijaki pripravijo slikovno gradivo in kratke filme za predstavitev osnovnih pojmov kulture, krajši referat in predstavitev različnih kultur, izdelava plakata, brošure, videa / vidiki kulture sobivanja (običaji, tradicije, pravila in vrednote), predstavitev različnih kultur skozi hrano, glasbo, običaji, oblačila idr., intervjuji z osebami iz različnih kulturnih okolij ter predstavitev njihovih zgodb, izkušenj in pogledov na medkulturno sobivanje, sodelovanje pri dogodku globalna vas, pri katerem dijaki predstavijo raziskave skozi razstave, plakate in kulturne dogodke (glasba, hrana, običaji).

OPISNI KRITERIJI

Kriteriji ocenjevanja lahko vključujejo kreativnost, analitične sposobnosti, komunikacijo in raziskovalne veščine. S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti, povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo in samorefleksijo dijače podpremo pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v samouravnavanje učenja. Navodila in opisne kriterije za izdelke poznajo vnaprej, lahko sodelujejo pri njihovem nastajanju. Izdelke lahko glede na pridobljeno povratno informacijo pred ocenjevanjem izboljšajo.

Učitelj upošteva predlagane kriterije ocenjevanja: razumevanje pojmov, sodelovanje in kritično mišljenje, uporaba virov, jasnost in natančnost, kreativnost.

Opisni kriteriji določajo tiste vidike znanja, za katere pričakujemo, da jih dijak pridobi/razvije, kasneje pa pri preverjanju in ocenjevanju znanja tudi izkaže. Iz opisnih kriterijev je razvidno, po čem bo učitelj presojal kakovost dijakovega dosežka, kakšen dosežek (v določenem časovnem obdobju) je tisti, ki velja za optimalnega, in kateri je tisti, ki bo zadostil le minimalnim standardom znanja.

Opisne kriterije pripravljajo aktivni učitelji, v pripravo vključijo tudi dijače, saj so za dijače kačipot, učitelju pa pomagajo, da se pri preverjanju in ocenjevanju znanja osredotoča na različne vidike znanja (in ne zgolj na najbolj očitne in najlažje merljive). Sentočnik (2002, 2004) opredeljuje sestavne dele opisnih kriterijev po področjih spremljanja.

Znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov

Dijak:

- » izkaže znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov,
- » obvlada uporabo terminologije in strokovnega jezika, ki ju uporabi za prikaz razumevanja dogodkov, pojavov, procesov,
- » sklepa o vzrokih, povodih in posledicah, razlaga, utemelji, argumentira njihov pomen ter jih razlikuje,
- » izkaže razumevanje konceptov in jih zna uporabiti v različnih kontekstih,
- » sklepe, razlage, argumente in interpretacije predstavi na različne načine (ustno, pisno, s plakati, referati, eseji, digitalno tehnologijo idr.).

Analiza, sinteza, vrednotenje in interpretacija virov

Dijak:

- » s pomočjo virov zna časovno in prostorsko umestiti dogodke, pojave, procese,
- » oblikuje odgovore, sklepe, razlage,
- » pripravi mnenja in jih utemelji,
- » interpretira dogajanje, pojave, procese z več vidikov (perspektiv).

Več o načelih formativnega spremljanja si lahko preberemo v gradivih, navedenih v literaturi.

DRUŽBOSLOVJE 9: DRUŽBA IN DEMOKRATIČNO SODELOVANJE

OBVEZNO

OPIS TEME

Skupina ciljev *družba in demokratično sodelovanje* obravnava ključne vidike demokracije, vključno z demokratičnimi procesi, funkcijo naroda in nacije ter strpnostjo do drugačnosti. Poudarek je na razumevanju nacionalne identitete, človekovih in političnih pravic ter aktivnem sodelovanju v demokratičnih procesih, kar prispeva k razvoju pravične in trajnostne družbe.

V ospredju je spoznavanje pomena parlamentarne demokracije, svobode, enakopravnosti in človekovih pravic ter vrednot pluralne, strpne in demokratične družbe.

Spodbujamo tudi kritično razmišljanje o aktualnih globalnih vprašanjih ter iskanje rešitev za sodobne izzive, kar pripomore k pravičnejši in trajnostni družbi.

Poseben poudarek je na razumevanju vloge Slovenije v evropskem kontekstu in pomenu socialne ter pravne države.

Tema *družba in demokratično sodelovanje* poudarja pomen razumevanja demokracije, demokratičnih procesov, funkcije naroda in nacije ter razvijanja strpnosti do drugačnosti. Dijaki ob tej temi raziskujejo aktualna globalna vprašanja, iščejo rešitve za sodobne izzive in prispevajo k oblikovanju pravičnejše ter trajnostne družbe.

Demokracija kot oblika družbene in politične ureditve ima svoje značilnosti, ki se od značilnosti nedemokratičnih ureditev razlikujejo v oblikah odločanja, postavljanju norm in pravil za svoje delovanje ter vrednotah, na katerih je osnovana. Skupno življenje ljudi urejajo norme in pravila, ki svobodo posameznika omejujejo, pa tudi ščitijo. V sodobnih družbah se ta pravila vzpostavijo tako, da člani družbe sodelujejo pri njihovem oblikovanju, kar pomeni, da so oblikovana na demokratičen način.

DODATNA POJASNILA ZA TEMO

Priporočila za učitelje:

- » poudarek na prilagoditvi dejavnosti možnostim in interesom dijakov,
- » refleksija kot ključni del vsake dejavnosti za utrjevanje znanja,
- » spodbujanje aktivnega učenja, sodelovanja in povezovanja vsebin z življenjem,
- » spodbujanje raziskovanja, ustvarjalnosti in vrednotenja informacij za razvijanje razumevanja demokracije, vloge naroda in nacije ter različnih oblik sodelovanja v demokratičnih procesih.

Pomembno je, da dijaki:

razvijajo politično, medijsko in finančno pismenost,

razumejo pomen aktivnega državljanstva in demokratičnih procesov.

Na ta način dijaki pridobijo znanja, ki jim omogočajo boljše razumevanje demokratičnih procesov in njihovo uporabo v vsakdanjem življenju.

Didaktična pojasnila

Učitelj gradi znanje in strokovne pojme (koncepte) teme, razvija veščine, stališča in odnose, ki so opredeljeni s cilji teme, na izkušnjah dijakov, njihovem doživljanju sebe, odnosov in sveta, na kritični refleksiji in etični komunikaciji.

Zato načrtuje in omogoča avtentične učne situacije, ki izhajajo iz realnih in aktualnih življenjskih primerov oziroma situacij.

Obravnava ciljev teme ponuja tudi priložnosti za medpredmetno povezovanje (npr. z zgodovino, geografijo, slovenščino, tujimi jeziki, likovno umetnostjo), hkrati pa z drugimi področji delovanja šole tako na vzgojnem, preventivnem kot na izobraževalnem področju.

Marsikatera vsebina teme je za dijake abstraktna (npr. postopki odločanja, veje oblasti), zato je nujno, da učitelj razmisli o ustreznih didaktičnih strategijah, metodah in oblikah dela oziroma dejavnostih, ki vključujejo premostitev abstraktnosti (npr. simulacije, igre vlog, izkustveno, projektno učenje). Učitelj naj načrtuje tudi takšne dejavnosti, ki omogočajo razvijanje kritičnega in analitičnega mišljenja dijakov, asertivnost in uživanje ter krepijo sodelovanje in delovanje.

Uporaba Ustave RS naj bo temeljni pripomoček pri učenju.

Če se ljudje želijo kompetentno odločiti o svojih predstavnikih v državnem zboru ali poslancih v Evropskem parlamentu ali na referendumu o določenem vprašanju, morajo spremljati aktualna politična in družbena dogajanja ter jih kritično vrednotiti. S tem ko imamo dovolj informacij, se lahko tehtno in premišljeno odločimo ali pa se tudi družbeno ali politično angažiramo na druge načine ter tako izrazimo lastno mnenje ali prispevamo k reševanju določenega problema, ki se nam zdi pomemben in družbeno relevanten. S tem uresničujemo aktivno državljanstvo.

V demokratičnih državah je zelo pomembno, da so pravila in načela njenega delovanja natančno določena, čemur rečemo politična ureditev.

Vse to je tudi v Republiki Sloveniji zapisano v ustavi, ki je najvišji pravni akt. To pomeni, da so mu vsa ostala pravila in zakoni v državi podrejeni in morajo biti usklajeni z njo. Ker je Slovenija del Evropske unije, pa je tudi zakonodaja, ki jo sprejmejo na evropski ravni, ravno tako zavezujoča za Slovenijo. Med drugim to pomeni, da Slovenija določene zadeve ureja enako kot druge države članice. Demokratične skupnosti urejajo skupne zadeve s političnimi odločitvami, ki morajo imeti čim širšo legitimnost oziroma podporo. Ker ljudstvo ne more vedno odločati o vseh vprašanjih, je urejanje prepuščeno oblasti, ki izhaja iz ljudstva. To pomeni, da imajo ljudje možnost izbrati svoje predstavnike, torej kdo bo na oblasti zastopal njihove interese in komu bodo zaupali, da bo sprejemal takšne odločitve in urejal javne zadeve tako, da bo to v skladu z njihovo voljo.

Osrednji način, kako ljudstvo izbira svoje predstavnike, so volitve.

Na njih nastopajo politične stranke s svojimi kandidati in programi, s katerimi predstavijo, kako si predstavljajo nadaljnji razvoj države. Poleg volitev, na katerih lahko polnoletni državljani volijo in so voljeni, pa lahko ljudje izrazijo svoje mnenje o pomembnem družbenem vprašanju tudi na referendumu, ki je oblika neposredne demokracije.

Republika Slovenija zbira finančna sredstva za svoje delovanje v državnem proračunu, ki je pomemben vir sredstev občin, preko njega se pretakajo tudi sredstva EU in se financira delovanje javnega sektorja, ki opravlja javne funkcije, uresničuje javni interes in zadovoljuje javne potrebe. V zasebnem oziroma gospodarskem sektorju ekonomska dejavnost poteka preko zasebnih podjetij, ki zadovoljujejo interese lastnikov podjetij in potrebe potrošnikov s ciljem ustvarjanja dobička za zasebno korist. Znotraj obeh sektorjev delujejo delodajalci in delojemalci z različnimi motivi in interesi, posledično pa prihaja tudi do konfliktov interesov. Pri reševanju teh imajo ključno vlogo sindikati in delodajalske organizacije s ciljem zaščite ekonomskih in socialnih interesov posameznih deležnikov. Ekonomske pravice omogočajo posamezniku izgrajevanje premoženjske varnosti in svobode, socialne pravice pa zagotavljajo možnosti za dostojno življenje. Ekonomske in socialne pravice so varovane na mednarodni in nacionalni ravni. Ustava Republike Slovenije zagotavlja prepoved dela otrok in varstvo mladih pri delu.

Članstvo v EU nam je prineslo finančne in razvojne prednosti, nove odgovornosti in številne izzive.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA TEMO

Osnovno raziskovanje demokracije se začne z njenim udejanjenjem in participacijo v vsakdanjem življenju, na ta način pa se hkrati razvija zmožnost za etični premislek in sklepanje na vrednotno usmeritev, na kateri temelji koncept človekovih pravic, brez katerega demokracija ne more ne obstajati ne obstati.

Republika Slovenija je z vpisom človekovih in otrokovih pravic v ustavo in zakone zavarovala le-te pred kršenjem in neupoštevanjem, kljub temu pa so človekove pravice kršene povsod po svetu – tudi v Republiki Sloveniji.

Z zaščito in varovanjem človekovih pravic se ukvarjajo tudi posebej za to nalogo ustanovljene nacionalne in mednarodne institucije, odgovornost vsakega posameznika pa je, da pozna, razume in ponotranji temeljne človekove pravice, svoboščine in dolžnosti, družbene vrednote in norme in s tem krepi družbeno in socialno odgovornost ter svoje delovanje za demokratično skupnost, lastno dobrobit in dobrobit drugih.

DRUŽBA IN DEMOKRATIČNO SODELOVANJE

CILJI

Dijak:

O: razume funkcijo naroda in nacije, ter razvija strpnost do drugačnosti in spoštovanja med narodi;

SC (1.2.5.1 | 1.2.4.1 | 3.3.1.2 | 2.1.2.1)

O: razume pojem demokracija in razvija odnos do demokratičnega delovanja v ožji in širši skupnosti;

SC (1.2.2.2 | 1.2.4.1 | 1.2.5.1 | 3.3.2.1 | 4.1.1.1)

O: raziskuje značilnosti modernih držav, človekove in politične pravice, razume načine in pomen politične participacije ter značilnosti političnega življenja v Sloveniji in Madžarski;

SC (1.1.1.1 | 1.2.1.1 | 1.2.2.2 | 5.1.1.1)

O: razume pomen socialne in pravne države;

SC (1.2.1.1 | 1.2.4.1 | 3.3.1.1 | 3.3.5.3)

I: razvija kritično razmišljanje o aktualnih družbenih in političnih dogajanjih ter razume vpliv človeškega delovanja na družbo in okolje.

SC (1.2.5.1 | 3.3.2.1 | 1.2.2.2 | 3.3.5.3 | 4.1.1.1)

STANDARDI ZNANJA

Dijak:

» opiše funkcijo naroda in nacije ter razloži pomen konstruktivnih odnosov med narodi;

» **pojasni pomen demokracije in predstavi demokratične postopke v ožji in širši skupnosti;**

» predstavi različne demokratične postopke;

» ponazori pojem socialna in pravna država;

» **ob primerih aktualnega političnega ali družbenega dogajanja pokaže možnost aktivnega državljanstva.**

TERMINI

- Demokracija ◦ država ◦ politika ◦ moč oblasti ◦ veje oblasti ◦ pravna država ◦ socialna država
- parlamentarne stranke ◦ politična kultura ◦ človekove pravice ◦ nacija ◦ narod ◦ patriotizem
- nacionalna identiteta ◦ evropska identiteta ◦ nacionalizem ◦ predsodki ◦ stereotipi ◦ ksenofobija
- genocid ◦ sožitje ◦ aktivno državljanstvo ◦ politična participacija ◦ atributi državnosti ◦ volitve
- referendum ◦ pobude ◦ politične kampanje ◦ poklicna združenja ◦ skupine pritiska ◦ interesne skupine
- protesti ◦ civilne iniciative ◦ družba blaginje ◦ potrošništvo ◦ globalizacijski izzivi ◦ globalni izzivi
- trajnostni razvoj ◦ družbena neenakost ◦ migracije ◦ EU ◦ Evropska komisija ◦ Evropski svet ◦ schengen
- suverenost ◦ ustava

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA ZA SKUPINO CILJEV

Obravnava teme naj temelji na pridobivanju znanja, informiranosti in krepitvi zavedanja dijakov, da je politika neločljivi del vsakdanjega življenja, tudi njih samih. Politika na eni strani vključuje tako dejavnosti in delovanje države (Republike Slovenije) ali Evropske unije (ožje razumevanje politike) kot »praktično« razumevanje konceptov iz vsakdanjega življenja in jezika, torej vsako družbeno relevantno delovanje, ki ureja socialni položaj ljudi ali družbenih skupin (širše razumevanje politike).

Posebna pozornost je naravnana na didaktične strategije, metode in oblike dela, ki omogočajo aktivno in avtentično učenje, aktualizacijo, spremljanje družbenega in političnega dogajanja, ter na proces učenja (npr. na spremljanje veščin sodelovanja, komunikacije, lastno odgovornost za dosego zastavljenega cilja in nadzor nad procesom učenja, refleksijo ter sposobnost za uravnoteženo ter kritično evalvacijo in samoevalvacijo).

Z organizacijo sodelovalnega učenja in diskusije (ki je lahko strukturirana ali ne) učitelj vzpostavi učno situacijo, v kateri dijaki vrednotijo in soočajo različna stališča s kriteriji demokratičnega komuniciranja in etičnih načel. Učitelj naj uporablja različne avdiovizualne vire, kot so dokumentarni filmi in članki iz dnevnih časopisov, za poučevanje sodobnih izzivov s ciljem povezati teorijo z aktualnimi vprašanji in razširiti razumevanje dijakov o sodobnih temah.

Dejavnosti politične participacije in sodelovanja v družbi, t. i. aktivno državljanstvo, so raznolike (tako npr. udeležba na volitvah kot sodelovanje v skupnosti) in so eden ključnih pogojev za delovanje demokracije.

Obravnavo ciljev aktualiziramo in konkretiziramo ob spremljanju družbenopolitičnega dogajanja (npr. novic v tiskanih in spletnih medijih, televizijskih poročil, pogovornih oddaj, blogov). Pri tem naj bodo takšne dejavnosti povezane tudi z analizo teksta, v katero vključujemo tako pisna kot zvočna besedila, slikovna gradiva, npr. fotografije, reklamne plakate, slogane, pa tudi analizo statističnih podatkov z grafikoni, tabelarnimi prikazi ipd.

Dijaki z izgrajevanjem in negovanjem skrbnostnih, sodelovalnih in demokratičnih odnosov v oddelku ponotranjajo zavedanje, da demokratična družba lahko kakovostno, stabilno in vključujoče deluje le, če so njeni posamezniki etični in usmerjeni v delovanje za skupno dobro, so proaktivni, informirani, odgovorno družbeno kritični in premorejo določeno mero državljskega poguma.

Glavni poudarki teme: razumevanje vloge naroda, nacije in države ter odnosov med narodi, pojem socialne in pravne države, razvoj strpnosti, kritičnega mišljenja in pozitivnega odnosa do demokracije, spoznanje posledic človeškega delovanja za družbeno in naravno okolje na globalni ravni, kritično spremljanje aktualnega dogajanja doma in v svetu za oblikovanje odnosa do demokratičnega sodelovanja.

Primeri dejavnosti

Na spletiščih gov.si lahko dijaki raziskujejo članstvo Slovenije v različnih mednarodnih organizacijah.

Po skupinah ali v parih si izberejo eno od mednarodnih organizacij, katere članica je Slovenija, in raziščejo pomen te organizacije, naloge in cilje ter vlogo Slovenije v njej.

Dijaki primerjajo različne poglede na določeno situacijo/dogodek in oblikujejo kriterije za presojo. Analiza raznovrstnih besedil (tekstovnih in/ali slikovnih) je pomembna podpora za razvijanje bralne pismenosti dijakov. Z organizacijo sodelovalnega učenja in diskusije (ki je lahko strukturirana ali ne), učitelj vzpostavi učno situacijo,

v kateri dijaki vrednotijo in soočajo različna stališča s kriteriji demokratičnega komuniciranja in etičnih načel, pri čemer se krepijo dijakova odgovornost, avtonomija, skrb za osebno integriteto in družbena odgovornost. Učitelj naj pri obravnavi vsebin znotraj te teme predvidi takšne učne situacije, v katerih katere bodo dijaki lahko razvijali možnost razmišljanja o perspektivi drugega, sočutje, etično senzibilnost in spoštljivo komunikacijo ter kritično vrednotili aktualne globalne izzive in posledice, ki vplivajo na mladostnike.

Primeri izkustveno in raziskovalno zasnovanega pouka: učitelj izhaja iz dijak kot aktivnega državljan: kako je lahko vsak dijak aktiven državljan pri njegovi starosti v razredni in šolski skupnosti, dijaki opravijo refleksijo izkušenj in načrtujejo izboljšave (potek volitev v razredni in šolski skupnosti v skladu demokratičnimi postopki).

Analizo stanja lahko dijaki opravijo z načrtom in izvedbo raziskave volitev v oddelčne skupnosti na ravni celotne šole, predstavijo rezultate, izoblikujejo in predstavijo predloge za razredne volitve po načelih, kot veljajo na ravni države, pri tem pa sodelujejo s šolsko skupnostjo. S tem zagotovijo transparentnost in participacijo ter odločanje vseh dijakov na šoli.

Primeri problemsko in projektno zasnovanega pouka: na primeru aktualnega dogajanja na šoli ali v lokalni skupnosti dijaki proučijo in rešujejo zastavljeni problem (npr. pomanjkanje športnih površin za aktivno preživljanje prostega časa mladih, osamljenost starejših v lokalni skupnosti), raziščejo stanje, pripravijo pobudo, jo predstavijo (na šolski skupnosti, odločevalcem na lokalni ravni), spremljajo izvajanje in uresničevanje načrta oz. pobude, poročajo.

Primeri pouka na prostem/v okolju: dijaki raziščejo ključne informacije o delovanju lokalne skupnosti, v manjših skupinah pripravijo vprašanja za pogovor s predstavnikom lokalne skupnosti (npr. županom), obisk v lokalni skupnosti vodijo dijaki, opravijo pogovor, po izteku pripravijo predstavitev njihovega delovnega dne, refleksijo in poročilo.

Primeri projektnega in avtentično zasnovanega pouka: načrtuje simulacijo delovanja političnih strank, izpelje simulacijo volilnega postopka (oz. sodeluje v simulaciji) in analizira rezultate simulacije volitev; simulacija poteka volitev (volilni program, volilna kampanja, organizacija volitev, analiza volilnih rezultatov), dela v državnem zboru.

Primeri projektno zasnovanega pouka: načrt in izvedba akcije (aktivno državljanstvo); dijaki ob ogledu videoposnetka / branju besedila po kriterijih (demokratično/nedemokratično) raziščejo primere nedemokratičnega delovanja, obravnava volitev in odločanja (npr. referendum) z analizo političnih programov strank, njihovega propagandnega gradiva (npr. letakov, oglasov v medijih), razpisa, obvestila o volilnem okraju ipd., obravnava motivov, vloge in načinov delovanja s primerjavo političnih programov strank in zakonodaje, ki ureja to področje.

Spremljanje izbranega družbenopolitičnega dogajanja v določenem časovnem obdobju z vodenjem, zbiranjem dokazil ter predstavitev in diskusijo v razredu (npr. vloga Republike Slovenije v Evropski uniji, institucije EU).

Ogled dnevnih poročil pri pouku ter analiza teksta, ki omogoča analizo vsebine, načel demokratične razprave, (neverbalne) komunikacije, izražanja in utemeljevanja.

Uporaba statističnih in drugih relevantnih podatkov (npr. državne volilne komisije, Eurobarometer, Slovensko javno mnenje, grafični prikaz razporeditve sedežev v državnem zboru), ki so povezani tudi s temami, ki

zanimajo mlade (npr. kaj se zdi mladim pomembno), ob obravnavi Republike Slovenije kot socialne in pravne države: uporaba Ustave RS in konkretnih primerov iz aktualnega dogajanja.

Analiza konkretnih primerov (npr. dokumentarni posnetek, reportaža, intervju, blog, fotografije, pesmi).

Dijaki sodelujejo v debatah o različnih vidikih demokracije (npr. prednosti in slabosti, vloga državljanov, institucij, vloga ustave, državljanstvo RS, pravna enakost, vpliv EU na življenje v Sloveniji, odločevalni procesi v EU (Evropski parlament, Svet, Komisija).

Refleksija: dijaki po debatah napišejo/povzamejo, kaj so se naučili, in izrazijo svoja stališča.

Finance, delo in gospodarstvo (finančna pismenost): spoznanje ekonomskih pravic državljanov (npr. pravica do lastnine, dela, enakega plačila); razumevanje delovanja države: pridobivanje in poraba sredstev; analiza odnosov med delodajalci in delojemalci ter pomen sindikatov in stavk.

Simulacije demokratičnih procesov (politična pismenost)

Simulacija volitev: dijaki oblikujejo politične stranke, napišejo programe, vodijo kampanjo in izvedejo volitve. Po volitvah sledi razprava o izkušnjah in pomenu demokratičnih procesov; razprava o razlikah med referendumom in volitvami.

Simulacija občinskega sveta: dijaki prevzamejo vloge članov občinskega sveta, razpravljajo o lokalnih problemih ter sprejemajo odločitve. Sledi analiza procesa in pomena sodelovanja v demokraciji.

Analiza delovanja socialne in pravne države: dijaki analizirajo primere delovanja socialne in pravne države (npr. dostop do zdravstvenih storitev, izobraževanja, socialne varnosti) ter razpravljajo o pomembnosti teh institucij za družbo.

Kritična analiza medijskih vsebin (medijska pismenost): spremljanje in analiza aktualnih dogodkov doma in po svetu; razprava o različnih perspektivah poročanja in razvoj kritičnega pogleda na informacije; dijaki spremljajo medije, analizirajo poročila o aktualnih dogodkih ter predstavljajo dogajanje doma in po svetu.

Razprava o različnih perspektivah pomaga dijakom razviti kritičen pogled na novice in informacije.

Raziskovanje političnih strank in globalnih izzivov: dijaki raziskujejo programe političnih strank glede trajnostnega razvoja in predstavijo svoje ugotovitve; predstavitev nalog političnih strank; analiza simbolov in praznikov RS, glavnih značilnosti politične ureditve ter nalog nosilcev oblasti.

Razprava o globalnih izzivih (npr. podnebne spremembe, migracije, neenakost) ter primeri dejavnosti humanitarnih in okoljevarstvenih organizacij.

Uporaba multimodalnih gradiv: dijaki analizirajo konkretne primere (dokumentarni posnetek, reportaža, intervju, blog, fotografije, pesmi) za poglobitev razumevanja izbranih pojmov.

Raziskovanje demokratičnih sistemov po svetu: dijaki raziskujejo različne demokratične sisteme po svetu in analizirajo njihov vpliv na družbo. Sledi razprava o ključnih demokratičnih vprašanjih (svoboda govora, volilne pravice, vloga medijev).

Gostujoči govorniki, debate in ekskurzije: organizacija srečanja z gostujočimi govorniki (politik, novinarji, aktivisti), ki dijakom predstavijo izzive in uspehe demokracije (npr. ob obisku Hiše EU v Ljubljani).

Organizirajte ekskurzije (npr. obisk parlamenta, institucij EU, občine), na katerih dijaki spoznajo delovanje demokratičnih institucij. Ključni poudarek je na refleksiji, pri kateri dijaki utrjujejo pridobljeno znanje, razvijajo sposobnosti kritičnega razmišljanja in povezujejo vsebine z življenjem.

Medpredmetno povezovanje in projektno delo / družbeno angažirano

Dijaki sodelujejo v medpredmetnih projektih, ki povezujejo družboslovne, naravoslovne, tehnične in humanistične vede pri obravnavi okoljskih in drugih aktualnih problemov; sodelujejo pri lokalnih in državnih akcijah, npr. angažirani plakat – skozi svoje delo govorijo o sebi, svojih prepričanjih, kulturi, zgodovini – skuša vplivati na procese v družbi.

Učitelj načrtuje dejavnosti tako, da vključujejo tudi povezovanje z različnimi poklicnimi področji in situacijami iz realnega delovnega okolja. To omogoča dijakom, da razvijajo razumevanje specifičnih znanj in spretnosti, ki so ključni za njihov poklicni razvoj.

Učitelj naj ob načrtovanju predvidi tudi čas za (samo)refleksijo in (samo)evalvacijo dejavnosti dijakov. Za zagotavljanje kakovostnega učenja so ključna kakovostna vprašanja in povratna informacija ter vrstniško sodelovanje.

Ključni poudarek je na refleksiji, pri kateri dijaki utrjujejo pridobljeno znanje, razvijajo sposobnosti kritičnega razmišljanja in povezujejo vsebine z življenjem ter bodočim poklicem.

Projekti spodbujajo razvoj odgovornih državljanov, ki so sposobni kritično ocenjevati in vplivati na družbene procese.

PRIPOROČENI NAČINI IZKAZOVANJA ZNANJA

Pomembno je, da ocenjevanje poteka na tak način, kot se izvaja pouk (»ocenjujem tako, kot poučujem«).

Za vse načine izkazovanja znanja učitelj skupaj z dijaki ali sam oblikuje kriterije uspešnosti za vrednotenje znanja.

Učitelj daje dijakom sprotne povratne informacije o njihovem napredku po načelih formativnega spremljanja.

Primeri: simulacije, igra vlog, priprava poročila/plakata/posnetka/e-zgodbe/seminarske naloge o izbrani temi, predstavitev aktualnih dogodkov doma in po svetu, predstavitev simbolov in praznikov RS, angažiranje/sodelovanje pri lokalnih in državnih akcijah, predstavitev delovanja socialne in pravne države, predstavitev demokratičnih procesov.

OPISNI KRITERIJI

Kriteriji ocenjevanja lahko vključujejo kreativnost, analitične sposobnosti, komunikacijo in raziskovalne veščine. S sooblikovanjem kriterijev uspešnosti, povratno učiteljevo ali vrstniško informacijo in samorefleksijo dijaške podpremo pri razmišljanju o njihovem lastnem učenju in napredovanju ter jih tako usmerjamo v samouravnavanje učenja.

Navodila in opisne kriterije za izdelke poznajo vnaprej, lahko sodelujejo pri njihovem nastajanju. Izdelke lahko glede na pridobljeno povratno informacijo pred ocenjevanjem izboljšajo.

Še posebej naj učitelj načrtuje ocenjevanje izdelkov in dejavnosti, ki se vsebinsko povezujejo s poklicno usmeritvijo, in izhaja iz izvedenih dejavnosti pri pouku.

Učitelj upošteva predlagane kriterije ocenjevanja: razumevanje pojmov, sodelovanje in kritično mišljenje, uporaba virov, jasnost in natančnost, kreativnost.

Opisni kriteriji določajo tiste vidike znanja, za katere pričakujemo, da jih dijak pridobi/razvije, kasneje pa pri preverjanju in ocenjevanju znanja tudi izkaže. Iz opisnih kriterijev je razvidno, po čem bo učitelj presojal kakovost dijakovega dosežka, kakšen dosežek (v določenem časovnem obdobju) je tisti, ki velja za optimalnega, in kateri je tisti, ki bo zadostil le minimalnim standardom znanja.

Opisne kriterije pripravljajo aktivni učitelji, v pripravo vključijo tudi dijake, saj so za dijake kažipot, učitelju pa pomagajo, da se pri preverjanju in ocenjevanju znanja osredotoča na različne vidike znanja (in ne zgolj na najbolj očitne in najlažje merljive). Sentočnik (2002, 2004) opredeljuje sestavne dele opisnih kriterijev po področjih spremljanja.

Znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov

Dijak:

- » izkaže znanje in razumevanje dogodkov, pojavov, procesov,
- » obvlada uporabo terminologije in strokovnega jezika, ki ju uporabi za prikaz razumevanja dogodkov, pojavov, procesov,
- » sklepa o vzrokih, povodih in posledicah, razlaga, utemelji, argumentira njihov pomen ter jih razlikuje,
- » izkaže razumevanje konceptov in jih zna uporabiti v različnih kontekstih,
- » sklepe, razlage, argumente in interpretacije predstavi na različne načine (ustno, pisno, s plakati, referati, eseji, digitalno tehnologijo idr.).

Analiza, sinteza, vrednotenje in interpretacija virov

Dijak:

- » s pomočjo virov zna časovno in prostorsko umestiti dogodke, pojave, procese,
- » oblikuje odgovore, sklepe, razlage,
- » pripravi mnenja in jih utemelji,
- » interpretira dogajanje, pojave, procese z več vidikov (perspektiv).

Več o načelih formativnega spremljanja si lahko preberemo v gradivih, navedenih v literaturi.

VIRI IN LITERATURA PO POGLAVJIH

OPREDELITEV PREDMETA

- » Ažman, T. idr. (2014). Učenje učenja: Primeri metod za učitelje in šole. Ljubljana: šola za ravnatelje. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/5jdkvrt>
- » Agencija RS za okolje. (b. d.). Atlas okolja Atlas okolja (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3s81dzf>)
- » Aleš Maver, Tomaž Smole, Nejc Kavka, (2024) Zgodovinski atlas, MK
- » Bačnik, A. et al (2022) Naravoslovna pismenost. Opredelitev gradnikov in podgradnikov. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qnj9stv>.
- » Bačnik, et al (2016) Izobraževalni lističi Scientix NA-MA. Ljubljana. Zavod RS za šolstvo. Scientix-namalisti.pdf (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ymvm8w5>)
- » Bačnik, et al (2017) Izobraževalni lističi Scientix NA-MA 2. Ljubljana. Zavod RS za šolstvo. Scientix-NA-MA-2.pdf (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/x63dfv7>)
- » Bevek, P. et al (2022) Reševanje avtentičnih problemov na STEM-področju. Zbirka Vrednotenje prečnih veščin z digitalnimi orodji na STEM-področju, uredili B. Moravec in S. S. Kumer. Gradivo projekta ATS STEM. Resevanje_avtenticnih_problemov_STEM.pdf (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ynko8al>)
- » Barsotti, V et al (2022). Okvir digitalnih kompetenc za državljane. Z novimi primeri rabe znanja, spretnosti in stališč. Prevod Zavod RS za šolstvo. DigComp 2.2 - The Digital Competence Framework for Citizens (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/n0n2c3c>)
- » Brodnik V (2014). Pouk zgodovine o vojnah skozi oči otrok in mladostnikov. Zgodovina v šoli 23(1-2), str. 23-45. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/4paxi9>
- » Brodnik, V. idr. (2018). Spodbujanje razvoja veščin dela z viri s formativnim spremljanjem. Projekt ATS2020. VescineDelazViri.pdf (<https://www.zrss.si/pdf/VescineDelazViri.pdf>)
- » Cvetko, S. (2023). Geografska bralna značka: magistrsko delo. Filozofska fakulteta. Ljubljana <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/rb8uxij>
- » Kompare, A. in Rupnik Vec, T. (2016). Kako spodbujati razvoj mišljenja. Od temeljnih miselnih procesov do argumentiranja. Zavod RS za šolstvo.
- » Katalog znanja Družboslovje in naravoslovje (2007). Nižje poklicno izobraževanje.

- » Kregar, S., Rojc, J., Rutar Ilc, Z., Sambolić Beganović, A. In Slivar, B. (2020). ITS – priročnik za načrtovanje in izvedbo interdisciplinarnega tematskega sklopa. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: www.zrss.si/pdf/ITS_prirocnik.pdf (http://www.zrss.si/pdf/ITS_prirocnik.pdf)
- » Marentič Požarnik, B. in Plut Pregelj, L. (2009). Moč učnega pogovora. Poti do znanja z razumevanjem.
- » Moravec, B. et al (2022) Reševanje avtentičnih problemov in razvijanje prečnih veščin po konceptu projekta ATS STEM. Zbirka Vrednotenje prečnih veščin z digitalnimi orodji na STEM-področju, uredili B. Moravec in S. S. Kumer. Gradivo projekta ATS STEM. Razvijanje_precnih_vescin_STEM.pdf (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/58tcl16>)
- » Osamosvojitve Slovenije. (2008) Priročnik za učitelje. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- » OZN. (b. D.). Cilji trajnostnega razvoja. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/cezzq6s>
- » Polšak, A. (2014). Vloga zemljevidov pri pouku geografije. V A. Žakelj (ur.), Posodobitev kurikularnega procesa na osnovnih šolah in gimnazijah : sklop: posodobitev pouka na osnovnih šolah in gimnazijah : zbornik prispevkov zaključne konference in predstavitev predmetno razvojnih skupin, Ljubljana, 1. julij 2013. 2. izd., str. 83–92. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/21d4qyi>
- » Rogič Ožek, S. et. al. (2019) Formativno spremljanje kot podpora učencem s posebnimi potrebami: priročnik za strokovne delavce. Ljubljana. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3pxxcl2>
- » Rupnik Vec, T. in Kompare, A. (2006). Kritično mišljenje v šoli. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3cjpshh>
- » Rupnik Vec, T. (2011). Izzivi poučevanja: spodbujanje razvoja kritičnega mišljenja. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/shvar6r> » Rupnik Vec, T. (Ur.) (2017). Veščine kritičnega mišljenja. Primeri nalog za spodbujanje kritičnega mišljenja pri različnih predmetih v osnovni šoli. Zavod RS za šolstvo. vescine-kriticnega-misljenja-naloge.pdf (zrss.si) - Išči šolskih rezultatov (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/hq2jubq>)
- » Rupnik Vec, T., Mikeln, P., Gros, V., Drnovšek, M. (2018). Spodbujanje razvoja veščin kritičnega mišljenja s formativnim spremljanjem. Mednarodni projekt Assessment of Transversal Skills - ATS2000. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vlr2ryq> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vlr2ryq>)
- » Rutar Ilc, Z. (2019). Vodenje razreda za dobro klimo in vključenost (1. izd., Let. 3, str. 40). Zavod Republike Slovenije za šolstvo in vprašalnik: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/j70ouu>
- » Rutar Ilc, Z., Rogič Ožek, S., Gramc, J. (2017) Socialno in čustveno opismenjevanje za boljšo vključenost. Zavod RS za šolstvo. Ljubljana. Socialno in čustveno opismenjevanje za dobro vključenost - 4. zvezek - Zavod RS za šolstvo (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/roh7b3x>)
- » Sentočnik, S (2004). Zakaj potrebujemo opisne kriterije in kako jih pripravimo. Preverjanje in ocenjevanje, letnik 1, št. 01, str. 51-57; letnik 1, št. 02-03, str. 71-75, 2004. Nova Gorica in Sentočnik, S. (b.d.) Terminologija na temo vrednotenja. <https://tinyurl.com/3m7yje6d>
- » Spodbujanje_razvoja_pismenosti.pdf Lipovšek Lenasi, I. Bralna pismenosti in geografija. BP_ucni_jezik_clanek_LipovsekLenasi.pdf (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/pbi5vxx>)

- » Skvarč, M. et al (2018) Spodbujanje razvoja veščin znanstvenega raziskovanja s formativnim spremljanjem. Gradivo projekta ATS 2020. Zavod RS za šolstvo, Ljubljana.
VescineZnanstvenegaRaziskovanja.pdf (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/onh59lq>) (DL str. 47)
- » Suban, M et al (2022) Razvijanje prečnih veščin na STEM-področju s formativnim spremljanjem in digitalno tehnologijo. Priročnik za učitelje. Zbirka Vrednotenje prečnih veščin z digitalnimi orodji na STEM-področju, uredili B. Moravec in S. S. Kumer. Gradivo projekta ATS STEM.
Razvijanje_precnih_vescin_STEM_formativno_spremljanje.pdf
(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/6v9d0hn>)
- » STAT. (b. d.). Kazalniki ciljev trajnostnega razvoja. <https://www.stat.si/Pages/cilji>
- » Štraser, N. in Bevc, V. (2018). Spodbujanje razvoja veščin sodelovanja in komuniciranja s formativnim spremljanjem. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/er83s5h>
- » Tacol, A., Lekić, K., Konec Juričič, N., Sedlar Kobe, N., & Roškar, S. (2019). *Zorenje skozi To sem jaz: razvijanje socialnih in čustvenih veščin ter samopodobe: priročnik za preventivno delo z mladostniki* (Prenovljena druga izd. priročnika 10 korakov do boljše samopodobe). Nacionalni inštitut za javno zdravje.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/yfn032w>
- » Uporaba zemljevidov pri pouku geografije in zgodovine v OŠ [Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta]. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/a19bpji>.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Ahačič, K. idr. (2024). *Skupni cilji in njihovo umeščanje v učne načrte in kataloge znanj*. Zavod RS za šolstvo. www.zrss.si/pdf/skupni_cilji.pdf (http://www.zrss.si/pdf/skupni_cilji.pdf) (plakati skupnih ciljev s številkami: Prenova – Zavod RS za šolstvo (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qb40ozc>)).

Ažman, T. idr. (2014). *Učenje učenja: Primeri metod za učitelje in šole*. Šola za ravnatelje. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/5jdkvrt>

Brodnik, V. (2014). Pouk zgodovine o vojnah skozi oči otrok in mladostnikov. *Zgodovina v šoli* 23(1-2), 23–45.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/4paxi9>

Brodnik, V. idr. (2018). *Spodbujanje razvoja veščin dela z viri s formativnim spremljanjem*. Projekt ATS2020. <https://www.zrss.si/pdf/VescineDelazviri>

Cigler, N. (ur.). (2003). *Primeri pouka izbranih učnih tem iz geografije v osnovni in srednji šoli*. Zavod RS za šolstvo.

Cvetko, S. (2023). *Geografska bralna značka* [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/rb8uxij>

Dokumentarni film. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/czw8dti>

Golob, A. (2020). Terensko delo z uporabo mobilnih tehnologij pri pouku geografije. *Geografija v šoli*, 3.
<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/zjqxvc4>

Gozd in gozdarstvo. (b. d.). *Gozdne učne poti*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ukze1zf>

Ilc Klun, M. (2028). Vključenost tematik slovenskega izseljenstva v pouk geografije. *Geografija v šoli*, 26(3), 44–50. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/rysn2w>

Kompare, A. in Rupnik Vec, T. (2016). *Kako spodbujati razvoj mišljenja. Od temeljnih miselnih procesov do argumentiranja*. Zavod RS za šolstvo.

Kotiček za učenje. Skozi igro in učenje odkrivam Evropsko unijo. Evropska unija. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/eqa0k28>

Kregar, S., Rojc, J., Rutar Ilc, Z., Sambolić Beganović, A. in Slivar, B. (2020). *ITS – priročnik za načrtovanje in izvedbo interdisciplinarnega tematskega sklopa*. Zavod RS za šolstvo. www.zrss.si/pdf/ITS_prirocnik.pdf (http://www.zrss.si/pdf/ITS_prirocnik.pdf)

Lahko berljivo – Evropska unija. https://european-union.europa.eu/easy-read_sl

Marentič Požarnik, B. in Plut Pregelj, L. (2009). *Moč učnega pogovora. Poti do znanja z razumevanjem*. DZS.

Gabrič, A. idr. (2008). *Osamosvojitve Slovenije. Priročnik za učitelje*. Zavod RS za šolstvo.

OZN. (b. d.). Cilji trajnostnega razvoja. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/cezzq6s>

Predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja. (2018). <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/h7x1msd> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/h7x1msd>)

Pri raziskovanju življenja velikih zgodovinskih osebnosti je smiselno izbrati širok nabor literature, ki zajema enciklopedije, biografije, avtobiografije, spomine in zgodovinske študije, ki ponujajo različne perspektive in globine vpogledov v življenje zgodovinskih osebnosti ter pomagajo razumeti njihov vpliv na razvoj zgodovine.

Resnik Planinc, T., Ilc Klun, M. (2015). Priprava in izvedba geografskih terenskih vaj v Iški vasi. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/os669pz>

Resnik Planinc, T., Ilc Klun, M. (2010). Izobraževanje za lokalno trajnostno oskrbo s hrano. *Dela*, 34, 167–186.

Rupnik Vec, T. (2011). *Izzivi poučevanja: spodbujanje razvoja kritičnega mišljenja*. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/shvar6r>

Rupnik Vec, T. (ur.) (2017). *Veščine kritičnega mišljenja. Primeri nalog za spodbujanje kritičnega mišljenja pri različnih predmetih v osnovni šoli*. Zavod RS za šolstvo. [vescine-kriticnega-misljenja-naloge.pdf](https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/hq2jubq) (zrss.si) (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/hq2jubq>)

Rupnik Vec, T. (2019). Kritično mišljenje kot kroskurikularni cilj. V Rutar Ilc, Z. in Pavlič Škerjanc, K. (ur.). *Medpredmetne in kurikularne povezave. Priročnik za učitelje*. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/b1arkpu>

Rupnik Vec, T. in Kompare, A. (2006). *Kritično mišljenje v šoli*. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/3ciphsh>

Rupnik Vec, T., Mikelc, P., Gros, V., Drnovšek, M. (2018). *Spodbujanje razvoja veščin kritičnega mišljenja s formativnim spremljanjem. Mednarodni projekt Assessment of Transversal Skills – ATS2000*. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vlr2ryq> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vlr2ryq>)

Rutar Ilc, Z. (2019). *Vodenje razreda za dobro klimo in vključenost*. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/j70ouu>

Rutar Ilc, Z., Rogič Ožek, S., Gramc, J. (2017). *Socialno in čustveno opismenjevanje za boljšo vključenost*, Zavod RS za šolstvo.

Revija Geografija v šoli – Zavod RS za šolstvo (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/2qmd467>)

Revija Zgodovina v šoli – Zavod RS za šolstvo (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/rwf2999>)

Sentočnik, S. (2004). Zakaj potrebujemo opisne kriterije in kako jih pripravimo. *Preverjanje in ocenjevanje*, 1(01), 51–57; 1(02-03), 71–75. <https://tinyurl.com/3m7yje6d>

Smernice za poučevanje o holokavstu. (2018). <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/c1c4i1b>

Spletna stran o prvi svetovni vojni WW 1 (<http://www.100letprve.si/>)

Spletni portal 30 let samostojnosti Slovenije. 30 let samostojnosti Slovenije | GOV.SI (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/zqbhvt0>)

Spletni portal Zbrali smo pogum. <http://www.zbralismopogum.si/>

STAT. (b. d.). *Kazalniki ciljev trajnostnega razvoja*. <https://www.stat.si/Pages/cilji>

Šola človekovih pravic. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/kj4rok0>

Štraser, N. in Bevc, V. (2018). *Spodbujanje razvoja veščin sodelovanja in komuniciranja s formativnim spremljanjem*. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/er83s5h>

Tacol, A., Lekić, K., Konec Juričič, N., Sedlar Kobe, N., in Roškar, S. (2019). *Zorenje skozi To sem jaz: razvijanje socialnih in čustvenih veščin ter samopodobe: priročnik za preventivno delo z mladostniki* (prenovljena 2. izd. priročnika 10 korakov do boljše samopodobe). Nacionalni inštitut za javno zdravje. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/yfn032w>

Udruga Zelena Istra. (b. d.). *Orodja za učenje. Orodja za trajnostni razvoj*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/u87c6nc>

UMANOTERA. (b. d.). *Izračunaj svoj ogljični odtis*. <https://kalkulator.umanotera.org>

Martina Sirk (2017) *Uporaba zemljevidov pri pouku geografije in zgodovine v OŠ* [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/a19bpji>.

Uporabna geografija. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/sfq4p6o>

Ustava Republike Slovenije. <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=USTA1>

Državni zbor. (2021). *Ustava v stripu: ilustrirana Ustava Republike Slovenije*. <https://tinyurl.com/y2svj5wu>

Amnesty International. (2010). *Ustavimo revščino! Metodični priročnik za izvedbo delavnic na temo revščine*. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/fc8vnsa>

Verska svoboda. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/lc4ui7g>

Brodnik, V. 2018. *Spodbujanje kritičnega mišljenja pri delu z zgodovinskimi viri*.

Puschner, M. (2022). *Vzgoja za internet. Priročnik za starše*. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/0luw64>

Zavod za zaposlovanje Knjižnica VKO-točka: Knjižnica – VKO-točka (<https://www.vkotocka.si/gradiva/knjiznica/>)

Zavod za zaposlovanje: Priročnik za odkrivanje kompetenc in želja za poklicno usmerjanje: Zavod za zaposlovanje: Priročnik za odkrivanje kompetenc in želja za poklicno usmerjanje: Ta priročnik, ki je nastal v okviru projekta Promocija poklicnega izobraževanja 2021–2022, mladim pomaga pri odkrivanju njihovih lastnosti, spretnosti in želja na kreativen način (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/5zrhzub>)

DRUŽBOSLOVJE 1: POKRAJINSKA PESTROST SLOVENIJE, MADŽARSKE IN SVETA

RAZNOLIKOST DOMAČE POKRAJINE IN SLOVENIJE TER MADŽARSKE

Natek, K., Ogrin, D., Potočnik Slavič, I.. (2014). *Atlas Slovenije za osnovne in srednje šole*. Mladinska knjiga.

Geografska bralna značka: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/i0pqe4l>

Na RTV SLO je prost dostop do domačih izobraževalnih in dokumentarnih filmov, npr: Krajinski park Pivška presihajoča jezera (rtvslo.si) (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/kj0l6vy>)

Ogrin, D. (ur.). (2023). *Uvod v študij geografije*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Ogrin, D., Plut, D., (2009/2012). *Aplikativna fizična geografija Slovenije*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Potočnik Slavič, I. (2019). Staranje na podeželju: dejstva, pričakovanja in prostorske razsežnosti. V J. Nared, K. Polajnar Horvat, N. Razpotnik Visković (ur.), *Demografske spremembe in regionalni razvoj*.

Prosto dostopni tuji dokumentarni filmi: Tuji dokumentarci <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/15qsbvu> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/15qsbvu>)

Rebernik, D. (2019). *Geografija naselij*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Rebernik, D. (2022). *Osnove fizične geografije Evrope*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Revija Geografija v šoli – Zavod RS za šolstvo (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/2qmd467>)

Resnik Planinc, T., Ilc Kluhn, M. (2024). *Sodobni izzivi didaktike geografije*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Slovenci po svetu – slovinci.si (<https://slovenci.si/slovenci-po-svetu/>)

Spletna stran Radia Val 202 (Globalna vas): <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/if9manbVal 202 • Globalna vas>

Stepišnik, U. (2024). *Geomorfologija krasi Slovenije*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Zupančič, J. (2022). *Slovenske manjšine v sosednjih državah*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Magyarország Nemzeti Atlasza <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/b05jlrw>
(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/b05jlrw>)

Turcsányi Gábor, Turcsányiné Siller Irén: *Növényföldrajz*, 2005.

Borhidi Attila: Magyarország növénytársulása, Budapest, 2003. Beke Károly - Öt éve nem lépett le ennyi magyar – Megint elindul a tömeges kivándorlás? (Portfolio.hu, 2023.04.09.)

K. Kiss Gergely - Ez az igazi migráció: már minden hatodik magyar külföldön születik (Napi.hu, 2019.04.10.)

Kiss Gábor, Benkhard Borbála: *Kő kövön... marad*, Budapest, 2007

Mezősi Gábor: Magyarország természetföldrajza, Akadémia Kiadó, Budapest, 2011.

Bulla Béla, Mendöl Tibor: *A Kárpát-medence földrajza*, Lucidus kiadó, Budapest, 1999.

Farsang Andrea: *Fedezd fel, gondold át! Magyarország földrajza másképp*, MTA, Innovariant nyomdaipari Kft., Szeged, 2021.

GOSPODARSKE ZNAČILNOSTI SLOVENIJE IN MADŽARSKE V EU

AktivnostiVIZ_Podnebni_cilji_in_vsebine_vVIZ.pdf (zrss.si) (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/1d1ysi5>)

Natek, K., Ogrin, D., Potočnik Slavič, I.. (2014). *Atlas Slovenije za osnovne in srednje šole*. Mladinska knjiga.

BEAT_Zelena_EU-1.pdf (zrss.si) (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/cju71ax>)

Celostni_program_VITR.pdf (zrss.si) (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/0x9p14v>)

Geografska bralna značka: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/i0pge4l>

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/kxoixkw>

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/nzw1so7>

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/4juf9y3>

Literatura nevladnih organizacij, v kateri so objavljene različne delavnice (npr. Svet med vrsticami – priročnik za učitelje, ki ji zanima globalno učenje. Humanitas)

Na RTV SLO je tudi veliko domačih izobraževalnih in dokumentarnih filmov, npr: Krajinski park Pivška presihajoča jezera (rtvslo.si) (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/kj0l6vy>)

Najpogostejše naravne nesreče v Sloveniji: <https://qjam.zrc-sazu.si/sl/onn-najpogostejse>

Napotki prebivalcem ob naravnih nesrečah: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/I06o0q8>

Ogrin, D. (ur.). (2023). *Uvod v študij geografije*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Ogrin, D., Plut, D. (2009/2012). *Aplikativna fizična geografija Slovenije*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Podnebni cilji in vsebine v vzgoji in izobraževanju – Zavod RS za šolstvo (zrss.si)

(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qoqcbwh>)

Potočnik Slavič, I. (2019). Staranje na podeželju: dejstva, pričakovanja in prostorske razsežnosti. V J. Nared, K. Polajnar Horvat, N. Razpotnik Visković (ur.), *Demografske spremembe in regionalni razvoj*, str. 27–44.

Poučevanje migracij s pomočjo igrifikacije:

Prosto dostopni tuji dokumentarni filmi: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/15qsbvu>

Raziskovanje migracij s pomočjo življenjskih zgodb: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/7sn66n0>

Rebernik, D. (2019). *Geografija naselij*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Rebernik, D. (2022). *Osnove fizične geografije Evrope*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Resnik Planinc, T., Ilc Kluhn, M. (2024). *Sodobni izzivi didaktike geografije*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Slovenci po svetu – slovinci.si (<https://slovinci.si/slovinci-po-svetu/>)

Spletna stran oz. aplikacija Geografski atlas naravni nesreč v Sloveniji

Spletna stran, namenjena slovenskim izseljencem in slovenskim skupnostim v sosednjih državah: <https://slovinci.si/>

Stepišnik, U. (2024). *Geomorfologija krasa Slovenije*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Teoretična in terminološka izhodišča izseljenstva:

Video Živeti s poplavami: Živeti s poplavami – YouTube (<https://www.youtube.com/watch?v=QVwDsfX3LCM>)

Vključenost tematik slovenskega izseljenstva v pouk geografije:

Značilnosti povratnih selitev slovenske diaspore: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/y2go9u3>

DRUŽBOSLOVJE 2: IZZIVI SODOBNEGA SVETA, TRAJNOSTNI RAZVOJ IN NARAVNE NESREČE

SODOBNI GEOGRAFSKI IZZIVI

Literatura nevladnih organizacij, v kateri so objavljene različne delavnice (npr. Svet med vrsticami – priročnik za učitelje, ki ji zanima globalno učenje. Humanitas)

Raziskovanje migracij s pomočjo življenjskih zgodb: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/7sn66n0>

Značilnosti povratnih selitev slovenske diaspore: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/y2go9u3>

Vključenost tematik slovenskega izseljenstva v pouk geografije:

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/4juf9y3>

Poučevanje migracij s pomočjo igrifikacije:

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/kxoixkw>

Teoretična in terminološka izhodišča izseljenstva:

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/nzw1so7>

Spletna stran, namenjena slovenskim izseljencem in slovenskim skupnostim v sosednjih državah:

<https://slovinci.si/>

Najpogostejše naravne nesreče v Sloveniji: <https://giam.zrc-sazu.si/sl/onnn-najpogostejse>

Napotki prebivalcem ob naravnih nesrečah: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/l06o0q8>

Video Živeti s poplavami: Živeti s poplavami – YouTube (<https://www.youtube.com/watch?v=QVwDsfX3LcM>)

Spletna stran oz. aplikacija Geografski atlas naravni nesreč v Sloveniji

Celostni_program_VITR.pdf (zrss.si) (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/0x9p14v>)

AktivnostiVIZ_Podnebni_cilji_in_vsebine_vVIZ.pdf (zrss.si) (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/1d1ysi5>)

BEAT_Zelena_EU-1.pdf (zrss.si) (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/cju71ax>)

Podnebni cilji in vsebine v vzgoji in izobraževanju – Zavod RS za šolstvo (zrss.si)

(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/qogcbwh>)

TRAJNOSTNI RAZVOJ

Agenda 2030: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ew6pb1c>

<https://www.zrss/pdf/greencomp.pdf>

Celostni program ozaveščanja ter vzgoje in izobraževanja o podnebnih spremembah v kontekstu VITR za vrtce, osnovne šole in gimnazije: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/0x9p14v>

Funkcionalno degradirana območja: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/8515cx6>

Konceptualizacija vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj z umestitvijo tematike podnebnih sprememb: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/r4icb12>

Lampič, B., Zupančič, J. (ur.). (2017). *Raziskovalno-razvojne prakse in vrzeli trajnostnega razvoja Slovenije*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Slovenska fundacija za trajnostni razvoj: <https://www.umanotera.org/>

Spletna stran Slovenske platforme za trajnostno mobilnost: <https://www.sptm.si/>

Spoznavanje degradiranih območij v lokalnem okolju s pomočjo terenskega dela: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/lojhf38>

Strategije in načrti v zvezi s trajnostno mobilnostjo: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/rs2vu2d>

Trajnostna mobilnost v procesu izobraževanja: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/mzjzxm>

Trajnostna mobilnost, priročnik za srednje šole: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/wxrq929>

Trajnostna mobilnost, priročnik za osnovno šolo: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/nxul7ai>

Sikos T. Tamás: Fenntartható fogyasztás és növekedés határai, új trendek a kereskedelemben (MEK)

Magyar Vegán Társaság: Fenntartható táplálkozás

Fenntartható közlekedés: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/i65en9t>

(<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/i65en9t>)

DRUŽBOSLOVJE 3: GEOGRAFSKO RAZISKOVANJE

ORIENTACIJA IN GEOGRAFSKO RAZISKOVANJE POKRAJINE

Priprava in izvedba terenskih vaj v Iški vasi: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/uuejds8>

Repe, B., Perica, D. (2022). *Terensko proučevanje prsti*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Revija Geografija v šoli – Zavod RS za šolstvo (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/2gmd467>)

Terensko delo pri pouku geografije: https://lifedu.upol.cz/IO/IO2_final_SLO.pdf

DRUŽBOSLOVJE 4: DINAMIČNI ČAS OD PRVE POLOVICE 19. STOLETJA DO ZAČETKA DRUGE SVETOVNE VOJNE

VPLIV ZNANSTVENO - TEHNIČNEGA RAZVOJA NA GOSPODARSKE IN DRUŽBENE SPREMEMBE

Holz, E (1994). *Razvoj cestnega omrežja na Slovenskem ob koncu 18. in v 19. stoletju*.

Kresal, F. (1998). *Zgodovina socialne in gospodarske politike v Sloveniji od liberalizma do druge svetovne vojne*.

Mohorič, I. (1968). *Zgodovina železnic na Slovenskem*.

Maček, J. (1995). *Uvajanje dosežkov agrarno-tehničnega prevrata v slovensko kmetijstvo v obdobju 1848–1941*.

Borak, N. in Lazarevič, Ž. (ur.). (1996). *Prevrti in slovensko gospodarstvo v XX. stoletju: 1918–1945–1991*.

Krašovec, T. (1998). *Pogled v zgodovino slovenskega podjetništva*.

Lazarevič, Ž. (1994). *Kmečki dolgovi na Slovenskem. Socialno-ekonomski vidiki zadolženosti slovenskih kmetov 1848–1948*.

SLOVENCİ IN MADŽARI OD MARČNE REVOLUCIJE DO IZBRUHA DRUGE SVETOVNE VOJNE

Gabrič, A. (ur.). (2019). *Slovenski prelom 1918*.

Rahten, A. (2016). *Od Majniške deklaracije do habsburške detronizacije*.

Gestrin, F. in Melik, V. (1966). *Slovenska zgodovina od konca osemnajstega stoletja do 1918*.

Cvirn, J. (1997). *Trdnjavski trikotnik. Politična orientacija Nemcev na Spodnjem Štajerskem (1861–1914)*.

Vodušek - Starič, J. (1985). Program Zedinjene Slovenije in leto 1848. *Prispevki za novejšo zgodovino*, 25(1/2), 3–30.

Vodopivec, P. (2006). *Od Pohlinove slovnice do samostojne države*. Modrijan.

Svoljšak, P. in Antoličič, G. (2018). *Leta strahote. Slovenci in prva svetovna vojna*.

Simić, M. (1996). *Po sledih soške fronte*. Mladinska knjiga.

Granda, S. (1995). *Dolenjska v revolucionarnem letu 1848/49*.

1848–1849. A szabadságharc és forradalom története. Szerk.: Hermann Róbert. Budapest, 1996.

Hermann Róbert: Megtorlás az 1848–49-es forradalom és szabadságharc után. Változó Világ, Budapest, 1998.

Harmath Árpád: Deák Ferenc élete (1803–1876). tortenelemklub.com, 2011.

Gergely András: Magyarország története a 19. században. Osiris Kiadó, 2003.ž

Romsics Ignác. A trianoni békeszerződés. Osiris Kiadó, 2001.

A muravidéki magyarság sorsfordulói a 20. században - Pomembne prelomnice v zgodovini prekmurskih

Madžarov v 20. stoletju (<https://www.youtube.com/watch?v=CuLLyXk2eq>

(<https://www.youtube.com/watch?v=CuLLyXk2eq>))

DRUŽBOSLOVJE 5: DINAMIČNI ČAS OD TOTALITARIZMOV DO SODOBNE DEMOKRACIJE

OD TOTALITARIZMOV DO SODOBNE DEMOKRACIJE

Gabrič, A. (2002). Slovenska kulturnopolitična razhajanja med kulturno ustvarjalnostjo in politično akcijo 1980–1987. *Zgodovinski časopis*, 56(1/2), 199–221.

Repe, B. in Kerec, D. (2017). *Slovenija moja dežela. Družbena revolucija v osemdesetih letih*. Cankarjeva založba.

Čepič, Z., Borak, N. in Fischer, J. (2008). *Slovenska novejša zgodovina 1848–1992*, Mladinska knjiga: Inštitut za novejšo zgodovino.

Steiner, M. (2015). *Vojak z zlatimi gumbi*. ZRC SAZU.

Meier, V. (1996). *Zakaj je razpadla Jugoslavija*. Znanstveno in publicistično središče.

SLOVENC V ČASU OD DRUGE SVETOVNE VOJNE DO SAMOSTOJNOSTI, MADŽARI OD DRUGE SVETOVNE VOJNE DO DANES

Gabrič, A. (2002). Slovenska kulturnopolitična razhajanja med kulturno ustvarjalnostjo in politično akcijo 1980–1987. *Zgodovinski časopis*, 56(1/2), 199–221.

Rahten, A. (2020). *Po razpadu skupne države. Slovensko-avstrijska razhajanja od mariborskega prevrata do koroškega plebiscita*. Mohorjeva družba.

Klabjan, B. in Bajc, G. (2021). *Ogenj, ki je zajel Evropo*. Cankarjeva založba.

Repe, B. in Kerec, D. (2017). *Slovenija moja dežela. Družbena revolucija v osemdesetih letih*. Cankarjeva založba.

Repe, B. (2015). *S puško in knjigo. Narodnoosvobodilni boj na slovenskega naroda 1941–1945*, Cankarjeva založba.

Enciklopedija druge svetovne vojne 1939–1945. (1982). Mladinska knjiga.

Arendt, H. (2003). *Izvori totalitarizma*. Študentska založba.

Kershaw, I. (2012). *Hitler*. Cankarjeva založba.

Pirjevec, J. (1987). *Tito, Stalin in zahod*. Delavska enotnost.

Lowe, K. (2018). *Strah in svoboda. Kako nas je spremenila druga svetovna vojna*. Modrijan.

Lowe, L. (2014). *Podivjana celina. Evropa po drugi svetovni vojni*. Modrijan.

Blinkhorn, M. (1966). *Mussolini in fašizem*.

Maver, A, Smole, T., Kavka N. (2024). *Zgodovinski atlas*. Mladinska knjiga.

Melik, V. (2002). *Slovenci 1848–1918. Razprave in članki*. Litera.

Miranda Razpotnik, J. (2024). *Šolski zgodovinski atlas*. Modrijan izobraževanje.

Muževič, B. (2021). *Z dežja pod kap. Ljubljana–Beograd–Ljubljana 1985–1990*. Sophia.

Borak, N., Fischer, J., Perovšek, J., Lazarevič Ž., Dolenc, E., Godeša, B., Gabrič, A., Čepič, Z., Kandus, N., Zemljič, N., Rihtaršič, M. (2005). *Slovenska novejša zgodovina, 1. in 2. del, 1848–1992*. Mladinska knjiga.

Steiner, M. (2015). *Vojak z zlatimi gumbi*. ZRC SAZU.

Rapoša, K. (1981). *Stoletje svetovnih vojn*. Cankarjeva založba.

Meier, V. (1996). *Zakaj je razpadla Jugoslavija*. Znanstveno in publicistično središče.

Vodopivec, P. (2007). *Od Pohlinove slovnice do samostojne države*. Modrijan.

Gyáni Gábor: Hétköznapi élet Horthy Miklós korában. Corvina, 2006.

László Göncz: Felszabadulás vagy megszállás? A Mura mente 1941-1945. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2006

László Göncz: A Muravidék útja a Délszláv királyságba, Magyar Nyugat Könyvkiadó, 2024

Attila Kovács: Földreform és kolonizáció a Lendva-vidéken a két világháború között. Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, Lendva, 2004.

Szélinger Balázs, Tóth Marcell: A második világháború teljes története, 18. kötet - Küzdelem Magyarorszáért. Szalay Könyvek, 2010

Baráth Magdolana: Krónika 1956, Kossuth Kiadó/Tekintet Alapítvány, Budapest, 2006.

<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/ygnoxmp>

DRUŽBOSLOVJE 6: SLOVENIJA - SAMOSTOJNA DRŽAVA

SLOVENIJA - SAMOSTOJNA DRŽAVA, MADŽARSKA V EU

Gabrič, A. idr. (2008). *Osamosvojitve Slovenije. Priročnik za učitelje osnovnih in srednjih šol*. Zavod RS za šolstvo.

Valič Zver, A. (2013). *Demos, slovenska osamosvojitve in demokratizacija*. Študijski center za narodno spravo.

Hribar, T. (1995). *Slovenci kot nacija: soočanja s sodobniki*. Enotnost.

Jambrek, P. (1992). *Ustavna demokracija*. Dražavna založba Slovenije.

Janša, J. (1992). *Premiki: nastajanje in obramba slovenske države*. Mladinska knjiga.

Judt, T. (2007). *Povojna Evropa 1945–2005*. Mladinska knjiga.

Ravbar, M. (2021). *Vojna za Slovenijo*.

Maver, A., Smole, T., Kavka, N. (2024). *Zgodovinski atlas*. Mladinska knjiga.

Miranda Razpotnik, J. (2024). *Šolski zgodovinski atlas*. Modrijan izobraževanje.

Borak, N., Fischer, J., Perovšek, J., Lazarevič Ž., Dolenc, E., Godeša, B., Gabrič, A., Čepič, Z., Kandus, N., Zemljič, N., Rihtaršič, M. (2005). *Slovenska novejša zgodovina, 1. in 2. del, 1848–1992*. Mladinska knjiga.

Vodopivec, P. (2006). *Od Pohlinove slovnice do samostojne države*. Modrijan.

Repe, B. (2003). *Rdeča Slovenija. Tokovi in obrazi iz obdobja socializma*. Sophia.

Pesek, R. (2012). *Osamosvojitvena vlada. Kako so gradili državo*. Mohorjeva.

Spletni portal 30 let samostojnosti Slovenije: <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/zqbhvt0>

Spletni portal Zbrali smo pogum: <http://www.zbralismopogum.si/>

Revija Zgodovina v šoli – Zavod RS za šolstvo (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/rwf2999>)

Schmidt-Schweizer Andreas: Systemwechsel in Ungarn / Rendszerváltás Magyarországon / System Change in Hungary 1987-1990. Hamburg 2020

Schmidt-Schweizer Andreas: Themenmodul „Umbruch in Ungarn 1985-1990“. In: Herder-Institut (Hrsg.): Dokumente und Materialien zur ostmitteleuropäischen Geschichte (Online-Quellenedition). Marburg 2014-2024 <<http://www.herder-institut.de>

Bihari Mihály: Magyar politika 1944–2004. Osiris kiadó, 2005.

Körösényi András – Tóth Csaba – Török Gábor: A magyar politikai rendszer. Osiris, 2007.

Romsics Ignác: Volt egyszer egy rendszerváltás. Rubicon-Ház Bt., 2003.

Bayer József – Boda Zsolt (szerk.): A rendszerváltás húsz éve: változások és válaszok. L'Harmattan, 2009.

Dokumentarni film: Mozgóképes történelem, Rendszerváltás Magyarországon és Kelet-Európában (1988–1990) I–II., Fekete Doboz Alapítvány, 2006.

DRUŽBOSLOVJE 7: ŽIVLJENJE V SKUPNOSTI

IZZIVI SOBIVANJA V DRUŽINAH

- » Reinhard, S. (1998). *Socialna zgodovina družine*. Studia humanitatis.
- » Aries, P. (1991). *Otrok in družinsko življenje v starem režimu*. Studia humanitatis.
- » Sovič, S., Thane, P., Viazso, P. P. (2016). *The history of families and households : comparative European dimensions*. Brill.
- » Vehovar, K. (2010). *Oris vloge in položaja ženske starega Egipta* [Diplomsko delo]. Univerza v Mariboru.
- » Puhar, A. (2004). *Prvotno besedilo življenja – Oris zgodovine otroštva na Slovenskem v 19. stoletju*. Studia humanitatis.

VLOGA DRUŽINE, MEDIJEV IN RELIGIJE

Berger, P. (1967). *The Sacred Canopy: Elements of a Sociological Theory of Religion*. – Knjiga ponuja vpogled v to, kako religija vpliva na družbene strukture in vsakdanje življenje.

Coontz, S. (2005). *Marriage, a History: How Love Conquered Marriage*. – Knjiga ponuja zgodovinski pregled družine in zakonskih zvez, kar omogoča razumevanje, kako se je vloga družine spreminjala skozi čas.

Durkheim, E. (1912). *The Elementary Forms of Religious Life*. – Klasično delo o religiji, ki razlaga, kako religiozne prakse krepijo kolektivno zavest in povezanost skupnosti.

Krek, J. (2005). *Skupnost in vzgoja*. Pedagoški inštitut.

Kuhar, M. (2011). *Družina in sodobnost*. Fakulteta za družbene vede.

Livingstone, S. (2009). *Children and the Internet: Great Expectations and Challenging Realities*. – Analiza vpliva medijev, predvsem interneta, na mlade, kar je izjemno pomembno za razumevanje njihove vloge v sodobni družbi.

McQuail, D. (2010). *McQuail's Mass Communication Theory*. – Klasična teorija množičnih medijev, ki pojasnjuje, kako mediji oblikujejo naša prepričanja in vedenje.

Parsons, T. in Bales, R. F. (1955). *Family, Socialization and Interaction Process*. – Delo raziskuje funkcije družine in njen pomen pri socializaciji posameznika.

Petković, B. (2005). *Medijska pismenost*. Mirovni inštitut.

Povezave do videoposnetkov na RTV SLO : <https://cist-hudo.rtvlo.si>

Štuhec, I. (2003). *Religija in etika*. Obzorja.

Tacol, T. (2004). *Družina in vzgoja*.: Zavod za zdravstveno varstvo.

Trstenjak, A. (1996). *Človek in skupnost*. Slovenska matica.

Ule, M. (2008). *Socialna psihologija*. Fakulteta za družbene vede.

Vreg, F. (2004). *Mediji in družba*. Fakulteta za družbene vede.

DRUŽBOSLOVJE 8: POVEZANOST IN RAZLIČNOST PRI SOBIVANJU

DRUŽBENA STRATIFIKACIJA IN NEENAKOSTI V SODOBNIH DRUŽBAH

Spreizer, A. J. (2022). *Interkulturni dialog v Sloveniji*. Annales.

Kirn, A. (2020). *Družbena neenakost in socialna pravičnost*. Fakulteta za družbene vede.

Makarovič, M. (2019). *Socialna stratifikacija in mobilnost*. Fakulteta za uporabne družbene študije.

Komac, M. (2018). *Multikulturnost in sobivanje*. Inštitut za narodnostna vprašanja.

Korošec, V. (2021). *Neenakost v Sloveniji. Analiza in primerjava*. Inštitut za ekonomska raziskovanja.

Rener, T. (2020). *Kultura in družba: perspektive sobivanja*. Znanstvena založba FF.

KULTURA SOBIVANJA

Brodnik, V. idr. (2018). *Spodbujanje razvoja veščin dela z viri s formativnim spremljanjem*. Projekt ATS2020. <https://www.zrss.si/pdf/VescineDela> z viri. Pdf

Council of Europe. (2016). *Competences for democratic culture. Living together as equals in culturally diverse democratic societies*.

Gladek, N. A. (2015). *ABC prostovoljstva v šolah. Priročnik za mentorje in koordinatorje prostovoljcev v šolah*. Slovenska filantropija.

Spreizer, A. J. (2022). *Interkulturni dialog v Sloveniji*. Annales.

Komac, M. (2018). *Multikulturnost in sobivanje*. Inštitut za narodnostna vprašanja.

Peklaj, C., Pečjak, S. (2015). *Medvrstniško nasilje v šoli*. Filozofska fakulteta.

Predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja (2018): <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/h7x1msd> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/h7x1msd>)

Pevcec Semec, K., Kač, L., Šečerov, N., Cajhen, S., Lesničar, Lipavc Oštir, A., Strmčnik, L. (2013). *Psihosocialni odnosi v šoli*. Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Renner, T. (2020). *Kultura in družba: perspektive sobivanja*. Znanstvena založba FF.

Rutar Ilc, Z., Rogič Ožek, S., Gramc, J. (2017). *Socialno in čustveno opismenjevanje za boljšo vključenost*. Zavod RS za šolstvo.

Slavin, R. E. (2013). *Sodelovalno učenje: kaj naredi skupinsko delo uspešno?*. Zavod RS za šolstvo.

Pečjak, S. (2014). Upoštevanje čustvenih vidikov za celovitejše omejevanje medvrstniškega nasilja v šoli. *Vzgoja in izobraževanje*. 46(3-4), 5–12.

Zavod RS za šolstvo. (2017). *Vključujoča šola: priročnik za učitelje in strokovne delavce*.

Vogrincič Čačinović, G. (2008). *Soustvarjanje v šoli. Učenje kot pogovor*. Zavod RS za šolstvo.

DRUŽBOSLOVJE 9: DRUŽBA IN DEMOKRATIČNO SODELOVANJE

DRUŽBA IN DEMOKRATIČNO SODELOVANJE

Bevc, V., Štraser, N. (2018). *Spodbujanje razvoja veščin sodelovanja in komuniciranja s formativnim spremljanjem. Mednarodni projekt Assessment of Transversal Skills – ATS2000*. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/er83s5h> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/er83s5h>)

Cunk, K. in Tratnik, V. (2015). *Aktivno vključevanje učencev. Priročnik za učitelje*. Kulturno izobraževalno društvo Pina.

Deutsch, T., Kolar, M. (2009). *Interesne dejavnosti kot priložnost za odpiranje šol v okolje*. Zavod RS za šolstvo.

Hattie, J. (2009). *Visible Learning*. Routledge.

Državni zbor RS. (2024). *Peticije*. PETICIJE (dz-rs.si) (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/zo83jyh>)

Haček, M. (2020). *Aktivno državljanstvo in demokratično sodelovanje*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Kompare, A., Rupnik Vec, T. (2016). *Kako spodbujati razvoj mišljenja? Od temeljnih miselnih procesov do argumentiranja*. Zavod RS za šolstvo.

Kustec, S. (2021). *Participacija in demokratične prakse*. Fakulteta za družbene vede.

Lukšič, I. (2019). *Demokracija in civilna družba*. Fakulteta za družbene vede.

Moravec, B., Slavič Kumer, S., Čampelj, B. in Erčulj, J. (2022). *Reševanje avtentičnih problemov in razvijanje prečnih veščin po konceptu projekta ATS STEM. Priročnik za učitelje*. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/l5yh311> (15. 9. 2022).

Pušnik, T. (2016). *Mobilna Evropska unija*. Fakulteta za družbene vede.

Rupnik Vec, T., Kompare, A. (2006). *Kritično mišljenje v šoli. Strategije poučevanja kritičnega mišljenja*. Zavod RS za šolstvo.

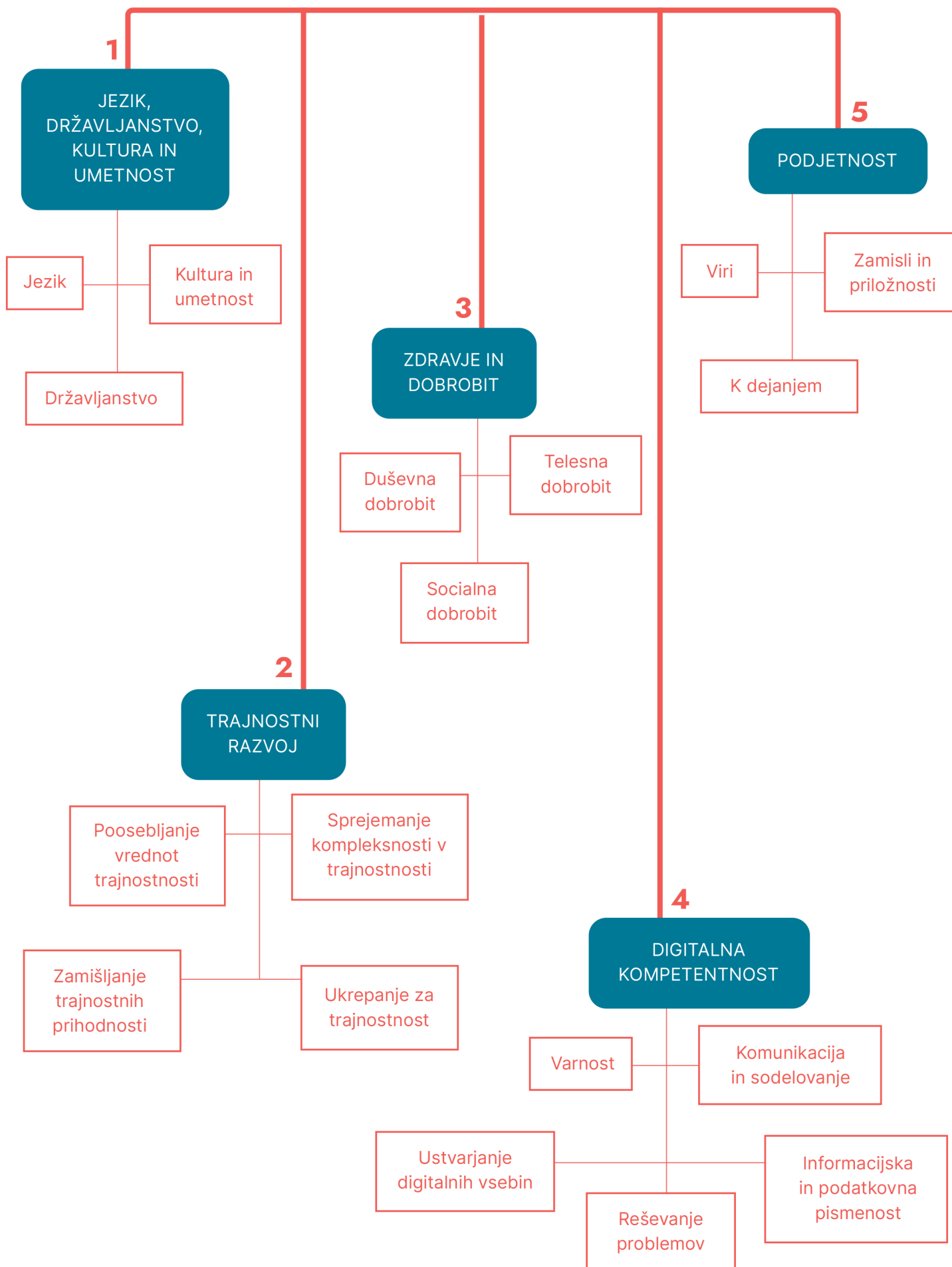
Rupnik Vec, T., Mikelc, P., Gros, V., Drnovšek, M. (2018). *Spodbujanje razvoja veščin kritičnega mišljenja s formativnim spremljanjem. Mednarodni projekt Assessment of Transversal Skills – ATS2000*. Zavod RS za šolstvo. <https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vlr2ryq> (<https://aplikacijaun.zrss.si/api/link/vlr2ryq>)

PRILOGE

KLJUČNI CILJI PO PODROČJIH SKUPNIH CILJEV

1 /// JEZIK, DRŽAVLJANSTVO, KULTURA IN UMETNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

1.1 JEZIK

1.1.1 Strokovna besedila	1.1.1.1 Pri posameznih predmetih razvija zmožnost izražanja v različnih besedilnih vrstah (referat, plakat, povzetek, opis, pogovor itd.).
1.1.2 Strokovni jezik	1.1.2.1 Se zaveda, da je učenje vsebine posameznega predmeta hkrati tudi spoznavanje njegove strokovne terminologije; torej učenje jezika na ravni poimenovanj za posamezne pojme in na ravni logičnih povezav. 1.1.2.2 Se izraža z ustrezno terminologijo predmeta in skrbi za ustrezno govorno ter pisno raven svojega strokovnega jezika.
1.1.3 Univerzalni opis jezika kot sistema	(pri vseh predmetih:) 1.1.3.1 Se zaveda podobnosti ter razlik med jeziki in je na to pozoren tudi pri uporabi gradiv v tujih jezikih, pri uporabi prevajalnikov, velikih jezikovnih modelov, avtomatsko prevedenih spletnih strani itd. (pri vseh jezikovnih predmetih:) 1.1.3.2 Se zaveda, da različne jezike lahko opisujemo na podoben način; pri pouku tujih jezikov zato uporablja znanje, pridobljeno pri pouku učnega jezika, in obratno: zna primerjati jezike, ki se jih uči, in razpozna podobnosti ter razlike med njimi.
1.1.4 Razumevanje pomena branja	1.1.4.1 Pri vseh predmetih redno bere, izbira raznolika bralna gradiva, jih razume, poglobljeno analizira in kritično vrednoti.
1.1.5 Jezik in nenasilna komunikacija	1.1.5.1 Razvija lastne sporazumevalne zmožnosti skozi nenasilno komunikacijo.

1.2 DRŽAVLJANSTVO

1.2.1 Poznavanje in privzemanje človekovih pravic ter dolžnosti kot temeljnih vrednot in osnov državljanske etike	1.2.1.1 Pozna, razume in sprejema človekove pravice kot skupni evropski in ustavno določeni okvir skupnih vrednot ter etike. 1.2.1.2 Razume, da so človekove pravice univerzalne in nepogojene, da uveljavljajo vrednote svobode in enakosti. 1.2.1.3 Razume in sprejema, da je obstoj pravic pogojen s spoštovanjem individualne dolžnosti do enake pravice drugega. 1.2.1.4 Razume in sprejema, da je dolžnost do enake pravice drugega dolžnost zaradi dolžnosti (ne le pravica zaradi individualnega interesa). 1.2.1.5 Razume in sprejema človekove pravice in dolžnosti kot osnovno, vsem državljanom skupno etiko (moralo), ki uveljavlja vrednote spoštovanja človekovega dostojanstva, pravičnosti, resnice, zakona, lastnine, nediskriminacije in strpnosti.
1.2.2 Etična refleksija	1.2.2.1 Spozna, da obstajajo moralna vprašanja, pri katerih ni vnaprej danih od vseh sprejetih odgovorov. 1.2.2.2 Razvija občutljivost za moralna vprašanja ter sposobnost, da o njih razmišlja skupaj z drugimi.
1.2.3 Sodelovanje z drugimi v skupnosti in za skupnost	1.2.3.1 Z namenom uresničevanja skupnega dobrega sodeluje z drugimi ter podaja in uresničuje predloge, ki kakovostno spreminjajo skupnosti. 1.2.3.2 Prek lastnega delovanja ozavešča pomen skrbi za demokratično skupnost ter krepi zavedanje o pomenu pripadnosti skupnosti za lastnodobrobit in dobrobit drugih.
1.2.4 Aktivno državljanstvo in politična angažiranost	1.2.4.1 Ob zavedanju pozitivnega pomena politike kot skupnega reševanja izzivov in skrbi za dobrobit vseh, pa tudi iskanja kompromisov in preseganja konfliktov, pozna raznolike oblike demokratičnega političnega angažiranja in se vključuje v politične procese, ki vplivajo na življenja ljudi.
1.2.5 Znanje za kritično mišljenje, za aktivno državljansko držo	1.2.5.1 Uporabi znanja vsakega predmetnega področja za kritično in aktivno državljansko držo.

1.3 KULTURA IN UMETNOST

1.3.1 Sprejemanje, doživljanje in vrednotenje kulture in umetnosti	1.3.1.1 Intuitivno ali zavestno (individualno in v skupini) vzpostavlja odnos do kulture, umetnosti, umetniške izkušnje in procesov ustvarjanja ter ob tem prepozna lastna doživetja in se vživlja v izkušnjo drugega itd.).
1.3.2 Raziskovanje in spoznavanje kulture ter umetnosti	1.3.2.1 Raziskuje in spozna kulturo, umetnost, umetniške zvrsti ter njihova izrazna sredstva v zgodovinskem in kulturnem kontekstu.
1.3.3 Izražanje v umetnosti in z umetnostjo	1.3.3.1 Je radoveden in raziskuje materiale in umetniške jezike, se z njimi izraža, razvija domišljijo ter pogloblja in širi znanje tudi na neumetniških področjih.
1.3.4 Uživanje v ustvarjalnem procesu ter dosežkih kulture in umetnosti	1.3.4.1 Uživa v ustvarjalnosti, se veseli lastnih dosežkov in dosežkov drugih. 1.3.4.2 V varnem, odprtem in spodbudnem učnem okolju svobodno izraža želje in udejanja ustvarjalne ideje.
1.3.5 Živi kulturo in umetnost	1.3.5.1 Živi kulturo in umetnost kot vrednoto v domačem in šolskem okolju ter prispeva k razvoju šole kot kulturnega središča in njenemu povezovanju s kulturnim in z družbenim okoljem.

2 /// TRAJNOSTNI RAZVOJ

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

2.1 POOSEBLJANJE VREDNOT TRAJNOSTNOSTI

2.1.1 Vrednotenje trajnostnosti	2.1.1.1 Kritično oceni povezanost lastnih vrednot in vrednot družbe s trajnostnostjo glede na svoje trenutne zmožnosti ter družbeni položaj.
2.1.2 Podpiranje pravičnosti	2.1.2.1 Pri svojem delovanju upošteva etična načela pravičnosti, enakopravnosti ter sočutja.
2.1.3 Promoviranje narave	2.1.3.1 Odgovoren odnos do naravnih sistemov gradi na razumevanju njihove kompleksnosti in razmerij med naravnimi ter družbenimi sistemi.

2.2 SPREJEMANJE KOMPLEKSNOSTI V TRAJNOSTNOSTI

2.2.1 Sistemsko mišljenje	2.2.1.1 K izbranemu problemu pristopa celostno, pri čemer upošteva povezanost okoljskega, gospodarskega in družbenega vidika. 2.2.1.2 Presoja kratkoročne in dolgoročne vplive delovanja posameznika in družbenih skupin v družbi, družbe na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.2.2 Kritično mišljenje	2.2.2.1 Kritično presoja informacije, poglede in potrebe o trajnostnem razvoju z vidika naravnega okolja, živih bitij in družbe, pri čemer upošteva različne poglede, pogoje z osebnim, socialnim in kulturnim ozadjem.
2.2.3 Formuliranje problema	2.2.3.1 Pri opredelitvi problema upošteva značilnosti problema – (ne)jasnost, (ne)opredeljenost, (ne)določljivost problema – in lastnosti reševanja – (ne)definirane, (ne)sistemske rešitve – ter vpletenost deležnikov.

2.3 ZAMIŠLJANJE TRAJNOSTNIH PRIHODNOSTI

2.3.1 Pismenost za prihodnost	2.3.1.1 Na podlagi znanja, znanstvenih dognanj in vrednot trajnostnosti razume ter vrednoti možne, verjetne in želene trajnostne prihodnosti (scenarije). 2.3.1.2 Presoja dejanja, ki so potrebna za doseganje želene trajnostne prihodnosti.
2.3.2 Prilagodljivost	2.3.2.1 V prizadevanju za trajnostno prihodnost tvega in se kljub negotovostim prilagaja ter sprejema trajnostne odločitve za svoja dejanja.
2.3.3 Raziskovalno mišljenje	2.3.3.1 Pri načrtovanju in reševanju kompleksnih problemov/-atik trajnostnosti uporablja in povezuje znanja in metode različnih znanstvenih disciplin ter predlaga ustvarjalne in inovativne ideje in rešitve.

2.4 UKREPANJE ZA TRAJNOSTNOST

2.4.1 Politična angažiranost	2.4.1.1 Ob upoštevanju demokratičnih načel kritično vrednoti politike z vidika trajnostnosti ter sodeluje pri oblikovanju trajnostnih politik in prakse na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
2.4.2 Kolektivno ukrepanje	2.4.2.1 Pri prizadevanju in ukrepanju za trajnostnost upošteva demokratična načela in aktivno ter angažirano (konstruktivno) sodeluje z drugimi.
2.4.3 Individualna iniciativa	2.4.3.1 Se zaveda lastnega potenciala in odgovornosti za trajnostno delovanje in ukrepanje na individualni, kolektivni ter politični ravni.

3 /// ZDRAVJE IN DOBROBIT

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

3.1 DUŠEVNA DOBROBIT

3.1.1 Samozavedanje	3.1.1.1 Zaznava in prepoznavna lastno doživljanje (telesne občutke, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) ter lastno vedenje. 3.1.1.2 Skozi izkušnje razume povezanost različnih vidikov lastnega doživljanja (telesni občutki, čustva, misli, vrednote, potrebe, želje) v specifičnih situacijah (npr. ob doživljanju uspeha in neuspeha v učnih in socialnih situacijah).
3.1.2 Samouravnavanje	3.1.2.1 Uravnava lastno doživljanje in vedenje (npr. v stresnih učnih in socialnih situacijah). 3.1.2.2 Razvija samozaupanje in samospoštovanje. 3.1.2.3 Se učinkovito spoprijema z negotovostjo in kompleksnostjo. 3.1.2.4 Učinkovito upravlja, organizira čas učenja in prosti čas.
3.1.3 Postavljanje ciljev	3.1.3.1 Prepoznavna lastne interese, lastnosti, močna in šibka področja ter v skladu z njimi načrtuje kratkoročne in dolgoročne cilje (vezane na duševno, telesno, socialno in učno področje). 3.1.3.2 Spremlja doseganje in spreminjanje načrtovanih ciljev. 3.1.3.3 Razvija zavzetost in vztrajnost ter krepi zmožnosti odložitve nagrade.
3.1.4 Prožen način razmišljanja	3.1.4.1 Razvija osebno prožnost, razvojno miselno naravnost, radovednost, optimizem in ustvarjalnost. 3.1.4.2 Učinkovito se spoprijema s problemskimi situacijami, ki zahtevajo proaktivno miselno naravnost.
3.1.5 Odgovornost in avtonomija	3.1.5.1 Krepi odgovornost, avtonomijo in skrbi za osebno integriteto.

3.2 TELESNA DOBROBIT

3.2.1 Gibanje in sedenje	3.2.1.1 Razume pomen vsakodnevnega gibanja za zdravje in dobro počutje. 3.2.1.2 Razvija pozitiven odnos do gibanja. 3.2.1.3 Vključuje se v različne gibalne dejavnosti, tudi tiste, ki razbremenijo naporen vsakdan. 3.2.1.4 Razume škodljivosti dolgotrajnega sedenja, razvija navade za prekinitev in zmanjšanje sedenja.
3.2.2 Prehrana in prehranjevanje	3.2.2.1 Razume pomen uravnotežene prehrane. 3.2.2.2 Razvija navade zdravega prehranjevanja. 3.2.2.3 Oblikuje pozitiven odnos do hrane in prehranjevanja.
3.2.3 Sprostitev in počitek	3.2.3.1 Razume pomen počitka in sprostitve po miselnem ali telesnem naporu. 3.2.3.2 Spozna različne tehnike sproščanja in uporablja tiste, ki mu najbolj koristijo. 3.2.3.3 Razume pomen dobrih spalnih navad za učinkovito telesno in miselno delovanje ter ravnanje.
3.2.4 Varnost	3.2.4.1 Spozna različne zaščitne ukrepe za ohranjanje zdravja. 3.2.4.2 Ravna varno in odgovorno, pri čemer skrbi za ohranjanje zdravja sebe in drugih.
3.2.5 Preventiva pred različnimi oblikami zasvojenosti	3.2.5.1 Usvaja znanje o oblikah in stopnjah zasvojenosti ter o strategijah, kako se jim izogniti oz. jih preprečiti z zdravim življenjskim slogom.

3.3 SOCIALNA DOBROBIT

3.3.1 Socialno zavedanje in zavedanje raznolikosti	3.3.1.1 Ozavešča lastno doživljanje in vedenje v odnosih z drugimi. 3.3.1.2 Zaveda se in prepoznava raznolikosti v ožjem (oddelek, vrstniki, družina) in širšem okolju (šola, lokalna skupnost, družba).
3.3.2 Komunikacijske spretnosti	3.3.2.1 Razvija spretnosti aktivnega poslušanja, asertivne komunikacije, izražanja interesa in skrbi za druge.
3.3.3 Sodelovanje in reševanje konfliktov	3.3.3.1 Konstruktivno sodeluje v različnih vrstah odnosov na različnih področjih. 3.3.3.2 Krepi sodelovalne veščine, spretnosti vzpostavljanja in vzdrževanja kakovostnih odnosov v oddelku, družini, šoli, širši skupnosti, temelječih na spoštljivem in asertivnem komuniciranju ter enakopravnosti.
3.3.4 Empatija	3.3.4.1 Krepi zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega. 3.3.4.2 Prepoznavna meje med doživljanjem sebe in drugega. 3.3.4.3 Uravnava lastno vedenje v odnosih, upoštevajoč več perspektiv hkrati.
3.3.5 Prosocialno vedenje	3.3.5.1 Krepi prepoznavanje in zavedanje potrebe po nudenju pomoči drugim. 3.3.5.2 Prepoznavna lastne potrebe po pomoči in strategije iskanja pomoči. 3.3.5.3 Krepi družbeno odgovornost.

4 /// DIGITALNA KOMPETENTNOST

SKUPNI CILJI IN NJIHOVO UMEŠČANJE V UČNE NAČRTE TER KATALOGE ZNANJ

POVZETO PO PUBLIKACIJI WWW.ZRSS.SI/PDF/SKUPNI_CILJI.PDF

4.1 INFORMACIJSKA IN PODATKOVNA PISMENOST

4.1.1 Brskanje, iskanje in filtriranje podatkov, informacij ter digitalnih vsebin	4.1.1.1 Izraža informacijske potrebe, išče podatke, informacije in vsebine v digitalnih okoljih ter izboljšuje osebne strategije iskanja.
4.1.2 Vrednotenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.2.1 Analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnost in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin.
4.1.3 Upravljanje podatkov, informacij in digitalnih vsebin	4.1.3.1 Podatke zbira, obdeluje, prikazuje in shranjuje na najustreznejša mesta (trdi disk, oblak, USB itd.), tako da jih zna kasneje tudi najti.

4.2 KOMUNIKACIJA IN SODELOVANJE

4.2.1 Interakcija z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.1.1 Sporazumeva se z uporabo različnih digitalnih tehnologij in razume ustrezna sredstva komunikacije v danih okoliščinah.
4.2.2 Deljenje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.2.1 Deli podatke, informacije in digitalne vsebine z drugimi z uporabo ustreznih digitalnih tehnologij. Deluje v vlogi posrednika in je seznanjen s praksami navajanja virov ter avtorstva.
4.2.3 Državljsko udejstvovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.3.1 Išče in uporablja portale za udejstvovanje v družbi. Poišče skupine, ki zastopajo njegove interese, s pomočjo katerih lahko aktivno daje predloge za spremembe.
4.2.4 Sodelovanje z uporabo digitalnih tehnologij	4.2.4.1 Z digitalnimi orodji soustvarja skupno vsebino in se zavzema za krepitev sodelovanja med člani.
4.2.5 Spletni bonton	4.2.5.1 Pri uporabi digitalnih tehnologij in omrežij prilagaja svoje vedenje pričakovanjem ter pravilom, ki veljajo v določeni skupini.
4.2.6 Upravljanje digitalne identitete	4.2.6.1 Ustvari eno ali več digitalnih identitet in z njimi upravlja, skrbi za varovanje lastnega ugleda ter za ravnanje s podatki, ki nastanejo z uporabo številnih digitalnih orodij in storitev v različnih digitalnih okoljih.

4.3 USTVARJANJE DIGITALNIH VSEBIN

4.3.1 Razvoj digitalnih vsebin	4.3.1.1 Ustvarja in ureja digitalne vsebine v različnih formatih.
4.3.2 Umeščanje in poustvarjanje digitalnih vsebin	4.3.2.1 Digitalne vsebine obogati z dodajanjem slik, glasbe, videoposnetkov, vizualnih efektov idr.
4.3.3 Avtorske pravice in licence	4.3.3.1 Pozna licence in avtorske pravice. Spoštuje pravice avtorjev in jih ustrezno citira.
4.3.4 Programiranje	4.3.4.1 Zna ustvariti algoritem za rešitev enostavnega problema. Zna odpraviti preproste napake v programu.

4.4 VARNOST

4.4.1 Varovanje naprav	4.4.1.1 Deluje samozaščitno; svoje naprave zaščiti z ustreznimi gesli, programsko opremo in varnim ravnanjem, jih ne pušča brez nadzora v javnih prostorih idr.
4.4.2 Varovanje osebnih podatkov in zasebnosti	4.4.2.1 Varuje osebne podatke in podatke drugih ter prepoznava zaupanja vredne ponudnike digitalnih storitev.
4.4.3 Varovanje zdravja in dobrobiti	4.4.3.1 Digitalno tehnologijo uporablja uravnoteženo, skrbi za dobro telesno in duševno dobrobit ter se izogiba negativnim vplivom digitalnih medijev.
4.4.4 Varovanje okolja	4.4.4.1 Zaveda se vplivov digitalnih tehnologij in njihove uporabe na okolje.

4.5 REŠEVANJE PROBLEMOV

4.5.1 Reševanje tehničnih težav	4.5.1.1 Prepozna tehnične težave pri delu z napravami ali digitalnimi okolji ter jih rešuje.
4.5.2 Prepoznavanje potreb in opredelitev tehnoloških odzivov	4.5.2.1 Prepoznava in ocenjuje potrebe, izbira ter uporablja digitalna orodja in jih prilagaja lastnim potrebam.
4.5.3 Ustvarjalna uporaba digitalne tehnologije	4.5.3.1 S pomočjo digitalne tehnologije ustvarja rešitve in novosti v postopkih ter izdelkih.
4.5.4 Prepoznavanje vrzeli v digitalnih kompetencah	4.5.4.1 Prepozna vrzeli v svojih digitalnih kompetencah, jih po potrebi izboljšuje in dopolnjuje ter pri tem podpira tudi druge.

5.1 ZAMISLI IN PRILOŽNOSTI

5.1.1 Odkrivanje priložnosti	5.1.1.1 Prepozna avtentične izzive kot priložnosti za ustvarjanje vrednosti zase in za druge.
5.1.2 Ustvarjalnost in inovativnost	5.1.2.1 Pri reševanju izzivov na ustvarjalen način uporablja znanje in izkušnje za ustvarjanju boljših rešitev.
	5.1.2.2 Pripravi nabor možnih rešitev izziva, pri čemer stremi k oblikovanju vrednosti za druge.
5.1.3 Vizija	5.1.3.1 Oblikuje vizijo prihodnosti, ki vključuje odgovore na vprašanja, kaj namerava početi v prihodnosti, kakšen želi postati in kakšno skupnost želi sooblikovati.
5.1.4 Vrednotenje zamisli	5.1.4.1 Vrednoti rešitve ob upoštevanju kriterijev po načelu ustvarjanja dobrobiti za druge in izbere ustrezno rešitev.
5.1.5 Etično in trajnostno razmišljanje	5.1.5.1 Prepozna in ovrednoti vpliv svojih odločitev ter ravnanj na skupnost in okolje.

5.2 VIRI

5.2.1 Samozavedanje in samoučinkovitost	5.2.1.1 Prepozna svoje želje, močna in šibka področja ter zaupa, da lahko pozitivno vpliva na ljudi in situacije.
5.2.2 Motiviranost in vztrajnost	5.2.2.1 Je pozitivno naravnani, samozavesten in osredotočen na proces reševanja izziva.
	5.2.2.2 Vztraja pri opravljanju kompleksnejših nalog.
5.2.3 Vključevanje virov	5.2.3.1 Pridobi podatke in sredstva (materialna, nematerialna in digitalna), potrebne za prehod od zamisli k dejanjem, s katerimi odgovorno in učinkovito upravlja, pri čemer upošteva učinkovito izrabo lastnega časa in finančnih sredstev.
5.2.4 Vključevanje človeških virov	5.2.4.1 Spodbuja in motivira druge pri reševanju skupnih nalog.
	5.2.4.2 Poišče ustrezno pomoč posameznika (npr. vrstnika, učitelja, strokovnjak itd.) ali strokovne skupnosti.
	5.2.4.3 Razvije spretnosti za učinkovito komunikacijo, pogajanje, vodenje, ki so potrebne za doseganje rezultatov.
5.2.5 Finančna pismenost	5.2.5.1 V različnih življenjskih situacijah prepozna in rešuje finančne izzive (viri finančnih sredstev, skrb za denar, poslovanje npr. z banko, zavarovalnico ter drugimi finančnimi institucijami, ocena potrebnih sredstev, tveganj in odločitev o zadolževanju ter naložbi, varčevanju).
	5.2.5.2 Sprejema odgovorne finančne odločitve za doseganje blaginje (osebne in za skupnost).
	5.2.5.3 Pridobiva ustrezno znanje na področju finančne pismenosti za kakovostno vsakdanje in poklicno življenje.

5.3 K DEJANJEM

5.3.1 Prevzemanje pobude	5.3.1.1 Spodbuja in sodeluje pri reševanju izzivov, pri čemer prevzema individualno in skupinsko odgovornost.
5.3.2 Načrtovanje in upravljanje	5.3.2.1 V procesu reševanja problemov si zastavlja kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne cilje, opredeli prednostne naloge in pripravi načrt.
	5.3.2.2 Prilagaja se nepredvidenim spremembam.
5.3.3 Obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja	5.3.3.1 Na nepredvidene situacije se odziva s pozitivno naravnanoostjo in ciljem, da jih uspešno razreši.
	5.3.3.2 Pri odločitvah primerja in analizira različne informacije, da zmanjša negotovost, dvoumnost in tveganja.
5.3.4 Sodelovanje	5.3.4.1 Sodeluje z različnimi posamezniki ali skupinami.
	5.3.4.2 Morebitne spore rešuje na konstruktiven način in po potrebi sklepa kompromise.
5.3.5 Izkusveno učenje	5.3.5.1 Z reševanjem izzivov pridobiva nove izkušnje in jih upošteva pri sprejemanju nadaljnjih odločitev.
	5.3.5.2 Presoja uspešnost doseganja zastavljenih ciljev in pri tem prepozna priložnosti za nadaljnje učenje.
	5.3.5.3 Prepozna priložnosti za aktivno uporabo pridobljenega znanja v novih situacijah.
	5.3.5.4 Povratne informacije uporabi za nadaljnji razvoj podjetnostne kompetence.